الـــرشيـــــدة الســـــليمة
في الاضحى والصيد والذبيحة

KURBAN, AV

(HAYVAN KESİMİ, ETİ YENEN-YENMEYEN HAYVANLAR ÇOCUK SÜNNETİ, İSMİ)

VE AKİKA'YA DAİR

KAYNAK REHBER

Mehmet Selim YILMAZ
Merkez Vâizi

ANKARA – 1997

BU KİTAPTA HERKESİN İLGİSİNİ ÇEKEN KONULAR

- Kurban, tarifi, hükmü
- Kurban kesmekle mükellef olanda aranan şartlar.
- Bağı bahçesi bulunupta nakit parası olmayan kimseye kurban gerekir mi?
- Kurban kesmek isteyen kimsenin saçını, tırnağını kesmesi
- Hangi çeşit hayvanların kurban olarak kesilmesi gerekir?
- Gebe olan hayvanı kurban kesmek
- Kurban edilecek hayvanın yaşı
- Kurban olabilen ve olamayan hayvanlar
- Kusurlu bir hayvanı kurban kesmek
- Kurbanı keserken yapılacak şeyler
- Başkasına ait hayvanı kurban kesmek
- Başkası namına kurban kesmek
- Satın aldığı kurbanlığı değiştirmek, satmak
- Kendisine kurban gerekli olmayan fakirin, kurbanlık hayvanı satın alması
- Ölenin yerine kurban kesmek
- Kurbanda ortaklık
- Birbirlerine karıştırılmış kurbanlıklar
- Akike kurbanı
- Çocuğa verilecek isim nasıl olmalı?
- Doğan çocuğa ait hükümler
- Kadının kocasına, evladın babasını ismiyle çağırması
- Bir çocuk sünnet olmadan ergenlik çağına girerse sünnet olma durumu
- Meşru ve meşrû olmayan kıyafetler
- İslam fıkhında hayvan kesimi
- Şer'i kesimde gereken şeyler
- Kesende aranan şartlar
- Kesim esnasında hayvanın ölü veya diri olduğu kesinlikle bilinmezse
- Ölmez üzere veya hasta olan hayvanın kesilmesi, kesilen anne hayvanın karnındaki yavrunun durumu
- Kesmenin mekruhları
- Kesilen hayvanın, yenilmesi haram olan kısımları
- Şer'i usule göre kesilen hayvanın türleri
- Dinimize göre eti helal ve haram olan, kara ve deniz hayvanları
- Modern mezbahalarda ilgili meseleler
- Kesimin mekruhları
- Kesimin tamamlanması için acele etmek gerekir
- İslamda av avlamak, köpek beslemek
- Avlananın sahih olmasının şartları
- Avcı hayvanda aranan şartlar
- Ava sahip olmak ne şekilde olur?
- Tüfek mermi, saçma, bıçak gibi şeylerle avlanmak
- Vurulupta kaybolan av
- Av aletinde aranan şartlar

İşte bu kitapta Arapça kaynağıyla beraber, bu gibi konular hem Hanefi hem de Şafii Mezheplerine göre teferruatıyla izah edilmiştir. Aynı zamanda bazı konularda diğer mezheplerin görüşlerine de yer verilmiştir.

MUKADDİME

Kâinatta bulunan her nimet, her düzen, her şey zerreden kürreye kadar mikro-makro alemi yani bütün varlık âlemi Allah Teâlanın eşsiz kudretinin birer nakşidir. O'nun manevi tezgahında dokunan sanat eseridir. Ayrıca biz insanları eşref-i mahluk olarak yaratıp başta akıl olmak üzere pek çok nimetlerle donatarak bazı önemli sorumlulukları yükleyerek yer yüzünde kendisine halife kılmış, diğer varlıkları da insan oğlunun yararı için yaratmıştır. O halde bizim bunca ilahî nimetlere karşı sorumluluklarımız nelerdir? Özet olarak şöyle deriz: O'nun kudretinin âzametini beşeri takatimiz dahilinde idrak edip, hayatın anlam ve hikmetini kavrayarak O'na karşı kulluk görevimizi yapmak, ebedi hayatın malzemesini hazırlamak ve neticede cemal-i bakemala vasıl olmak, Resulüllah'a hemcivar olarak cennet-i âlanın nimetlerinden ebediyyen müstefid olmak için var gücümüzü Allah tealanın yolunda sarf etmektir.

Malumuzmuzdur ki, kulluk görevimiz üç şekilde tehakkuk eder; a) yalnız mali ibadet olan zekat, fitre ve kurban - akika ile diğer nafile sadakalar, b) hem bedeni hem de mali olan hac gibi, c) yalnız bedeni olan namaz, oruç gibi ibadetlerdir.

İhtiva ettiği konular hakkında bahr-i zahirden haber veren şu küçücük katra misali risalemizi üç bölüme ayırdık. Birinci bölümünü mali ibadetimizden sayılan kurban ve âkikaya tahsis ettik. Zaten kulluğumuzun özü şu iki cümlede mündemiçtir. Allah'ın emirlerine karşı itaat, mahlukatına karşı da şefkatli davranmaktır.

Şüphesiz ki gerek hac mevsimindeki kesilen kurbanlar olsun gerek zenginlerin kurban bayramı günlerinde ibadet niyetiyle kestikleri kurbanlar olsun gerekse Allah Teâlânın ihsan ettiği çocuk nimetine karşı kesilen âkika kurbanı olsun onların etinden yoksulları müstefid kılmak, et ihtiyaçlarını gidermek, kulun Allah'a olan iman derecesini, teslimiyetini simgeleyen belgelerdendir. Aynı zamanda Allah (cc)'ın verdiği mal nimetini yine O'nun rızası doğrultusunda gönül hoşnutluğu ile sarf etmek, fakirleri Allah'ın kullarına karşı şefkat ve merhamet semboludur. Yine Kurbân kesmek Hz. İbrahim (A.S.)'in cihan tarihinde benzeri bulunmayan fedakarlığını, eşsiz hatırasını canlandırmakla Resulullah (A.S.)'ın da fiilen sünnetine uymakla mali ibadetimizin bir parçasını yerine getirmek, Allah (cc)'ın verdiği nimetine karşı fiili şükran borcumuzun ifası demektir.

Evet, Cenâb-ı Hak (cc) (teshir emrinden) tecelli eden ilâhi kanuna göre her şeyi bize musahhar kılmış, istifademize sunmuştur. Şirazli şeyh Sâdi (r.h.) şöyle der;

ابروبادومه وخورشیدو فلك همه درکارند * تاتونانی بدست آری وبغفلت نخوری

همه از بهرتو سرگشته وفرمان برداری * شرط انصاف نه باشدکه توفر ما نبری

"Bulut, rüzgâr, ay, güneş felek (feza) hepsi iştedirler. Ta ki eline ekmeğini aldığın zaman gafletle yemeyesin (böylece) hepsi senin için ilâhi emir gereğince Allah Teâlâya büyük bir hayranlık içinde itaat etmektedirler. Şayet sen (ey insanoğlu şuurlu ve eşref-i mahluk olarak) ilâhi emre itaat edip kulluk görevini yerine getirmezsen senin insafın ve âdaletin yok demektir." Gülistan

Allah (cc) insan oğlunun içinde yaşadığı dünya hayatı ve geçimi için refah ve saadeti için lüzumlu olan her şeyi yaratmış, sayısız nimetler ile beraber bu nimetlere ulaşmak için de

sayılamayacak kadar sebepleri yarattığı halde maalesef çoğu insan Rabbisinin bu sayısız nimetlerine karşı o denli hissiz, hareketsiz ve nankördür. Nitekim Allah (cc) şöyle buyurur; "Allah (cc) size istediğiniz her şeyden verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olsanız sayamazsınız. Doğrusu insan çok zalim, çok nankördür" İbrahin/34.

Bize musahhar kılınan ilâhi nimetlerden birisi de deve, sığır, koyun, keçi gibi hayvanlardır. Nitekim ürünlerinden istifade ettiğimiz gibi nice ağırlıklarımızı yüklenirler. Ufak bir yavru kocaman bir devenin yularından tutar, onu istediği yere kadar rahatlıkla götürebilir. Acaba eğer Allah (cc) böyle hayvanları kulu-na musahhar kılmamış olsaydı, emrine amade etmeseydi örneğin deve koskoca cüssesiyle beş-on yaşındaki çocuğa muti olur, o kadar ağır yükün altına girip, günlerce yol yürür, kendini yorar mıydı? İnsan oğlu küçük cismi ile ona güç yetirebilir miydi?

İşte bu ilâhi nimetler için fiili şükür gerekir. Evet, eğer onların üzerine Allah Teâlanın ismini zikrederek bir kısmını kurban edip fakirlere yedirirsek, verilen ilâhi nimetini amacına uygun bir şekilde sarf etmiş olup, hakiki şakir kullarından olmuş oluruz.

Şunu iyice bilmemiz gerekir ki insan oğlu fani varlıklara, malına, nefsine, makam ve mevkiine bağlı olduğu sürece mevlasına kavuşması, Cemal-i bakemaliyle müşerref olması, Resulullah (s.a.v.) ile cennet-i âlada hem civar olması mümkün değildir. O halde bu dağdağalı dünyada, durmadan bozulan, değişken olan bu fani hayat aklımıza şu düşünceyi veriyor; Madem ki her şey elimizden çıkacak fani olup yok olacak acaba bu nimetleri bakiye tebdil edecek çaresi yok mu? deyip düşünürken birden semavi sedayı Kur'andan işitiyoruz. Der evet çaresi Allah (cc)'ın sana verdiği bütün nimetleri yine O'na teslim etmek, O'nun namı

hesabma emirleri doğrultusunda harcamaktır. O zaman büyük kazançlar elde edilir ve bu fani hayat ve içindeki nimetler ebedileştirilip, onun fani çekirdeği çatlayıp filizlenerek Tuba ağacın ebedi meyvesini verir, Resulullah (A.S)'ın Havz-ı kevserinden ebedi hayat suyu içmeyi, O'nun şefaati ile Cenâb-ı Zülcelalin cemal-ı bakemaliyle, cenneti ile müşerref olmayı kazandıracaktır.

İşte biz de Allah Teâlanın bize verdiği bütün fani varlığımız yine O'na teslim edersek; ona satarsak Allah (cc) bize o emanetleri bu kargaşali dünyada muhafaza eder, kıyamet gününde ebedi kalmak suretiyle kat, kat mükafatiyle kâriyle beraber bize geri iade edecektir. Böylece bu fani nimetler ebedileştirilmiş olacaktır.

Halk arasında zenginler, orta halliler olduğu gibi, yoksulluk içerisinde kasılıp kavurulanlar da vardır. Sene boyunca doyasıya et yiyemeyen muhtaçlarımız çoktur. Kurbanları kesip fakirlere ziyafet çekmek, cennet-i âlanın ebedi ziyafetlerine tebdil edileceğini unutmayalım! Bunun gibi dünyadaki her nimet amacına uygun bir şekilde sarf edildiği takdirde ebedileşecektir.

Risalemizin ihtiva ettiği diğer konuları ise din kardeşlerimizin ilgi gösterdikleri hayvan kesimi ile eti yenen-yenmeyen kara ve deniz hayvanları ve İslamda av avlamanın fıkhi hükmü ve konu ile ilgili fıkhi meselelerdir.

Cenab-ı Mevladan bu risalemizi rızasına muvafık kılmasını, müslüman kardeşlerimizi bundan müstefid etmesini, bu gibi çalışmalar sebebiyle hüsn-i hatimeyi bize ve cümle kardeşlerimize ihsan etmesini, din kardeşlerimizi küfrün, nifakın sultasından kurtarmasını niyaz ederim.

والحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد و آله اجمعين

I. BÖLÜM

KURBAN–AKİKA
ÇOCUK SÜNNETİ ve İSMİ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل الاعياد وسيلة للتعاون وللغفران مواسم والصلاة والسلام على سيدنا محمد الذي سنى التضحية منفعة للعوالم

"Bayramları yardımlaşmaya vesile ve (günahların) mağfiretine (rahmet) mevsimleri kılan Allah Teala'ya hamd'ü sena, alemin yararı için kurban kesmeyi sünnet kılan efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'e selat ve selam olsun.

انَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الاَبْتَرُ

"Şüphesiz ki, biz sana kevseri verdik. Artık Rabbin için namaz kılmaya devam et. Ve nahr yap (Kurban kes veya namazda ellerini göğüs seviyesine kaldır.) Asıl soyu kesilen, ismi unutulan sana kin ve düşmanlık eden kimsedir." (1)

İleride bunun açıklanması gelecektir. Kurban konusundaki Şafii ve Hanefi fükahasının ihtilafları izah edilecektir.

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurtuyor:

(1) Kevser: Kevserden maksad, ya cennette bir nehirdir veya Kur'an'dır. Veya Peygamberlik, kitab ve hikmettir. Veya bol hayırdır.

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوَّلُ مَانَبْدَءُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا وَمَنْ ذَبَحَ قَبْلُ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ قَدَّمَهُ لِأَهْلِهِ لَيْسَ مِنَ النُّسُكِ فِي شَيْءٍ

"Bera b. Azib (r.a.)'den rivayete göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

Şu Kurban bayramı günümüzde ilk yapacağımız şey namazı kılmak sonra dönüp kurbanımızı kesmektir. Kim bunu bu tertip üzere yaparsa sünnetimizi tam olarak yerine getirmiş olur. (Kurban ibadetinin sevabını kazanmış olur).

Namazdan önce kurbanını kesen kimse ise, kendi ehli için et takdim (temin) etmekten başka bir şey yapmamıştır. (Yani namazdan önce kesilen kurbanda ibadet manası yoktur.)" (1)

Resulullah (s.a.v.) diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyuruyor:

قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَظِّمُوا ضَحَايَاكُمْ فَإِنَّهَا عَلَى الصِّرَاطِ مَطَايَاكُمْ

"Kurbanlık hayvanlarınızı semizlendirin, kuvvetlendirin. Zira kıyamet gününde kurbanlıklarınız sizin bineğiniz olur." (2)

Demek ki kurbanlıklarımız ne kadar semiz olursa o kadar makbuldur. İslâm dini daima sosyal adaleti gerçekleştiren insanlık dini olduğu herkesçe malumdur. Din düşmanı dahi objektif olarak düşünürse tereddütsüz bu hak-

(1) Kurtubi, c.15, s.220 (1367 Beyrut/Lübnan) Keşfülhefa c. 2, s. 75
(2) Bedaiüssenai, c.5, s.80 (1382 Beyrut/Lübnan)

ikatı itiraf eder. Zira İslâm dini insanlık alemine bütün hayır, fazilet kapılarını açarak dini, dünyevî ilerleme yollarını nuranî caddeler halinde açtığı gibi, bizi hem malî hem de bedenî ibadetlerle mükellef kılmıştır. Binaenaleyh dinimiz zekat ibadetini zaruri esaslar arasına aldıktan sonra, ikinci derecede fıtır sadakası, üçüncü derecede de kurban kesmeyi, fakirlere ziyafet çekmeyi vacip kılmıştır.

Kurban kesmenin islâm'ın önem verdiği sosyal yardımlaşma sahasında fert ve cemiyet açısından maddî ve manevî bir çok faydaları vardır. Konumuzun bir bölümünü teşkil eden kurban malî ibadetlerden olan dinimizin bir emridir. Kurban, müslümanı Cenab-ı Hakk'a yaklaştırır, günahların kirinden temizler. Kurban, hem kesenin hem de çoluk çocuğunun bela ve musibetlerden çeşitli sıkıntılardan kurtarılmasına vesile olur.

Kurban, senede bir defa da olsa et alamayan muhtaç kimselerin ete olan gıda ihtiyaçlarını önemli ölçüde karşılar. Fakirin ihtiyacını gidererek bayram sevincine katılmasını sağlar. Böyleçe kurban kesen zengin fakirin duasını alır, fakir ve zengin arasında karşılıklı sevgi, saygı hislerinin uyanmasına vesile olur. Kurban, ilâhî bir ziyafet itibariyle milyonlarca müslümanın hatta kurban etinin zimmî olan, bizimle savaşmayan, dinimize saygılı olup, İslâm devletinin himayesine sığınan ehl-i kitab olan gayr-i müslimlere verilmesi caiz olduğu hasebiyle topyekün insanlık âlemine güzel bir kaynaşma ve yardımlaşma vesilesidir.

Kurban, yanlış anlayanların tam tersine hayvan piya-

sasına tam bir canlılık getirir. Bir kaç gün hayvan kesimi durur. Kasalarda, keselerde birikmiş paraların, toplum hizmetine girmesini sağlar. Bütün İslâm âleminde aynı anda trilyonlarca liranın harcanmak suretiyle piyasadan istifade edildiği gibi hayvanların eti, yünü ve derisinden de bir çok insanlar, istifade ederler, müesseseler istifade ederler. Zaten dinimizin özü iki cümlede toplanır; Allah'ın emirlerine saygı göstermek, Allah (c.c.)'ın mahlukuna karşı, şefkatlı davranmaktır. Bu iki şey de kurbanda mevcuttur.

Şunu iyice bilmemiz gerekir ki, önsözde de belirttiğimiz gibi herkesin hali vakti birbirine uymaz. Halk arasında zenginler, orta halliler, olduğu gibi senede bir defa doyasıya et yiyemiyecek kadar fakirler de vardır. Gerçekten nice muhtaçlar bulunur ki, yoksulluk içerisinde kasıp kavrulurlar, dertlerini kimseye dökmezler. Yarı aç, yarı tok gezerler de asla hallerini belli etmezler. İşte böyle muhtaçlar için kurban bayramı bir ziyafettir. Allah-u Zülcelâlin ziyafetidir. Yoksulluk çekmeyen şuursuz kimseler bu ziyafetin ne demek olduğunu anlamazlar. Onu bütün sene et yüzü göremeyen biçareler ile izân sahibi olan imanlı kimseler bilirler. Bu girişten sonra;

Önce kurbanın tarifini yapalım. İbnu Abidin şöyle der:

الاضحية هي لغة اسم لما يذبح ايام الاضحى وفي المغرب يقال ضحى اذا ذبح الاضحية وقت الضحى هذا اصله ثم كثر حتى قيل ضحى في اي وقت كان من ايام التشريق ولو آخر النهار

"UDHİYYE: lugatta kurban bayramı günlerinde kesilen hayvana denir. Muğrib denilen meşhur lugat kitabinda

"DEHHA" demek kuşluk zamanında kurban kesti demektir. Aslı budur, daha sonra bu kelimenin dillerde kullanılması yaygın hale geldi, ta kurban bayramının herhangi bir gününde velev ki gündüzün son saatlerinde de olsa kesilen hayvana denilmeye başlandı." Aynı eser şöyle devam eder:

وشرعًا هي ذبح حيوان مخصوص بنية القربة في وقت مخصوصة.

"Şer'i şerifte ise, ibadet niyetiyle, Allah rızasını kazanmak maksadıyla (Yaş ve çeşit bakımından koyun, keçi, sığır, manda ve develerden) özel vakitte (Kurban bayramı günlerinde) kesilen özel hayvana denilmiştir."(1)

"Şöyle de tarif edilir. "Udhiyye" kurban bayramına verilmiş bir isim olup, "Yevm-ül edha" kurban bayramı günü denildiği gibi o günde kesilmesi meşru kılınan deve, sığır, keçi, koyun cinsinden mali ibadet olan Allah-u Tealâ'ya yakınlık kasdıyla kesilen hayvana da denilir. Arapça bilenler için şunu da yazalım:

الاضحية انعوثة فيها اربع لغات اضحية بضم الهمزة وكسرها ويجمع على اضاحيّ بتشديد الياء وضحية بفتح الضاد جمعه ضحايا كهدية وهدايا واضحات وجمعه اضحيٌ بالتنوين كارطاة وارطا وقال الفراء الاضحى يؤنث ويذكر

KURBANIN VACİP OLMASININ ŞARTLARI

Aynı eser şöyle der;

وشرائطها الاسلام والاقامة واليسار الذي يتعلق به وجوب صدقة الفطر

"Kurbanın vacip olmasının şartları şunlardır:

(1) İbn Abidin, c.5, s.198; Fethulkadir, c.8, s.423

1- Müslüman olmak,

2- Mukim olmak, (Misafir ve yolcu olmamak)

3- Hür olmak,

4- Fıtır sadakasını gerektirecek şekilde zengin olmak."

Hürriyetini kayıp eden köle ve hapishanelerdekine kurban kesmek gerekmez.

KURBAN KESMEKLE MÜKELLEF OLANDA ARANAN ŞARTLAR

Fıkıh kitaplarımız şöyle açıklar:

اتفق الفقهاء على ان المطالب بالاضحية هو المسلم الحر البالغ العاقل المقيم المستطيع واختلفوا في مطالبة المسافر والصغير بها

"Müctehidler müslüman, hür, baliğ (Ergenlik çağına girmiş kimse), mukim ve gücü yeten kimsenin kurban kesmekle mükellef olduğu üzerinde ittifak etmiş, ancak misafirin (yolcunun) ve küçüğün kurban kesmesinin (şer'an) talep edilip, edilmediği (gerekli olup, olmadığı) konusunda farklı görüşler belirtmişlerdir." (1)

Bu konu şöyle açıklanır:

اما المسافر فقال الحنفية ليس عليه اضحية لان ابا بكر وعمر كانا لايضحيان اذا كانا مسافرين وقال على «لَيْسَ على الْمُسَافِرِ جُمُعَةٌ وَلاَ أُضْحِيَّة» ولان ادائها يختص بأسباب تشق على المسافر وتفوت بمضى الوقت فلا تجب عليه لدفع الحرج عنه

(5) Elfıkhülislami, c.3, s.603 (1985); Muğnilmuhtac, c.4, s.282 (1985)

كالجمعة وقال الشافعية والحنابلة تسن الاضحية لكل مسلم مسافر او حاج او غيرهما لانه صلى الله عليه وسلم ضحى فى منى عن نسائه بالبقر

"Misafire gelince, (namazı kısaltacak kadar (90 km) mesafeye çıkan yolcu hakkında) Hanefiler şöyle demektedirler: Yolcuya kurban kesmek vacip değildir. Çünkü Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a.) seferî olduklarında kurban kesmezlerdi. Hz. Ali (r.a.) şöyle demektedir: "Yolcu olan kimseye Cuma namazı da, kurban kesmek de vacip değildir." Zira kurban kesmenin eda edilebilmesi için özel bir takım sebepleri gerektirir ki, yolcu kimse için bunlar zordur. Ve vaktinin geçmesi ile fırsat kaçırılmış olur. O bakımdan yolcudan zorluğu kaldırmak için cuma gibi kurban da ona vacip değildir. Şafii ve Hanbeliye göre ise kurban gerek misafir olsun gerekse hacı veya başkası olsun her müslümana sünnettir. Zira Resulullah (A.S.) Mina'da kendi âilelerine kurban olarak inek kesmiştir." (1)

Demek ki kurban yolcuya gerekmez. Nitekim şöyle denilir:

فالمسافر لايجب عليه وان تطوع بها اجزئته عنها وهذا اذا سافر قبل الشراء فأن اشترى شاة لها ثم سافر ففى المنتقى انه يبيعها ولا يضحى بها اى لايجب عليه ومن المشايخ من فصل فقال ان كان موسراً لايجب عليه والا ينبغى ان يجب عليه

"Misafir olan bir kimseye kurban vacip olmaz. Şayet nafile olarak keserse kurban yerine geçip caiz olur. Bu durum eğer kurbanlık hayvanı satınalmadan yolculuğa çıkarsa öyledir. Fakat kurbanlık hayvanını satın alıp da daha sonra

(1) Elfıkhülislami, c.3, s.603 (1985); Muğnilmuhtac, c.4, s.282 (1985)

yolculuğa çıkarsa (yani üzerine vacip olmadan yola çıkarsa) MÜNTEKA adlı kitabın beyanatına göre yine kurban kesmek mecburiyetinde değildir. Yalnız bazı ehl-i ilim buna şöyle bir açıklama getirmişlerdir. "Eğer kurban bayramı günleri gelmeden önce (kendisine vacip olmadan) kurbanlık hayvanını alıp ta, misafirliğe çıkan kimse zengin ise, kendisine vacip olmaz. Aldığı kurbanlık hayvanını satabilir. Şayet fakir ise kendisine vacip olursa gerek (yani kesmesi gerekir. Satması caiz olmaz.") (1)

Kurbanı gerektiren dördüncü şartı ise, zenginlik dedik. Bu konuda zenginliğin ölçüsü şöyle açıklanıyor:

والموسر فى ظاهر الرواية من له مأتا درهم او عشرون ديناراً او شىء يبلغ ذلك سوى مسكنه ومتاع مسكنه ومركوبه وخادمه

"(Zekat ve fıtır sadakası ile kurban kesmeye mecbur olan) kimsenin zenginlik ölçüsü şöyledir: En açık rivayete göre, zaruri ihtiyaç sayılan evi, lüzumlu ev eşyası, bineği, hizmetçisi (ve bir senelik ya da bir aylık nafakası ile bakmakla mükellef olduğu kimselerin nafakasından) hariç 200 dirhem, (561 gr. gümüş) ya da 20 miskal altın (80 gr. altını) olan kimse zengin sayılır." (2)

Nafaka hakkında ulema ihtilaf etmişlerdir, bazılarına göre, bir senelik, bazılarına göre altı aylık, diğer bir kısma göre de bir aylık nafaka gerekir. Bu ihtilaflar iklim ve insanların kazançlarına göre değerlendirilebilir. Zira bazı yerlerde

(1) İbni Abidin, c.5, s.198 (Beyrut-Lübnan)
(2) Fetava-yı Hindiye, c.5, s.292 (1980 Beyrut-Lübnan)

senenin çoğu kıştır. Öyle memleketlerde bir senelik nafaka ihtiyaçtır. Bazı yerlerde senenin çoğu yazdır, oralarda çalışıp rızık temin etmek mümkün olduğu için bir aylık, altı aylık nafakaya ihtiyaç vardır. Bu konuda Hadimi'nin şu ibaresini yazmayı uygun gördüm:

لعل هذا على اختلاف الاشخاص وكسوباتهم فمن يحصل اثر كسبه فى سنة كالزراعة فيعتبر فى حقه سنة ومن فى شهر فكذا

"Nafaka konusunda (ulemanın) ihtilafları şu şekilde yorumlanabilir, kişilerin durum ve kazanç şekillerine göre değerlendirilir. Mesela kazanç mahsulü senelik ise, ziraatle meşgul olanların kazancı gibi bir senelik nafakası gerekli olur. Aylık ise bir aylık nafakasının olması gereklidir." (1)

Ancak iyi tetkik edildiğinde bir senelik erzak asli ihtiyaç sayıldığını görürüz. Nitekim Resulullah (s.a.v.) ailelerine bir senelik erzağı saklar ve bunu asli ihtiyaç olarak kabul ederdi. Bu husus şöyle rivayet edilmektedir:

وَقَدْ رُوِىَ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِدَّخَرَ لِنِسَائِهِ قُوتَ سَنَةٍ

"Rivayete göre Peygamber (s.a.v.) kendi ailelerine bir senelik erzağı saklamış, (ve bunu asli ihtiyaç olarak kabul etmiştir.)" (2)

Mali ibadet olan zekatı gerektiren zenginlik ölçüsü bu esasa bağlı olduğu gibi kurban konusunda da esas kabul edilen zenginlik ölçüsü budur. Ancak zekatı gerektiren mali zenginlik ölçüsü ile fıtır sadakası ile kurbanı gerektiren zen-

(1) El-Hadimi, c.2, s.183 (1257 Bulak-Kahire)
(2) Bedai-üssenai, c.2 s, 48 (1982 Beyrut-Lübnan)

ginlik ölçüsü arasında az da olsa fark vardır. İleride bu fark anlaşılacaktır. O halde, asli ihtiyaçtan (borcundan, evinden, evine lüzumlu eşyasından, bineğinden, silahından, kendisi ile çoluk çocuğunun bir senelik nafakasından, sanatkâr ise sanatından, tezgahından, alet-edevatından, ilim adamı ise kitaplarından fazla evi, dükkanı, kışlık, yazlık, sergisinden hariç fazla ihtiyaç dışı sergisi, mesela; İhtiyacından fazla halı, mobilya vs. aynı zamanda iyi şeyleri dinlemek, dünyanın ahvalından haberdar olmak için değil de kötüye kullanılan televizyon, video, radyosu bulunup da ve bu gibi füzuli şeyler nisab miktarında ise öyle kimseler kurban kesmek ve fitre vermek mecburiyetindedirler. Şayet televizyon-video gibi şeyler anılan gayeye göre alınmış ve o amaçla kullanılıyor ise, ihtiyaç sayılır. Fakat sazı-cazı dinlemek, kötü film ve kötü kasetleri dinlemek gayesiyle alınmış ve o yönde kullanılıyor ise, ihtiyaç dışıdır ve bulundurulması dahi haramdır. Zira harama alet olan da haramdır. Aynı zamanda yukarıda anlattığımız gibi bu mezkur eşyalar nisap miktarına ulaşıyorsa hem fitre vermek, hem de kurban kesmek gerekir. Hatta şöyle de denilmektedir:

وصاحب الثياب الاربعة لوساوى الرابع نصابًا غنى وثلاثة فلا لان احدهما للبذلة والاخر للمهنة والثالث للجمع والوفد والاعياد

"Üç takım elbisesi; iş elbisesi, gündelik giyeceği elbise ve cuma ile (bazı büyük kimselerin yanına) elçi olarak gitmek, gelen ziyaretçileri karşılamak misafirliğe gitmek için giydiği elbise ile bayramlarda giydiği elbise olmak üzere üç takım elbiseden hariç dördüncü takım elbiseye sahip olan

kimsenin eğer bu fazlalık elbisesi nisap miktarına ulaşıyorsa (kurban kesecek, fıtır sadakasını verecek kadar) zengin sayılır.(1) Binaenaleyh ona hem kurban kesmek ve hem de fitre vermek gerekir. Ancak böyle şeylerde zekat sözkonusu değildir. Yani bunlar zekata tabi değildir. İşte ileride de değineceğimiz üzere bu gibi hususlarda zekatı gerektiren nisab miktarı olan zenginlik ölçüsü ile kurban ve fıtır sadakasını gerektiren zenginlik ölçüsü birbirinden ayrılıyor.

ALACAĞINI TAHSİL EDEMİYEN KİMSENİN KURBAN KESMESİ GEREKİR Mİ?

Bu konuda Fetavay-ı Hindiye şöyle der;

له دين على مقر ملىء وليس فى يده مايكن شراء الاضحية لايلزمه ان يستقرض فيضحى ولا يلزمه قيمتها اذا وصل اليه الدين لكن يلزمه ان يسأل منه ثمن الاضحية اذا غلب على ظنه انه يدفعه

"Bir kimsenin zengin bir kimsenin üzerinde bir alacağı olup da borcunu inkâr etmeyip de itiraf ediyorsa, elinde kurbanlık hayvanı alacak kadar imkânı yoksa borçlanıp kurban kesmek mecburiyetinde değildir. Aynı zamanda (kurban günleri geçtikten sonra) alacağı eline geçerse kurbanlık hayvanın değerini nakit olarak ödemesi de gerekmez. Ancak borçlusunun kendisinden istediği takdirde vereceğini zannediyorsa kurbanlığa yetecek kadar ondan bir miktar para istemesi gerekir." (2)

(1) İbni Abidin, c.5, s.199
(2) Fetava-yı hindiye, c.5, s.198 (Beyrut-Lübnan)

Demek ki başkası üzerinde alacağı olup ta onu tahsil edemiyorsa elinde imkânı varsa kurbanı alır keser, şayet alacağından başka parası, bağı, bahçesi, tarlası, malı bulunmuyorsa kurban kesmek için başkasından borç alması gerekmez. Eğer borçlanıp ta kurban keserse borcunu ödemeye iktidarı olduktan sonra bir mahzuru yoktur. Fakat imkanı yoksa külfete girmesi doğru değildir. İleride buna değineceğiz.

BAĞI BAHÇESİ, TARLASI BULUNAN KİMSEYE KURBAN GEREKİR Mİ?

Bu konuda şöyle denilir:

ولو له عقار يستغله فقيل تلزمه لو قيمته نصابا وقيل لو يدخل منه قوت سنة تلزم وقيل قوت شهر فمن فضل نصاب تلزمه

"Eğer bir kimsenin akarı (gayri menkul tarla, bağ, bahçe, çiftlik gibi) mülkü olup ta değeri nisab miktarında ise bazı alimlere göre kendisine kurban kesmek, fitre vermek gereklidir. Bazı alimlere göre (her sene) bir senelik yiyeceği, diğer bir görüşe göre bir aylık yiyeceği elde edilip de fazlası hesaplanarak ondan artan nisab miktarına ulaşıyorsa o takdirde zengin sayılır (Sadaka-ı Fıtır ve kurban kesmeye mükellef olur). (1)

İbadet hususunda ihtiyatlı davranmamız gerektiğinde şöyle deriz; herhangi bir müslümanın 20 miskal altın veya

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.292 (1980 Beyrut-Lübnan); İbni Abidin, c.5, s.198

200 dirhem [1] gümüş miktarında bağı, bahçesi, tarlası olup da diğer mezkur şartlar da mevcut olduğu takdirde kurban kesmek ve fıtır sadakasını vermek mecburiyetindedir. İster bir senelik, ister bir aylık yiyeceğini karşılasın veya karşılamasın hüküm değişmez. Yani kendisine hem kurban, hem de sadaka-ı fıtır vermesi gerekir. Aynı zamanda zengin sayıldığından zekat ve fitre de alamaz. Yeter ki bahsi geçen gayri menkulu nisab miktarında olsun. Ancak bu gibi şeyler ticari gayeye dayanmadıkça zekata tabi olmaz. İşte bu hususta da zekatı gerektiren nisab yani zenginlik ölçüsü ile fıtır sadakasını gerektiren zenginlik ölçüsü birbirinden ayrılmış olur. Hûlasa kurbandaki zenginlik ölçüsü, fıtır sadakasını gerektiren zenginlik ölçüsüdür. Yani fıtır sadakasi ile kurban kesmeyi gerektiren nisab ölçüsü, zekati gerektiren nisab ölçüsünde olduğu gibi "nami" alış-verişle artabilecek cinsten olması şartı aranmaz. Keza zekatta olduğu gibi nisab miktarında mala sahib olduktan sonra üzerinden bir sene geçmesi de gerekmez. Bilakis kurban kesmeye mahsus kurban bayramı günlerinin son gününde zenginleşirse derhal kurban kesmek vacib olur. İşte burada da zekatı gerektiren şartlardan birisi olan senenin geçmesi noktasında zekattan ayrılmış olur. Zira zekatta nisab miktarındaki malın üzerinden bir senenin geçmesi gerekir. Yalnız şu noktayı belirtmemiz gerekir: Bazı kimseler "Canım nisaba malik ol-

(1) Ancak bu devirde gümüşün değeri olmadığından gümüş ile değil de altın ile hesaplanması daha uygun olur. Bu hüküm az çok gümüşün değer kazanması ile değişir. Yani o zaman fakirleri düşünerek gümüşe göre hesaplanırsa daha ihtiyatlı olur.

mayan kimselere fitre, kurban gerekmez" derler. Evet doğrudur. Ancak, fıtır sadakası ile kurban kesmeyi gerektiren nisab ile zekatı gerektiren nisab ölçüsü her ne kadar aynı ise de aralarında görüldüğü gibi fark vardır. Nitekim şöyle bir ibareye de şahit oluyoruz:

ولو كان له دار واحد يسكنها ويفضل عن سكناه منها مايساوى نصابًا وجبت عليه الفطرة وكذا فى الثياب والاثاث

"Eğer bir kimsenin yalnız bir evi olup da bir bölümünde oturup, geri kalan kısmı ihtiyacından artıyorsa, artan bölüm de nisab miktarında ise, kendisine fıtır sadakası (ve kurban kesmesi gerekir). Keza ihtiyaç fazlası nisab miktarındaki giyim ve ev eşyası bulunana da gerekir." (1)

İşte bu ibarenin üzerinde dikkatli düşünürsek, derhal anlarız ki, günümüzde bazı müstesnalar hariç, hemen hemen her müslümana fıtır sadakası ile kurban kesmek gereklidir. Zira evlerimiz bir çok fûzuli şeylerle doludur. Örneğin müzik seti, renkli-renksiz birkaç tane televizyon gibi nice ihtiyaç dışı fûzuli şeyleri alıyoruz. Hatta kimisi modası geçmiştir diye yepyeni ev eşyasını satıp başka moda-ya uygun eşyaları alıyor. Bu bakımdan çok dikkatli olmalıyız. Senede bir defa tuttuğumuz Ramazan-ı Şerif orucunun noksanını telafi etmek için bedenimizin zekatı olan fıtır sadakasını vermeye gayret edelim ve imkan olduğu kadarıyla kurbanlarımızı da seve seve keselim. Sakın olaki, fıtır sadakasını vermemek, kurban kesmemek için bahane aramayalım ve gerçekten kurban kesemeyen, fıtır sadakasını

(1) Mecmeülenhür, c.1, s.189 (1309) Cevheretünneyyire, c.1, s.171

veremeyenler de üzülmesinler. Zira herkes takatı dahilinde sorumludur, mükelleftir.

KÖYÜNÜ TERK EDİP BAŞKA BİR YERE YERLEŞEN KİMSENİN DURUMU

Bir kimse doğup büyüdüğü köyünde, kasabasında akarını, bağ-bahçesini, arazisini, evini bırakıp başka bir yere taşınıp yerleştikten sonra artık kurbanını ikamet ettiği yerde keser, eski yerine, köyüne gittiğinde eğer 90 kilometrelik mesafede ise misafir sayılır. Orada onbeş gün ikamet etmeye niyetlenmediği müddetçe namazını seferî olarak kılar, kurban da kendisine vacip olmaz. Ancak İmam Muhammed'e göre öyle bir durumda olan, yani köyünde babasının değil de kendisinin akarı, evi bulunan kimse köyüne gittiği zaman misafir sayılmadığı için hem namazını seferi değil de mukim olarak tam kılar, hem de bayram günleri orada olduğu takdirde kurban kesmek de kendisine gerekli olmuş olur. Öyle bir durumda değilse kurbanı kesmek isterse, sünnet olarak keser, varsa fakir akrabasına, orada ikamet eden yoksullara birer hisse dağıtır, asıl ikamet ettiği yerdeki fakir komşularına da bir kısmını ayırıp döndüğünde onlara takdim etmesi tavsiye edilir. Zira müşahade ettiğimiz manzara şu: Şehirlerde yaşayan kimseler ekseriyeten bayram münasebetiyle köylerine giderler, oralarda kurbanlarını keserler. Asıl ikamet ettikleri yerdeki fakirler konu-komşuları kurban etlerinden mahrum kalırlar. Bu da doğru birşey değildir.

HÜKMÜ

Fıkıh kitaplarımız şöyle derler:

وحكمها الخروج عن عهدة الواجب فى الدنيا والوصول الى الثواب بفضل الله فى العقبى مع صحة النية

"Kurbanın hükmü dünyada dinî bir vecibenin mesuliyetinden kurtulmak, ahirette de iyi bir niyetle Allah-u Zülcelâlin fazl-u keremi ile sevaba ulaşmaktır." (1) Yani ameli bir vacibtir,

Nitekim şöyle denilmektedir:

فتجب التضحية عملاً لا اعتقاداً بقدرة ممكنة هى مايجب بمجرد التمكن من الفعل فلا يشترط بقائها لبقاء الوجوب

"Kurban kesmek: İtikadî açıdan değil de, amelî açıdan yalnız onu işlemek için mümekkine bir kudret ile gerekir. (Yani Kurban kesmek için nisab miktarı mala sahip olmak şarttır) Fakat nisab miktarı olan bir mala sahib bulununca kurbanın vücubu için nisab mikdarının devamı şart değildir." (2) Demek oluyor ki, kurbanın vücubu için sırf fiilen muktedir olmak şart olduğu için vacib olmasının devamı için nisab miktarı mala sahip olmanın ayrıca devamı şart koşulmamıştır. Nitekim Fetavay-ı Hindiye de şöyle der:

بدليل ان الموسر اذا اشترى شاة للاضحية فى اول يوم النحر ولم يضح حتى مضت ايام النحر ثم افتقر كان عليه ان يتصدق بعينها او بقيمتها ولا تسقط عنه الاضحية فلو كانت بالقدرة الميسرة لكان دوامها شرطًا كما فى الزكاة حيث تسقط

(1) Dürrül-muhtar, c.5, s.18-19
(2) İbni Abidin, c.5, s.199

بهلاك النصاب فتجب التضحية عملاً لا اعتقاداً بقدرة ممكنة هي ما يجب بمجرد التمكن من الفعل فلا يشترط بقائها لبقاء الوجوب

"Zira gerçekten bir zengin (kurban kendisine gerekli olan kimse) kurban bayramının ilk gününde kurbanlık bir koyun alıp ta kurban bayramı günleri geçinceye kadar kesmezse ve daha sonra da fakirleşirse, onun aynısını veya değerinde nakit olarak fakirlere tasadduk etmesi gerekir. Onun üzerinden kurban vecibesi düşmez. Şayet kudreti müyessire olsaydı (yani nisab miktarının devamı gerekmiş olsaydı) o takdirde fakirleşmesi ile o vecibenin onun üzerinden sakıt olması gerekirdi. Nasıl ki, nisabın yok olması ile zekat düşüyorsa." (1)

Şayet zengin kimse kurbanlık hayvanı almamış olsa dahi, kurban bayramı günleri geçtikten sonra ya bir kurbanlık hayvanı alır, bizzat sağ olarak fakirlere tasadduk eder, veyahut da onun değerinde para dağıtır. Fakir olan kimseye gerekli değildir. Ancak kurbanlık hayvanı kurbanlık niyetiyle alıp ta "Ben Allah rızası için kurban keseceğim" derse; ona gerekli olur. Hatta ondan yiyemez, usul ve fürunna yani çoluk-çocuğuna, torunlarına, torunların torunlarına, anasına, anasının anasına, babasına, babasının babasına... ve zenginlere yediremez. Tamamını diğer fakirlere dağıtmak mecburiyetindedir. Şayet satın aldığı kurbanlık hayvanı kesmeden kurban bayramı günleri geçerse, bu kez sağ olarak fakirlere dağıtmalıdır. Fakat yukarıda kaydettiğimiz gibi zengin olursa, kurbanlık hay-

(1) Fethülkadir, c.8, s.425

vanını kesmeden kurban bayramı günleri geçerse bizzat kurbanlık hayvanını sağ olarak tasadduk edebildiği gibi, değerinde para da dağıtabilir.

Demek ki kudret (yani mali iktidar) iki şekilde mütalaa edilir:

1- "MÜYESSİRE"dir. Yani kamil kudrettir. Onun devamı şarttır. Mesela; zekat kudreti müyessire ile farzdır. Şayet zekatın henüz maldan çıkarılmadan önce mal yok olursa zekat da düşer. Kudret-i müyessire de kalmamış olur.

2- "MÜMEKKİNE"dir. Yani noksan olan bir iktidardır. İşte kurbanla alakalı olan iktidar bu iktidardır. Yani zekatta olduğu gibi devamı şart değildir. Yukarıdaki ibareden anlaşıldığı gibi, bu vücub itikadî bir vücub değildir dedik. Bunun anla-mı şudur: Kurbanın vacib oluşunun ihtilaflı olduğundan bir kimse onu inkâr ederse, kâfir olmaz. Nitekim şöyle denilir:

فلا يكفر جاحده ويفسق تاركه لان حكمه اللزوم عملاً لا علمًا على اليقين

"Binaenaleyh kurbanın vacib oluşunu inkâr eden kimse kâfir olmaz. ama nisaba malik olup ta terk eden kimse fasık olur. Zira kurbanın hükmü yakinî değil de zannî bir delille sabit olduğundan, amelî açıdan vacib oluşudur. (Dolayısıyla müçtehitler arasında ihtilâflı bir konu olup, kimisi vacip olduğuna, kimisi sünnet olduğuna dair içtihad yürütmüşlerdir.)" (1)

(1) Fıkhussünnet, c.3, s.263

Şunu da hatırlatalım, vacib oluşunu inkâr eden kâfir olmaz dedik. Ancak herhangi bir kimse meşruiyetini inkâr ederse, küfre girer. Zira meşruiyeti ulemanın icmaı ile sabittir. Nitekim aynı eser aynı yerde şöyle der:

"Ama ümmetin icmaı ile sabit olan meşruiyetini inkâr ederse, o gerçekten kâfir olur. (Yani vacib oluşunu inkâr ederse kâfir olmaz, günahkâr olur. Lakin bu şeriatımızda yoktur derse kâfir olur.)"

KURBANIN MEŞRUİYETİ VE TARİHİ

"Kurban, hicretin ikinci yılında bayram namazların, zekât ve fitrenin meşru kılındığı günlerde meşru kılınmıştır. Bu bakımdan meşruiyeti kitap, sünnet, icma ile sabit olmuştur. Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: "Rabbin için namaz kıl ve nahr yap (kurbanı boğazla)"(1) İşte buna delil Kur'an-ı Kerim'deki ayet-i kerîmedir. Nitekim seyyid Sabik şöyle der:

"Bu ayet-i kerîmedeki "nahr" demek, kurban kesmek demektir."(2)

Ancak "nahr" tabiri yalnız deveyi boğazlamak anlamında değil de namaz kılarken rükudan kalkıldığında ellerin göğüs hizasına kaldırılmasına da denildiğinden, ayet açık bir şekilde kurban kesmeye delalet etmediği tebarüz etmektedir. Dolayısıyla mezhep imamları arasında ihtilâf sözkonusu

(1) Elfıkhülislâmi, c.3, s.594
(2) Fıkhussünnet, c.3, s.263

olmuştur. Hanefî mezhebince vacib kabul edilmiştir. Şafii mezhebine göre de sünnet-i kifâye kabul edilmiştir. Nitekim aynı eser şöyle der:

"Şafii'ye göre tek şahıs için sünneti ayn, bir ev halkı için de veya nafakaları bir kişi tarafından temin edilen bir kaç ev halkına sünnet-i kifayedir. Yani ev reisi bu sünneti yerine getirdikten sonra diğerlerinden düşer. Kâfi gelir demektir." (1) Demek ki Şafii İmam (Nahr" kelimesini ikinci manada yorumlamıştır.

Sünnet ile de sabittir. Nitekim şöyle buyrulmaktadır:

Buharî ve Müslimde kaydedilen Enes (r.a.)'in rivayet ettiği hadis-i şerifinde şöyle buyrulmaktadır. "Şüphesiz Peygamber (s.a.v.) sırf beyaz veyahut da beyazlığı fazla siyah karışımı olan alaca iki boynuzlu koçu iki eliyle boğazlıyarak, kurban etti. Boğazlarken de tekbir ve besmele getirdi." (2)

Hanefiye göre vacibtir. Zira onlar hem yukarıdaki ayet-i kerimenin açık ifadesine dayanıyorlar, hem de ileride lafzı ile beraber yazacağımız şu hadis-i şerifi ileri sürüyorlar:

"Herhangi bir kimse (yukarıda anlattığımız şekilde) nisaba sahip olup da kurban kesmezse bizim namazgâhımıza yaklaşmasın." Sünnet-i müekkeddir diyen cumhur-ı ulemanın görüşüne gelince, onlar şu hadis-i şerife dayanıyorlar:

(1) Elfıkhualalmezahibilerbaai, c.1, s.716
(2) Fıkhussünnet, c.3, s.263

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ شَهِدْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْاَضْحَى فِي الْمُصَلَّى فَلَمَّا قَضَى خُطْبَتَهُ نَزَلَ عَنْ مِنْبَرِهِ وَأُتِيَ بِكَبْشٍ فَذَبَحَهُ بِيَدِهِ وَقَالَ بِسْمِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ هٰذَا عَنِّي وَعَمَّنْ لَمْ يُضَحِّ مِنْ اُمَّتِي

Cabir (r.a.) şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.v.) ile birlikte namazgâhda bayram namazında bulundum. Hutbesini bitirdikten sonra minberinden indi, kendisine bir koç getirildi. Koçu kendi eliyle kesti. Ve "Bismillah Allah-u Ekber, Allah'ın adı ile Allah en büyük kudret sahibidir. Bu benim adıma ve ümmetimden kurban kesemeyenlerin adına kurban edilmiştir." (1)

Bu hadis-i şerifteki inceliğe dikkat edilmelidir. Fakir olup ta kurban kesemeyen kimseler üzülmesinler. Zira Resulullah (s.a.v.) onların yerine kesmiştir.

Tac'ın dipnotunda şöyle bir ibare vardır:

وقال الحنيفة وبعض المالكية انها واجبة على الموسر لظاهر الاية

"Hanefilerle bazı Malikî ulemasına göre kurban kesmek kurban kesecek kadar zengin olan kimseye vacibtir. Çünkü Kevser sûresinin açık ifadesinden (hali vakti müsaid olan kimseye kurban kesmenin) vacib olduğu görülmektedir."

Nitekim Kurtubi şöyle der:

وقال قتادة وعطاء وعكرمة «فَصَلِّ لِرَبِّكَ» صلاة العيد يوم النحر «وَانْحَرْ» نُسُكَكَ

"KATADE, ATA ve İKRİME (Rabbına namaz kıl) ayet-

(1) Tac, c.3, s.110

teki namazdan maksat kurban bayramı namazıdır. Ve "nahr" kelimesinden maksat da kurban kesmektir demişlerdir." (1)

İbn Abbas'a göre ise burada emredilen namaz, farz olan namazdır. Yine:

عن ابن عباس قال استقبل القبلة بنحرك

İbni Abbas'tan rivayete göre "nahr" kelimesinin manası "Göğsünle kıbleye yönel" demektir.

Kâsanî de şöyle der:

"VENHAR" demek, namazın içinde her iki elini göğsünün üzerine koy demektir.(2)

Hz. Ali (R.A.)'ın rivyaet ettiği hadisi şerif ise şöyledir:

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ «فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ» قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِجِبْرِيلَ «مَاهٰذِهِ النَّحِيرَةُ اَمَرَنِيَ اللّٰهُ بِهَا» قَالَ لَيْسَتْ بِنَحِيرَةٍ وَلٰكِنَّهُ يَأْمُرُكَ اِذَا تَحَرَّمْتَ لِلصَّلَاةِ اَنْ تَرْفَعَ يَدَيْكَ اِذَا كَبَّرْتَ وَاِذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ مِنَ الرُّكُوعِ وَاِذَا سَجَدْتَ فَاِنَّهَا صَلَاتُنَا وَصَلَاتُ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ هُمْ فِي السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَاِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ زِينَةً وَاِنَّ زِينَةَ الصَّلَاةِ رَفْعُ الْيَدَيْنِ عِنْدَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ

Hz. Ali (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: "Rabbine namaz kıl, nahr yap" mealindeki ayet-i kerîme nazil olunca, Peygamber (s.a.v.) Cebrail (a.s.)'a; "Allah'ın bana emrettiği şu Nahire (kurbanlık deve) nedir? diye sordu. Cebrail (a.s.)'da bu kurbanlık değildir. (Yani kurbanlık deve kasdedilmemiştir.) Lâkin sen tahrime tekbiri alırken, namaza du-

(1) Kurtubi, c.20, s.218
(2) Bediussenai, c. 5, s. 70

rurken ellerini kaldırman ve başını rükûdan kaldırırken, secdeye varırken ellerini kaldırman kastedilmiş demektir. (Yani ayetteki "NAHR" kelimesi kurbanlık değil de, iftitah tekbirini alırken rükûa varırken, secdeye kapanırken ellerini göğüs hizasına kaldırmanı kasdetmiştir.) Bu şekildeki namaz gerçekten bizim ve yedi gökteki meleklerin namaz şeklidir. Ve her şey için bir zinet vardır. Namazın zineti (süsü)'de her tekbir alınırken ellerin kaldırılmasıdır." (1)

Bazı rivayetlere göre de Kevser sûresindeki emredilen namazdan maksat, sabah namazıdır. Demek ki burada emredilen namazdan maksat, sabah namazı mı? Beş vakit namazlar mı? Yoksa bayram namazı mı? Kesinlik kazanılmadığı için Hanefilere göre bundan maksat bayram namazıdır. Dolayısıyla onlara göre bayram namazı vacip, Şafiilere göre ise sünnettir.

Keza "nahr" kelimesinin manası, hem deve boğazlamak, hem de namazda rükûdan kalkıldığında ellerin göğüs seviyesine kaldırılması manalarına delâlet ettiğinden, kesinlik arzetmediği için ulema arasında ittifak sağlanamamıştır. Hanefilerin içtihadına göre kurban kesmek vacip, Şafii ve diğer müçtehidlerin görüşüne göre sünnet-i müekkettir.

Meşhur Müfessir Fahrur-Razi, Kevser sûresinin tefsirinde şöyle der:

وحمله على نحر البدن اولى لوجوه (احدها) هوان الله تعالى كلما ذكر الصلاة
فى كتابه ذكر الزكاة بعدها (ثانيها) ان القوم كانوا يصلون وينحرون للاوثان فقيل له

(1) Kurtubi, c.20, s.218 51367 Beyrut-Lübnan)

فصل وانحر لربك (ثالثها) ان هذه الاشياء آداب الصلاة وابعاضها فكانت داخلة تحت قوله (فصل لربك) فوجب ان يكون المراد من الصلاة غيرها لانه يبعدان يعطف بعض الشيء على جميعه (رابعها) ان قوله «فصل» اشارة الى التعظيم لامر الله وقوله «وانحر» اشارة الى الشفقة على خلق الله وجملة العبودية لاتخرج عن هذين الاصلين (خامسها) ان استعمال لفظة النحر على نحر البدن اشهر من استعماله فى سائر الوجوه المذكورة فيجب حمل كلام الله عليه واذا ثبت هذا فنقول استدل الحنفية على وجوب الاضحية بأن الله تعالى امره بالنحر.

"(Ayette) geçen "Nahr" kelimesi, develerin kesilmesine yorumlanması başka şekillerde yorumlamkatan, birçok yönlerden daha evlâdır. 1- Allah-u teala kendi mukaddes kitabında her ne zaman namazdan bahsettiyse, mutlaka akabinde zekattan da bahsetmiştir. (Dolayısıyla burada da önce namazdan, sonra da mali ibadet olan kurbandan bahsetmiştir.) 2- Müşrikler, putlara tapar ve putlara kurban keserlerdi. Resulullah (s.a.v.)'a "Namaz kıl ve Rabbine kurban kes" emri verildi. 3- Rükûdan kalkıldığında elleri göğüs hizasına kaldırmak, namazın adabından ve namazın bir parçasıdır. Dolayısıyla bu gibi şeyler "Namaz kıl" emrinin içine dahildir. Öyleyse "Nahr" kelimesinden bunlardan ayrı bir mananın kasdedilmiş olması gerekir. Zira birşeyin bir parçasının (örneğin sözü edilen namazın içindeki rükû) onun tamamının üzerine atfetmek uygun değildir. 4- Allah-u tealâ'nın "Artık namaz kıl" emri Allah'ın emrine karşı saygı gösterme gereğine işarettir. "Ve kurban kes" emri ise, Allah-u Tealâ'nın mahlûkatına karşı şefkatin gösterilmesi gereğine işarettir. Zaten kulluğun özü de ancak bu iki esasa dayanmaktadır. 5- "Nahr" kelimesinin kurban kesme manasında kullanılması mezkur diğer manalarda kul-

lanılmasından daha yaygındır. Bu bakımdan Allah'ın kelâmının manası meşhur olan manaya yorumlamak gerekir. Hâl böyle iken (yani nahr kelimesinin kurban kesmede yorumlanması daha uygun olunca) biz diyoruz ki Hanefiler bununla Allah-u Tealâ'nın "Kurban kes" emrini, kurbanın kesilmesinin vacib olduğuna dair delil olarak göstermişlerdir.(1)

Kurbanın vücubuna delil olarak ileri sürülen hadislerden ise daha önce yalnız mealini kaydettiğimiz şu hadis-i şeriftir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ كَانَ لَهُ سَعَةٌ وَلَمْ يُضَحِّ فَلَا يَقْرَبَنَّ مُصَلَّانَا

Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayete göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Varlıklı (mali durumu kurbana müsait) olup ta (Kurban bayramında) kurban kesmeyen kimse bizim musallamıza (namaz kıldığımız yere) yaklaşmasın." (2)

Bu hadis hakkında Münavi şöyle der:

واخذ بظاهره جمع فأوجبوها على الموسر واوجبها ابو حنيفة على من يملك نصابًا وجعلها الشافعية واكثر المالكية سنة كفاية لكنها متأكدة

"Ulemanın bir topluluğu bu hadis-i şerifin zahirine (açık ifadesine dayanarak) zengin kimseye kurbanın vacip olduğuna hüküm vermişlerdir. Aynı zamanda Ebu Hanife (r.a.) nisap miktarına malik kimseye vacip olduğuna hüküm

(1) Fahru Razi, c.32, s.130 (1989 Beyrut-Lübnan)
(2) Fethulkadir, c.8, s.11

beyan etmiştir. Şafii ile Malikîlerin ekserisi ise, bir ev halkına sünnet-i kifâyedir. Ancak müekked sünnetlerden olduğunu kabul etmişlerdir." (1)

Mezkur hadiste "Namaz kıldığımız yere yaklaşmasın" ifadesi ibn-i Mâce'nin dipnotunda şöyle açıklanmaktadır:

ليس المراد ان صحة الصلاة تتوقف على الاضحية بل هي عقوبة له بالطرد عن مجالسة الاخيار وهذا يفيد الوجوب.

"Bu hadisten maksat, şer'an kurban kesecek kadar zengin sayılan bir kimsenin namazının kabul olunması için kurban kesmenin şart olduğu hükmünü ifade etmek değil de, hadis böyle bir kimsenin iyi insanların meclisinden kovulmaya müstehak olduğunu ifade eder. Bu itibarla hadis, kurban kesmeyi böyle kimseye vacip olduğunu ifade eder." (2)

İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre kurban kesmek vacip değildir. Bu ihtilâfın sebebi hakkında İbnü Rüşd şöyle der:

وسبب اختلافهم شيئان احدهما هل فعله عليه الصلاة والسلام محمول على الوجوب او على الندب وذلك انه لم يترك صلى الله عليه وسلم التضحية قط حتى فى السفر.

"Kurban hakkındaki âlimlerin ihtilâflarının iki ana sebebi vardır. Birincisi; Peygamber (s.a.v.)'in kurban kesme fiili vücub mu, yoksa sünnet olarak mı? yorumlanmaktan ileri geliyor. Zira Resulullah (s.a.v.) hiçbir zaman, hatta seferde dahi kurban kesmeyi ihmal etmemiştir." Dolayısıyla

(1) Feyzulkadir, c.6, s.20
(2) İbni Mace, c.2, s.1044

Kurbana verdiği öneminden dolayı ulemanın bir kısmı vücubuna, diğer bir kısmı da sünnet olduğuna kail olmuşlardır. Aynı eser şöyle devam eder:

والسبب الثاني اختلافهم في مفهوم الاحاديث الواردة في الضحايا وذلك انه ثبت عنه عليه الصلاة والسلام من حديث ام سلمة انه قال اذا دخل العشر فأراد احدكم ان يضحى فلا يأخذ من شعره شيئًا ولا من اظافره قالوا فقوله اذا اراد احدكم ان يضحى فيه دليل على ان التضحية ليست بواجبة ولما امر عليه الصلاة والسلام لابي بردة بأعادة اضحيته اذا ذبح قبل الصلاة فهم قوم من ذلك الوجوب

"ikinci sebebi ise kurbanlar hakkındaki varid olan hadis-i şeriflerin manalarınad ulemanın ihtilâflarıdır. Şöyle ki, Ümmü Selem'den rivayet edilen hadis-i şeriflerinde Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Zilhiccenin onu girince (yani kurban bayramına on gün kala) sizden biriniz kurban kesmek isterse kendi saçından ve tırnağından bir şey almasın." Bir kısım ulema Peygamber (s.a.v.)'in, kurban kesmek isterse, ifadesinden anlaşıldığına göre kurban vacib değildir, demişler. Ulemadan bir başka topluluk da Resulullah (s.a.v.) bayram namazından önce kurbanı kesen Ebu Burde'ye kendi kurbanını yeniden kesmesine emir vermesinden vacib olduğunun anlamını çıkarmışlardır."(1)

Fethülkadir, kurban kesmenin vücubuna delalet eden hadis hakkında şöyle der:

وعورض بقوله عليه السلام كُتِبَتْ عَلَيَّ الأَضْحِيَةُ وَلَمْ تُكْتَبْ عَلَيْكُمْ وقوله عليه السلام ضَحُّوا فَإِنَّهَا سُنَّةُ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ وَأَنَّ أَبَابَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا كَانَا لَايُضَحِّيَانِ السُّنَّةَ وَالسُّنَّتَيْنِ مَخَافَةَ أَنْ يَرَاهَا النَّاسُ وَاجِبَةً

(1) Bidayetülmüctehid, c.1, s.348

(Kurbanın vacib olduğuna delalet eden mezkur hadis-i şerif) Peygamber (s.a.v.)'in, "kurban bana farz kılınmış, size farz kılınmamıştır." Bu hadis-i şerif ile "kurban, gerçekten sizin babanız İbrahim (a.s.)'in sünnetidir" sözü ve Ebu Bekir ile Ömer (r.a.)'in, insanların kurban kesmeyi vacib görecekleri endişesi ile (devamlı kesmeyip) bazen bir sene-iki sene ara verip, kurban kesmemeleri ile karşı karşıya gelip, çatışmaktadırlar."(1) Yani bu gib irivayetler kurbanın vacib olmadığını ifade ederken, diğer taraftan vacib olduğunu ifade eden rivayetlerle çatışıyorlar. İşte kurban kesmek vacib değildir diyenler, bu gibi rivayetlere dayanmaktadırlar.

Ancak aynı eser bu gibi görünüşdeki çelişmeli rivayetleri şöyle yorumluyor:

قوله «ضَحُّوا» امر وهو للوجوب وقوله «فَاِنَّهَا سُنَّةُ اَبِيكُمْ» اى طريقته وهى تعم الواجبة وغيرها ويجاب بأنهما كانا لايضحيان فى حالة الاعسار مخافة ان يراها الناس واجبة على المعسرين

"Peygamber (s.a.v.)'in kurban kesin emri, vücub içindir" ve "Gerçekten kurban sizin babanızin sünnetidir" sözünden maksat; "Yani dindeki yoludur." Bu ise vacib olana da, vacib olmayana da şamildir."

(Öyle ise buradaki emirden maksat, vücubtur). Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer'in bir sene, iki sene (arasıra) kurban kesmemeleri ise fakirlik hallerinde kesmemişlerdir. Ta ki insanlar, fakirlere de vaciptir diye zannetmesinler." (2)

(1) Fethulkadir, c.6, s.20
(2) Bidayetülmüctehid, c.1, s.348

KURBAN KESMEK İSTEYEN KİMSENİN ZİLHİCCENİN İLK GÜNÜNDEN İTİBAREN KURBAN KESİNCEYE KADAR SAÇINI, TIRNAKLARINI KESMEMESİ

Bu konu ile ilgili bir hadis-i şerifinde şöyle buyurulmaktadır:

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ لَهُ ذِبْحٌ يَذْبَحُهُ فَإِذَا أَهَلَّ هِلَالُ ذِي الْحِجَّةِ فَلَا يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا مِنْ أَظْفَارِهِ بِشَيْءٍ حَتَّى يُضَحِّيَ.

"Ümmü Seleme (r.a.)'den rivayet edildiğine göre: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır: Kurbanlığı olup da kesmek isteyen kimse, Zilhicce ayının hilâl görüldükten (yani ilk gününden itibaren) kurban kesinceye kadar vücudundaki kılından ve tırnaklarından bir şey almasın."(1)

Kurban bayramında kurban kesmek isteyen kimsenin Zilhicce ayının ilk gününden itibaren saçından, kıllarından, tırnaklarından bir şey alması, kesmesi, kısaltması, yolması ve diğer şekillerle gidermesi mekruhtur.

Nitekim Tac'ın dipnotunda şöyle denilir:

والنهي للكراهية فأخذها مكروه والحكمة في هذا ان يبقى كامل الاجزاء حتى يعمه العتق بالضحية

"(Kurban kesmek isteyen kimsenin, Zilhicce'nin ilk gününden kurbanı kesinceye kadar tırnağından, kılından kesmesinden) men edilmesi, mekruhiyet içindir. (O halde

(1) Fethülkadir, c.8, s.428 (H. 1320)

kurban kesmek isteyenin kıllarından, tırnaklarından alması, kesmesi mekruhtur.) Bunun hikmeti ise azaları kamilen kalıp, vücudun bütünüyle cehennem ateşinden azat edilmesidir (kurtuluşudur.)" (1)

"Bir görüşe göre de kurban sahibinin kendisini, ihramlı kimselere benzetmesi hikmetine dayalıdır."

Fakat bu görüş muteber değildir. Nitekim şöyle denilir:

وحكمته شمول المغفرة والعتق من النار لجميعه لا التشبه بالمحرمين والاكره نحو الطيب

"(Kurban kesmek isteyen kimsenin (Zilhicce'nin ilk gününden itibaren kıllarından, tırnaklarından alması, kesmesinin mekruh oluşunun) hikmeti, ilâhî mağfiretin (kurbanlık hayvanın sayesinde) vücudunun her tarafını kaplayıp cehennemden azadlanması (kurtuluşu)dur. İhramlı olanlara benzemesi için sözkonusu değildir. Aksi halde (mezkur süre içinde) koku gibi şeylerin sürünmesi de mekruh olurdu." (2) Zaten ihramlıya mezkur şeyler tamamen yasaktır.

Tabi ki bu kerahat mübaha yakın olan tenzihi kerahattir. Yani İmam-ı Hanbel'den hariç, diğer üç imamlara (Malikî, Şafiî ve Hanefî'ye göre) kurban kesmek isteyen kıllarını, tırnaklarını kesebilir. Ancak tenzihen bir kerahat işlemiş olur, haram değildir. Fakat Hanbelî mezhebine mensub

(1) İâne, c.2, s.323
(2) Tac, c.3, s.115 (1961 Beyrut-Lübnan)

olup da kurban kesmek istediği takdirde, mezkur süre içinde tırnaklarından, saçlarından alması, kesmesi haramdır.

Avnûl-Mabud şöyle der:

قال الشافعي واصحابه هو مكروه كراهة تنزيه وليس بحرام وقال ابو حنيفة لايكره وقال احمد واسحاق وداود وبعض الشافعي انه يحرم.

"Şafiî ve arkadaşlarına göre (kurbanı olup ta kesmek isteyen kimse, kurbanını kesinceye kadar saçından, sakalından, tırnağından bir şey kesmesi tenzîhen mekruhtur. Yani mübaha yakındır) haram değildir. İmam Ebu Hanife'ye göre ise mekruh değildir. İmam Ahmed ile İshak, Davut ve bazı Şafiî alimlerince kesmesi haramdır." (1)

Cumhur-ı Ulemanın kurbanın sünnet oluşu hakkındaki görüşü de aynı eserde şöyle açıklanır:

واستدل الجمهور على السنية للقادر عليها بأحاديث منها حديث ام سلمة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اذا رَأَيْتُمْ هلالَ ذي الحجة وأرادَ أحدكُمْ أنْ يُضَحِّيَ فَلْيُمْسِكْ عَنْ شَعْرِهِ وَأَظافِرِهِ، ففيه تَعْليقُ الأُضْحِيَّةِ بالارادَةِ والتَّعْليقُ بالارادَةِ يُنافي الوُجُوبَ ومنها حَديثُ ابْنِ عَبّاسٍ قالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ثَلاثٌ هُنَّ عَلَيَّ فَرائِضُ وَهُنَّ لَكُمْ تَطَوُّعٌ الوِتْرُ والنَّحْرُ وَصَلاةُ الضُّحَى وروى الترمذي «أُمِرْتُ بِالنَّحْرِ وَهُوَ سُنَّةٌ لَكُمْ».

"Cumhur-ı Ulema, gücü yetenin kurban kesmesinin sünnet olduğuna dair bir takım hadisleri delil göstermişlerdir. Bu hadislerden birisi de Ümmü Seleme'nin (R.A.) rivayet ettiği şu hadistir: "Resulullah (s.a.v.) buyur-

(1) Avnulmabud, c.7, s.490

duki; Zilhicce'nin hilâlini görüp sizden herhangi birisi kurban kesmek isterse, saçlarını ve tırnaklarını kesmesin."

Bu hadis-i şerifte kurban kesmek isteğe bağlı bırakılmıştır. İsteğe bırakmak ise vacib kılmaya aykırıdır.

Bir diğer delil İbni Abbas'ın rivayet ettiği şu hadistir: "Resulullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum: "Üç şey vardır ki bana farzdır, sizin için nafiledir: Vitir, kurban kesmek ve kuşluk namazı."

Tirmizi de şunu rivayet etmektedir: "Ben kurban kesmekle emrolundum. Bu sizin için bir sünnettir."

Feyzulkadir de yukarıdaki hadis-i şerifi şu şekilde rivayet etmiştir:

ثَلَاثٌ هُنَّ عَلَيَّ فَرِيضَةٌ وَهُنَّ لَكُمْ تَطَوُّعٌ الْوِتْرُ وَرَكْعَتَا الضُّحَى وَالْفَجْرِ

"Üç şey benim üzerime farz, sizin için de nafiledir: Vitir namazı, kuşluk namazı ve sabah namazının sünneti."(1)

Münavi şöyle der:

والصواب النحر بالنون وحاء مهملة لا بفاء وجيم

"(Bu kelimenin) doğrusu (şöyle olmalıdır; sabah anlamındaki "Fecr" kelimesi değil de) yerine kurban kesme manasına gelen "Nahr" kelimesi olmalıdır. (Yani bu durumda hadisin son kelimesinin) sabah namazının sünnetini ifade eden "Fecr" değil de bana kurban kesmek farz kılınmıştır, anlamını taşıyan "Nahr" kelimesidir." (2)

(1) Feyzülkadir, c.3, s.309
(2) Feyzülkadir, c.2, s.309

Zühaylî de şöyle der:

ويؤيد ذلك ان الاضحية ذبيحة لم يجب تفريق لحمها فلم تكن واجبة كالعقيقة وضعف اصحاب الحديث حديث الحنفية وهو محمول على تأكيد الاستحباب كغسل الجمعة فى حديث غسل الجمعة واجب على كل محتلم

Bunu (yani sünnet olduğunu) kuvvetlendiren bir başka husus şudur: Kurban namına kesilen hayvanın, etinin dağıtılması vacib değildir. Dolayısıyla bu boğazlama işlemi de gerekli sayılmaz. O da akika gibi vacib olmaz. Hadis alimleri, Hanefîlerin dayandıkları hadisi zayıf görmüşler. Yahut da tıpkı "Cuma günü gusletmek, ergenlik çağına yetişmiş herkese vacibtir, mealindeki hadisin cuma günündeki guslün sünneti müekked olduğuna yorumlandığı gibi, mezkur hadişin de kurbanın sünneti müekked olarak olduğunu kuvvetlendirmekle yorumlanır." (1)

Kettanî şöyle der:

هذا دليل داود فى ايجاب غسل الجمعة والجمهور يتأولون بتأكد السنة

"Bu Davud'un cuma günü guslünün vacib olduğuna dair ileri sürdüğü delilidir. Halbuki Cumhur-i ulema bu hadisteki "vücub" kelimesini müekked (kuvvetli) bir sünnet olduğuna yorumluyorlar." (2)

Şafiîlerin, kurbanın sünnet-i kifaye olduğuna dair delilleri şöyle açıklanır:

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.597
(2) Sübülüssdam, c.1, s.87

ودليل الشافعية على ان الاضحية كفاية لكل بيت حديث مخنق بن سليم قال «كُنَّا وقُوفًا مَعَ النبى صلى الله عليه وسلم فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ «يَاأَيُّهَا النَّاسُ عَلَى كُلِّ أَهْلِ بَيْتٍ فِى كُلِّ عَامٍ ضَحِيَّةً» وَلأَنَّ الصَّحَابَةَ كَانُوا يُضَحُّونَ فِى عَهْدِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ سَمِينَيْنِ أَقْرَنَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَحَدُهُمَا عَنْ أُمَّتِهِ وَالثَّانِى عَنْ نَفْسِهِ وَآلِهِ.

"Kurban kesmenin her ev halkı için sünnet-i kifaye olduğuna dair Şafiilerin delili ise Mihnek b. Süleyme'nin rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir: Peygamber (s.a.v.) ile birlikte duruyorduk. Onun şöyle dediğini işittim; "Ey insanlar, her aile halkına her sene bir kurban düşer." Diğer taraftan ashab-ı kiram Peygamber (s.a.v.)'in döneminde kurban kesmekte idiler ve Resulullah (s.a.v.) onların bu durumlarını bilip reddetmiyordu. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) semiz boynuzlu, siyah ve beyaz renkli iki adet koçun birisini ümmeti adına, diğerini de kendisi ve aile efradı adına kesmiştir. (1)

ودليل الشافعية على ان الاضحية سنة عين للمنفرد فى العمر مرة وهو ان الامر عندهم لايقتضى التكرار

"Tek başına olan kimsenin ömründe bir defa kurban kesmenin sünnet-i ayn olduğuna dair Şafiilerin delili de emrin tekrarı gerektirmediği şeklindeki görüşleridir." (2)

Son olarak da kurban hakkında çeşitli fıkhî konulara giriş yapmadan, fazileti hakkında şu iki hadis-i şeriflerini kaydedelim. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.597
(2) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s. 597

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا عَمِلَ آدَمِيٌّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللّٰهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهَا لَتَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا وَإِنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللّٰهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطِيبُوا بِهَا نَفْسًا

"Aişe (r.a.)'den rivayet edildiğine göre; Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ademoğlu kurban bayramı günü kan akıtmaktan fazla Allah (azze ve celle) katında sevimli hiçbir amel işlememiştir. Şüphesiz o (yani kesilen kurban) kıyamet günü boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla gelir. Şüphesiz kurbanın kanı da yere düşmeden önce, Allah (azze ve celle) katında kabul olunur. artık (sevabı böyle olunca) gönülleriniz (kurban kesmek sevabı) ile (sıkıntılı değil) hoş olsun." (1)

Diğer bir hadis-i şerifinde şöyle buyurulur:

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ قَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَارَسُولَ اللّٰهِ مَا هٰذِهِ الْأَضَاحِيُّ قَالَ «سُنَّةُ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ» قَالُوا فَمَا لَنَا فِيهَا يَارَسُولَ اللّٰهِ قَالَ «بِكُلِّ شَعْرَةٍ حَسَنَةٌ» قَالُوا فَالصُّوفُ يَارَسُولَ اللّٰهِ قَالَ «بِكُلِّ شَعْرَةٍ مِنَ الصُّوفِ حَسَنَةٌ»

"Zeyd B. Erkam (r.a.)'dan şöyle demiştir: Resulullah (s.a.v.)'ın ashabı, Ya Resulallah! Şu (bayramda kesilen kurbanlar) nedir? dediler. Resul-i Ekrem (s.a.v.) "babanız İbrahim'in sünnetidir" diye cevap verdi. Sahabeler:

Peki kurbanlarda bizim için onlarda ne (sevap) var? Ya Resulallah dediler.

(1) Tac, c.3, s.111

Resul-ü Ekrem (s.a.v.) her kıla karşılık bir hasene var, buyurdu. Sahabiler:

Ya yün (yani kesilen kurban koyun, kuzu olunca sevabı nasıl?) dediler. Peygamber (s.a.v.) "Yünden birer taneye karşılık bir hasene vardır" buyurdu.(1)

SÜNNET-VACİB BAKIMINDAN KURBAN ÇEŞİTLERİ

الاضحية عند الحنفية نوعان واجبة وتطوع اما الواجبة فهي اولاً المنذورة كأن يقول المرء لله على ان اضحى شاة او بدنة (ناقة) او هذه الشاة او هذه البدنة او جعلت هذه الشاة ضحية او اضحية سواء اكان القائل غنيًا ام فقيراً وثانيًا المشتراة اذا كان المشترى فقيراً فأن اشترى فقير شاة بنية الاضحية صارت واجبة لان الشراء للاضحية ممن لا اضحية عليه يجرى مجرى الايجاب وهو النذر بالتضحية عنها وثالثًا المطلوبة من الغنى دون الفقير فى كل عيد من غير نذر ولاشراء للاضحية بل شكراً لنعمة الحياة واحياء لميراث الخليل عليه السلام حين امره الله تعالى بذبح الكبش فى ايام العيد فداء عن ولده ومطية على الصراط ومغفرة للذنوب وتكفيراً للخطايا وان ولدت الاضحية ولداً يذبح ولدها مع الام وان باعه يتصدق بثمنه واما المتطوع فأضحية المسافر والفقير الذى لم يوجد منه النذر بالتضحية ولا الشراء للاضحية لانعدام سبب الوجوب وشرطه.

"Hanefilere göre kurban vacib ve nafile olmak üzere iki çeşittir:

Vacib kurbanın birinci türü, adak kurbanıdır. Mesela, kişinin "Bir koyunu veya deveyi kurban etmek Allah'a karşı üzerime borç olsun" veya "ben bu koyunu Allah için kur-

(1) İbn Mace, c.2, s.104-5

banlık edeceğim" demesi gibi. Böyle diyen kimsenin zengin veya fakir olması durumu değiştirmez.

İkincisi; satın alan fakir olduğu takdirde, kurban etmek maksadıyla satın alınan kurbanlık hayvan, eğer fakir bir kişi kurban etmek niyeti ile bir koyun satın alacak olursa, bu koyunu kurban olarak kesmesi onun için vacib olur. Çünkü üzerinde kurban kesmek vacib olmayan bir kimsenin kurban kesmek maksadıyla satın alması, kendisine bu işi vacib kılma hükmündedir ki, (bu da örfen) kurban kesmeyi adamaktır.

Üçüncüsü; her kurban bayramında fakirler müstesna, zenginlerden hayat nimetine şükür ve Hz. İbrahim (a.s.)'ın Yüce Allah'a bayram günlerinde oğlunun yerine fidye olmak için koç kesmesi şeklindeki sünnetini diri tutmak ve sırat köprüsünden kendisine binek olmak üzere günahların bağışlanması, hataların da af edilmesi maksadıyla dinen kesilmesi istenen kurbandır.

Kurban edilmek maksadıyla alınan hayvan doğuracak olursa, annesi ile birlikte yavrusu da kesilir; satacak olursa bedelini tasadduk eder. (Çünkü anne kurban edilmek için tayin edilmiş bulunur. Dolayısıyla yavrusu da ona tabidir).

Nafile kurban ise yolcunun, kurban kesme adağında bulunmayan ve kurban etmek maksadıyla da satın almayan fakirin kestiği kurbandır. Çünkü bu kişiler hakkında kurban kesmenin vacib olmasının sebep ve şartları gerçekleşmemiştir. (1)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s. 598

KURBANIN VAKTİ

الحنفية قالوا يدخل وقت الاضحية عند طلوع فجر يوم النحر وهو يوم العيد ويستمر الى قبيل غروب اليوم الثالث وهو الوقت لايختلف فى ذاته بالنسبة لمن يضحى فى المصر او يضحى فى القرية.

"Hanefiler, kurbanın vakti bayram gününün tan yerinin ağarmasından itibaren girer. Üçüncü günün güneşin batmasından biraz öncesine kadar devam eder. İşte bu vakit haddizatında şehirde veya köyde kurban kesene nisbetle değişmez.(1)

Demek ki kurbanının belirlenmiş bir vakti vardır. Ne ondan önce ne de ondan sonra kurban kesmek sahih olur. ancak vakti konusunda mezhep imamlarının az da olsa ihtilafları vardır. Hanefî mezhebine göre, kurbanın vakti, bayramın birinci günü tan yeri ağardıktan sonra başlar, üçüncü günü güneş batmasından biraz öncesine kadar devam eder. Ancak bayram namazı kılındığı yerlerde namazdan sonra kesim işine başlanması gerekir. Şayet böyle bir yerde herhangi bir sebeple bayram namazı kılınmazsa, bayramın ilk günü öğle namazı vaktinin girmesiyle kurban kesme zamanı başlamış olur. Göçebe hayatıyaşayan, kendilerine bayram namazı vacib olmayanlar bayramın ilk günü tan yeri ağardıktan sonra kurban kesebilirler. Çünkü böyle kimseler kurban kesmekle meşgul olmaları, vacib olan başka bir ibadetten alıkoymaz. İmam Şafii'nin görüşü de ileride açıklanacaktır.

(1) Elfıkhualelmezhibilerbaa, c.1, s.721

YANLIŞLIKLA AREFE GÜNÜ KURBAN KESİLİRSE

واذا اخطأ الناس فى يوم العيد فصلوا وضحوا ثم بان لهم انه يوم عرفة اجزتهم صلاتهم واضحيتهم

"İnsanlar bayram günü hakkında hataya düşüp bayram namazını kılıp, kurbanlarını kestikten sonra onlara o günün Arefe günü olduğu belli olursa, onların namazları ve kurbanları kendilerine kifayet eder (yeterli olur)." (1)

BAYRAM NAMAZI TERK EDİLİRSE

اذا ترك الصلاة يوم النحر بعذر او بغير عذر لاتجوز الاضحية حتى تزول الشمس وتجوز الاضحية فى الغد وبعد الغد قبل الصلاة لانه فات وقت الصلاة بزوال الشمس فى اليوم الاول والصلاة فى الغد تقع قضاء.

"Bayram namazı bir özürden dolayı veya özürsüz terk edilirse, güneşin gökkubbenin ortasından batıya yönelmedikçe (buna zeval-i şems denilir) kurban caiz olmaz. Fakat bayramın ikinci ve üçüncü günü bayram namazı kılınmadan önce de kesilebilir. Çünkü bayramın ilk günü güneş gökkubbesinden batıya doğru meyl edince bayram namazının vakti geçmiş olup, kazaya kalmış olur. Yani ikinci günü sabahleyin bayram namazını kılmak ise kaza anlamındadır." (2)

Aynı eser şöyle devam eder:

(1) Elfıkhualelmezhibilerbaa, c.1, s.720
(2) Elfıkhualelmezhibilerbaa, c.1, s.720

الحنفية زادوا ان يكون الذبح نهاراً فى اليوم الاول والرابع فلو ذبح فى الليلة الاولى او الليلة الرابعة لاتصح اما الذبح فى الليلتين المتوسطتين فأنه مكروه

"Hanefiler, kurban kesmenin birinci dördüncü günde gündüzün olmasını da diğer şartlara ilave etmişlerdir. Öyel ise birinci gece veya dördüncü gecede kesse sahih olmaz. Aradaki iki orta gecede (ikinci ve üçüncü gecede) kesmek ise (mübaha yakın) bir kerahetle mekruhtur."

Şafiiye göre bayramın ilk günü güneş doğduktan sonra bayram namazını kılmak ve iki hutbe okumak için gerekli sürenin geçmesiyle kurban kesme zamanı girmiş olur. Bu kadar zaman geçtikten sonra kesilen kurban geçerlidir. İster henüz imam, bayram namazını kıldırmış olsun veya olmasın, keza kurban sahibi, bayram namazını henüz kılmamış ise de hüküm aynıdır. Bu hususta köylü veya şehirli ayrımı yoktur. Keza misafir ile misafir olmayan mukim arasında da bir fark yoktur. En faziletlisi ise kurban sahibinin imamla beraber bayram namazını kıldıktan sonra kurban kesmesidir. Nitekim bir hadis-i şerifinde şöyle buyrulur:

عَنْ جُنْدَبِ الْبَجَلِىِّ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ شَهِدْتُ الأَضْحَى مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَبَحَ أُنَاسٌ قَبْلَ الصَّلاَةِ فَقَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلاَةِ فَلْيُعِدْ أُضْحِيَّتَهُ وَمَنْ لاَ فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللهِ

"Cündeb b. Abdullah b. Süfyanel-Beceli (r.a.)'den şöyle demiştir: Ben kurban bayramının ilk günü Resulullah (s.a.v.)'ın beraberinde idim. Bazı kimseler kurbanlarını bayram namazından önce kestiler. Bunun üzerine Peygam-

ber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sizden kim kurbanını, bayram namazından önce kesti ise kurbanını iade etsin (yani yeniden kurban kessin) Kim de henüz kesmemiş ise Bismillah diyerek kessin."(1)

Diğer bir hadis-i şerifinde de, kitabın başında yazdığımız hadis-i şeriftir. Mealen şöyle buyrulur;

Bera (r.a.)'dan: "Şu kurban bayramı günümüzde ilk yapacağımız iş, namazı kılmak, sonra dönüp kurbanımızı kesmektir. Kim bunu bu tertip üzere yaparsa sünnetimizi tam olarak yerine getirmiş olur. Namazdan önce kurbanını kesen kimse ise, ailesi için et temin etmekten başka bir şey yapmamıştır. (Namazdan önce kesilen kurbanda ibadet manası yoktur.)" (2)

Diğer bir hadis-i şerifinde şöyle buyrulmaktadır:

وَعَنْهُ قَالَ خَطَبَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّحْرِ بَعْدَ الصَّلاَةِ فَقَالَ مَنْ صَلَّى صَلاَتنا وَوَجَّهَ قِبْلَتَنَا وَنَسَكَ نُسُكَنَا فَلاَ يَذْبَحْ حَتَّى يُصَلِّيَ

Yine Bera (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a.v.) kurban bayramının ilk gününde bayram namazından sonra bize hutbe irad etti ve "kim bizim kıldığımız namaz gibi namaz kılar, kıblemize döner, bizim yaptığımız gibi ibadetlerini yaparsa, bayram namazından önce kurbanını kesmesin" buyurdu. (3)

---

(1) İbn Mace, c.2, s.1053 (Daruihyeittürasilârabi, 1354-1373)
(2) Kurtubi, c.15, s.220
(3) Kurtubi, c.15, s.220

Bu hadisin açıklamasında Tac'ın dipnotunda şöyle denilmektedir:

مما تعوده بعض الناس من الذبح قبل صلاة العيد لايثاب عليه ثواب الضحية وان اثيب عليه من جهة التوسعة على العيال فوقت ذبح الضحية يدخل بعد صلاة العيد ويمتد الى آخر ايام التشريق لانها من العيد

"Bazı insanların bayram namazını kılmadan önce kurban kesmeleri adeti doğru olmayıp, her ne kadar çoluk çocuklarına bol bir ikram sevabını kazansa dahi kurban sevabını alamaz. Buna göre kurbanın kesme vakti, bayram namazının kılınmasından itibaren girer ve teşrik günlerinin sonuna kadar devam eder." (1)

Fıkıh kitaplarımız şöyle derler:

وقت الاضحية ثلاثة ايام العاشر والحادي عشر والثاني عشر اولها افضلها وآخرها ادونها ويجوز في نهارها وليلها بعد طلوع الفجر من يوم النحر الى غروب الشمس من اليوم الثاني عشر الا انه يكره الذبح في الليل

"Kurban kesmenin vakti üç gündür. (Zilhicce'nin) 10. 11 ve 12. günleridir. Bunların en faziletlisi ilk günü, sevapça en aşağı derecesi ise son günüdür. Bu günlerin gündüzü ile gecesi arasında fark yoktur. Ancak gece vaktinde kesmek mekruhtur. Kurbanın vakti, bayramın birinci günü tan yeri ağardıktan sonra başlar, (Zilhicce'nin) 12. günü güneş batmasından biraz öncesine kadar devam eder." (2)

Fakat mümkün mertebe kurbanı üçüncü güne geciktirmemek gerekir. Nitekim şöyle denilmektedir:

(1) Tac'ın dipnotu, c.3, s.15-220
(2) Fetava-yı Hindiye, c.5, s.295

واذا شك فى يوم الاضحى فالمستحب ان لايؤخر الى اليوم الثالث فأن اخر يستحب ان لايأكل منه ويتصدق بالكل فيتصدق بفضل ما بين المذبوح وغير المذبوح لانه لو وقع في غير وقته لايخرج عن العهدة الا بذالك

"Bayram günü kesin tesbit edilemez de şüpheye düşülürse, o takdirde kurbanı üçüncü güne geciktirmeden boğazlamak müstehaptır (Şer'an sevilen şeydir). Şayet geciktirirse etinden yememesi müstehaptır, (tavsiye edilir) ve dolayısıyla kurbanın tamamı tesadduk eder. Aynı zamanda (bayram günlerinden sonraya bırakılan kurbanlık hayvanın sağ olarak tasadduk edilmesi gerektiği için de) kesilmek ile değeri düşmüş ise, aradaki farkı nakit olarak fakirlere dağıtması gerekir. Zira ancakbu şekilde mesuliyetten kurtulabilir." (1)

İbn Abidin şöyle der;

فى البزازية بلدة فيها فتنة فلم يصلوا وضحوا بعد طلوع الفجر جاز فى المختار ولو تعمد الترك فمن اول وقتها لايجوز الذبح حتى تزول الشمس

"Bezzaziye'de içinde fitne (kargaşa) bulunan bir belde olup da bayram namazını kıldıracak devletin yetkili kıldığı imam bulunmaz ve bu yüzden bayram namazını kılmaz da tan yeri ağardıktan sonra kurban keserlerse en seçkin görüşe göre caiz olur. (Zira öyle yerler bayram namazının kılınması vacib olmayan yerler mesabesindedir) Şayet kasden bayram namazını terk ederse, o takdirde güneş gökkubenin ortasından batıya meyl etmedikçe kurbanı kesmek caiz olmaz." (2)

(1) Fetava-yı Hindiye, c.5, s.295
(2) İbn Abidin, c.5, s.203

Fetava-yı Hindiye şöyle der:

لو ان بلدة وقعت فيها فترة ولم يبق فيها وال ليصلى بهم صلاة العيد فضحوا بعد طلوع الفجر جاز وهو المختار لان البلدة صارت فى حق هذا الحكم كالسواد

"Eğer bir beldenin içinde bir fetret (gevşeme devri) başlayıp ta içinde kendilerine bayram namazını kıldıracak kimse bulunmaz da tan yeri ağardıktan sonra kurban keserlerse bu caizdir. Fetvaya uygun olan da budur. Çünkü bu durumdaki belde, içinde bayram namazı [1] vacib olmayan köy hükmünde olur." [2]

Hanefiye göre kurbanın namaz kılındıktan sonra hutbeden önce kesilmesi caizdir. Nitekim şöyle denilir:

ودليل الحنفية على جواز الذبح بعد الصلاة ولو قبل الخطبة حديث البراء بن عازب المتقدم «مَنْ ضَحّى قَبْلَ الصَّلاة فَانَّمَا ذَبَحَ لِنَفْسِه وَمَنْ ذَبَحَ بَعْدَ الصَّلاة فَقَدْ تَمَّ نُسُكُهُ وَاَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ» وحديث انس عند البخارى «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلاة فَلْيُعِدْ وَمَنْ ذَبَحَ بَعْدَ الصَّلاة فَقَدْ تَمَّ نُسُكُهُ وَاَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ» فقد رتب النبى صلى الله عليه وسلم الذبح على الصلاة لا على الخطبة فدل على ان العبرة للصلاة لا للخطبة.

Hutbeden önce dahi olsa, bayram namazından sonra kesmenin caiz olduğuna dair Hanefilerin delili el-Bera b. Azib'in rivayet ettiği yukarıda geçen hadistir. "Kim namazdan sonra kurban keserse bunu kendisi için kesmiş olur. Kim de namazdan sonra kurban keserse, onun bu ibadeti tamamlanır, kurbanı kabul olur ve Müslümanların sünnetine uymuş olur."

(1) Bu ibareden dolayı bayram namazının köylülere vacib değil mi? diye düşünülmesin. Bu konuyu namaz ile ilgili risalemde izaha çalışacağım inşallah.

(2) Fetava-yı Hindiye, c.5, s.295

Enes (r.a.)'in Buhârî tarafından rivayet edilen hadisinde ise şöyle denilmektedir:

"Her kim namazdan önce kurban keserse bunu iade etsin. Her kim namazdan sonra keserse, onun bu ibadeti tamam olur ve müslümanların sünnetine isabet etmiş olur. Buna göre Peygamber (s.a.v.) kurban kesmeyi namaza bağlı kılmıştır, hutbeye değil. Bu ise bu konuda nazar-ı itibara alınacak olanın hutbe değil namaz olduğunun delilidir." (1)

ŞAFİ'YE GÖRE VAKTİ

Şafii fıkhında meşhur Minhac adlı kitap da şöyle der:

ويدخل وقتها اذا ارتفعت الشمس كرمح يوم النحر ثم مضى قدر ركعتين وخطبتين خفيفتين ويبقى حتى تغرب آخر التشريق قلت ارتفاع الشمس فضيلة والشرط طلوعها ثم مضى قدر الركعتين والخطبتين والله اعلم

"Kurbanın vakti, kurban bayramı günü güneşin bir mızrak boyu kadar yükselip daha sonra iki rekat bayram namazı ve iki hafif hutbenin içine sığacak kadar bir zamanın geçmesiyle başlar, (üç) teşrik günlerin son gününde güneşin batışına kadar devam eder. (İmam-ı Nevevî kendi görüşünü şöyle açıklar), ben derim ki, güneşin bir mızrak boyu yükselmesi, kurbanın kesmesi için faziletli olan vaktidir. (Aslında) kurbanın kesilmesi için gerekli şart, güneş doğduktan sonra iki rekat bayram namazı kılınacak ve iki

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.7

hutbenin okunacak kadar bir zamanın geçmesidir. Allah (c.c.) daha iyi bilendir." (1)

Demek ki Şafiilere göre kurban bayramının birinci günün güneşin doğuşundan sonra kılınacak iki kısa rekat ile okunacak iki kısa hutbelik bir zamanın geçmesi ile girer. Şayet bundan önce kesecek olursa kurban olmaz. Ancak kurban için en faziletli vakti ise kuşluk namazının vaktinin başlangıcı olan ufukta güneşin bir mızrak boyu yükselişinden sonra kılınacak iki kısa rekat ile iki kısa hutbelik bir zamanın geçmesi ile başlar.

Kurban kesme vakti gece ve gündüz olmak üzere teşrik günlerinin sonuna kadar devam eder ki, bunlar İmam-ı Şafii'ye göre onuncu gün ile 11. 12 ve 13. günlerdir. Nitekim şöyle buyrulmaktadır:

لقوله عليه الصلاة والسلام «عَرَفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَأَيَّامُ التَّشْرِيقِ كُلُّهَا مَنْحَرٌ»

Çünkü Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Arefe bütünüyle vakfe yeridir ve bütün teşrik günleri de kurban kesme zamanıdır." (2)

Bu hadisi Beyhakî rivayet etmiştir. Aynı eser aynı yerde şöyle devam eder: İbn-i Hibban'ın bir rivayetinde şöyle buyrulur:

فى كل ايام التشريق ذبح

"Bütün teşrik günlerinde kurban kesilir." Ancak gece kesmek mekruhtur. Nitekim şöyle denilir:

(1) Minhac (Muğni muhtac ile) c.4, s.287 (1958-1377)
(2) Minhac (Muğni muhtac ile) c.4, s.287 (1958-1377)

ولكن يكره الذبح والتضحية ليلاً للنهي عنه لما فيه غالباً من الخطأ في المذبح او لان الفقراء لايحضرون للاضحية بالليل حضورهم بالنهار (1)

"Şu kadar var ki, geceleyin kurban kesmek ve hayvan boğazlamak, bu konuda yasağın olduğu için mekruhtur, bu yasak ya kesmekteki hatadan korku dolayısıyladır, yahut da fakirlerin gündüzdeki gibi geceleyin gelip hazır olmayışlarındandır."(1)

HANGİ KURBANLIK HAYVANI KESMEK EFDALDİR?

الشافعية افضل الاضاحي البعير او البدنة لانه اكثر لحمًا ثم بقرة لان لحم البدنة اكثر من لحم البقرة غالبًا ثم ضأن ثم معز لطيب الضأن على المعز وبعد المعز المشاركة في بقرة او بدنة فسبع شياه افضل من بعير او بقرة لان لحم الغنم اطيب وشاة افضل من مشاركة في بعير اذا تساويا في القدر للانفراد باراقة الدم وطيب اللحم فأن كان سبع البعير اكثر قدراً كان افضل والكبش افضل الغنم لانه اضحية النبي صلى الله عليه وسلم وهو اطيب لحمًا وجذع الضأن افضل من ثني المعز لطيب اللحم ولانه يروى عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال «نعْمَ أوْ نعْمَتِ الأضْحِيَّةُ الجَذَعُ مِنَ الضَّانِ» اى قبل الثني والذكر عند الشافعية افضل على الاصح من الانثى لأن لحمه اطيب.

"Şafii'ye göre kurbanların en faziletlisi, erkek veya dişi devedir. Çünkü onun eti daha fazladır. Arkasından sığır gelir, ondan sonra koyun, sonra da keçi türü gelir. Çünkü koyunun eti, keçinin etinden lezzetlidir. Keçiden sonra ise, bir ineğe veya bir deveye ortak olmaktır. Buna göre yedi tane koyun, bir erkek deveden veya bir inekten efdaldır. Çünkü koyunun eti daha lezzetlidir. Miktarları eşit olduğu

(1) Minhac (Muğni muhtac ile) c.4, s.287 (1958-1377)

takdirde bir koyun kesmek, bir deveye ortak olmaktan daha faziletlidir. Çünkü bu şekilde hem tek başına kan akıtmış olur, hem eti daha lezzetli bir hayvanı kesmiş olur. Şayet devenin yedide birinin eti fazla olursa, o zaman deve efdal olur.

Koç, koyundan efdaldır. Çünkü Peygamber (s.a.v.)'in kurbanlığı da koçdan olurdu. Ayrıca koçun eti daha lezzetlidir. Koyunun ceza'ı keçinin seniyyesinden efdaldır. Çünkü bunların eti daha lezzetlidir. Ayrıca Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir:

"Koyunun ceza'ı ne güzel kurbandır, ceza'ı seniyyeden öncedir. Şafii'ye göre erkek kurbanlık, dişi kurbanlıktan daha efdaldır. Çünkü eti daha lezzetlidir."(1)

Bu terimlerin izahatını yapalım:

والجذع قبل الثنى وهو الشاب الحدث لولد الشاة فى السنة الثانية ولولد البقرة والحافر فى السنة الثالثة وللابل فى السنة الخامسة والثنى الذى يلقى ثنيتيه ويكون ذلك فى البقر والحافر فى السنة الثالثة وفى الابل فى السنة السادسة.

"Ceza'ı seniyyeden öncedir. Henüz yeni ve genç olan demektir. Koyun, keçi türünden bir yaşını bitirip, iki yaşına girene, sığır ve diğer tırnaklılarda üç yaşına girene, deve türünden beş yaşına girene verilen addır. Seniyye ise küçük, azı dişini düşürmüş olandır. Sığır ve tırnaklılarda üç yaşında develerde ise altı yaşındakilerde bu diş dökülme işi görülür."(2)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.614
(2) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.614

"Ceza" ve "Seniyye" hakkında Reddülmuhtarda bulunan şu manzumeyi yazmıştır:

ذُوا الحَوْلِ مِنْ غَنَمٍ وَالْخَمْسِ مِنْ إِبِلٍ وَاثْنَيْنِ مِنْ بَقَرٍ ذَا بِالثَّنِيِّ دَعِي

وَالحَوْلِ مِنْ بَقَرٍ وَالنِّصْفِ مِنْ غَنَمٍ وَارْبَعٍ مِنْ بَعِيرٍ سَمِّ بِالْجَذَعِ

"Bir yaşındaki keçi, koyunu, beş yaşındaki deveyi, iki yaşındaki sığırı seniyye olarak çağır (isimlendir). Bir yaşındaki sığırı, altı aylık koyunu, dört yaşındaki deveyi ceza ile isimlendir." (1)

Ehl-i İlim, yalnız davarların kurban olarak kesilmesi sahih olacağı üzerinde ittifak etmişlerdir. Nitekim şöyle denilir:

اتفق العلماء على ان الاضحية لاتصح الا من نعم ابل وبقر ومنها الجاموس وغنم ومنها المعز بسائر انواعها فيشمل الذكر والانثى والخصى والفحل فلا يجزئ غير النعم من بقر الوحش وغيره والظباء وغيرها لقوله تعالى «وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الأَنْعَامِ» ولم ينقل عنه صلى الله عليه وسلم ولا عن اصحابه التضحية بغيرها ولان التضحية عبادة تتعلق بالحيوان فتختص بالنعم كالزكاة والمولود من الانعام وغيرها كالمتولد من الاهلي والوحشى يتبع الام لانها هى الاصل فى التبعية هذا رأى الحنفية والمالكية وقال الشافعية والحنابلة المتولد بين جنسين من النعم يجزئ فى الاضحية ويعتبر اعلى الابوين سنًا فلا بد من بلوغه سنتين اذا كان متولدًا بين الضأن والمعز.

"İlim adamları yalnızca davarların kurban olarak sahih olacağı üzerinde ittifak etmişlerdir. Davarlardan kasıt deve, camız, inek çeşitleri ile birlikte keçi ve koyundur. Bu hayvanların erkeği veya dişisi, burulmuş olanlarıyla burulmamış olanları arasında fark yoktur. Ancak yaban öküzü,

(1) İbni Abidin, c.5, s.204

geyik ve buna benzer başka tür hayvanlar kurban edilmezler. Çünkü Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: "Her ümmet için kurban kesmek için yer tayin ettik. Ta ki kendilerine rızık verilen davarlar üzerinc Allah'ın adını zikretsinler."

Diğer taraftan Peygamber (s.a.v.)'den olsun, ashab-ı kiramdan olsun, bunların dışında hayvanların kurban edildiğine dair bir nakil gelmiş değildir. Ayrıca kurban kesmek, hayvana tealluk eden bir ibadettir, bu bakımdan zekat gibi o da davarlara mahsustur.

Davarlardan ve davar olmayanlardan doğan yavru; Mesela birisi evcil, diğeri yabani olan anne-babadan doğan yavru, anneye tabi olur. Çünkü anne tabi olmada asıldır. (Asıl olan babaya değil de anaya tabi olmaktır). Hanefi ve Malikilerin görüşü budur.

Şafiiler ise şöyle demektedirler: İki davar türünün çiftleşmesinden dünyaya gelmiş olan yavru kurban edilebilir. Bu durumda anne ve babasından kurbanlık hususunda yaşça daha büyük olması gerekli olana itibar edilir. Örneğin, eğer koyun ile keçi türünden doğmuş ise, mutlaka iki yaşında olması lâzımdır." (1) Çünkü Şafii'ye göre keçi iki yaşını bitirip, üçüncüye girmesi gerekir. Fakat koyun ise bir yaşını bitirip, ikinciye girmesi lâzımdır.

Hangi kurbanlık hayvanın daha faziletli olduğuna dair Hanefilerin görüşü ise aynı eserde şöyle açıklanır:

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.613

قال الحنفية الاصل انه اذا استويا في اللحم والقيمة فأطيبها لحمًا افضل واذا اختلفا فيهما فالفاضل اولى فالشاة افضل من سبع البقرة اذا استويا في القيمة واللحم وان كان سبع البقرة اكثر لحمًا فهو افضل والكبش افضل من النعجة اذا استويا فيهما والا فهي افضل والانثى من المعز افضل من التيس اذا استويا قيمة ولم يكن خصيًا والانثى من الابل والبقر افضل اذا استويا لان لحمها اطيب وعلى هذا فالذكر الخصى افضل والا فالانثى والابيض الاقرن افضل من غيره

"Hanefilere göre asıl kaide şudur: Eğer et ve değer itibariyle eşit olurlarsa, eti daha lezzetli olan efdaldır. Şayet bu konuda aralarında fark olursa daha fazla olan evlâdır. Buna göre et ve kıymette eşit olurlarsa, bir koyun, bir ineğin yedide birinden efdaldir. Şayet ineğin yedide birinin eti fazla olursa, o zaman o efdal olur. Eğer etleri ve kıymetleri eşit olacak olursa, koç koyundan efdaldır. Değilse koyun efdaldır. Keçinin dişisi etleri eşit olduğu takdirde ve burulmamış ise erkeğinden efdaldır. Devenin ve sığırın dişisi et ve kıymet bakımından eşit oldukları takdirde erkeğinden efdaldır. Çünkü dişilerinin eti daha lezzetlidir. Buna göre burulmuş erkek daha efdaldır, değilse dişisi efdaldır. Boynuzlu ve beyaz olanı başkasından efdaldır."

Aynı eserin dipnotunda şöyle denilir:

فأن كان خصيًا اي موجوءًا مرضوض الانثيين فالذكر في الضأن والمعز افضل وقد ثبت في رواية احمد عن ابي رافع قال «ضحى رسول الله صلى الله عليه وسلم بكبشين املحين موجوئين والموجوء منزوع الأنثيين

"Eğer koyun ve keçi türünden burulmuş erkek olanları varsa onların kurban kesilmesi daha faziletlidir. İmam Ahmed'in Ebu Rafii'den yaptığı rivayette şöyle dediği sabit-

tir. Resulullah (s.a.v.) hayaları ezilmiş, burulmuş beyaz iki koç kurban etti." (1)

Müstehap olan kurban hakkında bir hadis-i şerif:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَ بِكَبْشٍ اَقْرَنَ يَطَأُ فِي سَوَادٍ وَيَبْرُكُ فِي سَوَادٍ وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ فَأُتِيَ بِهِ لِيُضَحِّيَ بِهِ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ هَلُمِّي الْمُدْيَةَ اشْحَذِيهَا بِحَجَرٍ فَفَعَلَتْ فَأَخَذَهَا ثُمَّ اَضْجَعَ الْكَبْشَ فَذَبَحَهُ ثُمَّ قَالَ بِاسْمِ اللّٰهِ اللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَمِنْ اُمَّةِ مُحَمَّدٍ ثُمَّ ضَحَّى بِهِ

Aişe (r.a.)'den rivayet edildiğine göre:

"Peygamber (s.a.v.) ayakları, karnı ve gözlerinin etrafı siyah boynuzlu bir koç getirmelerini emretti. Kurban etmesi için böyle bir koç getirdiler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.); "Ey Aişe, bıçağı getir ve bileği taşına tut (keskinleştir) dedi. Dediğini yaptım. Bıçağı aldı, koçu yatırdı. Sonra Bismillahi, ya Rabbi bunu Muhammed adına, onun ailesi ve ümmeti adına kurban olarak kabul et" dedi ve kurbanı kesti." (2)

Avnul Mabud bu hadis-i şerif hakkında şöyle der:

وفي الحديث استحباب التضحية بالاقرن واحسان الذبح واحداد الشفرة واضجاع الغنم في الذبح واتفق العلماء على ان يكون اضجاعها على جانبها الايسر لانه اسهل على للذابح في اخذ السكين باليمين وامساك رئسها باليسار

"Mezkur hadis-i şeriften şu hükümler anlaşılıyor, boynuzlu bir hayvanı kurban kesmek, kesim işini güzel yapmak, bıçağı keskinleştirmek, koyun, keçi keserken

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.613
(2) Tac, c.3, s.112

yatırmak müstehaptır. Ulema sol yanına yatırılmasının daha uygun olduğunda ittifak etmişlerdir. Zira bu durumda kesen kişinin bıçağı sağ eline alıp hayvanın başını da sol eli ile alması daha kolaydır."(1)

GEBE OLAN HAYVANI KURBAN KESMEK

Hanefi'ye göre, doğumu yaklaşmış bir hayvanı kurban etmek tahrimen mekruhtur. Nitekim şöyle denilir:

يكره ذبح الشاة الحامل اذا كانت مشرفة على الولادة

"Doğumu yakın olduğu takdirde gebe bir koyunu (veya başka bir gebe hayvanı) kurban kesmek (harama yakın bir kerahatle) mekruhtur."(2)

Şafîi'ye göre ise gebe hayvanı kurban etmek caiz değildir. Nitekim şöyle denilir:

والمعتمد عدم اجزاء التضحية بالحامل

"İtimada şayan olan görüşe göre, gebe hayvanın kurbana kifayet etmeyişidir. (Yani en sağlam görüşe göre, gebe bir hayvanı kurban etmek caiz değildir.)" (3)

Ancak İbnir-Rıfa denilen zat caiz görmüştür. Fakat bu görüş ulema tarafından reddedilmiştir.

Keza Şafii'ye göre, yeni doğurmuş ile yavrusunu emzi-

(1) Avnulmabud, c.7, s.495
(2) Dürer (Şürnüblali), c.1, s.270
(3) İanetüttalibin, c.2, s.331

ren hayvanın da kurban edilmesi caiz değildir. Nitekim şöyle denilir:

ويلحق بها قريبة العهد بالولادة لنقص لحمها والمرضع

"Etinin noksanlaştığı için yeni doğurmuş ile yavrusunu emzirenin de gebe hayvana ilhak edilerek kurban etmek caiz olmadığı (hükmü verilmiştir.)" (1)

Ancak Şafii fıkhında meşhur olan İbn Hacer şöyle der:

وفيه نظر الذي يتجه خلافه

"Bu söz götürür (üzerinde düşünmek gerekir) uygun görüşe göre bunun tersidir. (Yani yeni doğurmuş hayvan kurban olabilir.)" (2) Fakat en iyisi böyle hayvanları kurban etmemektir, kesmemektir. Nitekim Muğnilmuhtac adlı esere göre, yeni doğurmuş hayvan kurban etmek caiz değil. Ancak Nihayetülmuhtac adlı eser caiz olduğunu kayd eder. Tabii ki ibadetler konusunda ihtiyatlı davranmak gerekir. (Yani bunda ulemanın ihtilâfı mevcuttur. O halde en iyisi böyleleri kurban olarak kesmemektir.)

Gebe bir kurbanlık hayvan daha kesilmeden önce doğurursa, doğan yavruyu sağ olarak tasadduk edilmesi daha uygundur. Nitekim şöyle denilir:

والمستحب ان يتصدق به حيًا

"(Kurbanlık hayvanın doğurduğu) yavruyu kesip, etini tasadduk etmek değil de) sağ olarak tasadduk etmek

(1) Muğnilmuhtac, c.4, s.286
(2) Tuhfe, c.9, s.350

müstehabtır. (Şer'an sevilen) şeydir." [1] Şayet keserse etini fakirlere verir.

Burada kurbanla ilgili olmayan, istidradi olarak Şafii ve Hanefi arasındaki şu ihtilaflı konuya az da olsa değinme ihtiyacını duyuyorum. Gebe olan herhangi eti yenen bir hayvan kesildikten sonra içinden yavrusu ölü olarak çıkarsa bu yavrunun eti Şafii'ye göre yenir. Zira ona göre yavru, anasının bir parçası hükmünde olup, onun kesilmesi, anasının kesilmesiyle olur. Yani anası kesilince onun da kesilmiş sayılır. Fakat Hanefi'ye göre karnından çıkan ölü yavru murdar sayılır, eti yenmez. İleride bu konu açıklanacaktır.

Doğan yavrunun tasadduk edilmesi konusu şöyle açıklanır:

وفى المنتقى لو تصدق بالولد حيا فى ايام النحر فعليه ان يتصدق بقيمته

"Münteka adlı kitabta şöyle kayd edilir, doğan yavruyu kurban günlerinde diri olarak tasadduk ederse, o takdirde onun kıymetini tespit edip fakirlere dağıtması gerekir."[2]

Kasani bunu şöyle açıklar:

وهذا على اصل محمد ان الصغار تدخل فى الهدايا ويجب ذبحها فاذا ولدت الاضحية تعلق بولدها من الحكم ما تعلق بها

"Bu İmam Muhammed'in "yavrular kurbanlıklara dahildir ve onlar gibi kesilmeleri gerekir" diye koyduğu esasa

(1) İbni abidin, c.9, s.350
(2) Fetava-yı Hindiye, c.5, s.303

dayanıyor. Binaenaleyh kurbanlık hayvan doğurduğu zaman kurbanlık hayvana taalluk eden hüküm, doğan yavruya da taalluk eder. (Yani kurban bayramı günlerinde kurbanlık hayvanı diri olarak tasadduk edilmez, kesilir, eti dağıtılır. Dolayısıyla doğan yavrunun sağ olarak tasadduk edildiğinde, onun değerinde ayrıca para dağıtılması gerekir.)" (1)

Fetava-yı Hindiye şöyle der:

وان باع الولد فى ايام الاضحى يتصدق بثمنه فأن لم يبعه ولم يذبحه حتى مضت ايام النحر فعليه ان يتصدق بالولد حيًا واذا ذبح الولد مع الام يأكل من الام والولد وعن ابى حنيفة رحمه الله تعالى انه لا يأكل من الولد فأن اكل تصدق بقيمة ما اكل والتصدق بالولد حيًا احب الى كذا فى الخلاصة

"Doğan yavruyu kurban günlerinde satacak olursa o takdirde karşılığında elde ettiği parayı tasadduk eder. Kurban günleri geçtiği halde yavruyu diri olarak besleyip bulundurursa kurban bayramı günleri geçerse o takdirde diri olarak tasadduk etmesi gerekir. Bayram günlerinde yavruyu da annesi ile birlikte boğazlarsa her ikisinin etinden yiyebilir. Ancak İmam Ebu Hanife'den yapılan rivayete göre yavrunun etinden yiyemez, yiyecek olursa yediği miktarın bedelini fakirlere dağıtması gerekir. Fakat yavruyu diri olarak tasadduk etmesi bana göre daha uygundur. Hulasa adlı kitapta aynı şey böylece kayd edilmiştir." (2)

وعن ابى حنيفة لايذبحه ويدفعه الى المساكين حيًا وان ذبحه دفعه اليهم مذبوحًا وارش مانقصه الذبح

(1) Bedaii, c.5, s.79
(1) Fetava-yı Hindiye, c.5, s.301

"Ebu Hanife'den yapılan rivayete göre kurbanlık hayvanın doğurduğu yavrusunu kesmeyip, sağ olarak yoksullara verir. Şayet keserse onlara kesilmesiyle noksanlaşmış değeri ile beraber kesilmiş olarak verecektir." (1)

Netice olarak şöyle deriz; en iyisi o yavruyu besleyip, kurban bayramı günleri geçince diri olarak tasadduk etmektir. Şayet kurban bayramı günlerinde de tasadduk ederse olur. Yani fark etmez. İster kurban bayramı günlerinde olsun, ister kurban bayramı günlerinin dışında olsun hüküm değişmez. Nitekim şöyle denilir;

وعند بعضهم يتصدق به بلاذبح وظاهره ولو فى ايام النحر

"Bazı ulemaya göre (gebe kurbanlığını) kesen zat (karnından sağ olarak) doğan yavruyu kesmeden tasadduk eder. Bu ibarenin açık ifadesine göre velev ki kurban bayramı günlerinde de olsa dahi diri olarak tasadduk eder (manası çıkmış oluyor)" (2)

Şafii'ye göre adanmış bir adağın yavrusunun da kesilmesi gereklidir. Nitekim şöyle denilir:

وولد الاضحية الواجبة يذبح حتمًا كأمه ويفرق

"Adanmış bir kurbanlık hayvanın yavrusunun da anası gibi kesilmesi gerekir ve dağıtılır."(3)

Ancak Hanefi'ye göre olduğu gibi, Şafii'ye göre de bizzat nezir edilen=adanan hayvanın etinden sahibi yiyemez,

(1) İbn Kudame, c.9, s.445
(2) İbn Abidin, c.5, s.205
(3) Muğnilmuhtac, c.4, s.291

çoluk çocuğuna ve ana-babalarına, zenginlere yediremez. Fakat Şafii'ye göre, onun doğurduğu yavrusunun etini yiyebilir. Ama Hanefi'ye göre adanan hayvanın doğurduğu yavrunun etinden de yiyemez. Aynı eser şöyle devam eder;

وله اكل كله قياسًا على اللبن

"(Şafii) olan zat, adadığı kurbanlık hayvanın sütünü içebildiği gibi, yavrusunun etinin tamamını da yiyebilir."

Şafii ile Hanefi arasında bu hususta şöyle bir ihtilaf daha vardır. Şafii'ye göre bir kimse kusurlu bir hayvanı nezir ederse-adarsa-onun için o hayvanın kurban olması caizdir. Nitekim şöyle denilir;

فأن التزمها كذلك كقوله لله على ان اضحى بهذه وكانت عرجاء مثلاً او جعلت هذه اضحية وكانت مريضة مثلاً او قال لله على ان اضحى بحامل فتجزئ التضحية فى ذلك كله ولو كانت معيبة

"Eğer (bir kimse) bir hayvanı kusurlu olarak adarsa, mesela, şu topal hayvanı kurban etmek Allah için benim borcum olsun veya şu hasta olanı kurbanlık yaptım, kurban olarak kesmeye adadım veya gebe bir hayvanı kurban kesmek Allah (c.c.) için borcum olsun derse her ne kadar kusurlu da olsa bu hususların tamamında ksurlarıyla beraber o hayvanları kurban kesmek caizdir (ve fakirlere, yoksullara dağıtılması gerekir)" (1)

Fakat Hanefi'ye göre zengin bir kimse için kusurlu olan kurbanlık kabul değildir. Ancak Allah için ne adamışsa

(1) İanetültalibin, c.2, s.321

adağını yerine getirmesi gerekir. Ama kusurlu olarak adadığı kurbanlık hayvan kurban bayramında kesilmesi gereken kurbanın yerine geçmez, ayrıca kusursuz bir hayvanı kesmesi gerekir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, fakirler için kusurlu hayvan kurban kesilebilir. Hanefilere göre caizdir. Yani kurban bayramı günlerinde kusurlu bir hayvan, fakir tarafından adanıp kesilirse o, ona kurban olarak kafi gelir.

Ancak bu görüş Şafiî fıkhında güvenilir kaynaklarca pek kabule şayan görülmemiştir. Nitekim şöyle denilir;

فلو نذر التضحية بمعيبة او صغيرة او قال جعلتها اضحية وجب ذبحها فدية ويفرق لحمها ولا تجزئ عن الاضحية

"Eğer bir kimse kurban olmasına engel bir kusurla ayıplanmış bir hayvanı veya (kurban olarak caiz olmayacak yaştaki) bir küçük hayvanı (zimmetinde) nezir ederse (adarsa), ya da (ibtidaen) "Ben şu kusurlu hayvanı kurbanlık yaptım" derse o takdirde o hayvanı fidye olarak kesip etini dağıtması gerekir. Ancak meşru olan kurbanın yerine geçmez." (1)

Şırvani de şöyle der;

وكذا لو التزم بالنذر عوراء او نحوها يلزم ذبحها وقت الاضحية ويثاب عليها ولاتجزئ عن المشروع وضحى سليمة وجوبًا

"Keza tek gözle kör veya benzeri ayıplarla ayıplı bir hayvanı kurban kesmeye adarsa, kurban bayramı günlerinde kesmesi gerekir ve ondan sevab dakazanır.

(1) Muğnilmuhtac, c.4, s.28-Tuhfe, c.9, s.351

Ancak meşru olan (kurban bayramı günlerinde kesilmesi gereken) kurbanın yerine geçmez. Ayrıca sağ-salim bir hayvanı kurban kesmesi gerekir." (1)

Demek ki Şafii mezhebinde de kusurlu bir hayvanı nezir etmek suretiyle olsa dahi, meşru olan kurbanın yerine geçmez. Mutlaka onun için ayrıca kusursuz bir hayvanı kurban etmek gerekir.

Yukarıda bahsettiğimiz fetvaya tabii olan bazı kusurlarla beraber kurbanın caiz olduğunu kayd ettik. Ancak bütün ksurlardan uzak sağ-salim bir hayvanı kurban kesmek daha uygundur. Nitekim şöyle denilir;

والمستحب ان يكون سليمًا من العيوب الظاهرة فما جوز ههنا جوز مع الكراهة

"Kurbanlık hayvanın bütün açık görünür kusurlardan salim olması (görünürde herhangi bir kusuru bulunmaması) şer'an sevilen bir şeydir. Burada af kapsamına giren bazı kusurlarla beraber kurban kesilmesi her ne kadar caiz görülmüş ise de kerahetle beraber caizdir.(2)

Demek ki imkânı olan kimseler hakiki kurbanın faziletine kavuşmak istiyorsa mümkün mertebe tamamen görünürdeki kusurlardan uzak, sağ-salim bir hayvanı kurban kesmeye gayret etmelidirler.

(1) Tuhfetulmuhtac, c.9, s.357
(2) İbn Abidin, c.5, s.205

KURBANIN RENGİ

اتفق الفقهاء على ترتيب هذه الالوان البيضاء افضل ثم الصفراء ثم العفراء وهى التي لايصفو بياضها او ليس بناصع ثم الحمراء ثم البلقاء (مختلط البياض والسواد) ثم السوداء روى احمد والحاكم خبر ابى هريرة «دم عفراء احب الى الله من دم سوداوين»

"Müctehidlerin kurbanlık hayvanın renginin fazileti hakkında şöyle bir sıralamayı ittifaken takip etmişlerdir. Önce beyaz olan, sonra kirli beyaz, sonra kırmızı, ondan sonra da siyah olan daha faziletlidir. İmam Ahmet ve Hakim Ebu Hureyre'nin şu haberini rivayet etmektedirler: Kirli beyaz bir koyunun kanı, Allah katında siyah iki koyunun kanından daha sevimlidir." (1)

KURBAN EDİLECEK HAYVANIN YAŞI

اتفق العلماء على جواز تضحية الثني فما فوقه من الابل والبقر والغنم واختلفوا فى الجذع من الضأن فقال الحنفية والحنابلة يجزى الجذع العظيم او السمين من الغنم ابن ستة اشهر ودخل فى السبع لقوله عليه الصلاة والسلام «يجزئ الجذع من الضأن اضحية» وبين الحنفية حالة سمنه بما اذا خلط الثنايا يشبه على الناظر من بعيد فلا يمكن تمييزه بما له سنة والفرق بين جذع الضأن والمعز ان جذع الضأن ينزو فيلقح بخلاف الجذع من المعز ويعرف كونه قد اجذع بنمو الصوف على ظهره

"Fıkıh bilginleri deve, sığır, koçi-koyundan seniyye'nin yani devenin beş, sığırın üç ve koyunların iki yaşında ve daha yukarısını kurban etmenin caiz olduğu üzerinde ittifak etmişler. Ancak koyun cinsinin ceza altı ayını bitirip, yedi

(1) Elfıkhul-İslâmî, c.3, s.615

ayına girmiş olanında farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Hanefilere ve Hanbelilere göre koyun cinsinden cüsseli ve semiz bir ceza, altı ayını bitirip yedi ayına girmiş ise yeterlidir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: "Koyun türünden kurban olarak ceza (altı ay bitirip, yedi ayına girmiş olanı) yeterlidir." Hanefiler, semiz veya cüsseli olan hayvanın durumunu şöyle açıklamışlardır: Ceza bir koyun, seniyyeler (iki yaşına ayak basmışlar)'la karıştığı takdirde, uzaktan bakan birinin bunun küçük olduğunda tereddüt ettiği ve bir yaşında olanlardan fark edemediği hayvandır.

Koyun ile keçinin ceza'ı arasındaki fark şudur: Koyunun ceza'ı dişisine aşar ve gebe bırakır, ancak keçinin ceza'ı böyle değildir. Ceza çağına geldiği şöyle bilinir; sırtındaki kılların gelişmesinden anlaşılır.(1)

وقال الشافعية والمالكية على الراجح عندهم يجزئ الجذع من الضأن اذا اتم السنة الاولى ودخل فى الثانية لخبر احمد وغيره «ضَحُّوا بِالْجَذَعِ مِنَ الضَّأْنِ فَإِنَّهُ جَائِزٌ»

"Şafiiler ve Malikilerin tercih edilen görüşlerine göre, koyun cinsinin bir yaşını bitirip iki yaşına ayak basmış olan ceza'ı, kurban olarak yeterlidir. Çünkü İmam Ahmed ile başkaları şu haberi rivayet etmektedirler: Koyunun ceza'ı olanlarını kurban ediniz, zira onu kurban etmek caizdir."(2)

İbn Rüşd de şöyle der;

(1) Elfıkhul-İslâmî, c.3, s.615
(2) Aynı eser, c.4, s.614

واختلفوا فى الجذع من الضأن فالجمهور على جوازه

"Koyundan ceza (altı aylik) olan kurbanlık olarak caiz olup olmadığında ihtilaf etmişlerdir. Cumhur-ı Ulemaya göre caizdir." (1)

Zuhayli şöyle devam eder:

واما استان بقية الأنعام المجزئة فى الاضحية عند الفقهاء فهي ما يأتى قال الحنفية المعز ما اتم سنة وطعن فى الثانية والبقر والجاموس ما اتم سنتين ودخل فى الثالثة والابل ما اتم خمس سنوات ودخل فى السادسة وقال الشافعية شرط ابل ان يطعن فى السنة السادسة وبقر ومعز فى السنة الثالثة. وضأن فى الثانية

"Fıkıh bilginlerine göre kurban olarak kesilebilen hayvanların geri kalanlarının yaşları ise aşağıdaki gibidir: Hanefilere göre; Keçinin bir yaşını bitirip ikinci yaşına girmiş olanı, inek ve camızın iki yaşını bitirip üçüncü yaşına girmiş olanı, deveden beş yaşını bitirip altı yaşına girmiş olanı kurban kesilir. Şafiilere göre; Devenin altı yaşına basmış olması, inek ve keçinin üç yaşına, koyunun da iki yaşına basmış olması şarttır." (2)

KURBAN KESİLECEK HAYVANIN NİTELİKLERİ

Zuhayli şöyle der:

صفات الحيوان المضحى به او الضحية ثلاثة انواع مستحبة ومانعة الاجزاء ومكروهة فأما الصفات المستحبة فى الاضحية بأتفاق الفقهاء فهى ان تكون كبشاً

(1) Bidayetülmüçtehid, c.1, s.351
(2) Aynı eser, c.4, s.610

سمينًا اقرن املح (ابيض) فحلاً هو افضل من الخصى عند الجمهور او خصيًا (موجوءًا) هو افضل من الفحل عند الحنفية لان الكبش كما بينا هو افضل اجناس الغنم وهذا الاستحباب عند الشافعية هو فى حالة تفضيل الكبش عن سبع البدنة او البقرة والسبب فى استحباب هذه الصفات هو انها صفات اضحية النبى صلى الله عليه وسلم كما ثبت فى احاديث جابر وعائشة وابى هريرة وابى رافع وابى الدرداء الدالة على جواز التضحية بالخصى وهى دليل الافضل عند الحنفية وحديث ابى سعيد الدال على التضحية بالفحل ونصه «ضَحّى رَسُولُ الله صَلّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشٍ اقْرَنَ فَحيلٍ يَأكُلُ فِى سَوادٍ وَيَمْشِى فِى سَوادٍ وَيَنْظُرُ فِى سَوادٍ» وهو دليل الافضل عند الجمهور.

"Kurban edilecek hayvanın veya kurbanlığın nitelikleri üçe ayrılır: Müstehap, yeterli olmayan ve mekruh nitelikler:

Kurbanda müstahap (şer'an sevilen) görülen nitelikler: Fakihlerin (fıkıh bilginlerinin) ittifakıyla şöyledir: Semiz, boynuzlu, beyaz ve burulmamış koç cumhura göre burulmuştan daha faziletlidir (daha iyidir). Hanefilere göre ise, burulmuş koç, burulmamıştan faziletlidir. Çünkü daha önce açıkladığımız gibi, koyun türünün içinde koç en faziletlisidir. Şafiilerle Hanbelilere göre koçun müstahap olması, devenin veya ineğin yedide birinden (etinin) üstün olması halinde sözkonusudur.

Bu niteliklerin müstahap oluşunun sebebi, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kestiği kurbanın niteliklerinin bunlar olmasıdır. Nitekim Cabir, Aişe, Ebu Hüreyre, Ebu Rafi ve Ebu Derda (r.a.)'ın rivayet ettikleri ve burulmuş koçun kurban edilmesinin caiz olduğuna delalet eden hadisler bunun delilidir. Aynı zamanda bu hadis-i şerifler Hanefilere göre burulmuş koçun kurban edilmesinin daha faziletli olduğuna

dair delilidirler. Cumhur-ı Ulemanın burulmamış koçun daha faziletli olduğunun delili olan Ebu Said'in hadisi ise şöyledir: "Resulullah (s.a.v.) boynuzlu, burulmamış, siyahta yiyen, siyahta yürüyen ve siyahta gören (yani ağzı da, ayakları da gözlerinin etrafı da siyah) bir koç kurban etti." (1)

KURBAN OLABİLEN VE OLAMAYAN HAYVANLAR

Önce biz konuya ait hadis-i şerifleri kayd edelim:

عَنْ البَرَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ فِينَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصَابِعِي أَقْصَرُ مِنْ أَصَابِعِهِ وَأَنَامِلِي أَقْصَرُ مِنْ أَنَامِلِهِ فَقَالَ أَرْبَعٌ لاَتَجُوزُ فِي الأَضَاحِي العَوْرَاءُ بَيِّنٌ عَوَرُهَا وَالْمَرِيضَةُ بَيِّنٌ مَرَضُهَا وَالعَرْجَاءُ بَيِّنٌ ظَلْعُهَا وَالكَسِيرُ التِي لاَتُنْقِي.

Bera (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a.v.) aramızda ayağa kalktı, parmaklarım onun parmaklarından, parmak uçlarım da onunkilerden daha küçüktü (yani Resulullah'a çok yakın olup hadis-i şerifi iyi dinledi demek istemiştir) ve buyurdu: Dört hayvanın kurban edilmesi caiz değildir:

1- Avra (tek gözlü veya sadece gözünün şekli kalmış) bir gözünün görmediği körlüğü apaçık belli olan hayvan.

2- (İyileşmesinden umud kesilen) büsbütün hastalığı belli, hasta hayvan.

(1) Aynı eser, c.4, s.610

3- (Kesilecek yere gidemiyecek kadar) topallığı açıkça görülen topal hayvan.

4- Kemiklerinde ilik kalmamış derecede zayıf olan hayvan.(1)

Diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur:

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ وَالْاُذُنَ وَلَانُضَحِّيَ بِعَوْرَاءَ وَلَا مُقَابَلَةٍ وَلَا مُدَابَرَةٍ وَلَا خَرْقَاءَ وَلَاشَرْقَاءَ قُلْتُ فَمَا الْمُقَابَلَةُ قَالَ يُقْطَعُ طَرَفُ الْاُذُنِ قُلْتُ فَمَا الْمُدَابَرَةُ قَالَ يُقْطَعُ مُؤَخَّرُ الْاُذُنِ قُلْتُ فَمَا الشَّرْقَاءُ قَالَ تُشَقُّ الْاُذُنُ قُلْتُ فَمَا الْخَرْقَاءُ قَالَ تُخْرَقُ اُذُنُهَا لِلسِّمَةِ.

Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir:

"Resulullah (s.a.v.) kurban keserken hayvanın gözüne, kulağına dikkat etmemizi emir buyurdu ve gözünün nurunu engelleyecek şekilde üzerine fazlaca boz çekilmiş tek gözlü hayvanı, mukabele, mudabere, harka ve şerka denilenleri kurban olarak kesmememizi söyledi. "Mukabele nedir?" diye sordum. Resulullah (s.a.v.); kulağın ön tarafı kesilip (sarkık bırakılan) hayvandır, buyurdular. "Mudabere nedir?" diye sordum. Kulağının arka tarafı kesilmiş olan hayvandır, buyurdular. "Şerka nedir?" diye sordum. Kulağı uzunlamaya yarılmış hayvandır, buyurdular. "Harka nedir?" diye sordum. Kulağı uzunlamaya yarılmış hayvandır, buyurdular. Bunlardan birisi tanınmak için nişan olsun diye yapılır, dedi."(2)

Hadis-i Şerifte geçen "averin" asıl manası, gözün görme

(1) Tac, c.3, s.113
(2) Avnulmabud, c.9, s.509; Tac, c.3, s.114

kuvvetini engelleyen, üzerine çekilen boz demektir. Ancak bunun için kaybolan görme kuvvetinin üçte birisinden az olursa, muaftır. Fazla olursa kurban olmasına manidir. Bunun içindir ki her dört kusurda "Elbeyyin" apaçık kaydıyla kayıtlandırılmıştır. Yani hastalığı, gözünün üzerindeki bozun, perdenin göz nuruna mani olacak şekilde fazlalığı (tek gözle körlüğü), zayıflığı, ayan beyan olan hayvanlar kurban olmazlar. Ama gözünün nurunun üçte birisinden daha azı gitmiş, meradan, sürüden geri kalmayan, az topal zayıflayıp, etinin bozulmasına sebep olmayan az zayıf, az hasta olan hayvanlar kurban olabilirler.

Zühayli şöyle izah ediyor:

واما الصفات المانعة الاجزاء فهى كما بينا فى بحث الشروط اربعة باتفاق الفقهاء وهى العور البين والمرض البين والعرج والعجف (الهزل) ودليلهم حديث البراء بن العازب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «اربع لا تجوز فى الاضاحى العوراء البين عورها والمريضة البين مرضها والعرجاء البين ضلعها والكسير (او العجفاء) التي لاتنقي» واضاف الفقهاء عيوبًا اخرى بالقياس على هذه الاربعة هي فى معناها او اقبح منها كالاعمى وقطع الرجل لما يترتب على ذلك من نقص اللحم ويكون الحديث من باب الخاص الذى اريد به العموم فالعيوب المانعة عند الحنفية هذه لايضحى بالعمياء (الذاهبة العينين) والعوراء (الذاهبة عينًا) والعرجاء (العاطلة احدى القوائم وهى التى لاتمشى الى المذبح) والعجفاء (المهزولة التى لامخ فى عظامها) والهتماء (التى لااسنان لها ويكفى بقاء الاكثر) والسكاء (التى لااذن لها خلقة فلو كان لها اذن صغيرة خلقة اجزئت) والجذاء (مقطوعة رؤس ضرعها او بابستها) والجدعاء (مقطوعة الانف) والمعدمة حلمات الضرع (التى عولجت حتى انقطع لبنها) والتى لا الية لها والخنثى (لان لحمها لاينضج) والجلالة (التى تأكل العذرة والغائط دون غيرها) ومقطوعة اكثر من ثلث الاذن او الذنب او الالية او التى ذهبت اكثر نور عينها (لان للاكثر حكم الكل بقاء وذهابًا فيكفى بقاء الاكثر ولان

العيب اليسير لايمكن التحرز عنه فجعل عفواً) وهذه العيوب تمنع من صحة الاضحية اذ اكانت قائمة وقت الشراء اما لو اشتراها سليمة ثم تعيب بعيب مانع فأن كان غنياً فعليه غيرها وان كان فقيراً تجزئه لو كانت معيبة وقت الشراء لعدم وجوبها عليه بخلاف الغنى ويجوز ان يضحى بالجماء وهي التي لاقرن لها او مكسورة القرن (لان القرن لايتعلق به مقصود) والخصى (لان لحمه اطيب) والجرباء السمينة (لان الجرب يكون فى جلدها ولا نقصان فى لحمها بخلاف المهزولة (لان الهزال يكون فى لحمها) والثولاء (المجنونة) اذا كانت ترعى فأن امتنعت عن الرعي لم تجزئ

KURBAN OLMASINI ENGELLEYEN NİTELİKLER

"Şartlar bahsinde açıklamış olduğumuz gibi, kurban olmasını engelleyen nitelikler, bunlar fıkıh bilginlerinin ittifakı ile dört tanedir. Bir gözün körlüğünün açıkça belli olması, apaçık hastalık, topallık, ileri derecede zayıflık. Bu konuda delilleri El-Bera B. Azib'in rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Dört özellik kurbanlıklarda caiz değildir. Bir gözünün görmediği apaçık belli tek gözlü hayvan, hastalığı belli hasta hayvan, topallığı açıkça görülen topal hayvan ve kemiklerinde ilik kalmamış derecede zayıf olan hayvan."

Fıkıh bilginleri bu dört kusura kıyasen başka bir takım kusurlar daha eklemişlerdir ki bunlar; bu ayarda veya daha kötü olan iki gözü kör olması, ayağın kesilmiş olması gibi kusurlardır. Çünkü bu gibi kusurlar etin azlığı sonucunu doğurur ve bu durumda yalnız dört kusurdan bahs eden hadis umum kasdı ile özel bir takım kusurları sayan türden olur.

Hanefilere göre kurbanlığa engel olan kusurlar şunlardır:

İki gözü kör, tek gözü kör, kurban edileceği yere yürüyemeyecek kadar topal, kemiğinin iliği kurumuş derecede zayıf, dişleri dökülmüş (çoğunluğu varsa yeterlidir), yaradılıştan kulaksız (küçük kulakları varsa yeterlidir), memelerinin uçları kesilmiş veya kurumuş, burnu kesik, süt veremeyecek şekilde meme uçlarının süt akan yerleri tıkanmış, kuyruğu, kıçı olmayan, hunsa (erkeklik, dişilik aleti olan, çünkü öylelerde eti gereğince olgunlaşmaz) pislikten başka bir şey yemeyen cellale, kulağının, kuyruğunun ya da (koyun türünden olanın) kuyruğunun, kıçının üçte birinden fazla kesilmiş yahut da gözünün ferinin çoğunluğu sönmüş hayvan (çünkü çoğunluk hem kalıcılık hem de yokluğa hüküm vermenin esasını teşkil eder çoğunluğun kalması ise yeterlidir. Çünkü basit bir kusurdan sakınmak imkânsız olduğundan bağışlanmıştır). İşte bu kusurlar satın alındığı vakit varsa, kurbanın sıhhatine manidir. Yani bu gibi kusurları olan hayvan kurban olmaz. Eğer sağlıklı olarak alınmış, sonra da kurban edilmeyi engelleyici bir kusur ile kusurlanmışsa (ayıplanmışsa) bakılır, eğer zengin ise değiştirir, fakirse yeterlidir. Aynı şekilde fakir birinin kurbanlığını satın aldığı vakit, kusurlu olursa dahi üzerine vacib olmadığından dolayı onun için yeterli olur, fakat zengin için böyle değildir. (Yani kurban olmasını engelleyici şekilde kusurlu olan hayvanı kurban olarak kesmez.)

Boynuzsuz yahut boynuzu kırılmış olan hayvanın kurban edilmesi caizdir. Çünkü boynuzun maksatla bir alakası yoktur.

Burulmuş hayvanın kurban edilmesi de caizdir. Çünkü öylelerin eti daha lezzetlidir. Semiz fakat uyuz hayvanın kurban olması da caizdir. Çünkü hastalık onun derisindedir, etini etkilemez. Ancak zayıf hayvanın durumu böyle değildir. Çünkü zayıflık hayvanın etinde söz konusu olur. Deli, eğer otluyorsa caizdir, şayet otlayamıyorsa yeterli değildir." (1)

KURBANLIK HAYVANDA MEKRUH OLAN SIFATLAR

Yukarıda geçen hadis-i şerifdeki nitelikler hakkında fıkıh kitaplarında şöyle açıklanır:

واما الصفات المكروهة فى الحيوان المضحى به فهى ما يأتى عند الفقهاء قال الحنفية تكره التضحية بالشرقاء (المشقوق الاذن) والخرقاء (التى يخرق اذنها الوسم) والمدابرة (التى يقطع شئ من مؤخر اذنها) والمقابلة (التى يقطع شئ من مقدم اذنها) وتكره المجزوزة (التى جز صوفها قبل الذبح لينتفع به) والحولاء (التى فى عينها حول)

"Fıkıh bilginleri mekruh görülen nitelikleri aşağıdaki şekilde sıralamışlardır:

(1) Elfıkhul-İslâmî, c.3, s.618

Hanefilere göre (kulağı uzunlamasına) yarık olan "şerka", işaretlemek amacı ile delinmiş "harka" arka tarafından kesilip sarkık bırakılan, "Mudabere" ön tarafından bir parçası kesilip, sarkık bırakılan "mukabele" hayvanın kurban edilmesi mekruhtur.

Kesilmeden önce ondan yararlanmak maksadı ile yünü kırpılmış olanın ve gözü şaşı hayvanın kurban edilmesi de mekruhtur." (1)

Demek ki Resulullah (s.a.v.) efendimizden bu bilgi hayvanların kurban edilmemesi hakkındaki emri nedb (sünnet) üzerine hamledilmiştir, yorumlanmıştır. Nitekim Kasani şöyle der:

فالنهي في الشرقاء والمقابلة والمدابرة محمول على الندب وفي الخرقاء على الكثير

"Şerka (kulağı uzunlamasına yarık olan), Mukabele (kulağı ön tarafından kesilip, sarkan), Mudabere (kulağı arka tarafından kesilip sarkan) hayvanın kurban edilmesinden Resulullah (s.a.v.) tarafından yasaklanışı sünnet ile yorumlanmıştır. Yani kulağı yarık olmayan hayvan varsa tercih edilir. Şayet yoksa kulağı ne şekilde yarık olursa olsun, kurban edilebilir. Kulağı delinmiş harka hayvanın kurban edilmesinden men edilişi ise, delinmiş kısmının fazla olmasına yorumlanmıştır. Yani delinmiş kısmı her ne kadar her iki kulakta da olsun cem'an toplam olarak bir kulağın

(1) Elfıkhul-İslâmî, c.3, s.623

üçte birisinden fazla olduğu takdirde kurban olmasına mani, aksi halde az olursa mani değildir. Ancak mekruhtur.)" (1)

YUKARIDA BAHSİ GEÇEN KUSURLARIN ŞAFİİ VE HANEFİ'YE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kurban edilmeye mani olduğunda üzerinde ittifak edilmiş kusurları yukarıda kayd ettik. Bazı kusurlar hakkında da ihtilaf sözkonusudur. Mesela, kulağının bir kısmı kesilmiş olanın hakkında Hanefiler, üçte birisinden fazlası kesilmiş durumundaki hayvanın kurban edilmesini caiz görmezken, Şafiiler az dahi olsa bir kısmının kesilmiş durumundaki hayvanın kurban edilmesini caiz kabul etmezler. Nitekim şöyle denilir:

ولا مقطوعة بعض اذن وان كان يسيراً لذهاب جزء مأكول

"Kulağının bir parçasının kesilmiş olanın kurban olması caiz değildir. Her ne kadar kesilen kısım az da olsun. Zira yenecek kısımdan bir parça demektir."(2)

Fakat Hanefi'ye göre lisan, kulak, kuyruk, göz nuru gibi şeylerin üçte birisinden fazlası yok olursa, kurban olması caiz değil, aksi halde caizdir. Nitekim şöyle denilir:

والصحيح ان الثلث ومادونه قليل ومازاد عليه كثير

"Sahih olan görüşe göre (mezkur azaların) üçte birisi ve

(1) Bedaii, c.5, s.76
(2) Muğnilmuhtac, c.4, s.286

ondan daha azı yok olmuş ise az (sayılıp kurban olmasına mani değil), üçte birisinden fazla olursa çok sayılıp (kurban olmasına manidir.) (1)

Hülasa, gerek Şafii olsun gerekse Hanefi olsun yukarıda hadis-i şerifte geçen kusurların kurban edilmesine engel olduğunda görüş birliği vardır. Yani iliği çekilip kurumuş derecede zayıflık, apaçık topallık, apaçık körlük ve apaçık hastalıktır. Ancak yukarıda bahsettiğimiz kusurların üçte birisinden fazla olursa, Hanefi'ye göre kurban olmasına engel olur, üçte birisinden az ise engel olmaz. Şafii'ye göre az da olsa engel olur. Hanefi'ye göre semiz olduğu takdirde uyuz olan hayvan kurban olabilir. Nitekim şöyle denilir:

والجرباء السمينة فلو مهزولة لم يجز

"Semiz olan uyuz hayvan da kurbanlık olabilir.Şayet zayıf olursa caiz olmaz." (2) Fakat Şafii'ye göre az da olsa uyuzluk, kurban olmasına manidir.

Reddül Muhtar şöyle der:

قال فى الخانية وتجوز بالثولاء والجرباء السمينتين فلو مهزولتين لاتنقى لايجوز

"Haniye denilen kitapta, akli dengesi yerinde olmayan hayvan ile uyuz hayvan semiz olduktan sonra kurban olmaları caizdir. Şayet kemiğinde iliği kalmamış dereçede zayıf ise caiz değildir." (3)

(1) İbn Abidin, c.5, s.207
(2) İbn Abidin, c.5, s.205
(3) İbn Abidin, c.5, s.205

Demek ki yemesinden, otlamasından geri kalmayan, dengesi bozuk olan hayvan ile aşırı derecede zayıf olmayan hayvan kurban olabilir, her ne kadar uyuz olsun. Ancak aşırı derecede zayıf olan hayvan kurban olarak kesilmesi caiz olmaz. Nitekim aynı eser aynı yerde şöyle der:

هذا يكون من شدة الهزال فأن كانت مهزولة فيها بعض الشحم جاز يروى ذلك عن محمد

"(Kemiğin içinde) iliği kalmayışı şiddetli zayıflıktandır. Şayet içinde biraz yağ bulunan bir zayıf hayvan olursa, İmam Muhammed'ten yapılan rivayete göre kurban olması caizdir."

Ama iyice zayflayıp eti azalan ve yağı hiç kalmayan hayvan, kurban olmaz. Şayet zayıf olarak alıp ta onu besleyerek semiz duruma getirirse o takdirde caiz olur. Şafii'ye göre, uyuz hayvanın kurban olması caiz olmadığı gibi, yaralı bereli hayvan da kurban olmaz.

Kurban olarak kesilmesi caiz olmayan zayıf hayvan şöyle de tarif ediliyor: "Bolluk zamanında insanların ekserisi zayıflığından dolayı etine rağbet etmezler." (1)

BOYNUZU KIRIK OLAN HAYVAN

Şafii'ye göre, ete zararı olmadığı takdirde öyle bir hayvanı kurban kesmenin bir mahzru yoktur. Nitekim şöyle denilir:

(1) İane, c.2, s.320

ولايضر فقد قرن خلقة ولا كسره مالم يعيب اللحم وان دمى وان عيب اللحم ضر

"Etini lekelendirmedikçe her ne kadar kanarsa dahi, boynuzunun yaratılışta (doğuştan) olmayışı ve kırık oluşu kurban olmasına engel olmaz. Şayet etini lekelendirirse (zarar verirse) kurban olmasına da zarar verir (kurban olmaz)." (1)

Hanefi'ye göre ise, kırılan boynuzun altındaki kemiğin ucu dışarı çıkmış vaziyette ise bu durumda olan hayvan kurban olarak kabul edilmez. Nitekim şöyle denilir:

وان بلغ الكسر المشاش لايجزى

"Eğer yumuşak olan kemiğin başı görülecek şekilde boynuzun (biri veya ikisi kökünden) kırılmış ise, kurbana kifayet etmez." (2)

Fakat doğuştan boynuzsuz olanın kurban olarak kesilmesi caizdir.

DİŞİ DÖKÜLMÜŞ OLAN

Gerek Şafii'ye göre olsun, gerekse Hanefi'ye göre olsun, dişlerinin ekserisi olduktan sonra kurban olabilir, bunda görüş birliği vardır. İmam Ebu Yusuf'a göre yemini yiyebilecek kadar dişleri kalmış ise caizdir. Nitekim şöyle denilir;

وعنه ان بقى ما يمكنه الاعتلاف به اجزئه لحصول المقصود

(1) Muğnilmuhtac, c.4, s.287
(2) İbn Abidin, c.5, s.208

"İmam Ebu Yusuf'tan yapılan rivayete göre, eğer yemini yiyebilecek kadar dişleri kalmış ise, gaye hasıl olduğundan (yem yemesini aksatmadığından) kurban olması caizdir." (1)

Şafii'ye göre de eğer yem yemesine mani değilse, dişlerinin çoğu da gitse kurban olabilir. Fakat gıda almasına mani olursa kurban olmaz. Nitekim şöyle denilir:

ولاتجزئ فاقدة جميع الاسنان بخلاف فقد معظمها فأنه لايضر ان لم يؤثر فى ذلك

"Dişlerinin tamamını kaybeden hayvanın kurban olması caiz değildir. Ama dişlerinin çoğu yok olması halinde eğer yem yemesini aksatmasa kurban olmasına engel olmaz. (Zaten yemini yemesine mani oluyorsa, o takdirde yok olan dişlerin az bir kısmı da olsa yine kurban olmasına engel olur.)" (2)

Demek ki, yemini yiyebilecek kadar dişleri olan hayvan hem Şafii'ye göre hem de Hanefi'ye göre kurban olması için fetva kapsamına girmiştir.

TOPAL VE DOĞUŞTAN KULAĞI OLMAYAN, MEMESİ KESİK BULUNAN

Bu da hayvanın etine zarar veren, kıymetini düşüren ciddi bir kusurdur. Fıkıh kitaplarımız şöyle der:

(1) Fethulkadir, c.8, s.434
(2) Tuhfetülmuhtac, c.9, s.352

ولا يضحى بالعرجاء التى لاتمشى الى المنسك ولو كانت تضع الرابعة على الارض وتستعين بها جاز ولا بالسكاء التى لا اذن لها خلقة فلو لها اذن صغيرة خلقة اجزئت والجذاء مقطوعة رؤوس ضرعها او يابستها ولا الجدعاء مقطوعة الانف ولا المصرمة اطيانها وهى التى عولجت حتى انقطع لبنها

"Kesilecek yere kadar yürüyemeyen (ancak üç ayakla yürüyebilen) topal hayvanı kurban kesmesi caiz olmaz. Şayet dördüncü ayağını yere koyup, ondan yararlanarak (otlağa, kesilecek yere) yürüyebiliyorsa, o takdirde caizdir. Doğuştan kulağı olmayanı da kurban kesemez. Şayet yaradılışta kulağı küçük olursa kurban olması caizdir. Meme uçları kesik olan veya meme uçları kurumuş, körleşmiş, süt akıtmayan, burnu kesik olan hayvanı kurban kesmesi caiz olmaz. keza memelerinin uçları ilaçlanıp, dolayısıyla sütten kesilmiş olanı da kurban olarak kesmesi caiz değildir." (1)

Burada şunu hatırlatmamız gereklidir. Keçi ve koyunların memeleri iki kanallıdır. Deve ve sığırlarınki ise dört kanallıdır. Keçi ve koyunun bir memesi kesik olunca kurban etmek caiz değildir. Ama sığır ve devede bu durum meydana gelirse caizdir. Ancak bunlarda da her iki meme de bulunmazsa o takdirde caiz değildir. Nitekim şöyle denilir:

وفى الشاة والمعز اذا لم يكن لهما احدى حلمتيها خلقة او ذهبت بآفة وبقيت واحدة لم يجز وفى الابل والبقر ان ذهبت واحدة او اثنتان لا والشطور لاتجزى وهى من الشاة ما قطع اللبن عن احدى ضرعيها ومن الابل والبقر ماقطع من ضرعيها لان لكل واحد منهما اربع اضرع.

(1) İbn Abidin, c.5, s.206

"Koyun, keçi türünde doğuştan veya bir afat neticesinde memelerinin bir kanalı olmayıp, yalnız bir kanalı kalmışsa kurban etmek caiz değildir. Deve ve sığırda ise eğer bir kanalı giderse caiz, iki kanalı yok olursa caiz değildir. Memesi kurumuş olan hayvan da kurban etmek caiz değildir. "Şatur" olan da caiz değildir. Bu koyun ve keçiden memenin her iki kanalından birisinden süt kesilendir, deve ve sığırdan ise iki kanalından süt kesilendir. Zira onlarda dört kanal vardır." (1)

İyi anlaşılması için konuyu şöyle özetleyelim: Keçi, koyunun memelerinin iki kanalı vardır, onlardan birisi yok olur veya hastalıktan dolayı süt kesilirse, kurban etmek caiz olmaz. Deve ve sığırlarınki ise dört kanallıdır, onlardan ikisi yok olur veya hastalık nedeniyle kuruyup sütten kesilirse, kurban etmek caiz olmaz. Yalnız bir kanalı kuruyup sütten kesilir veya yok olursa kurban etmek caizdir. Kulağı hakkında da İbn Abidin aynı c. ve s. İmam-ı Azam'ın kavline göre, doğuştan kulağı, kuyruğu olmayanın kurban olabileceğini, İmam Muhammed'e göre ise olamayacağını kaydediyor. Fakat bu zayıf bir görüştür. Esasen kulağı doğuştan olmayanı kurban etmemeliyiz. (Caiz değildir.)

Herhangi bir hastalıktan dolayı olmadan, sütü gelmeyen kısır bir hayvanın kurban olmasında bir sakınca yoktur. Nitekim şöyle denilir:

والتى لاينزل لها لبن فى غير علة تجوز

(1) İbn Abidin, c.5, s.206

"Herhangi bir hastalıktan dolayı olmadan, memesinden süt akmayan hayvanın kurban olması caizdir." (1)

Topallığı belli olan hayvanın kurban olması caiz olmadığında Hanefi ile Şafii ittifak halindedirler. Hanefi fıkhında şöyle denilir:

اى التى لايمكن المشى برجلها العرجاء انما تمشى بثلاث قوائم حتى لو كانت تضع الرابعة على الارض وتستعين بها جاز

"Yani (topallığı yüzünden) kurban olması caiz olmayan hayvan ol hayvandır ki, topal olan ayağı ile yürüyemeyip, ancak üç ayakla yürüyebilendir. Hatta eğer dördüncü ayağını (topal olanı) yere koyup onun yardımı ile yürüyebiliyorsa, kurban edilmesi caiz olur." (2)

Her iki imama göre, az topallık kurban olmasına mani değildir. Hanefi'ye göre yukarıda anlattığımız gibidir.

Şafii fıkhında ise şöyle denilir:

وضابط العرج اليسير ان تكون العرجاء لاتختلف عن الماشية بسبب عرجها

"(Kurban olmasına engel olmayan) az topallığın anlamı şudur; topal hayvanın topallığı sebebiyle sürüden geri kalmayan demek olandır." (3)

İşte böyle bir topal hayvan yani sürüden geri kalmayan kurban olabilir. Hem Şafii'ye, hem de Hanefi'ye göre doğuştan kulağı olmayan kurban olması caiz değildir. Fakat

(1) Aynı eser, c. ve s.
(2) İbn Abidin, c.5, s.205
(3) İanetüttalibin, c.2, s.321

doğuştan kuyruğu, memesi olmayan hayvan Şafii'ye göre kurban olması caiz iken, Hanefi'ye göre caiz değildir.

Evet zengin kimse için kusurlu bir hayvanı kurban etmek caiz olmadığı halde, yukarıda bahsi geçen kurbanlık olmasına mani teşkil etmeyen kusurlarla beraber kurban kesmeleri mekruhtur. Fakat fakirler için kurbanlık hayvanda yukarıda bahs ettiğimiz kusurlardan herhangi birisi olsa dahi, kurbanlık olarak fakir tarafından kesilmesine bir mani sözkonusu değildir. Nitekim şöyle denilir:

ولو اشتراها سليمة ثم تعيبت فعليه إقامة غيرها مقامها ان كان غنيًا وان كان فقيراً اجزئه ذلك وكذا لو كانت معيبة وقت الشراء لعدم وجوبها عليه

"Eğer birisi kurbanlık bir hayvanı sağ salim olarak alıp da sonra kurbanlık olmasına mani bir ayıpla ayıplanırsa, eğer zengin ise onun yerine başka bir hayvanı kesmesi gerekir. Şayet fakir ise ona göre caiz olur. Keza fakir zat kurbanlık hayvanı kusurlu olarak alsa dahi caizdir. Çünkü ona kurban gerekli değildir." (1)

KURBAN KESİLİRKEN AYIPLANIRSA

Hayvan, kesmek için yatırıldığında hareket etmesiyle sakatlanırsa, Hanefi'ye göre kurban olmasına mani değildir. Nitekim şöyle denilir:

ولو اضجعها فأضطربت فأنكسرت رجلها فذبحها اجزئه استحسانًا عندنا خلافًا لزفر والشافعي رحمهما الله لان حالة الذبح ومقدماته ملحقة بالذبح فكانه حصل به

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.299

اعتباراً وحكماً وكذا لو بقيت في هذه الحالة فانفلتت ثم اخذت من فوره وكذا بعد فوره عند محمد خلافاً لابي يوسف لانه حصل بمقدمات الذبح

"Bize (Hanefilere) göre hayvanın (kesilmesi için) yatırılması sırasında hareket etmesiyle bacağı kırılırsa ve o halde onu keserse, kurban için ancak (kıyasen değil de) istihsanen (halka kolaylık için) kafi gelir. İmam Züfer ile İmam-ı Şafii buna muhalefet etmişlerdir. (Yani onlara göre caiz olmaz). Diğer Hanefi fukahasına göre caizdir. Zira kesim sırasında ve hemen öncesinden meydana gelen sakatlıklar, arızalar kesimle ilgili olduğu için sanki kesimle meydana gelmiş gibi itibar olunur demişlerdir. Keza hayvan yatırıldığında sakatlandıktan sonra kaçar ve ara verilmeden yakalanıp kesilirse kurbanlık olur. İmam Muhammed'e göre acele yakalanmasa da kurbanlık olur. İmam Ebu Yusuf, İmam Muhammed'e muhalefet etmektedir. (Yani ona göre kesmek için yatırılan hayvan sakatlanırsa caiz olmaz.) Çünkü bu durumda kusur kesimle değil, hazırlığı ile meydana gelmiştir." (1)

Şafii'ye göre böyle bir durumda da sakatlanırsa kurban olarak caiz olmaz. Nitekim şöyle denilir:

ولو اضجعها ليضحي بها فاضطربت وانكسر رجلها واعرجت تحت السكين لم تجزئه على الاصح.

"Eğer kurbanlık hayvanı kesmek için yatırdığında hareket edip, ayağı kırılır, bıçağın altında topallamırsa en sıhhatli görüşe göre, kurbana kafi gelmez." (2)

(1) Fethulkadir, c.8, s.435
(2) Kumssera (Enver) c.2, s.362

Böyle bir durumda başka bir hayvanı kurban etmesi gerekir. Daha önce de anlattığımız gibi Şafii'ye göre kurban kesmek sünnet olduğunu unutmayalım.

Evet, kıyas yoluyla böyle bir duruma gelen (yani kesmek için yatırılırken sakatlanan hayvanın) kurban olması caiz değildir. Ancak Hanefilere göre sakınılması çok zor bir husus olduğundan istihsanen cevaz verilmiştir. Fetavay-ı Hindiye şöyle der:

وروى عن ابى يوسف رحمه الله تعالى انه قال لو عالج اضحية ليذبحها فكسرها او اعورت فذبحها ذلك اليوم او من الغد فأنها تجزئ

"İmam Ebu Yusuf'tan rivayet edildiğine göre, bir kimse kurbanlık hayvanı yatırıp kesmekle uğraşırken (bacağı veya bir başka tarafı) kırılır ya da gözü kör olur da o gün veya ertesi gün onu kurban keserse, kafi gelir (yani caiz olur). (1)

KURBANI KESERKEN YAPILACAK İŞLER

يندب توجيه الذبيحة الى القبلة على جنبها الايسر ان كانت من البقر والغنم ويقول الذابح بسم الله والله اكبر اللهم هذا منك واليك لما روى ابن عمر ان النبى صلى الله عليه وسلم ذبح يوم العيد كبشين ثم قال حين وجههما «وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ اِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ بِسْمِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ» فان قال بعدئذ «اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَ مِنْ اِبْرَاهِيمَ خَلِيلِكَ» فحسن وان قصر على التسمية فقد ترك الافضل.

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.298

"Kurban edilecek hayvan eğer sığır ve koyun türünden ise sol yanı üzere kıbleye doğru yatırılması mendubtur. Kurban kesen kişi, "Bismillahi vallahu ekber, Haza minke ve leke tekabbel min fülanin".. "Allah adıyla, (Kesiyorum) Allah en büyüktür. Allahım bu sendendir ve sanadır ya Rabbi [kesen kimse kendi ismini zikrederek] falan kulundan kabul buyur" der. Çünkü İbni Ömer şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber (s.a.v.), bayram günü iki koç kurban etti, sonra da onları kıbleye çevirince şöyle dedi: "Yüzümü gökleri ve yeri yaratana Hanif (batıldan uzaklaşıp, hakka yönelen) bir mü'min olarak çevirdim. Ben müşriklerden değilim. Muhakkak namazım, kurbanım, hayatım, ölümüm alemlerin Rabbi olan Allah içindir. Onun hiç bir ortağı yoktur. Ben bununla emr olundum ve müslümanların ilkiyim. Allahım bu sendendir ve sanadır." Bunu söyledikten sonra; "Allahım, dostun İbrahim (a.s.)'den kabul ettiğin gibi, benden de kabul buyur" diyecek olursa bu güzeldir. Şayet besmele çekmekle yetinecek olursa en faziletli olanı terk etmiş olur." (1)

وقد عدد الشافعية خمسة اشياء تستحب عند الذبح وهى التسمية بالبسملة كلها او بسم الله والصلاة على النبى صلى الله عليه وسلم واستقبال القبلة بالذبيحة والتكبير قبل التسمية او بعدها والدعاء بالقبول فيقول الذابح اللهم هذه منك اى نعمة صادرة منك تقربت بها اليك.

"Şafii'ler, kurban keserken şu beş şeyi müstehap saymaktadırlar: Besmeleyi tam olarak söyleyerek yahut da yalnız "Bismillah" diyerek besmele çekmek, Peygamber

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.627

(s.a.v.)'e salat-u selâm getirmek, kurbanlıkla birlikte kıbleye yönelmek, besmeleden önce veya sonra tekbir getirmek, kabul edilmek için dua etmek. Bunun için kurban kesen şöyle der: "Allah'ım bu senindir ve sanadır" yani bu nimet senden gelmiştir ve ben bu nimet ile sana (rahmetine) yakınlaşmak istiyorum." (1)

HERKES KENDİ KURBANINI KENDİ ELİ İLE KESER

Nitekim şöyle denilir:

والأفضل ان يذبح الرجل بنفسه ان احسن الذبح اتباعًا لفعل النبى صلى الله عليه وسلم والسنة للمرئة ان توكل عنها وان يحضر المضحى اضحيته بنفسه عملاً بالسنة وطلبًا للمغفرة والمستحب ان يذبحها مسلم لانها قربة قال جابر «لايذبح النسك الا مسلم» الخ....

"En faziletli olan, eğer kesmeyi iyice becerebiliyorsa kişinin kendi kurbanını bizzat kendisinin kesmesidir. Böylelikle Peygamberin fiiline uymuş olacaktır. Kadın için sünnet olan ise, yerine başkasını vekil tayin etmesidir. Kurban sahibinin bizzat kendi kurbanının yanında bulunması da sünnet ile amel etmek ve mağfiret istemek için efdaldır. Kurbanı, müslüman birisinin kesmesi müstehaptır (şer'an sevilen şeydir), çünkü kurban bir yakınlıktır, ibadettir. Ona ehil olmayan kimse bu işi üstlenmez. Hz. Cabir şöyle demektedir: "Kurbanlığı ancak müslüman kişi keser." Müslüman birisinin kurbanlığı kesmek üzere vekil tayin

(1) Elfikhul-İslâmî, c.3, s.627

edilmesi de caizdir. Çünkü Peygamber (s.a.v.) takdim ettiği yüz devenin, (Yani bir kısmını kendisi bizzat kestikten sonra) geri kalan kısmını kesmek üzere Hz. Ali (r.a.)'yi vekil tayin etmiştir. Ehl-i kitabı, Zimmi (İslâm devletinin himayesi altında yaşayan Hristiyan, Yahudi) kimseyi, çocuğu ve kör olan birisini vekil tayin etmek mekruhtur." (1)

İbni Rüşd şöyle der:

فأن العلماء استحبوا ان يكون المضحى هو الذى يذبح اضحيته بيده واتفقوا على انه يجوز ان يوكل غيره على الذبح واختلفوا هل تجوز الضحية ان ذبحها غيره بغير اذنه فقيل لاتجوز وقيل بالفرق بين ان يكون صديقًا او ولدًا او اجنبيًا.

"Ulema, kurban kesenin, bizzat kurbanını kesme işini üstlenmesi hakkında, müstehap (dinen sevilen) bir şey olduğunda ittifak etmişlerdir. Aynı zamanda başkasını da kesmeye vekil tutabilmesinin cevazı hususunda da ittifak etmişlerdir. (Görüş birliğine varmışlardır) Ancak sahibinden izinsiz olarak bir kimse kurbanını kesmesi hakkında ise ihtilaf etmişlerdir. Kimisi caiz değildir derken, bir kısmı da samimi dostu ile çocuğu ve yabancıyı birbirinden ayırmışlardır. Şöyle ki, eğer yabancı kimse ondan izinsiz kurbanını keserse caiz değildir. Şayet samimi dostu ile evladı ondan izin almadan keserse, o takdirde caiz olur." (2)

Kıyas böyledir. Ancak istihsan deliline göre caizdir. Nitekim şöyle denilir:

(1) Elfıkhul-İslâmî, c.3, s.627
(2) Bidayetülmüçtehid, c.1, s.351

ولو ذبح اضحية غيره عن المالك بغير امره صريحًا يقع عن المالك ولاضمان على الذابح استحسانًا

"Bir kimse, başkasının (mülkünde) olan bir kurbanlık hayvanı, sahibi adına müsadesini açıkça almadan keserse, istihsanen sahibinin kurbanı yerine geçer ve kesen zamın olmaz (Kendisine kıymetini ödemek mecburiyeti olmaz)." (1) "Şafii'ye göre ise bu durumda kesilen kurban kendi sahibine caiz olur. Ancak sahibinden izinsiz kestiği için kıymetini, tazminatını ödemek mecburiyetindedir.(2) Bu konunun iyi anlaşılması için şöyle bir başlık koyup izahına çalışalım.

BAŞKASINA AİT KURBANLIK HAYVANI KESMEK

Fetavay-ı Hindiye şöyle der:

رجل ذبح اضحية غيره عن نفسه بغير امره فأن ضمنه المالك قيمتها يجوز عن الذابح دون المالك لانه ظهران الاراقة حصلت على ملكه وان اخذها مذبوحة تجزى عن المالك لانه قد نواها فليس بضره ذبح غيره.

"Bir kimse, başkasına ait kurbanı onun iznini almadan getirip kendi adına boğazlarsa bakılır; eğer mal sahibi boğazlanan hayvanın kıymetini boğazlayana tazmin edip, ondan alırsa o takdirde o kurban kendi asıl sahibine değil de, boğazlayan kimseye ait olur (ve kurban vecibesi üzerinden kalkmış sayılır). Zira bu durumda kanın

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.302; İbn Abidin, c.5, s.205
(2) Mebsut, c.12, s.18

akıtılması kendi mülkünde meydana gelmiş olur. Eğer kıymetini almayıp boğazlanan hayvanı alıp götürürse, kendi adına boğazlanmış kabul edilir (çünkü başkası onun mülkündeki hayvanı, onun için boğazlayabilir). Aynı zamanda onu kurban etmeyi niyetlemişti, bu sebeple taşıdığı bir iyi niyet mevcut olduğundan başkasının onu kesmesi kendisine bir zararı sözkonusu olmaz (yani kurban olarak kabul olunmasına bir mani teşkil etmez)." (1)

Yine aynı eser bu konuda şöyle der:

واذا غلط رجلان فذبح كل واحد منهما اضحية صاحبه صح عنهما ولاضمان عليهما استحسانًا ويأخذ كل واحد مسلوخته من صاحبه ولا يضمنه فان كانا قد اكلا ثم علما فليحلل كل واحد منهما صاحبه ويجزيهما وان تشاحا فكل واحد منهما يضمن صاحبه قيمة شاته ثم يتصدق بتلك القيمة ان كانت انقضت ايام النحر لانها بدل عن اللحم.

"İki kişi, satınaldıkları kurbanlıklarını yanlışlıkla değiştirip biri diğerinkini boğazlarsa, ikisine de caiz olur. Hiç birine (kıyasen değil de) istihsanen tazminat gerekmez. Her biri kendine ait boğazlanmış hayvanı soyulmuş olarak sahibinden alır ve tazmin etmez (değerinde para almaz). Şayet her ikisi boğazlanan (hayvanlar parçalanıp dağıtıldıktan) ve etleri yenildikten sonra farkına varırlarsa, birbiriyle helallaşırlar ve ikisine caiz olur. Buna rağmen anlaşmazlık çıkarsa, o takdirde her biri diğerinin hayvanının kıymetini öder. Ve eğer kurban bayramı günleri geçmişse bu parayı fakirlere tasadduk ederler. Zira o para, etin bedeli sayılır." (2)

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.305
(2) Aynı eser, c. ve s.

Hidaye de aynı konuyu şöyle açıklar;

فصار كما لو باع اضحيته (اى لحم اضحيته) وهذا لان التضحية لما وقعت عن صاحبه كان اللحم له ومن اتلف لحم اضحية غيره كان الحكم ماذكرناه

"Bu durum, tıpkı kurbanlığın (etini) satması halinde olduğu gibi; (nasıl ki kurbanlığından sattığı etin parasını tesadduk etmesi gereirse) burada da kurbanlık kendi sahibi için kesildiğinden dolayı et de onun olur. Ve kim kimin kurban etini telef ederse durumu açıkladığımızdan ibaret olur. (Yani herkes arkadaşına kurbanlığının kıymetini ödettirir ve aldıkları parayı fakirlere tasadduk eder. Çünkü alınan kıymet, etin bedelidir)." (1)

Bir kimse kurbanlığın etini satıp ta parasını fakirlere tasadduk etmek isterse caiz olmaz. Nitekim şöyle denilir;

ولو اراد بيع لحم الاضحية ليتصدق بثمنها ليس له ذلك

"Bir kimse kurbanlık hayvanın etini satmak isterse caiz olmaz. (Ancak kurbanlık hayvanın eti yedirilir, yenir.)" (2) Şayet kendi kurbanlığının etini satacak olursa parasını tasadduk eder ve böylece mekruh bir iş yapmış olur.

KURBANLIKLARIN BİRBİRİNE KARIŞTIĞINDA NE YAPILIR?

Bazı kimseler birer kurbanlık alır ve ayırt edilemeyecek

(1) Hidaye (Fethülkadir), c.8, s.438
(2) Hidaye (fethülkadir), c.8, s.436

şekilde birbirine karıştırırlarsa nasıl hareket edilir? Bu konuda şöyle denilir;

اشترى كل واحد منهم شاة للاضحية احدهم بعشرة والاخر بعشرين والاخر بثلاثين وقيمة كل واحدة مثل ثمنها فاختلطت حتى لايعرف كل واحد منهم شاته بعينها واصطلحوا على ان يأخذها كل واحد منهم شاة فيضمن بها اجزئتهم ويتصدق صاحب الثلاثين عشرين وصاحب العشرين بعشرة ولايتصدق صاحب العشرة بشئ وان اذن كل واحد منهم لصاحبه ان يذبحها عنه اجزئهم ولا شئ عليهم

"Üç kişiden her biri kurbanlık için birer koyun alır, onlardan biri on dirheme (örneğin iki yüz bine) diğeri 20 dirheme (örneğin dörtyüz bine), bir diğeri de 30 dirheme (örneğin altı yüz bine) birer koyun satın alırlar vehepsinin de karşılığında altındıkları paranın değerindir. Ne var ki öyle birbirine karışmış ki, hiç birisi kendisine ait olan koyunu tanımaz. Bu durumda birbirleri ile anlaşarak her birisi onlardan bir tanesini alır ve onunla tazmin ettirmek suretiyle öylece boğazlarlarsa caiz olur. Ancak altı yüz bin lira sahibi dört yüz bin lira tasadduk eder. (Zira belki iki yüzbin liralık hayvanı kesmiş olabilir) Dört yüz bin lira sahibi iki yüz bin lira tasadduk eder, iki yüz bin lira sahibi ise bir şey tasadduk etmez. Şayet her biri kendi yerine kurbanını kesmek üzere arkadaşına izin verir (ve birbirlerine bağışlarlarsa), o takdirde sözü edilen hiç birisinin de ayrıca nakit para tasadduk etmelerine gerek kalmaz." (1)

Demek ki, en uygunu öyle bir durumda arkadaşlar birbirlerini kurbanlıklarını kesmek konusunda vekil tutma-

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.304

larıdır. O zaman herkes kendi arkadaşının kurbanlığını keser, böylece kurbanları kabul olunur. Nitekim aynı eser şöyle der;

فان اشترى ثلاثة نفر ثلاث شياه ثم اشكل عليهم قال الشيخ الامام ابو بكر بن الفضل ينبغى ان يوكل كل واحد اصحابه بالذبح حتى لو ذبح شاة نفسه جاز ولو ذبح شاة غيره بامره جاز.

"Üç kişi birer koyun satın alıp, kurban için belirledikten sonra koyunlar birbirine karışır da hangisinin kime ait olduğu bilinmezse, fukahadan Eşşeyh Ebu Bekr Muhammed b. Fadıl şöyle der; Her biri diğer arkadaşına vekalet vermeleri uygun olup, böylece her biri bir koyunu boğazlar. Hatta kendisine ait kurbanını kesmesi caiz olduğu gibi başkasının izni ile ona ait kurbanlık koyunu da kesse caizdir." (1) Yani böylelikle hepsinin kurbanı kabul olur.

BAŞKASI İÇİN KURBAN KESMEK

اذا ضحى بشاة نفسه عن غيره بامر ذلك الغير او بغير امره لاتجوز لانه لايمكن تجويز التضحية عن الغير الا باثبات الملك لذلك الغير من الشاة ولن يثبت الملك له فى الشاة الا بالقبض.

"(Bir kimse) kendisine ait bir koyunu (herhangi bir kurbanlık hayvanı) başkası için kurban olarak keserse, o başkasının ister emri (izni) ile olup bunu söylesin, ister söylemesin caiz olmaz, (yani kurban yerine geçmez). Çünkü başkası için kesilecek kurbanlık koyun (hayvan) o

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.304

kimsenin mülkünde olması gerekir. Bu da ancak kabzetmekle gerçekleşir. Oysa bu durumda kendisi için kesilen şahsın ne bizzat kendisi kabzetmesi sözkonusu, ne de vekilinin kabzı sözkonusudur. (Fakat kendisi veya vekili olan zat, o hayvanı alıp kabul ederse, o takdirde sözü edilen şahsın onun için boğazlaması caiz olur." (1)

SATIN ALDIĞI KURBANI SATABİLİR Mİ?

Fetavay-ı Hindiye şöyle der;

رجل اشترى شاة للاضحية واوجبها بلسانه ثم اشترى اخرى جاز له بيع الاولى فى قول ابى حنيفة ومحمد رحمهما الله تعالى وان كانت الثانية شراً من الاولى وذبح الثانية فأنه يتصدق فضل ما بين القيمتين.

"Bir adam kurbanlık için bir koyunu satın alıp ta kendi lisanı ile de "Ben şu koyunu kurban keseceğim" diye kendisine gerekli kıldıktan sonra başka bir koyunu alırsa İmam-ı Azam ile İmam muhammed (r.h.)'a göre aldığı ilk koyunu satması caizdir. Şayet ikinci koyun birinci koyundan kötü olup, ikinciyi kesecek olursa, her iki koyunun arasındaki fiyat farkını (fakirlere nakit olarak) tasadduk etmesi gerekir." (2) Serahsi şöyle der;

واذا اشترى اضحية ثم باعها فاشترى مثلها فلا بأس بذلك لان بنفس الشراء لاتتعين الاضحية قبل ان يوجبها وبعد الايجاب يجوز بيعها فى قول ابى حنيفة ومحمد رحمهما الله ويكره وفى قول ابى يوسف لايجوز.

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.304
(2) Fetava-yı hindiye, c.5, s.294

"Bir kimse, bir kurbanlığı satın alıp ta sonra onu satıp yerine onun gibi bir hayvanı alırsa bir sakıncası yoktur. Zira yalnız hayvanı satın almakla kurban olarak kesilmesi gerekmez. Ancak onu bizzat kesmesini gerekli kılarsa, o takdirde onun yerine başka bir hayvanı kesmesi İmam-ı Azam ile İmam Muhammed'e göre kerahaten caiz. İmam Ebu Yusuf'a göre caiz değildir." (1)

Fetavay-ı Hindiye bu konuya şöyle bir açıklama getirir;

ولو اشترى شاة للاضحية ثم باعها واشترى اخرى فى ايام النحر فهذا على وجوه ثلاثة الاول اذا اشترى شاة ينوى بها الاضحية والثانى ان يشترى بغير نية الاضحية ثم يوجب بلسانه ان يضحى بها فيقول لله علي ان اضحى بها عامنا هذا ففى الوجه الاول فى ظاهر الرواية لاتصير اضحية مالم يوجبها بلسانه وعن ابى يوسف رحمه الله تعالى عن ابى حنيفة رحمه الله تعالى انه تصير اضحية بمجرد النية كما لو اوجبها بلسانه وبه اخذ ابو يوسف رحمه الله تعالى وبعض المتأخرين وهكذا روى عن محمد فى المنتقى واما الثانى اذا اشترى شاة بغير نية الاضحية ثم نوى الاضحية بعد الشراء لم يذكر هذا فى ظاهر الرواية وروى الحسن عن ابى حنيفة رحمه الله تعالى انها لاتصير اضحية حتى لو باعها يجوز بيعها وبه نأخذ فاما اذا اشترى شاة ثم اوجبها اضحية بلسانه وهو الوجه الثالث تصير اضحية فى قولهم.

"(Bir kimse henüz kurban günleri girmeden) bir koyun satın alıp, kurban etmek ister, fakat onu satıp kurban günlerinde bir başka koyun satın alırsa, durumu üç şekil üzere olur:

1- Satın aldığı hayvanı kurbanlık diye niyet etmesi.

2- Hiç niyet taşımadan hayvanı satın aldıktan sonra diliyle onu kurban yapacağını adaması.

(1) Mebsut, c.12, s.13

3- Kurban niyetiyle satın almayıp rasgele aldıktan sonra diliyle onu kurban yapacağını adaması.

Birinci şekilde açık rivayete göre diliyle adamadıkça o hayvan kurbanlık sayılmaz. Ancak İmam Ebu Yusuf'un İmam-ı Azam'dan yaptığı bir rivayete ve İmam-ı Ebu Yusuf ile bazı müteahhirin alimlerine göre kalbiyle niyet etmesi kâfidir ve bu sebeple o hayvanı kurbanlık olarak belirlemiş olur.

İkinci şekilde ise (yani) hiç niyet taşımadan hayvanı satın aldıktan sonra onu kurban yapacağına niyet edip adaması, bu mezhebin açık görüşünde zikr edilmemiştir. Ancak Hasan'ın İmam Ebu Hanife'den yaptığı rivayete göre, bu durumda o hayvan kurbanlık olarak belirlenmiş sayılmaz. Hatta satın aldığı o hayvanı başkasına satarsa bunda bir sakınca yoktur. Çünkü diliyle onu belirlemiş değildir. Ve biz bununla amel ederiz. (Yani fetvaya uygun budur).

Üçüncü şekil olan satınaldığı koyunu kendi lisanıyla vacib kılmasına gelince, diliyle belirlediği için satın alınan hayvan kurbanlıktır, (artık onu satması caiz olmaz. çünkü bu bir bakıma adaktır.)" (1)

İbni Kudame şöyle der;

ويجوز ان يبدل الاضحية بخير منها هذا المنصوص عن احمد وبه قال مالك وابو حنيفة وقال ابو يوسف والشافعي لا يملك التصرف بالبيع والابدال

"Mevcut kurbanlık namzedi olan hayvanı kendisinden

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.294

daha iyi bir hayvan ile değiştirmesi caizdir. Bu İmam-ı Ahmed'in kesin görüşüdür. Aynı zamanda İmam-ı Malik ile İmam-ı Ebu Hanefi'ye göre de hüküm aynıdır. İmam-ı Şafii ile İmam-ı Ebu Yusuf'a göre böyle bir hayvan (vakıf mesabesinde olup) sahibi onda ne satmak ne de değiş tokuş gibi herhangi bir tasarrufta bulunma yetkisine sahip değildir." (1)

Yani yukarıdan beri yaptığımız açıklamaya göre İmam-ı Hanbel'e göre kurbanlık namzedi olan hayvanı satmak değil de onu ondan daha iyisi ile değiştirmek caizdir. İmam-ı Ebu Hanife'ye göre hem satıp, onun yerine iyisini satınalmak, hem de iyisi ile değiştirmek caizdir. Nitekim aynı eser, aynı yerde şöyle der;

وقال ابو حنيفة يجوز ان يبيعها ويشترى خيراً منها

"Ebu Hanife'ye göre ise onu satıp, ondan daha iyisini satın almak caizdir." Ancak daha önce de kaydettiğimiz gibi, mekruhtur. Zira kurbanlık niyetiyle satın alınan hayvan, kurbanlık namzedi olmuştur. Onun kesilmesi daha uygundur.

Şayet satın alınan ikinci kurbanlık hayvan birincisinden daha kötü ise, aradaki kıymet farkı nakit olarak mutlaka fakirlere tasadduk etmesi gerekir. Nitekim şöyle denilir;

لان الاضحية وان كانت واجبة على الغنى فى ذمته فهو متمكن من تعيين الواجب فى محل فيتعين بتعيينه فى هذا المحل من حيث قدر المال

(1) İbni Kudame, c.5, s.451

"Zira kurban kesmek zenginin zimmetinde her ne kadar gerekli ise de onu bir hayvana tahsis etme salahiyyetine sahiptir. Öyle ise onun kurbanlığa tayin ettiği hayvanın kıymeti itibariyle tamamen Allah (c.c.) için adanmış oluyor. Bu itibarla şayet ikinci hayvanın değeri düşük ise, aradaki farkı fakirlere ödemesi gerekir." (1)

KURBAN BOĞAZLANIRKEN NİYETİN DURUMU

Bilindiği gibi niyetin yeri kalbdir. Dil ile niyet etmek, kalbi takviye etmek içindir. Dolayısıyla lisanen keserken; "Ben şu hayvanı kurban kesiyorum" demesi şart değildir, müstehaptır. (Dinen sevilen şeydir) Nitekim şöyle denilir;

ولا يشترط ان يقول بلسانه مانوى بقلبه فى البزازية لو ذبح المشتراة لها بلا نية الاضحية جازت اكتفاء بالنية عند الشراء

"Kalbi ile niyet getirdiği şeye lisanıyla söylemesi şart değildir. Nitekim Bezzaziye'de şöyle denilir; "Eğer bir kimse kurban niyetiyle satınaldığı hayvanı niyet etmeden boğazlarsa bir şey lâzım gelmez. Zira hayvan başlangıçta o niyetle satın alınmıştır. (Dolayısıyla onunla) iktifa edilir." (2)

Herhangi bir kimse ticaret için aldığı bir hayvanı daha sonra lisanıyla "Ben bunu kurban keseceğim" diye kendisine gerekli kılarsa ne lâzım gelir? Bu şöyle açıklanır;

(1) Mebsut, c.12, s.12
(2) İbni Abidin, c.9, s.198

اشتراها للتجارة ثم اوجب على نفسه ان يضحى بها بلسانه عليه ان يفعل ذلك ولو لم يفعل حتى مضت الايام تصدق بها.

"Bir kimse ticaret niyetiyle satınaldığı hayvanı bilahere kurban etmek istediği ve bunu diliyle niyet edip "Ben bunu kurban keseceğim" diye kendine gerekli kılarsa, o takdirde o hayvanı kurban etmesi gerekir. Şayet kurban etmeyip te kurban günleri geçerse onu bizzat (sağ olarak) tasadduk etmesi gerekir." (1)

KURBANIN ETİNE DAİR HÜKÜMLER

قال جمهور الفقهاء (الحنفية والمالكية والحنابلة) يجوز الاكل من الاضحية المتطوع بها اما المنذورة او الواجبة بالشراء عند الحنفية فيحرم الاكل منها كما يحرم الاكل من ولد الاضحية التى تلده قبل الذبح او من المشتركة بين سبعة نوى احدهم حصته القضاء عن الماضى اما عند المالكية والحنابلة فيجوز الاكل من المنذورة كالمتطوع بها والمستحب ان يجمع المضحى فى حالة التطوع او فى حالة النذر عند المالكية والحنابلة بين الاكل منها والتصدق والاهداء ولو اكل الكل بنفسه او ادخر لنفسه فوق ثلاثة ايام جاز مع الكراهة عند الحنفية والمالكية.

"Cumhur-ı Ulemaya (Hanefî, Malikî ve Hanbeliler)'e göre tatavvuu (nafile) olarak kesilen kurbandan yemek caizdir. Adak veya fakirin kurban maksadıyla satın almakla vacib kılınan kurbandan yemek ise, Hanefilere göre haramdır. Nitekim kesmeden önce kurbanın doğurduğu yavrunun etinden veya birisinin geçmişteki kurbanın kaza etmek niyetiyle ortak olduğu yedi kişi arasında ortak kesilen

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.294

kurbandan yemek te haramdır. (yani öyle bir durumda olan, ortaklaşa kesilen kurbandan bütün ortaklar yiyemezler.) Malikilerle, Hanbelilere göre ise adanmış kurbanlardan yemek nafile olarak kesilen kurbandan yemekde olduğu gibi caizdir. Malikî ve Hanbelilere göre, nafile kurban ile adak kurban etinden müstehap olan hem yemesini hem de tasaddukta bulunmasını bir arada yapmaktır. Şayet tamamını kendisi bizzat yese, yahut da üç günden fazla süre ile kendisi için saklayacak olursa Hanefilerle Malikilere göre kerahetle caizdir." (1) Tabii daha önce de bahsettiğimiz gibi adak kurbanın etinden Hanefi ve Şafii olan zat yiyemez. Usul ve fûruuna yediremez.

Evet hiç tasadduk etmeden bütün etini saklamak mekruhtur. Nitekim şöyle denilir:

الا انهم يكرهون ان لا يتصدق منها بشيء

"Ancak kurban etinden (fakire) hiç tasadduk etmeden saklamayı, ulema mekruh görmüşlerdir." (2)

Hiç olmazsa adanmayan kurban etinin üçte birini fakirlere tasadduk etmelidir. Ancak şöyle bir ibareyi müşahede ediyoruz:

ولو حبس الكل لنفسه جاز وله ان يدخر الكل لنفسه فوق ثلاثة ايام الا ان اطعامها والتصدق بها افضل الا ان يكون الرجل ذاعيال وغير موسع الحال فان الافضل له حينئذ ان يدعه لعياله

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.630
(2) Terhattesrib, c.5, s.200

"Kurban etinin tamamını üç günden fazla süre ile kendisine saklayabilir. Ancak kurban etini (fakirlere) yedirmesi, tasadduk etmesi daha efdaldır. Fakat pek durumu müsait olmayıp orta halli bulunan kurban sahibinin nafakasını temin etmekle mükellef olduğu kimseler çok olursa, (yani nüfusu kalabalık olursa) o halde kurban etini onların yemeleri için alıkoyması daha efdaldır." (1)

Zuhaylî bu konuyu şöyle açıklar:

والمستحب عند الحنفية والحنابلة ان تكون نسبة التوزيع ثلاثًا فيأكل ثلث اضحيته ويهدى ثلثها لاقاربه واصدقائه ولو اغنياء ويتصدق بثلثها على المساكين ودليلهم عليه قوله تعالى «فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا القانِعَ وَالْمُعْتَرَّ» «وَأَطْعِمُوا البائِسَ الفَقِيرَ» واوجب الحنابلة الاطعام عملا بالآيتين لان الامر يقتضى الوجوب ودليل نسبة التوزيع اثلاثًا عند غير المالكية ماروى ابن عباس فى صفة اضحية النى صلى الله عليه وسلم « وَيُطْعِمُ اَهْلَ بَيْتِهِ الثُّلُثَ وَيُطْعِمُ فُقَرَاءَ جِيرانِهِ الثُّلُثَ وَيَتَصَدَّقُ عَلَى السُّؤَّالِ بِالثُّلُثِ» وجهات التوزيع ثلاثة الاكل والادخار لما ثبت فى الحديث والاطعام لما ثبت فى الآية فانقسم عليها اثلاثًا.

"Hanefiler ile Hanbelilere göre, dağıtım nisbetinin üçte biri oranında olması müstehaptır. Kurbanın üçte birini kendisi (çoluk-çocuğu ile)yer, üçte birini zengin olsalar dahi dostlarına hediye eder, üçte birini de fakirlere tasadduk eder. Bu konudaki delilleri Yüce Allah'ın şu buyruğudur: (Ondan yeyin ve kanaat edip dilenmeyene de, hal ve tavrı ile dilenen fakire de yedirin) (Hacc. 36) Yine Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: (İhtiyaç içindeki fakirlere yedirin) (Hacc. 28).

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.300

İşte Hanbeliler bu iki ayet-i kerime ile amel etmek maksadıyla başkalarına kurban etinden yedirmeyi vacip kabul etmişlerdir. Çünkü emir vücubu gerektirir. Malikilerin dışındakilere göre kurban etinin üçte bir oranlarla dağıtılmasının delili İbn Abbas (r.a.)'ın Peygamber (s.a.v.)'ın kurbanın durumuna dair yapmış olduğu şu rivayettir: "Aile halkına üçte birini yedirir, fakir komşularına üçte birini yedirir, dilenenlere de üçte birini tasadduk ederdi."

Etin dağıtılacağı yönler üçtür; Hadis-i Şerifle sabit olduğu üzere, yemek ve saklamak, ayet-i kerimede sabit olduğu üzere de başkalarına yedirmek. Bu bakımdan üçte birer olmak üzere üçe bölünmüş olur.(1)

واتفقوا على ان المضحى مأمور ان يأكل من لحم ضحيته ويتصدق لقوله تعالى «فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ» وقوله تعالى «وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ» ولقوله صلى الله عليه وسلم في الضحايا «كُلُوا وَتَصَدَّقُوا وَادَّخِرُوا» واستحب كثير من العلماء ان يقسمها ثلاثًا ثلثًا للادخار وثلثًا للصدقة وثلثًا للاكل لقوله عليه الصلاة والسلام «فَكُلُوا وَتَصَدَّقُوا وَادَّخِرُوا»

"Kurban kesenin kurbanınınetinden yemesi ile tasadduk etmesi ile emir olunduğuna dair ulema ittifak etmişlerdir. Zira AllahTeala şöyle buyurur: "Onlardan yeyin ve ihtiyaç içindeki fakirlere yedirin" ve yine Allah Teala şöyle buyurur: "Onlardan yeyin ve kanaat edip dilenmeyene de, dilenen fakire de yedirin." Ulemanın çoğu kurban etinin üç kısma ayrılmasını sünnet kabul etmiştir. Üçte birisi fakirlere

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.631

tasadduk edilir, üçte birisi akraba, eş dost, arkadaşlarla yemek için, üçte birisi de çoluk-çocuk için saklamak içindir. Zira Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "Kurban etinden yeyin, tasadduk edin ve saklayın." (1)

Zuhaylî, kurban etinin saklanmasına delil olarak Resulullah'ın şu hadis-i şerifine dayanarak şöyle der:

والدليل على جواز ادخار لحوم الاضاحى قوله صلى الله عليه وسلم «كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ ادِّخَارِ لُحُومِ الأَضَاحِي فَوْقَ ثَلاثَةٍ مِنْ أَجْلِ الدَّافَّةِ وَقَدْ جَاءَ اللّهُ بِالسَّعَةِ فَادَّخِرُوا مَابَدَا لَكُمْ.

"Kurban etlerinin saklanmasının caiz olduğunun delili, Hz. Peygamber'in şu hadis-i şerifidir: "Ben sizlere kıtlıkla karşı karşıya gelen (Medine-i Münevvere'ye) gelen fakir bedevî araplar sebebiyle üç günden fazla kurban etlerini saklamanızı men etmiştim, şimdi artık Allah bolluk ihsan etmiş bulunuyor. Uygun gördüğünüz şekilde saklayabilirsiniz." (2)

Kastalanî bu hadis-i şerifin hakkında şöyle der:

عن الجمهور انه من نسخ السنة بالسنة

"(Cumhur'a göre, üç günden fazla süre ile kurban etinin saklanmasına dair daha önceki hadis) ile konan yasak hükmünün, bu hadisle nesh edilmiş (kaldırılmış olup), sünnet sünnet ile nesh kabilindendir." (3)

(1) Bidayetülmüçtehid, c.1, s.355
(2) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.631
(3) Kastalani, c.8, s.397

Şafii'ye göre de hüküm aynıdır. Yani az da olsa kurban etinden bir şey tasadduk etmek vacibtir. Diğer kalan kısmı saklanabilir. Nitekim şöyle denilir:

ويجوز ادخار اللحم ويستحب ان يكون من ثلث الاكل

"Kurban etini saklamak caizdir. Fakat bu saklanan kısım üçte birisi olan yemek için ayrılan kısımdan olması müstehaptır. (Dinde sevilen şeydir.)" (1)

Yani yukarıda anlattığımız gibi, kurban eti üç kısma ayrılır; bir kısmı fakirlere tasadduk edilir, bir kısmı eş-dostlara yemek için, bir kısmı ev halkına ayrılır. Ancak ev halkı için ayrılan kısmın, yemek için saklanan kısımdan olması sünnete daha uygundur. Nitekim şöyle denilir;

والمشهور عند العلماء ان الادخار من حصة الاكل

"Ulemanın meşhur görüşüne göre (ev halkı için) kurban etinden saklanacak kısmın yemeğe ait hisseden olması bilinen bir gerçektir." (2) Netice olarak şöyle deriz; Kurban sahibi hiç olmazsa kurban etinin üçte birisini yoksullara, ilim tahsil eden talebelere, yetimlere ayırmalıdır. Zaten ondan gaye ve anlam da muhtaç kimseleri ilahî ziyafetten müstefid kılmaktır. Ne yazık ki halkımızın ekserisi bir etlik hayvanı kesercesine kurbanlarını keserler, yanı başındaki fakir olan komu-komşularına dağıtmazlar. Küplere doldurup, kavurma yapanlar da az değildir.

(1) Envar, c.1, s.364; Muğnilmuhtac, c.4, s.291
(2) Terhüttesrib, c.5, s.202

KURBAN DERİSİ

Kurban derisini satmak caiz değildir. Nitekim şöyle denilir:

ويحرم بيع جلد الاضحية وشحمها ولحمها واطرافها ورأسها وصوفها وشعرها ووبرها ولبنها الذى يحلبه منها بعد ذبحها واجبة كانت او تطوعًا لان النبى صلى الله عليه وسلم امر بتقسيم جلودها ونهى عن بيعها فقال «مَنْ بَاعَ جِلْدَ أُضْحِيَّتِهِ فَلاَ أُضْحِيَّةَ لَهُ» ولا يجوز اعطاء الجزار او الذابح جلدها او شيئًا منها كاجرة للذبح لما روى عن على رضى الله عنه قال امرنى رسول الله صلى الله عليه وسلم «ان اقوم على بدنة (اى عند نحرها) وان اقسم جلودها وجلا لها والا اعطى الجزار شيئًا منها» وقال «نحن نعطيه من عندنا» فان اعطى الجزار شيئًا من الاضحية لفقره او على سبيل الهدية فلا بأس لانه مستحق للاخذ فهو كغيره بل هو اولى لانه باشرها وتاقت نفسه اليه وللمضحى ان ينتفع بجلد الاضحية لاستعماله في البيت كجربة وسقاء وفرو وغربال ونحوها ولكن له استحسانًا عند الحنفية خلافًا لغيرهم ان يشترى به ما ينتفع بعينه مع بقائه اى مبادلته بعروض (امتعة) اخرى لان للبدل حكم المبدل (والمعاوضة بالعروض من باب الانتفاع ولايجوز ان يشترى به شيئًا استهلاكيًا) كالدراهم والدنانير والمأكولات والمشروبات اى فلا يجوز البيع بالنقود او السلع الاستهلاكية ودليل جواز الانتفاع بالجلد ان عائشة رضى الله عنها اتخذت من جلد اضحيتها سقاء.

"Kurban derisinin, iç yağının, etinin, ayaklarının, başının, yününün, tiftiğinin, tüyünün, kesildikten sonra sağılan sütünün satılması haramdır. Bu ister vacib kurban olsun, ister tetavvu (nafile) kurban olsun fark etmez. Çünkü Peygamber (s.a.v.), derilerinin de paylaştırılmasını emretmiş, satılmalarını yasaklayarak şöyle buyurmuştur: "Kurbanın derisini satan kimsenin kurbanı olmaz." Aynı şekilde kasaba veya hayvanı kesen herhangi bir kimseye derisini yahut herhangi bir parçasını kesmek ücreti gibi ver-

mek caiz değildir. Çünkü Hz. Ali (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v.)'ın (boğazladıkları zaman) develerinin başında durmamı, derilerini ve sırtlarındaki çullarını paylaştırmamı, onlardan kasaba herhangi bir şey vermememi emretti ve bana "Kasaba ücretini biz kendimizden veririz" dedi."

Şayet fakirliği dolayısıyla veya hediye olmak üzere, kasaba, kurbandan herhangi bir şey vereçek olursa, bunun bir mahzuru yoktur. Çünkü o da başkası gibi, ondan bir şey almak hakkına sahiptir. Hatta öncelikle buna layıktır. Çünkü o, bu kurbanı kesmiştir ve canı onu çekmiş de olabilir.

Kurbanı kesen kişi, kurbanın derisinden tulum, kırba, kürk, post, kalbur vb. yapmak şeklinde yararlanabilir. Fakat Hanefilere göre istihsanen kurbanın postu ile, kalıcı olan ve ayni (kendisi) ile yararlanacağı şeyleri alma hakkı vardır. Yani kurbanın derisiyle işine yarayacak başka şeyleri değiştirmesi mümkündür. Çünkü alınan şey, verilen maddenin hükmünü alır. Bu şekildeki mallar ile değiş-tokuş yapmak bir çeşit yararlanma türüdür. Ancak derisi ile dirhem (gümüş para) ve dinar (altın para) ve yenileçek-içileçek şeyler gibi tüketim maddeleri satınalması caiz değildir. Yani postu, para veya tüketilen maddeler karşılığında satılması caiz olmaz.

Derisi ile yararlanmanın caiz olmasında delil de şudur; "Hz. Aişe (r.a.) kurbanlığının derisini tulum yapmış idi."(1)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.632

İmam Şafii'ye göre de hüküm aynıdır. Nitekim şöyle denilir;

ولا يجوز بيع جلد الاضحية ولا جعله اجرة للقصاب وان كانت تطوعًا بل يتصدق به او يتخذ ما ينتفع بعينه كخف ونعل.

"Kurbanın derisini satmak, kasaba ücret olarak vermek caiz değildir, her ne kadar nafile olsun. Ancak onu ya tasadduk eder, ya da ondan mest, ayakkabı gibi şeyleri yaparak istifade eder." (1)

Tabii ki vacib olan kurbanın derisi de eti gibi fakirlere verilmesi gerekir. Ondan sahibinin istifade etmesi caiz değildir. Demek ki nafile olan ve adanmamış olan zenginin kestiği kurban derisini ya olduğu gibi bir fakire veya bir hayır kurumuna verir, ya da ev eşyası olarak kullanabilir. Kurbanın ne etini ne de derisini satması doğru değildir. Ancak gerek deriyi, gerekse etten bir kısmını satmak zorunda kalırsa, elde ettiği parayı fakirlere tasadduk etmesi gerekir. Aynı zamanda kurbanlık hayvanı boğazlayanın ücretini de ne etinden ve ne de sakatatından vermesi caiz değildir.

Fakat kurbanı kesen kimsenin fakirliği dolayısıyla veya ücret değil de, hediye mukabilinde ona kurbandan bir şey verilebilir. Nitekim şöyle denilir;

فاما ان دفع اليه لفقره او على سبيل الهدية فلا بأس لانه مستحق للاخذ فهو كغيره بل هو اولى لانه باشرها وتاقت نفسه اليها

"Ama kasaba, fakirliği dolayısıyla veya hediye olmak

(1) Envar, c.2, s.365

üzere kurbandan bir şey verecek olursa, bunun bir sakıncası yoktur. Zira başkası gibi o da ondan almak hakkına sahiptir. Hatta diğerlerinden daha evlâdır. Çünkü bizzat bu kurbanlığı kesmiştir ve canı çekmiş te olabilir." (1) Demek ki kurbanın bir şeyi satılmaz. Ancak adak olmayan kurbandan yararlanılabilir. Aynı eser şöyle neticeye bağlıyor:

وجملة ذالك انه لايجوز بيع شئ من الاضحية لا لحمها ولا جلدها واجبة كانت او تطوعًا وقال ابو حنيفة يبيع ماشاء منها ويتصدق بثمنه

"Hülâsası kurbanın ne etinin ne derisinin (ne yününün, tiftiğinin, yapağının, ayaklarının, başının) hiç bir şeyisinin satılması caiz değildir. Bu ister vacib kurban olsun, ister nafile kurban olsun farketmez. (Şafii'nin görüşü de bu doğrultudadır.) Fakat Hanefi'ye göre, kurbandan istediğini satıp, parasını (fakirlere) tasadduk edebilir." Yani gerek deriyi gerekse etten bir kısmını satıp ta kendine veya çocukları için kullanması sarf etmesi uygun olmaz. Ancak gerektiğinde kullanır ve fakirlere nakit olarak bedelini dağıtır.

Fetavay-ı Hindiye bu konuda umumi kaideyi belirterek şöyle izahat verir:

والاصح فى هذا ان بيع المأكولات بالمأكولات وغير المأكولات بغير المأكولات يجوز، ولايجوز بيع غير المأكول بالمأكول ولا بيع المأكول بغير المأكول ولايحل بيع شحمها واطرافها ورئيسها وصوفها ووبرها وشعرها ولبنها الذى يحلبه منها بعد ذبحها بشئ لا يمكن الانتفاع به الا باستهلاك عينه من الدراهم والدنانير والمأكولات والمشروبات فان باع شيئًا من ذالك بما ذكرته نفذ عند ابى حنيفة ومحمد رحمهما الله تعالى وعند ابى يوسف لاينفذ ويتصدق.

(1) İbn Kudame, c.9, s.45

"Bu konuda esah görüşe göre, kurbandan yenilen kısmın, yenilecek bir şey ile satılması, (değiştirilmesi), yenilmeyen kısmın da yenilmeyen bir şey ile satılması caiz, yenilmeyen kısmın, yenilen bir şey ile satılması caiz değil, yenilen kısmın, yenilmeyen bir madde ile satılması, değiştirilmesi caiz değildir. İç yağı, kelle-paça (İşkembe, bağırsak) yün, deve tüyü, (keçi türünden olanın) kılı gibi, sakatatı hatta boğazlandıktan sonra memesinden çıkan sütün de ancak dirhem, dinar (para), yenilecek, içilecek şeyler gibi ancak tüketme yoluyla yararlanması mümkün şeylere satması caiz olmaz. (yani bu mezkur şeyleri para veya tüketim maddeleri karşılığında satılması caiz değildir.) Şayet bu gibi şeylere satarsa Ebu Hanife ile İmam Muhammed'e göre geçerli olur. Fakat Ebu Yusuf'a göre ise geçerli olmaz ve (karşılığında) aldığı parayı fakirlere tasadduk eder." (1)

KURBANIN NAKLİ

Bu konuda fıkıh kitaplarımız şöyle derler:

اما نقلها الى بلد اخر فقال الحنفية يكره نقلها كالزكاة من بلد الى بلد اخر الا ان ينقلها الى قرابته او الى قوم احوج اليها من اهل بلده ولو نقل الى غيرهم اجزئه مع الكراهة

"Kurban da zekat gibi bir beldeden başka bir beldeye nakledilmesi mekruhtur. Ancak yakın akrabalarına ya da kendi beldesindeki yaşayanlardan daha muhtaç kimselere

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.301

kurbanını taşıyıp götürmesi halinde bir sakınca sözkonusu değildir. Şayet (mezkur sebep olmaksızın) kurbanını başka bir yere götürecek olursa, kerahetle beraber kurbanı yerine gelmiş olur." (1)

Demek ki yukarıda belirtildiği gibi herhangi bir durum olmadığı takdirde, en uygunu herkes kendi kurbanını ikamet ettiği yerde kesip o muhitteki fakirlerin et ihtiyaçlarını gidermelidir. Şayet başka yerlerde kesecek olursa, caizdir. ancak fakir akrabası veya bulunduğu yerdeki yaşayanlardan daha fakir kimseleri müstefid kılmak niyeti olmazsa, her ne kadar caiz de olsa mekruh olur. En uygunu ikamet ettiği yerde kesmesidir.

ŞAFİİ OLAN ZAT, KENDİ ADADIĞI KURBANINDAN YİYEBİLİR Mİ?

Hanefi zat, nasıl ki böyle bir kurbandan yiyemiyorsa, Şafii olan da yiyemez. Nitekim şöyle denilir;

وقال الشافعية الاضحية الواجبة المنذورة او المعينة بقوله مثلاً «هذه اضحية» «بجعلتها اضحية» لايجوز الاكل منها لا المضحى ولا من تلزمه نفقته ويتصدق بجميعها وجوبًا ويذبح ولد الاضحية المعينة كأمه لكن يجوز للمضحي اكله قياسًا على اللبن اذ ان له شرب فاضل لبنها عن ولدها مع الكراهة

"Şafiilere göre: Adak kurbanı veya "bu kurbandır" yahut da "bunu kurban kıldım" gibi sözlerle tayin edilmiş olan kurban vacib olan hayvanın etinden ne kurbanı kesenin kendisi, ne de nafakalarını temin etmekle yükümlü olduğu

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.633

kişilerin yemeleri caiz değildir. Bu kurbanın tamamının tasadduk edilmesi vaciptir. Belirlenmiş kurbanın yavrusu da annesi gibi kesilir (fakirlere tasadduk edilir). Ancak kurban kesen kimsenin hayvanın sütüne kıyasen yavrunun tamamını yemesi caizdir. Çünkü o, kerahat ile birlikte ananın yavrusundan arta kalan sütü içebilir." (1)

Yalnız İmam Gazali, belirli olan nezir edilen kurbanlık hayvanın etinden sahibi yiyebilir, der. Nitekim şöyle denilir;

والغزالى ممن جوز اكل الناذر من الشاة المعينة لنذر الاضحية

"Gazali, muayyen (belirlenmiş) adadığı kurbanın etinden (sahibi tarafından) yenmesi caiz görenlerdendir."(2)

Şirvani de şöyle der;

ورجحوا جواز اكل الناذر من الشاة المعينة لنذر الاضحية

"Belirli bir hayvanı kurban bayramında kesilmek üzere adayan kimsenin etinden yemesini (ulema) tercih etmişlerdir." (3) Fakat bu zayıf bir görüştür. Nitekim Muğnilmuhtaç aynı yerde şöyle der:

المذهب منع الاكل منها

"(İmam-ı Şafii'nin) mezhebinin fetvaya uygun görüşüne göre adanan adağın etinden (sahibi tarafından yenmesi) yasaklanmıştır."

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.633
(2) Minhac (Muğnilmuhtac), c.4, s.291
(3) Tuhfetülmuhtac, c.7, s.161

Demek ki gerek Şafii olsun, gerekse Hanefi olsun adanan adaktan sahibi yiyemez, usul ve füruuna yediremez. Zenginlere de yediremez. Ancak fakirlere yedirmek mecburiyetindedir. Yalnız şunu unutmayalım, kurban bayramı günlerindeki kurbanın hakkında zengin-fakir ayrımı vardır. Yani zengin kimse "Ben Allah için kurban keseceğim" derse dahi, ondan yiyebilir dedik. Çünkü zaten ona kurban bayramında kurban kesmek gereklidir. Fakat fakir olana kurban gerekli olmadığı halde; "Ben kurban keseceğim" derse, kendine gerekli kılmış olur ki, onun etinden yiyemez. Daha önce de bu konuya temas edildi.

Nafile kurbanlığa gelince şöyle açıklanır:

واما الاضحية التطوع فالمستحب للمضحى بها عن نفسه الاكل منها اى ان الاصل له تناول لقم يتبرك بأكلها لقوله تعالى «فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ» وعند البيهقى «انه صلى الله عليه وسلم كان يأكل من كبد اضحيته وانما لايجب الاكل منها كما قال الظاهرية عملاً بظاهر الاية لقوله تعالى «وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ» فجعلها لنا وما جعل للانسان فهو مخير بين تركه واكله وللمضحى ايضا اطعام الاغنياء لاقليكهم منها بشئ بل يرسل اليهم على سبيل الهدية دون ان يتصرفوا فيه بالبيع وغيره والمضحى يأكل ثلثًا على المذهب الجديد وفى قول القديم يأكل نصفًا ويتصدق الاخر والاصح وجوب التصدق ببعض الاضحية ولو جزءًا يسيراً من لحمها بحيث ينطلق عليه الاسم على الفقراء المسلمين ولو واحداً والافضل التصدق بالاكل الا لقمًا يتبرك بأكلها كما بينا ويتصدق المضحى فى اضحية التطوع بجلدها او ينتفع به كما يجوز الانتفاع بها والتصدق به افضل اما الواجبة فيجب التصدق بجلدها ولا يجوز نقل الاضحية من بلدها كما هو المقرر فى نقل الزكاة.

"Nafile kurbana gelince, kendisi için kurban kesen kimsenin ondan yemesi müstehaptır. Yani bu kimsenin kurbanın etinden bir kaç lokma da olsa yemesi teberrüken daha

faziletlidir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ondan yeyiniz ve muhtaç fakirlere de yediriniz." (Hacc, 36) Beyhaki de; "Peygamber (s.a.v.) kendi kurbanının ciğerinden yerdi" rivayeti yer almaktadır. Ancak onun etinden yemesi açık ifadesi ile amel eden zahirilerin söyledikleri gibi vacib değildir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kurbanlık develeri de sizin için Allah'ın dininin alametlerinden kıldık" (Hacc, 36) Görüldüğü gibi burada kurbanlar bizim için meşru kılınmıştır. İnsan için kılınan şeylerde ise insan terketmek ile yemek arasında muhayyerdir.

Kurban kesen kişi, kurbanın etinden zenginlere de yedirebilir. Ancak ondan herhangi bir şeyi onlara mülk olarak veremez, hediye türünden bir şeyler gönderebilir, fakat satmak ve buna benzer bir şekilde tasarrufta bulunmaları sözkonusu olamaz. İmam-ı Şafii'nin cedid görüşüne göre üçte birini yer. Eski kavline (görüşüne) göre ise yarısını yer, diğer yarısını tasadduk eder.

Esah olan görüşe göre de, kendisine "et" denilebilecek her ne kadar az da olsa bir miktarın tek bir kişi dahi olsa müslüman fakirlere tasadduk etmesi gerekir. Efdal olan ise, daha önce açıkladığımız gibi, ondan teberrüken yiyeceği bir kaç lokma dışında bütününü sadaka olarak vermektir.

Nafile olarak kurban kesen kişinin, kurbanın kendisinden ve derisinden yararlanması caiz olmakla beraber, derisini sadaka olarak da verebilir, bununla birlikte sadaka olarak vermek daha faziletlidir. Vacib olan kurbanın derisinin ise tasadduk edilmesi icap eder. Zekatın nakledilmesi konusun-

ETİNİN TAMAMININ TASADDUK EDİLMESİ GEREKLİ OLAN KURBANLAR

Bu hususta İbn Abidin şöyle der;

ان التى لايؤكل منها هى المنذورة ابتداء والتى وجب التصدق بعينها بعد ايام النحر والتى ضحى بها عن الميت بامره والواجبة على الفقير بالشراء على احد القولين المارين والذى ولدته الاضحية والمشتركة بين سبعة نوى بعضهم بحصته القضاء عن الماضى

"Şüphesiz eti, sahibi tarafından yenmesi caiz olmayıp (tamamen) fakirlere tasadduk edilmesi gereken) kurbanlar şunlardır:

1- İbtidaen nezir edilen. (Yani daha önce kendisine gerekli olmayıp, yeniden (Allah için bir kurban kesmem gerekli olsun.) "Allah için şu hayvanı kesmem gerekli olsun" diye kendisine gerekli kılan kimsenin, adadığı adağının etinden yiyemediği gibi (çocuklarına, torunlarına da yediremez. Zenginlere ve ana, baba, dede, ninelerine de yediremez).

2- Bayram günleri geçtikten sonra kendisine ait bizzat tasadduk edilmesi gereken kurbanlık hayvan. (Yani kurbanlık için satın aldığı hayvanı kurban bayramı geçinceye kadar kesmezse, bizzat sağ olarak onu fakirlere tasadduk etmesi gerekir. Bunda fakir olsun, zengin olsun fark etmez, fakir olan da satınaldığı kurbanlığı kesmeden kurban bayramı günleri geçince, onu sağ olarak tasadduk etmesi gerekir.)

3- Ölünün vasiyeti üzere kendisine kesilen hayvan. (Yani birisi vefat etmeden önce "bana kurban kesin" diye

da olduğu gibi, kurbanın da kesildiği beldeden başka yere taşınması caiz olmaz. (1)

Kurbanlık hayvanlar hakkında müstehap (şer'an sevilen) hususlardan birisi de şudur;

ويستحب ان يربط الاضحية قبل ايام النحر بايام وان يقلدها ويجللها وان يسوقها الى المنسك سوقًا جميلاً لاعنيفًا وان لايجر برجلها الى المذبح واذا ذبحها تصدق بجلالها وقلائدها

"Kurbanlık hayvanı, kurban günlerinden önce alıp (kurbanlık olduğuna dair alamet olmak için) boynuna ip gibi bir şey takması ve ona çul giydirip kapıya bağlamak müstehaptır. (Şer'an sevilen şeydir) Ve kurbanlık hayvanı kesilecek yere eziyet vermeden güzellikle götürmek, mezbahaneye de süründürerek götürmemelidir. Kurbanlık hayvanı kestiği zaman boynuna takılan ip de tesadduk etmesi müstehaptır.(2) Tabii ki imkânlar elverdiğinde böyle yapılırsa bunun faydaları vardır. Zira bunda hem böyle hayır işe başkalarını teşvik etmek hem de çocukları böyle bir vecibenin olduğundan haberdar etmek ve hem de fakirlere ziyafet verileceği hususunda bir umut manasını taşıması gibi bir çok yararı vardır.

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.634
(2) Fetava-yı hindiye, c.5, s.300

vasiyet etti ise, onun etinden ne kendisi ne de ana, babası, ailesi ve çoluk-çocuğu yiyemez ve zenginlere yediremezler, tamamen fakirlere verilmesi gerekir.)

4- Geçen iki görüşten birisine göre, fakirin satın almasıyla gerekli kılınan kurbanlık hayvan. (Yani bir görüşe göre kendisine kurban gerekli olmayan bir fakirin kurbanlık hayvanı satın almasıyla kendisine kurbanlık hayvan gerekli olmuş olur ki, onu başka fakirlere tasadduk etmesi gerekir, ne kendisi yiyebilir ne çocukları ve ne ana-babası ve nineleri, dedeleri yiyebilir, ne de zenginlere yedirebilir. Ama bir diğer görüşe göre lisanıyla "Ben şunu kurban keseceğim" demedikten sonra ondan yiyebilir.)

5- (Sahibinin etinden yemesinin caiz olmayıp, tamamen tasadduk edilmesi gereken satın alınan) kurbanlık hayvanın doğurduğu yavrusu. (Yani kurbanlık hayvandan doğan yavrusunun etinin de sahibi tarafından yenmesi caiz olmayanlardandır. Bu hususta Şafiinin görüşü daha önce belirtilmiştir.)

6- Yedi kişinin arasında müştereken kesilen kurbanlık hayvanın ortaklarının bazısının üzerinde kazaya kalmış geçmiş seneye ait kurbana niyet ettiği kurbanlık hayvan. (Yani ortaklaşa kesilen kurbanlık hayvanın ortakçılarından bir kişi olsa dahi üzerinde kazaya kalan kurbanlığa niyet ettiği takdirde, o hayvanın bütün ortakçıları onun etinden yiyemezler, tamamen fakirlere tasadduk edilmesi gerekir.) (1)

(1) İbn Abidin, c.5, s.208

"Keza onlara Hristiyan ortak olursa veyahut ortakların içinde kurban niyetiyle değil de sırf et için kesen bir kimsenin bulunduğu takdirde öyle bir kurbanın eti de tamamen fakirlere verilmesi gerekir." (1)

Zengin olan bir kimsenin kendisine vacib olan kurbanı kasd ederek "Kurban keseceğim" demesi halinde dahi ondan yiyebilir. Fakat fakirin durumu öyle değil. Zira kendisine kurban vacib olmadığı için "ibtidaen" (yani daha önce kendisine gerekli olmayıp, yeniden "Allah için şu hayvanı kesmem gerekli olsun" diye) kendisine gerekli kılıyor. Dolayısıyla ondan yiyemez, mutlaka diğer fakirlere tasadduk etmelidir.

Halkımız içinde bazı kimseler var ki, kurban kendisine gerekli olmadığı halde borçla-dertle kurbanlık hayvanı alırlar ve "Ben bunu kurban keseceğim" demekle kendilerine gerekli kılarlar. Böyle bir durumda kendisine vacib kıldığı kurbanından hiç bir suretle yiyemeyeceği gibi, usul ve füruna da yediremez. Halbuki Allah (c.c.) kimseyi takatı dışında yükümlü kılmamıştır. Öyle ise biz de takatımızın dışına çıkmayalım. Şayet fakir bir zat öyle bir kurbanlık alacak olursa, hiç olmazsa lisanıyla "Ben kurban keseceğim" demesin. Ancak kurban bayramında yalnız zengine gerekli olan kurbanın dışındaki adanan adaklar hakkında, zengin ile fakirin arasında fark yoktur, her iki sınıf da kendi adağının etinden yiyemezler. Bu konuyu bir başlıkla açıklamayı uygun gördüm.

(1) İbn Abidin, c.5, s.208

KENDİSİNE KURBAN GEREKLİ OLMAYAN FAKİRİN KURBANLIK HAYVANI SATIN ALMASI İLE ETİNDEN YİYEBİLİR Mİ?

Bu hususta ibn Abidin şöyle der;

سئل القاضى بديع الدين عن الفقير اذا اشترى شاة لها هل يحل له الاكل قال نعم وقال القاضى برهان الدين لايحل

"El-Kazi Bediud-din'e, fakirin bir koyunu alıp ta kurban keserse, etinden yemesi caiz mi? diye sorulmuş. O da yiyebilir diye cevap vermiştir. Fakat aynı soru Elkazi Burhanüd-Din'e sorulmuş; o, yemesi helal değil, demiştir." (1) Demek ki, ihtilaflı bir konudur, onun için fakir olan zat, "Ben kurban keseceğim" veya "Şu hayvanı kurban keseceğim" demeden kurbanlık hayvanı alıp da keserse, zayıf bir görüşe göre de olsa hiç olmazsa ondan yemesi için bir kurtuluş çaresi olabilir. Hatta diğer fıkıh kitaplarımız şöyle derler:

فقير شراها اى الاضحية لها اى للتضحية فانه يجب على الفقير بالشراء بنية التضحية عندنا

"Fakir bir kimse onu (yani kurbanlık hayvanı) kurbanlık için satın alırsa, bize (Hanefilere göre) fakirin kurbanlık yapmak niyetiyle kurbanlık hayvanı satın almasıyla kendisine gerekli olur." (2)

Bu ibareye göre de fakirin yalnız kurbanlık hayvanını satın almasıyla kendisine vacib etmiş olduğu bir gerçektir. kifayede şöyle denilir;

(1) İbn Abidin, c.5, s.208
(2) Durer-Gure, c.1, s.268

وتجب على الفقير بالشراء بنية الاضحية وروى الزعفرانى عن اصحابنا رحمه الله انه لايجب وهو قول الشافعى رحمه الله

"Fakirin kurbanlık hayvanını satın almasıyla kendisine gerekli oluyor. Fakat Zaferani'nin arkadaşlarımızdan yaptığı rivayete göre, bu durumda gerekli olmaz. İmam-ı Şafii'ye göre de hüküm aynıdır. (Yani ona göre de, fakirin kurbanlık hayvanı satın almasıyla kendisine gerekli olmaz) (1) Şafii'ye göre lisanen "Ben kurban keseceğim" veya "Şunu kurban edeceğim" demedikten sonra yalnız kurbanlık hayvanı satın almakla kendisine gerekli olmaz. Hanefi fıkıh kitaplarından anlaşılıyor ki, en kuvvetli görüşe göre, fakirin kurban etme niyetiyle kurbanlık hayvanı satın almasıyla kendisine gerekli olur. Gerekli olmaz diyen görüş zayıftır. O halde fakir olan kimse hiç olmazsa "Ben Allah için kurban keseceğim" veya "Şu hayvanı kurban keseceğim" demesin. Aksi halde kendisine adamış olur ve onun etinden yiyemez, nafakası ile mükellef olduğu kimselere, usul ve fürûuna, zenginlere de yediremez. Kendisine kurban gerekli olan bir zengin ise, daha önce de belirttiğimiz gibi kurbanlık hayvanı satın almasıyla kendisine gerekli olmadığı gibi, kurban bayramı günlerinde kendisine vacip olan kurbanı kasd ederek "Ben Allah için kurban keseceğim" demesi ile de kendisine gerekli olmaz.

(1) Fethulkadir, c.8, s.432; İbn Abidin, c.5, s.204

SATIN ALINAN KURBANLIK KAYIP OLURSA

Bu konuda şöyle denilir;

واذا اشترى الغنى اضحية فضلت فاشترى اخرى ثم وجد الاولى فى ايام النحر كان له ان يضحى بايتهما شاء (اى وان ذبح الاولى جاز وكذا الثانية لو قيمتها كالاول او اكثر وان اقل ضمن الزائد) ولو كان معسراً فاشترى شاة واوجبها ثم وجد الاولى قالوا عليه ان يضحى بهما

"Zengin birisi bir kurbanlık satın alıp daha sonra kayıp olur (veya çalınırsa) ve bir tane daha aldıktan sonra bayram günlerinde birinci kurbanlık hayvan eline ulaşırsa, o takdirde ikisinden birisini kesmede muhayyerdir. Yani birinciyi de kesse caiz, ikinciyi de kesse caizdir. Ancak ikincinin birincinin değerce aynısı veya ondan daha değerli ise olur. Şayet onun değeri birinci kurbanlık hayvanınkinden daha düşük ise, aradaki farkı nakit olarak ödemek mecburiyetindedir. Eğer fakir bir kimsenin (satın aldığı kurbanlığı kayıp olur veya çalınırsa) o da ikinci bir koyunu alıp kendisine gerekli kıldıktan sonra birinci kurbanlık hayvan bulunursa, ulema ikisini de kesmesinin gerektiğini söylemişlerdir." (1)

Şayet ikinciyi bayram günleri geçinceye kadar kesmezse, daha sonra birinciyi de bulursa bu durumda yapacağı şey şöyle açıklanır;

ولو لم يذبح الثانية حتى مضت ايام النحر ثم وجد الاولى عليه ان يتصدق بأفضلهما ولا يذبح

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.294; Dürrülmuhtar, c.5, s.205

"Eğer kurban bayramı günleri geçinceye kadar, ikinciyi kesmezse ve daha sonra birinciyi bulursa, hangisinin daha iyi ise onu tasadduk eder, kesmez. (Yani bu durumda vücubiyet kanını akıtmaktan aynini tasadduk edilmeye dönüşmüş olur). Mutlaka sağ olarak onlardan en iyisini fakirlere tasadduk etmesi gerekir." (1)

Bu durumda fakir olan kimse, kurbanlık niyetiyle aldığı her iki kurbanlık hayvanı da sağ olarak tasadduk etmesi gerekir. Zenginin kurbanlık niyetiyle aldığı hayvanı değiştirmesi her ne kadar caiz ise de fakat kerahatle caizdir, dedik. Nitekim şöylé denilir;

ويكره ان يبدل بها غيرها

"(Zengin) kimsenin aldığı kurbanlık hayvanı başka bir hayvan ile değiştirmesi mekruhtur." (2) Burada kerahet mutlak zikr edildiği için tahrimi kerahet kasdedilmiştir. Zira tenzihi kerahet olsaydı, tenzihen mekruhtur, denilirdi. Fakir kimsenin ise aldığı kurbanlığı değiştirmesi caiz değildir. Kurbanlık hayvanını kesmeyenin hakkında zühayli şöyle der;

ولو تركت التضحية حتى مضت وقتها تصدق بها صاحبها حية ان كانت منذورة اوجبها على نفسه او مشتراة من فقير او غنى للاضحية لانها فى حكم المنذورة عنها واما الغنى اذا لم يشتر الاضحية فيتصدق بقيمة شاة على الصحيح كما فى البدائع وهو قول الامام وصاحبيه لان الاضحية واجبة على الغنى وتجب على الفقير بالشراء بنية الاضحية

(1) Bedaiu's-sanai, c.5, s.66
(2) İbn Abidin, c.5, s.209

"Kurban bayramı vakti geçinceye kadar kurbanlığını kesmeyip te terk ederse, eğer kurbanlığı üzerine vacib kıldığı adak bir kurban ise (yani ben şunu kurban keseceğim diye adamış ise) veya kurban kesmek maksadıyla fakir ya da zengin tarafından satın alınmış ise, (canlı olarak onu tasadduk eder.) Çünkü böyle bir kurban (ürfen) adanmış kurban hükmündedir.

Ama zengin kişi herhangi bir kurbanlığı satınalmadı ise El-bedaii adlı kitapta belirtildiği üzere, sahih olan görüşe göre normal bir koyun kıymetini tasadduk eder. Bu Ebu Hanife ile iki talebesinin görüşüdür. Çünkü kurban kesmek, zengin üzerine vacibtir. Fakir üzerine de kurban kesme niyetiyle satınalmasıyla vacip olur." (1)

Eğer böyle bir durumda sağ olarak değil de, kestikten sonra tasadduk ederse hükmü ne olur? Kâsanî şöyle der;

ولو وجب التصدق بعين الشاة فلم يتصدق ولكن ذبحها يتصدق بلحمها ويجزيه ذلك ان لم ينقصها الذبح وان نقصها يتصدق باللحم وقيمة النقصان ولايحل له ان يأكل منها

"Eğer kurbanlık için belirlediği hayvanı kesmeden kurban bayramı günleri geçerse, ona (belirlediği) koyunun aynısını sağ olarak tasadduk etmesi gerektiği halde, tasadduk etmez, ancak onu kesip te etini tasadduk ederse, bakılır, eğer kesilmesi ile değeri düşmedi ise ona kafi gelir. Şayet değeri düşmüş ise, eti ile beraber ayrıca kesmekle

(1) Bedaii, c.5, s.68

noksanlaşan kıymetini nakit olarak fakirlere ödemesi gerekir." (1)

Yani canlı iken örneğin beş milyon değerinde olup ta kesilmiş vaziyetteki haliyle ancak dört milyona satılabiliyorsa, o zaman fakirlere eti ile beraber ayrıca bir milyon lira da dağıtması gerekir.

KURBANLIK HAYVANI İKİNCİ SENEYE BIRAKMAK

Bu hususta şöyle denilir;

فان لم يفعل ذالك حتى جاء ايام النحر من العام القابل فضحى بها عن العام الماضي لم يجز

"Eğer satın aldığı kurbanlığı, kurban bayramı günleri geçince sağ olarak fakirlere vermeyip onu gelecek seneye saklarsa ve ertesi senenin kurban bayramı günlerinde geçmiş sene için kesecek olursa caiz olmaz." (2)

KURBANLIK HAYVAN DOĞURURSA

Şayet kurbanlık için alınan hayvan boğazlanmadan doğurursa, en uygunu doğan yavruyu diri olarak tasadduk etmektir. Nitekim şöyle denilir;

والمستحب ان يتصدق به حيًا

(1) Bedaiussenaii, c. 5, s. 68
(2) Fetava-yı hindiyc, c.5, s.297

"Kurbanlık hayvanın doğurduğu yavruyu sağ olarak (fakirlere) tasadduk etmesi müstehabtır. (Şer'an sevilen bir şeydir)" (1)

ÖLÜNÜN YERİNE KURBAN KESMEK

Zühaylî şöyle der;

قال الشافعية لايضحى عن الغير بغير اذنه ولا عن ميت ان لم يوص بها لقوله تعالى «وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلاَّ مَا سَعَى» فأن اوصى بها جاز وبايصائه تقع له ويجب التصدق بجميعها على الفقراء وليس لمضحيها ولا لغيره من الاغنياء الاكل منها لتعذر اذن الميت فى الاكل وقال الحنفية والحنابلة تذبح الاضحية عن ميت ويفعل بها كمن حى من التصدق والاكل والاجر للميت لكن يحرم عند الحنفية الاكل من الاضحية التى ضحى بها عن الميت بأمره

"Şafii'ye göre izin almaksızın başkasının yerine ve vasiyet etmeyen ölenin yerine kurban kesilmez. Zira Yüce Allah (c.c.) (İnsan için çalıştığından başkası yoktur) (Necm, 39) diye buyurmaktadır. Şayet vasiyet etmiş ise caizdir. Vasiyet sebebi ile onun için kesilebilir ve o takdirde kurbanın hepsini tasadduk etmesi vaciptir. Ne kendisinin ve ne de zengin kimselerin ondan yemek hakkı yoktur. Zira ölen kimsenin yemek konusunda izin vermesine imkân yoktur.

Hanefiler ile Hanbelilere göre ölen kimse namına kurban kesilebilir. Bu kurbanın etinden tıpkı sağ olanın yerine kesi-

(1) İbn Abidin, c.3, s.205

len kurban gibi eti yenilir ve aynı şekilde tasadduk edilir. Ecir, ölen kimseye aittir. Ancak Hanefilere göre ölenin emri ile namına kesilen kurbandan varislerinin yemeleri haramdır." (1)

Evet, Şafii'ye göre her ne kadar ölüye vasiyeti olmadan kurban sahih değilse de zayıf da olsa bir görüşe göre de caizdir. Nitekim şöyle denilir;

وقيل تصح الاضحية عن الميت وان لم يوص بها لانها ضرب من الصدقة

"Bir görüşe göre her ne kadar vasiyet etmedi ise dahi, ölüye kurban kesmek sahihtir. Zira o da bir nevi sadakadır (sadaka nasıl faydalı ise kurban da aynıdır.)" (2)

Demek ki Şafii olan zat da nasıl ki ölü namına sadaka verebiliyorsa, kurban da ölü namına kesebilir. Fezail-i amalda zayıf görüşle fetvanın verilmesi, onunla amel etmenin caiz olduğu erbabınca malumdur.

KURBANLIK HAYVANIN YÜNÜNÜ KESMEK SÜTÜNÜ SAĞMAK

Kurbanlık hayvanın tamamen Cenab-ı Hak Teala'ya teslim edilmesi bir yakınlık sembolü olduğundan ne yününden, ne de sütünden istifade edilemez. Nitekim şöyle denilir;

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.634
(2) Muğnilmuhtac, c.4, s.286

وكره جز صوفها قبل الذبح لينتفع به فأن جزه تصدق به ولا يركبها ولا يحمل عليها شيئًا ولايؤجرها فان فعل تصدق بالاجرة لانه التزم اقامة القربة بجميع اجزائها

"Kurbanlık hayvanı kesmeden önce istifade etmek için yününü kırkmak mekruhtur. Şayet kırkarsa onu da tasadduk eder ve aynı zamanda kurbanlık (deve gibi) bir hayvan olursa, ona binemez ve ona bir şey yükleyemez ve kiraya da veremez. Şayet bu gibi şeyleri yaparsa (yani binerse ve hayvan zayıflarsa, dolayısıyla değerinden düşerse noksanlaşan kısmı takdir edip, fakirlere nakit olarak tasadduk eder) ve eğer kiraya verirse kira ücretini fakirlere tasadduk eder. Zira onu kendisine bütünüyle Cenab-ı Hakk'a kurban etme ibadetini gerekli kılmıştır. (Yani her şeyisiyle kurbanlıktır."(1) Şayet adamış bir kurbanlık olursa zaten belirtilen şeylerinden hiçbir şekilde sahibi tarafından yararlanılması caiz olmaz. Aynı zamanda kurbanlık hayvanın sütünden de istifade edilmesi mekruhtur. Nitekim şöyle denilir;

يكره ان يحلبها ولو حلب اللبن من الاضحية قبل الذبح يتصدق به واذا ذبحها من وقتها جاز ان يحلب لبنها ويجز صوفها وينتفع به لان القربة اقيمت بالذبح والانتفاع بعد اقامة القربة مطلق كالاكل

"Kurbanlık hayvanı sağmak caiz değildir. Eğer kesmeden önce sütünü sağacak olursa (fakirlere) tasadduk eder. Şayet vaktinde (kurban bayramı günlerinde) kestikten sonra sütünü sağar ve yününü kırkarsa ve ondan istifade ederse caiz olur. Zira Allah'a olan yakınlık (kurbanlık hayvanın) ibadet kasdı ile kesilmesi ile tahakkuk etmiştir. Oysa Allah'a

(1) İbn abidin, c.5, s.209

yakınlık manasını taşıyan kurbanlık hayvan kesildikten sonra etini yemek gibi ondan istifade edilmesi mutlaktır. (Yani onun etini yemek nasıl caiz ise, başka yönünden de istifade etmek caizdir)." (1)

DEVE, SIĞIR KRBAN OLARAK KAÇ KİŞİ İÇİN KİFAYET EDER?

Deve, sığır, manda kurbanlık olarak yedi kişiye kafi gelir. Nitekim bir hadis-i şerifinde şöyle buyrulur;

وَعَنْهُ قَالَ نَحَرْنا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحُدَيْبِيَّةِ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ

Cabir (R.A.) "biz (umreden men edildiğimiz) Hudeybiye denilen yerde Resulullah (s.a.v.)'ın beraberinde iken deveyi yedi kişi adına ve sığırı yedi kişi adına kurban olarak kestik." (2) Bu hadis-i şerif Hac ve umre münasebetiyle kesilmesi meşru kılınan kurbanın deveden veya sığırdan olduğu zaman ortaklaşarak kesmenin caiz olduğuna delalet ediyor. Aynı zamanda bir sığır veya bir devenin yedi kişi için yeterli olduğuna da bir delildir.

Kurbanlık hayvanlar üç sınıfta toplanmıştır: Deve, sığır, manda da sığır cinsindendir. Bir de koyun ile keçi. Bunların haricinde hiç bir hayvanın kurban kesilmesi caiz olmaz. Mezkur üç sınıf hayvan içinde ister iğdiş edilmiş olsun, ister iğdiş olmayanı olsun, ister döl hayvanı olsun, ister

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.301
(2) Elfıkhülislami c. 3, s. 614

erkeği olsun, ister de dişisi olsun fark etmez. Yani hepsi de kurban edilebilir. Tavuk, Horoz, Ördek gibi hayvanlar kurban olmaz. Hatta kurban niyetiyle öyle bir hayvanı kesmek mekruh olur. Nitekim şöyle denilir;

يكره ذبح الدجاجة والديك لانه تشبه بالمجوس

"(Kurban niyetiyle) tavuk, horoz hayvanı kesmek (tahrimen) mekruhtur. Çünkü bunda Mecusilere benzemek sözkonusudur. (Yani tavuk, horoz hayvanları kurban kesmek onların adetidir)" (1)

Yabani vahşi hayvanlardan da kurban olmaz. Nitekim şöyle denilir;

ولا يجوز فى الاضاحى شئ من الوحشى فان كان متولداً من الوحشى والأنسى فالعبرة للام فان كانت اهلية تجوز والا فلا حتى لو كانت البقرة وحشية والثور اهلياً لم تجز.

"Kurbanlıklar konusunda eti yenen yabani vahşi hayvanların hiç birisinin kurban namına kesilmesi caiz değildir. Şayet yabani bir hayvan ile ehli (evcilleşmiş) bir hayvandan doğmuş ise, anasına itibar verilir. Eğer anası ehli olan hayvan ise, kurban edilebilir. Aksi halde caiz olmaz. Hatta anası yabani sığır hayvanı olup ta babası ehli öküz olursa caiz olmaz." (2) Fakat aynı eser, aynı yerde şöyle der;

وقيل اذا نزا ظبى على شاة اهلية فان ولدت شاة تجوز التضحية وان ولدت ظبياً لاتجوز

(1) İbn Abidin, c.5, s.198
(2) Fetava-yı hindiye, c.5, s.297

"Bir görüşe göre de bir ceylan ehli olan koyun veya keçi bir hayvan ile birleşirse, bakılır, eğer bir kuzu doğurursa kurbanlık olarak kesilmesi caiz olur. Şayet bir ceylan yavrusunu doğurursa caiz olmaz."

Daha önce de bu konuya az temas etmiştik. Yabani hayvanlar yakalanıp ta ehlileştirilirse dahi kurban olarak kesilmesi caiz değildir. Nitekim aynı eser şöyle der;

وان ضحى ظبية وحشية انست او بقرة وحشية انست لم تجز

"Eğer ehilleşmiş bir ceylanı veya ehilleşmiş bir sığırı keserse, caiz olmaz."

KURBANDA ORTAKLIK

Kurban, şu hayvanlardan olur dedik, (deve, camız, inek çeşitleri ile birlikte keçi ve koyunlar) koyun, keçi cinsinden olanları yalnız bir kişiye, deve, sığır, hayvanlar ise yedi kişiye kurban olabilir, dedik. Ancak, kurbanda ortaklık konusunda bütün ortakların gayeleri et veya ibadet dışı herhangi bir şey olmayıp, sadece ibadet niyetiyle olmalıdır. Nitekim şöyle denilir;

وان كان شريك الستة نصرانيا اورجلا يريد اللحم لم يجز عن واحد منهم ووجه ان البقرة تجوز عن سبعة لكن من شرطه ان يكون قصد الكل القربة وان اختلف جهاتها كالاضحية والقران والمتعة عندنا لاتحاد المقصود وهو القربة وقد وجد هذا الشرط

"Eğer yedi ortaktan birisi ölüp te varisleri akıl-baliğ olup bizim babamızla müşterek olduğunuz kurbanı kesin derlerse

caiz olur. Şayet kalan altı ortaktan birisi Hristiyan ise veya biri et edinmek için kesmek isterse hiçbirisi için caiz olmaz. Zira sığır her ne kadar yedi kişi için kesilebiliyorsa da ancak her yedi kişinin kurbanı, kurban maksadı ile kesmeleri şarttır.

Bize (Hanefilere) göre; Kurban kesme ciheti (yönü) temettüû, kıran gibi hac çeşitleri için kesilmesi gereken kurbanlar ile kurban bayramı günlerinde kesilen kurban, her ne kadar yönleri değişik ise de yine bu gibi şeyler niyetiyle ortaklaşa kurban kesmek caiz olur. Çünkü gaye olan ibadet maksadıyla kurban kesmektir (dedik). Oysa bunların hepsinde de bu şart tahakkuk etmiş oluyor." (1)

Demek ki ortakların hepsi de Allah'a yakın olmaya ibadete niyet etmeleri gerekir. Bu yakınlık vacib olabileceği gibi sünnet ve nafile de olabilir. Çünkü hepsinde Allah'a yakınlık manası vardır. Nitekim şöyle denilir;

ولو ارادوا القربة الاضحية او غيرها من القرب اجزئهم سواء كانت القربة واجبة او تطوعًا او وجب على البعض دون البعض وسواء اتفقت جهات القربة او اختلفت بان اراد بعضهم الاضحية وبعضهم جزاء الصيد وبعضهم هدى الاحصار وبعضهم كفارة عن شئ اصابه فى احرامه وبعضهم هدى التطوع وبعضهم دم المتعة او القران وكذالك ان اراد بعضهم العقيقة عن ولد ولد له من قبل وينبغى ان تجوز الوليمة لانها تقام شكرا الله تعالى على نعمة النكاح

"Eğer ortakların hepsi de Allah'a yakınlık (ibadet) niyetini taşırlarsa caizdir. Bu yakınlık (vacib) olan kurban olabi-

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.297; İbn Abidin, c.5, s.207 (Daru ihyaittürasil-arabi, Beyrut)

leceği gibi sünnet ve nafile de olabilir. (Yani) fark etmez veya bazılarına vacib, bazılarına sünnet de olabilir. Hüküm değişmez. Keza amaçları aynı olduktan sonra cihetleri (yönleri) aynı olsun, değişik olsun fark etmez. Mesela: Ortaklardan bir kısmı kurban etmeyi, bir kısmı hacda avladığı hayvan karşılığı cezaya, biri (hac için ihrama girmiş, daha sonra Arafatta vakfe ile tavaf-I ziyaretten, veya umre için ihrama girip, tavaftan men edilen kimsenin de kesilmesi gereken kurbana) biri ihramlı iken keffareti gerektiren işlediği bir fiilin keffaretine veya bir kısmı nafile bir kurbana, bir kısmı da temettu veya kıran haccından dolayı gereken kurbana niyet etse, keza bazısı daha önce doğan bir çocuğun akika kurbanına niyet etse (yani yönleri değişik, fakat amaçları aynı olduğundan) hepsinin de bir arada ortaklık hali caizdir. Yine bazı ortakların velimesi (Nikâh ziyafeti)ne niyet etmesi halinde de, caiz olması uygun görülmüştür. Zira bu da Allah Teala'nın verdiği nikah nimetine mukabil yapılan bir şükran ziyafeti olduğundan (ibadet manasını taşır.)" (1)

Ancak İmam-ı Azam Ebu Hanife (r.a.) ortaklarının hepsinin de aynı vecibeye niyet etmeleri daha uygundur der. Nitekim şöyle denilir;

وروى عن ابى حنيفة انه كره الاشتراك عند اختلاف الجهة وانه قال لو كان هذا من نوع واحد كان احب الى

"İmam-ı Azam'dan yapılan rivayete göre bir aradaki or-

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.304

taklık cihetleri değişik olduğu takdirde, mekruh görülmüştür. Ve hepsinin aynı vecibeye niyet etmelerinin benim yanımda daha makbul olduğunu söylemiştir." (1)

Evet bir deve veya bir sığır birden yedi kişi namına kadar kurban olabilir, yeter ki ortaklardan her biri müslüman olup, bu hayvanın en az yedide bir hissesine malik olsun ve kendi hissesini Hak rızası için kesmek niyetinde bulunsun. Bir zengin kimse tek başına yedi kişiye yetecek kadar bir kurbanlığı aldıktan sonra başkasını kendisine ortak edebilir. Ancak, böyle bir kurbanlığı satın alırken ortaklık niyetiyle alması daha uygundur. Nitekim şöyle denilir;

ولو اشترى بقرة يريد ان يضحى بها ثم اشرك فيها ستة يكره ويجزيهم الا ان يريد حين اشتراها ان يشركهم فيها فلا يكره وان فعل ذالك قبل ان يشتريها كان احسن وهذا اذا كان موسراً وان كان فقيراً معسراً فقد اوجب بالشراء فلا يجوز ان يشرك فيها

"Bir kimse kurban kesmek gayesiyle bir ineği satın alıp ta sonra altı kişiyi de ortak ederse, hepsine kafi gelir. Fakat mekruhtur. Ancak hayvanı satın alırken bana ortak olmak isteyen olursa kabul ederim, diye niyet ederse, o takdirde kerahat kalkar. Şayet bir sığırı veya bir deve hayvanı satın almadan bir araya gelip, ortaklaşa satın alırlarsa, daha iyi olur. Ancak bu kurbanlık hayvanın satın alındıktan sonra ki ortaklık durumun caiz oluşu, o kurbanlığı satınalan şahsın zengin olduğu takdirde sözkonusu olur. Şayet sözü edilen

(1) İbn Abidin, c.5, s.205

yedi kişiye kafi gelen kurbanlık hayvanı satın alan zat fakir ise, o, kendisine satın almakla gerekli kıldığından artık başkasını kendisine ortak etmesi caiz olmaz."(1)

Demek ki zengin bir kişi kendi adına bir sığır veya bir deveyi satın alıp, kurban etmek istediği halde altı kişiyi de ortak ederse, kerahatle caiz olur. Ama satın alırken ortaklık niyetiyle alırsa kerahat sözkonusu olmaz. Fakat fakir bir kişi kurban niyetiyle bir sığır, deve, camız gibi bir hayvanı satın alırsa, artık ortak olmak isteyeni ortak edemez. Keza kendisine gerekli kılan kimse zengin olsun, fakir olsun başkasını ortak edemez. Nitekim şöyle denilir;

وكذا لو اشرك فيها ستة بعد ما اوجبها لنفسه لم يسعه لانه اوجبها كلها لله تعالى وان اشرك جاز ويضمن ستة اسابعها وقيل في الغنى انه يتصدق بالثمن

"Keza bir kimse (bir sığırı veya bir deveyi kurban olarak satın alıp da) Ben bunu Allah Teala için kurban keseceğim demek suretiyle, kendine vacib kıldıktan sonra altı kişinin de ona ortak olmasına imkân verirse, sahih olmaz. Buna rağmen altı kişiyi ortak edip, onlarla birlikte o sığırı boğazlarsa, onu kendisine vacip kılan kimsenin ayrıca altı parçasına zamin olur. (Yani sığırın yedi parçasından altısına tekabül edecek, ayrıca altı koyun ya da keçi satın alıp boğazlaması gerekir.) Bir görüşe göre de kendisine vacip kılan zengin zat (kendisine ortak ettiği kimselere düşen hisselerine yani hayvanın altı parçasına karşılık) nakit para tasadduk eder." (2)

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.304
(2) Fetava-yı hindiye, c.5, s.304

İyi anlaşılması için şöyle özetliyelim; sığır veya deve yedi koyun hükmünde olduğu için, altı ortağın paylarına düşene tekabül edecek altı koyun veya altı keçiyi keser. Şayet zengin ise bir görüşe göre kendisine ortak ettiği kimselere düşen hisselerine karşılık para dağıtır.

ORTAKLARDAN BİRİ ÖLÜRSE

Bu konu şöyle açıklanır;

واذا اشترى سبعة بقرة ليضحوا بها فمات احد السبعة وقالت الورثة وهم كبار اذبحوها عنه وعنكم جاز استحسانًا ولو ذبح الباقون بغير اذن الورثة لايجزئهم

"Kurban kesmek için yedi kişi bir sığırı satın aldıktan sonra ortaklardan biri ölürse, geriye kalan varislerinin hepsi erginlik çağında olup, kendilerine düşen hisseyi murislerine (kendilerini mirasçı bırakana) bağışlar da o altı ortağa kurbanlık hayvanı hem onun yerine hem kendi yerinize kesin diye izin verirlerse (kıyasen değil) istihsanen (halka kolaylık) için caiz olur. Şayet geriye kalan ortaklar ölünün varislerinden izin almadan keserlerse onlara kafi gelmez (Yani onlara kurban olarak caiz olamaz)." (1)

ORTAKLARIN ARALARINDA ETİN TAKSİM ETME DURUMU

Bu konuda şöyle denilir;

ويقسم اللحم بينهم بالوزن

(2) Fetava-yı hindiye, c.5, s.305

"Ortaklar kurban etini kendi aralarında tartı ile taksim ederler." (1)

Demek ki ortaklar kurban etini aralarında göz tahmini ile paylaşırlarsa caiz olmaz, ancak eğer hisselerin beraberinde el, ayak ve deriden bir şey bulunursa, o takdirde caizdir. Nitekim şöyl edenilir;

الا اذا كان مع احدهما بعض الاكارع ومع الاخر الجلد او بعض الاكارع

"(Ortaklar götürü usulü ile aralarında kurban etini paylaşmaları caiz olmaz) ancak, eğer ortaklardan birisi kendi hissesi ile beraberinde kelle-paçanın bir kısmını diğerinin de hissesi ile beraber kurban derisini veya kelle paçanın bir kısmını alırsa caiz olur." (2)

Çünkü bu durumda muhtelif cinsler vardır. Tıpkı alış-verişte muhtelif cinslerin birbiri ile satışı caiz olduğu gibi. Burada da kelle-paça ile kurban derisi et cinsinden olmadığı için ortakların kurban etini göz tahmini ile aralarında paylaşırken birisi derisini alır, birisi de kelle paçasını alırsa değişik cins olduğundan satışa kıyasen caiz olur. Fakat bu iş pek doğru değildir, en iyisi kurban etini aralarında tartı ile paylaşmalarıdır. Paylaşmadan sonra da kurban derisi ile kelle paçasını da gönül rızası ile aralarında taksim etmeleri daha uygun olur.

Kurban ile ilgili bölümün sonunda şu ayet-i kerimenin mealini hatırlatalım; "Boğazlanan kurbanlık hayvanların ne etleri ne de kanları asla Allah'a ulaşmayacaktır; ama Allah'a

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.300
(2) Fetava-yı hindiye, c.5, s.300

ulaşacak olan, sizin takvanızdır. Böylece Allah size doğru yolu ibadet ölçüsünü gösterdiğinden, ona tekbir getirip onu ululamanız için bu hayvanları sizin buyruğunuza baş eğdirdi. Ve sen iyiliği huy edinenleri müjdele!" (Hacc, 37)

Bu ayet-i kerime'nin nüzulü hakkında müfessirn-i kiram şöyle derler;

لما كانت عادة الجاهلية على ماروى فى القربان انهم يلوثون بدمائها ولحومها الوثن وحيطان الكعبة بين الله تعالى ماهو القصد من النحر.

"Kurban konusunda rivayete göre cahiliyet döneminde yaşayanların adeti şöyle idi; kurban kestiklerinde kurbanların kanını, etini putlara ve Kâbe'nin duvarlarına sürerlerdi. Dolayısıyla Allah Tealâ kurbandan maksat, ne olduğunu beyan ederek şöyle buyurdu; "Kurbanlarımızın ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşmaz. Sizden ona ancak takva ulaşır". (Böylece cahiliyet adetini ortadan kaldırdı.)" (1)

İşte bu gibi adetler İslâm dininde yasaklanmıştır. Ne yazık ki bu gibi adetlerin benzeri hâlâ devam etmektedir. Örneğin liderler halkımız tarafından karşılanırken kurban kesiliyor ve onların alınlarına kurbanın kanı sürülüyor. Yani benzeri adetler yaşanmaktadır. Yine Şer-i şerife uymayan adetlerden birisi de, türbelere kurbanlar kesilir, hatta bazı kimseler türbelere kendi adaklarını götürürler, oralarda keserler ve bir piknik havası içinde dostlarla, aile fertleriyle yerler. Halbuki bir kere adak hayvanın eti tamamen fakirlerin hakkıdır. Ne müessif bir şey ki Allah için adadıkları adaklarını bulundukları yerlerde kesip, fakirlere dağıtacaklarına, türbelere, ocaklara götürüp keserler, bazı yörelerde

(1) Fehrurrazi, c.23, s.38 (1982-1401-kitabülfikre)

çocuğu olmayanlar çocuğumuz olursa bu zata satmış ollacağız" derler ve doğan çocuklarına da islami isimlere uymayan satılmış satı adlarını koyarlar. Öyle isimli kimseler hiç olmazsa Erkek ise Salih, kadın ise Saliha ile isimlerini değiştirsinler. Bu gibi hurafelere de son versinler. Evet öyle zatların mezarları yanında yapılan dualar makbuldur. İnşaallah. Ancak her şey Allah (cc)'dan istenecektir. Hem kendimize hem de onlara dua edeceğiz. "Ya Rabbi bizi iyi, salih kullarınla beraber haşr edip, Resulullah'ın şefaatine nail eyle bu gibi zatların bereketiyle dualarımızı kabul eyle... Bizi ve onları cennet ve cemali ba kemalinle müşerref eyle" gibi dualarda bulunacağız. Evet, biz onların türbelerine gidersek ancak dileklerimiz kabul olunur diye bu gibi düşüncelerden, sakat, sakim ve tevhid inancımızı zedeleyen hal ve hareketlerden son derece sakınalım, ihlasla kurbanlarımızı keselim, fakirleri doyuralım, dualarını alalım, mübarek evliyaların ruhlarına hasıl olan ecirden başta Peygamberimiz (s.a.v.) olmak üzere bütün Peygamberlere ve daha sonra evliyalara eb-ecdadımızın bilcümle müslümanların ruhlarına hediye edelim, onlara dua edelim. Zira onlar (yani ölüler, dirilere muhtaçtırlar). Allah'tan başka kimselerden bir şey istemeyelim, her şey onun elindedir. Hayatını hep küfür ve yerli yabancı kafirlerle din uğrunda mücadelede cihadda geçiren, fani hayatın zevk ve sefasını tatmaktan, zindanlardan zindanlara atılan rical-ı devlete, kafir ve gaddarlara serfüru etmeyen Resulullah'ın hakiki varisi olan bir Hak dostu şöyle der, "Faniyim fani olanı istemem. Âcizim, âciz olanı istemem. Ruhumu Rahmana teslim eyledim, gayri istemem. İsterim, fakat bir yar-ı baki isterim. Zerreyim, fakat bir şems-i sermed isterim. Hiç ender hiçim, fakat bu

mevcudatı umumen isterim. Risale-i Nur külliyatından."

Mevlâna Cami (k.s.) şöyle der;

یکی خواه یکی خوانْ یکی بینْ یکی دان یکی گوی

"Yani: Yalnız biri iste başkaları istemeye değmiyor. Peygamber (A.S.)'ın beğendiği Lebid denilen şairin şu şiirini kayd etmek isterim.

الا کل شیئ ما خلا الله باطل وکل نعیم لا محالة زائل

"Dikkat et "Allah (cc)'dan başka her şey batıldır. Ve (dünyada) mevcut olan her nimet behemehal yok olacaktır."

– Biri çağır, başkaları imdada gelmiyor. (Fanisin faniyi isteme, acizsin senin gibi aciz olanı isteme).

– Biri taleb et, başkaları layık değildir. (Ancak onun rızasını taleb edeceksin.)

– Biri gör, başkaları her vakit görünmüyorlar, zeval perdesinde saklanıyorlar. (O, bakidir, ezelidir, ebedidir, hakiki varlıkla müttasıf olan ancak O'dur. Diğer varlıklar O'nun kudretinin birer nakşidir.)

– Biri bil, marifetine yardım etmeyen başka bilmekler faydasızdır. Şeyh Sadi (r.h) şöyle der:

سعدی بشوی لوح دل از نقش غیر دوست علمی که رهی حق نه نماید جهالست

"Ey Sadikalbinin levhasını (hakiki) dost olan Rabbülalemininin nakşından başka bütün şeylerden (tertemiz) yıka. Zira bir ilim ki hak yolunu göstermiyorsa, cehaletin ta kendisidir."

Biri söyle, ona ait olmayan sözler, mâlâyânî sayılabilir." (Sözler, s.201)

Evliyaların hakkında itikadımız ve muhabbetimiz sonsuzdur. Ancak ifrat ve tefrit arasında mutedil bir yol izliyeceksin. O zatlar fani şeylerden sıyırıldıktan sonra yüksek mertebelere ulaşmışlardır. Aşk deryasına gark olmuşlardır. Kabiset bn. Sinan denilen zat (r.h) meşhur büyük alim, müctehid ilim irfan sahibi Allah Tealanın büyük velisi olan Süfyani Sevri denilen zatı (r.h) rüyasında görür ve ona Allah (c.c) sana ne gibi bir muamelede buludu diye sorar, o da, şöyle cevap verir;

نظرت الى ربى عيانا فقال لى هنيئا رضائى عنك يا ابن سعيد

لقد كنت قواماً اذا الليل قد دجى بعبرة مشتاق وقلب عميد

فدونك فاختر اى قصر تريده و زرنى فانى عنك غير بعيد

"Ben (Berzah aleminde) Rabbimin cemalini ayanen (aşikaren) seyrettim. Bunun üzerine bana "Ey Said (bahtiyar) oğlu (bahtiyar) sana rızam mübarek olsun. Zira sen (dünyada iken) geceler karanlığa büründüğü zaman büyük bir iştiyakla göz yaşlarını dökerek ve aşk (ateşiyle) yanan bir kalble ibadete sarılırdın. O halde cennet-i âlada istediğin köşkü al kendine seç ve beni ziyaret et (Cemal-i bakemalımı seyret.) Şüphesiz ki ben (sana yakınım) senden uzak değilim. buyurdu." Siracülkulub, s. 194, kutukulubile beraber. İşte böyle makamlara ulaşmış Allah'ın veli kullarını sevmemek olur mu? Onların hayatı da mematı da hayırlıdır. Zaten onlar alim zatlardır. İlahi ilim sıfatı ile mutaffıf olanı sevmek gerekir. Hatta alime hakaret gözü ile bakmak insanı küfre götürür. Ancak kötü bir ahlakı var ise onun o ahlakından dolayı tenkid edilebilir. Sevilmeye bilir.

اللهم ارزقنا اتباع الصالحين واحشرنا فى زمرتهم يا ارحم الراحمين

AKİKA KURBANI

Önce akika kelimesinin tarifini yapalım;

العقيقة اسم لما يذبح عن المولود يوم اسبوعه

"Akika, doğan çocuk için yedinci günü kesilen hayvanın adıdır." (1)

Bunun lügat manası hakkında aynı eser şöyle der;

انها مأخوذة من العق وهو الشق والقطع

"Akika kelimesi masdar olan "AKK" kökünden alınmış (bir şeyi) yarmak veya kesmek demektir."

Aslında bunun iştikakı hakkında ihtilâf vardır. Kısacasını anlatmak gerekiyorsa aynı eserden istifade ederek şöyle deriz;

اصلها الشعر الذى يخرج على رأس المولود وسميت الشاة التى تذبح عنه فى تلك الحالة عقيقة لانه يحلق عنه ذالك الشعر عند الذبح فعلى هذا الشاة التى تذبح والشعر كل منهما سمى عقيقة

"Aslında (bunun lügat manası) doğan çocuğun başında çıkan saçtır. (Yani başındaki tüyüne akika denir) Bebeğin durumu öyle iken, onun için kurban boğazlandıktan sonra o ana tüyü kesildiği için de kesilen kurbana akika ismi verilmiştir. Buna göre "Akika" hem bebek için kesilen kurbana, hem de bebeğin başındaki ana saçına denilir." (2)

(1) Fethülbari, c.9, s.501
(2) Fethülbari, c.9, s.500

Fakat müslümanlarca asıl adı ibadet manasını taşıyan "nesike"dir. Nitekim aynı eser şöyle der;

ان الاولى ان تسمى نسيكة او ذبيحة وان لاتسمى عقيقة

"Şüphesiz buna ("akika" değil de) "nesike" veya "zebiha" (kesilen kurbanlık) denilmesi daha evlâdır."

Onun hükmüne gelince şöyle denilir;

قال جمهور الفقهاء (غير الحنفية) تسن للاب من ماله العقيقة عن المولود ولا تجب لان النبى صلى الله عليه وسلم فى حديث ابن عباس «عَقَّ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا كَبْشًا كَبْشًا» وقال «مَعَ الْغُلَامِ عَقِيقَةٌ فَاهْرِقُوا عَنْهُ دَمًا وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى كُلُّ غُلَامٍ رَهِينَةٌ بِعَقِيقَتِهِ تُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ سَابِعِهِ وَيُسَمَّى فِيهِ وَيُحْلَقُ رَأْسُهُ

"Hanefiler dışında cumhura göre doğan çocuk için akikanın, babasının kendi malından kesmesi sünnettir, vacib değildir. Çünkü Peygamber (s.a.v.) İbni Abbas'dan rivayet edilen bir hadis-i şerife göre; "Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin için birer koç akika olarak kesmiş ve şöyle buyurmuştur: "Erkek çocuk ile birlikte bir akika vardır, o bakımdan onun için bir kan akıtınız ve çocuğun saçlarını traş ediniz, her doğan erkek çocuk akikası karşılığında rehinedir. Yedinci gününde çocuk için kurban kesilir, o günde ismi verilir ve saçları traş edilir." (1) Demek ki akika kurbanı kesmek sünnettir. Ancak Hanefiye göre sünnet-i müekked değil de müstehaptır (şer'an sevilen şeydir). Nitekim İbni Abidin şöyle der;

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.637

يستحب لمن ولد له ولد ان يسميه يوم اسبوعه ويحلق رأسه ويتصدق عند الأئمة الثلاثة بزينة شعره فضة او ذهبًا ثم يعق عند الحلق عقيقة اباحة او تطوعًا وهى شاة تصلح للاضحية تذبح للذكر والانثى سواء فرق لحمها نيًا او طبخه مع كسر عظمها اولا واتخاذ دعوة اولا

"Kişinin doğan çocuğuna doğumunun yedinci günü ismini takması, saçını traş etmesi, saçın ağırlığı kadar altın veya gümüşü sadaka etmesi her üç mezheb imamlarına göre müstehaptır. Sonra çocuğun saçını traş ettikten sonra mübah veya tatavvu (nafile) olmak üzere bir akika boğazlamak meşrudur. Akika kurban bayramında kurban edilmeye elverişli olan bir koyun veya keçidir. Doğan çocuk erkek olsun kız olsun eşit bir şekilde onun için akika boğazlanır. Akika eti çiğ olarak dağıtılabilir veya pişirilir. Akikanın kemikleri kırılabilir veya kırılmadan pişirilir, (konu-komşu) davet edilebildiği gibi, yalnız dağıtılıp davet edilmeye de bilir." (1)

İbn Rüşd de şöyle der;

وقد ذهب ابو حنيفة الى انها ليست فرضًا ولا سنة وقد قيل ان تحصيل مذهبه انها تطوع

"Ebu Hanife akika kurbanın ne sünnet ne de farzdır, diye görüş beyan etmiştir. Ve Ebu Hanife'nin mezhebin hasılı şudur; akika kurbanı tatavvu (nafile)'dir." (2)

Evet, Hanefilerden hariç diğer cumhur-ı ulemaya göre akika sünnettir. Hanefilere göre müstehaptır. Bu konuda

(1) İbn Abidin, c.5, s.213
(2) Bidayetül müctehid, c.1, s.376

Hanefi olan zatlar da bu sünneti yerine getirmeleri daha isabetlidir, uygundur. Zira bu husustaki hadisler sahih hadislerdir. Bizzat Resulullah'ın fiilen torunları için akika kurbanı kesmesi ile de daha da kuvvet kazanıyor.

Alizade efendi de şöyle der; ومستحبة عندنا "Ve bize (Hanefilere) göre akika kurbanı müstehaptır."(1) Terhüttesrib de şöyle der;

اختلف العلماء فى حكمها على اقوال (احدها) انها مستحبة استحبابًا متأكدًا وبهذا قال مالك والشافعى واحمد والجمهور وهو معنى قول مالك انها سنة واجبة يجب العمل بها لم يرد الوجوب الذى يأثم بتركه وانما اراد بالوجوب التأكد على قاعدة فى وجوب السنن القول الثانى انها واجبة وهو قول الحسن البصرى القول الثالث انها تجب فى السبع الاول فان فاتت لم تجب بعد السبع وهو قول الليث بن سعد القول الرابع انكارها وانها بدعة

"Ulema akikanın hükmünde görüş ayrılıklarına düşmüşler.

a) İmam Malik, Şafii, İmam Ahmed ve cumhura göre sünnet-i müekkeddir. İmam Malik'in vacib bir sünnet olduğunu söylediği sözün anlamı da budur. Yoksa terkinden dolayı günah sözkonusu olan vücubu kast etmemiştir. Onun sünnetlerin vücubu hakkındaki prensibine göre müekked sünnet olup, yerine getirilmesinin gerekliliğini kast etmiştir. (Yani behemehal yerine getirilmesi gereken bir vacib olduğunu murat etmemiş, müekked bir sünnet olduğu için terki uygun değildir. Yapılması gerekir demek istemiştir.)

(1) Şiratul-İslâm, s.450

b) Akika vacibtir. Bu Hasan el-Basri'nin görüşüdür.

c) Doğumun ilk haftasında vacib, haftası geçince artık gerekli değildir. Bu Leys b. Sad'ın görüşüdür.

d) Bid'at olup, meşru olmamak. Bu da Hanefilerin görüşüdür." (1)

Fakat Tecridüssarih 11. cildin 401 de şöyle der: İmam Ebu Hanife'ye göre sünnet-i müekked değildir. İmam Ebu Hanife'nin akika bid'attir dediğine dair sahibi Tavzihin isnadı iftiradan ibarettir. Sahih hadislere uymuyor. Zira hem Resulullah (s.a.v.) yapmıştır, hem de ulemamızın ekserisi bunun sünnet olduğunda ittifak halindedir. İslâm alemindeki uygulama da bu safhadadır. Zaten çocuğun kazasız belâsız büyümesi, hayırlı bir insan olması için bir koyun esirgenmemelidir. Allah için verdiği bir evlad nimetine karşı bir hayvan kurban edilmelidir.

Sonuç olarak akika kurbanı sünnetdir, yapılmasında fayda vardır. Her şeyden önce Resulullah'a tabii olmamız gerekir.

Durumu müsait olduğu takdirde gerek Hanefi olsun, gerekse diğer mezhep mensubları olsun onu ihmal etmemelidir. Şu hadis-i şerifi de unutmamak için tekraren mealen kayd etmeyi uygun gördüm. "Doğan her bebek akikasına karşılık rehindir. Doğumunun yedinci günü onun akikası boğazlanır, bebeğin saçı traş edilir ve ona isim takılır." (2)

(1) Terhüttesrip, c.5, s.206
(2) Terhüttesrip, c.5, s.206

Bu hadis-i şerifindeki "çocuk akikasına karşılık rehindedir" manası bir kaç şekilde yorumlanmıştır. Nitekim şöyle denilir;

قيل المراد ان العقيقة لازمة له لابد منها فكانه كالمرتهن فى يدى المرتهن فى عدم انفكاكه من يده الا بالدين وقيل هو كالشيء المرهون لايتم الانتفاع به بدون فكه

"Bir görüşe göre bundan maksat akika kurbanı çocuk için gereklidir. (Yani çocuk akikası kesilmedikçe) tıpkı rehinde tutulan rehin alanın elindeki bir şey gibidir, nasıl ki rehinde bulunan bir şeyin rehin alanın elinden kurtuluşu için borcun ödenmesi gerekiyorsa, (çocuğun kurtuluşu da akikasına bağlıdır.) Bir diğer yoruma göre; (Çocuk Allah'ın bir nimetidir, nimet şükür ister, akika da bir şükür olduğuna göre akikası kesilmedikçe) rehinde tutulan şey gibidir. Tam manasıyla o çocuktan yararlanılmaz, tıpkı rehinde bulunanı kurtarmadıkça ondan yararlanılmadığı gibi." (1)

Fethulbari bu yorum ile akika kurbanın vacib olduğuna hüküm verenlerin görüşünü takviye eder. Bir başka yorumda şöyledir;

وقيل معناه ان شفاعته لابويه معلق بعقيقته لايشفع لهما ان مات طفلاً ولم يعق عنه

"Bir görüşe göre de akikası kesilmeyip de çocuk iken ölen kimse ana-babasına şefaat etmez." (2)

(1) Fethülbari, c.9, s.507
(2) Şiratül-İslâm, s.450

Fethülbari bu konudaki görüşleri açıklarken bu görüşün İmam Ahmed'in görüşünün olduğunu söyler ve bu görüş diğer görüşlerden daha güzeldir diye ifade eder. Bir de Hanefi mezhebin fakihlerinden Kasani'nin ifadesine yer verelim;

العقيقة كانت في الجاهلية ثم فعلها المسلمون في اول الاسلام فنسخها ذبح الاضحية فمن شاء فعل ومن شاء لم يفعل

"Cahiliyette akika kesilirdi, sonra müslümanlığın ilk döneminde de müslümanlar keserlerdi, fakat daha sonra kurban bayramındaki kurbanın meşruiyyeti bunu nesh (iptal) etti, artık isteyen akika kurbanı kessin, isteyen kesmesin." (1) İşte bu zatın beyanatı da akikanın mübah olduğuna delalet eder. zira "isteyen kessin, isteyen kesmesin" ifadesi vardır. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi, durumu müsaid olan bir kimse bir çocuk nimetine ulaştıktan sonra ilahi nimete karşı şükür sayılan akika kurbanı kesip, bu mali ibadeti yapmaya gayret ederse Resulullah'ın fiiline uymuş olup, çocuğunun kendisine mutii bir evlat olmasına, bela ve musibetlerden mahfuz kalmasına vesile olur inşaallah.

AKİKANIN CİNSİ, YAŞI VE NİTELİĞİ

Zühayli şöyle der;

جنسها وسنها وصفتها هي مثل الاضحية من الانعام الابل والبقر والغنم وقيل لايعق بالبقر ولا بالابل

(1) Bedaiussenaii, c.5, s.69

"Akikanın cinsi, yaşı ve niteliği kurbanlıklarda olduğu gibi davarlardan, deve, sığır ve koyun, keçi cinsinden olabilir. Sığır ve deve akika olarak kesilmez diyen de olmuştur." (1)

Cumhur-ı ulemaya göre akika tıpkı kurban gibidir. Binaenaleyh koyun, keçi, deve, sığır, mandalar kurban olabildiği gibi, akika olarak da kesilebilir. Fethülbari de şöyle der;

والجمهور علي اجزاء الابل والبقر ايضاً

"Cumhur-ı ulemaya göre (keçi, koyun cinsinden caiz olduğu) gibi deve, sığır da akika olarak kesilebilir." (2)

Demek ki daha önce kurban bölümünde kurban bayramında kurban edilmeye elverişli her hayvan akika da olabilir. Yani hangi cins hayvanlardan ve hangi yaştaki hayvanlar kurban olabilir, diye kaydetti isek, aynen akika konusunda da geçerlidir. Aynı zamanda kurbanda ortaklık caiz olduğu gibi, akika da olur. Hatta şöyle denilir;

ولو اشترك جماعة فيها جاز سواء ارادوا كلهم العقيقة او بعضهم العقيقة وبعضهم اللحم

"Eğer bir (devede veya bir sığırda) bir topluluk akika kurbanında ortak olurlarsa caizdir. İster bütün iştirakçiler akika kurbanı kasd etsinler veya bir kısmı akika kurbanı, kimisi de etinden istifade etmeyi kasd etsin, fark etmez." (3)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.639
(2) Fethülbari, c.9, s.507
(3) Muğnilmuhtac, c.4, s.293

Bu Şafii İmam'ın görüşüdür. Şafiilere göre kurbanda da durum aynıdır.

Fakat Hanefiye göre mutlaka ortakların hepsi de ibadet niyetiyle kesmeleri icap eder, tıpkı kurbanda olduğu gibi. Ama Şafii'ye göre öyle değildir. Nitekim Zühaylî şöyle der;

ولو كان المساهم في العقيقة عند الشافعية يريد اللحم فقط

"Akika olarak kesilen kurbanda ortak olan kişi Şafii'lere göre sadece et maksadıyla kesmiş olsa bile durum değişmez (yani caizdir)." (1) Tabii ki, daha önce kurban bahsinde geçtiği gibi kurbanda böyle bir durum caiz değildir. Bu ruhsat yalnız Akika kurbanına mahsustur.

ADEDİ (SAYISI)

Hanefilere göre erkek ve kız bebek ayırımı yapmaksızın her bebek için bir kurban kesmek meşrudur. Malikiye göre de hüküm aynıdır. Nitekim şöyle denilir;

هي عند المالكية شاة عن الذكر والانثى لحديث ابن عباس انه عليه الصلاة والسلام عق عن الحسن وعن الحسين شاة وهي المعقول والايسر وقال الشافعية والحنابلة عن الغلام شاتان وعن الانثى شاة لخبر عائشة «من الغلام شاتان مكافئتان وعن الجارية شاة» وحديث ابن عباس محمول على الجواز

"Malikilere göre erkek çocuk için olsun, kız çocuk için olsun bir koyundur. Çünkü İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadis-i şerife göre Peygamber (s.a.v.) efendimiz, Hz.

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.638

Hasan'la Hz. Hüseyin için birer koyun akika kesmiştir. Makul ve daha kolay olan da budur.

Şafiilerle, Hanbelilere göre ise erkek çocuk için iki koyun, kız çocuk için de bir koyun kesilir. Çünkü Hz. Aişe (r.a.) şöyle bir haber rivayet etmektedir; "Erkek çocuk için birbirine denk iki koyun, kız çocuk için de bir koyun kesilir." İbn Abbas'ın hadisi ise (bir tane koyunun) akika olarak caiz olduğu şekilde yorumlanmıştır." (1)

Hanefi'ye göre ister kız çocuğu olsun, ister oğlan çocuğu olsun, onlara birer koyun akika kurbanı olarak keser. Şafii'ye göre de bir koyunun kesilmesi ile sünnetin aslı yerine gelmiş olur. Nitekim şöyle denilir;

ويتأدى اصل السنة عن الغلام بشاة واحدة

"Erkek bebek için yalnız bir koyunun kesilmesi ile sünnetin aslı meydana gelmiş olur." (2)

Demek ki sayı şart değil de müstehaptır. Nitekim Fethülbari de şöyle der;

فالعدد ليس شرطا بل مستحب

"Sayı şart olmayıp müstehaptır." (3) Yani Şafii'ye göre erkek bebek için iki koyun kesmek müstehaptır. O halde daha önce de bahsettiğimiz gibi erkek çocuk için de tek bir koyunun kesilmesi ile sünnetin aslı yerine gelmiş olur.

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.638
(2) Muğnilmuhtac, c.4, s.293
(3) Fethülbari, c.9, s.506

AKİKANIN VAKTİ

Önce şu hadis-i şerifi kaydedelim;

عن سمرة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال «كُلُّ غُلَامٍ مُرْتَهِنٌ بِعَقِيقَتِهِ تُذْبَحُ عَنْهُ الْيَوْمَ السَّابِعَ وَيُحْلَقُ

Semüre b. Cündeb (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur; "Doğan her bebek akikasına karşılık rehindedir. Doğumunun yedinci günü onun adına akikası boğazlanır, bebeğin saçı traş edilir ve ona isim takılır." (1)

Bundan anlaşılıyor ki, çocuğun yedinci günü onun adına akika kurbanı kesilir, aynı günde çocuğa isim takılır, başındaki ana tüyü kesilir. Nitekim şöyle de rivayet edilir;

عن عائشة رضى الله عنها قالت «عَقَّ رَسُولُ اللّٰهِ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ يَوْمَ السَّابِعِ وَسَمَّاهُمَا

Hz. Aişe (r.a.)'den rivayete göre; "Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin için akika kesmiş ve onlara aynı günde isim vermiştir."(2)

Fethülbari bunu şöyle açıklar;

قال البيهقى تسمية المولود حين يولد اصح من الاحاديث فى تسميته يوم السابع

"Beyhaki, çocuğa doğduğu günde isim vermeye dair hadisler ona yedinci günde isim vermeye dair hadislerden daha sıhhatlidir" der.(3)

(1) İbn Mace, c.2, s.1057
(2) Fethülbari, c.9, s.503
(3) Fethülbari, c.9, s.503

Fakat, yukarıdaki hadis-i şeriften anlaşıldığına göre yedinci gününde bizzat Resulullah'ın kendi torunlarına hem akika kurbanı kesmiş, hem de isim vermiş olduğu bir gerçektir. Binaenaleyh doğumunun yedinci günü akikasının kesilmesi ile beraber aynı günde isim verilmesi daha faziletlidir. Ancak akika kesilmeyecekse doğum günü isim verilir. Yani yedinci günü beklenmez. Nitekim aynı eser şöyle der;

من لم يرد ان يعق عنه لايؤخر تسميته الي السابع

"Herhangi bir kimse, kendi çocuğuna akika kurbanı kesmek istemezse, ona isim takmayı doğumun yedinci gününe tehir etmez. (Doğduğu günde isim verir.)" Şunu da arz edelim; Evet doğumun yedinci gününde hem isim verilir, hem akika kurbanı kesilir, hem de traş edilir dedik. Acaba bunlardan hangisi önce yapılır? diye sorulursa şöyle deriz; bunların arasındaki tertibe riayet şartı sözkonusu değildir. Nitekim aynı eser şöyle der;

واستدل بقوله «يذبح ويحلق ويسمى» بالواو على انه لايشترط الترتيب فى ذالك وقد وقع فى رواية فى حديث سمرة «يذبح يوم سابعه ثم يحلق»

"Doğumun yedinci günü çocuk adına akika kurbanı kesilir ve traş edilir ve isim verilir." Hadis-i şerifteki "vav" kelimesinin, ifadesi ile bu üç şeyin arasındaki tertibe (sıraya) riayetin şart olmadığı delil getirilmiştir. Fakat Semure'den rivayet edilen hadiste; "Doğumun yedinci günü akika kurbanı kesilir, sonra traş edilir." Bu rivayette sıraya delalet eden "Sümme" kelimesi ile ifade edilmiştir." (1)

(1) İbn Mace, c.2, s.1057

Buna göre bazı ehl-i ilim önce akika kurbanı kesilir, sonra traş edilir. Bağavi ve Nevevi de bu sıraya riayet etmenin müstehap olduğunu söylemişlerdir. Nitekim muğnil-muhtac şöyle der;

ويكون ذالك بعد ذبحها

"Başındaki tüyün traşı akika kurbanının kesilmesinden sonraraya bırakılır."(1) O halde önce akika kurbanını kesalim, daha sonra saçını traş edip, ismini verip hadis-i şerifteki sırayı takip etsek daha uygun olur. Mamafih hangisi önce olursa olsun olabilir, yeter ki doğumun yedinci gününde bu üç şey tahakkuk etsin. Bu konuda Terhültesrib denilen eserin şu ibaresine de yer verelim;

قال اصحابنا ولا بأس إن يسمى قبله وقال ابن المنذر تسميته يوم السابع حسن ومتى شاء سماه الا أن ينوى العقيقة عنه يوم سابعه فالسنة تأخيرها الى السابع

"Arkadaşlarımız (Hanefi alimleri) doğumun yedisinden önce de isim konulmasında bir sakınca yoktur, derler. İbnül-Münzir, yedinci gününde isimlendirilmesi güzeldir, der. Bununla beraber ne zaman isterse ona isim verebilir. Ancak yedinci gününde akikasını vermek isterse, isim verilmesini yedinci gününe tehir etmek sünnettir." (2)

Şurada akla şöyle bir şey gelebilir; acaba kız çocukların ana saçları da mı kesilir? Evet ister erkek bebek olsun, ister kız bebek olsun, fark etmez. Yani ikisinin de ana tüyleri doğumun yedinci gününde kesilir. Nitekim şöyle denilir;

(1) Muğnilmuhtac, c.4, s.395
(2) Terhüttesrib, c.5, s.211

وظاهره عام لحلق رئس الغلام والجارية

"Hadisin açık ifadesine göre ister erkek bebek olsun, ister kız bebek olsun hangisi olursa olsun, ana tüyünün kesilmesini kapsıyor." (1)

Zühayli akikanın kesileceği vakit hakkında şöyle der;

وقتها تذبح يوم سابع ولادته ويحسب يوم الولادة من السبعة فان ولدت ليلاً حسب اليوم الذى يليه ويندب الذبح ضحى الى الزوال لا ليلاً وصرح الشافعية والحنابلة انه لو ذبح قبل السابع او بعدها اجزئه

"Akika, çocuğun doğmunun yedinci günü kesilir. Doğduğu gün de bu yedi gün arasında sayılır. Geceleyin doğmuşsa ertesi gününden itibaren hesap edilir. Gece değil de kuşluk vaktinden öğlen vaktine kadar kesilmesi menduptur (Sünnettir). Şafiilerle Hanbeliler açıkça şöyle demişlerdir; Şayet yedinci günden önce veya sonrasından kesecek olursa, bu da yeterlidir." (El-Fıkhu'l-İslâm; C.3 s.636)

Malikiye göre akika kurbanı, yedinci güne bağlıdır. Nitekim şöyle denilir;

وقوله «يذبح عنه يوم السابع» تمسك به من قال ان العقيقة مؤقتة باليوم السابع وان من ذبح قبله لم يقع الموقع وانها تفوت بعده وهو قول مالك

"Peygamber (s.a.v.)'in çocuğun doğumunun yedinci gününde onun namına akika kurbanı kesilir" sözüne dayanan kimse, akika kurbanı yedinci günü ile muvakkattır. (Yani ancak doğumunun yedinci gününde kesilebilir) ve her kimse ondan önce veya sonra kesecek olursa, akika yerine

(1) Sübülüsselam, c.4, s.99

geçmez ve yedinci günün geçmesiyle akikanın da vakti geçmiş olur. Bu görüş İmam Malik'in görüşüdür." (1)

Hanbeli ve Malikilere göre çocuk, büyüdüğü zaman kesilmeyen akika kurbanını kesemez. Fakat Hanefi ve Şafii'ye göre akika kurbanın kesilmesi için belirli bir vakti yoktur. Nitekim şöyle denilir;

ولا يختص العقيقة بالصغر فيعق الاب عن المولود ولو بعد بلوغه لانه لا آخر لوقتها .

"Akika, küçüklük dönemine mahsus değildir. Baba çocuğunun akikasını ergenlik çağına girdikten sonra dahi olsa kesebilir, çünkü akika için son vakti sözkonusu değildir." (2)

Şafii fıkhında da şöyle denilir;

ولا يفوت على الولى الموسر بها حتى يبلغ الولد فان بلغ سن ان يعق عن نفسه تداركا لما فات ويسن ان يعق عمن مات قبل السابع او بعده بعد ان تمكن من الذبح

"Akika kurbanı kesebilecek zengin olan çocuk velisinin, çocuk ergenlik çağına varıncaya kadar akikasını kesebilir. Zamanı geçmiş olmaz. Şayet büluğ çağına girip te velisi tarafından akikası kesilmemişse, geçmişin telafisi için kendisinin kendi namına akika kurbanını kesmesi sünnettir. Bir çocuk doğumunun yedinci gününden önce veya sonra ölürse, çocuğa imkânı olan velisinin akika kurbanını kesmesi sünnettir." (3)

(1) Fethülbari, c.9, s.503
(2) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.637
(3) Muğnilmuhtac, c.4, s.295

Akika kurbanın kanını çocuğa çalmak caiz değildir. Nitekim şöyle denilir;

عن عائشة قالت كانوا فى الجاهلية اذا عقوا عن الصبى خضبوا قطنة بدم العقيقة فاذا حلقوا رأس الصبى وضعوها على رئسه

Hz. Aişe (r.a.)'den rivayete göre: "Cahiliyyet dönemin-de yaşayan kimseler çocuk için akika kesince, onun kanına bir pamuk parçasını batırırlar ve onu doğan çocuğun saçını traş edince başının üzerine bırakırlardı."(1) Biz müslüman olarak böyle bir cahiliyet adetine uymamız caiz değildir.

Akika kurbanı keserken şöyle der;

ويقول عند ذبح العقيقة قبيل اضجاعها اللهم هذه عقيقة فلان دمها بدمه ولحمها بلحمه وعظمها بعظمه وجلدها بجلده وشعرها بشعره اللهم اجعل فداء لابن فلان من النار

"Akika kurbanını keseceği zaman daha yatırmadan azıcık bir şey öncesine şöyle dua eder; "Allahım bu fülancanın akikasıdır. Onun kanı onun kanına, eti onun etine, kemiği onun kemiğine ve derisi onun derisine ve kılları da onun kıllarına karşılıktır. Allah'ım bunu fülançanın oğluna cehennem ateşinden kurtuluşuna bir fidye kıl." (2)

Fethülbari, akika kurbanı keserken şöyle denilir, der;

اللَّهُمَّ مِنْكَ وَإِلَيْكَ وَلَكَ عَقِيقَةُ فُلَانٍ بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ ثُمَّ يَذْبَحُ

"Allah'ım, bu sendendir ve sana sunulan filanın akikasıdır. Bismillahi vallahu ekber, der ve sonra keser." (3)

(1) Fethülbari, c.9, s.508
(2) Şiratül-İslâm, s.450
(3) Fethülbari, c.9, s.508

Mamafih bir kimse, yalnız "bu filanın akikasıdır. Bismillahi vallahu ekber" deyip kesebilir.

Hanefiye göre, yabancı kimse de başkasının çocuğu namına akikasını kesebilir. Şafii'ye göre ise çocuğun nafakasını vermekle mükellef olan kimsenin akikasını da kesmesi gerekir. Tabii ki başkası da birisinin çocuğuna babasının izni ile teberruan kesebilir. Seyyid Sabık, akika kurbanın vakti hakında şöyle der;

والذبح يكون يوم السابع بعد الولادة ان تيسر والافقى اليوم الرابع عشر والافقى اليوم الواحد والعشرين من يوم ولادته فان لم يتيسر ففى يوم من الايام

"Eğer mümkün ise çocuğun doğumunun yedinci gününde akikası kesilir, şayet mümkün olmazsa ondördüncü gününde kesilir, bu da mümkün olmazsa yirmibirinci günü kesilir, o da mümkün olmazsa herhangi bir günde kesilebilir. (Yeter ki çocuk ergenlik çağına ermeden kesilsin.)" (1)

AKİKANIN ETİ VE DERİSİ

Bunun hükmü de kurban bayramında kesilen kurbanın hükmü gibidir.Yani etinden bir bölümü yenilir ve bir bölümü de evde pişirilir, bir bölümü de tasadduk edilir, ondan hiçbir şey satılmaz.

Ebeye de vermek müstehaptır. Nitekim şöyle denilir;

ويستحب اعطاء القابلة من العقيقة لان النبى صلى الله عليه وسلم قال فى العقيقة التى عقها عن الحسن والحسين ان يبعثوا الى القابلة برجل وكلوا واطعموا ولا تكسروا منها عظماً

(1) Fıkhüssünnet, c.3, s.270

"Doğum yaptıran ebeye akika etinden verilmesi müstehaptır. Çünkü Peygamber (s.a.v.)'in Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin için kestiği akika ile ilgili olarak ebeye kurbanın bir ayağının (budunun) gönderilmesini ve ondan yeyiniz ve yediriniz, onun herhangi bir kemiğini kırmamalarını bildirmiştir."(1) çocuğun sıhhat ve selameti için kemiği kırılmayıp yalnız mafsallardan ayrılır ve öylece pişirilir, fakirlere de dağıtılır. Nitekim şöyle denilir;

ويعطى القابلة فخذها لحما غير مطبوخ ويفرق باقى اجزائه غير مطبوخة الى الفقراء او يطبخ جدولاً ويتصدق بها مطبوخة

"(Kadınlardan) ebelik yapana bir bud çiğ olarak verilir, diğer kalan kısmı fakirlere pişirilmeden çiğ olarak dağıtılır veya kemiklerini kırmadan yalnız mafsalları birbirinden ayırarak pişirilir ve öylece fakirlere dağıtılır." (2)

Doğan çocuk için bazı hükümler, adablar vardır. İşte o hükümlerden birisi de akika kurbanını kesmektir. Şafi'ye göre akika kurbanın ebeye verilecek budundan hariç, diğer kalan eti pişirilerek fakirlere dağıtmak sünnettir. Nitekim şöyle denilir;

ويسن طبخها وحملها مع مرقتها الى الفقراء افضل من دعائهم اليها

"Akika kurbanın etini pişirmek sünnettir. Pişirilmiş şekilde et suyu ile birlikte fakirlere dağıtmak, onları davet etmekten daha efdaldır."(3)

---

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.638
(2) Şiratül-İslham, s.450
(3) Muğnilmuhtac, c.4, s.294

DOĞAN ÇOCUĞA AİT HÜKÜMLER

احكام المولود وهى كثيرة اهمها مايأتى يستحب للوالد ان يؤذن فى اذن المولود اليمنى وتقام الصلاة فى اليسرى حين يولد ويسن ان يقول فى اذن المولود اليمنى «انّى أُعيذُها بكَ وذُرِّيَّتَها منَ الشَّيْطانِ الرَّجيم» ويسن ان يحنك المولود بتمرة تمضغ ويدلك بها داخل فمه ويفتح فمه حتى ينزل الى جوفه منها بشئ فان لم يكن تمر فيحنكه بحلو ويستحب حلق رأس المولود فى اليوم السابع من ولادته وان يسمى فيه بعد ذبح العقيقة ويتصدق بوزن شعره ذهبًا او فضة

"Doğan çocuk için hükümler çoktur, en önemlileri şunlardır; babanın doğumdan sonra çocuğun sağ kulağına ezan ve sol kulağına da kamet okuması müstehaptır. (Şer'an sevilen şeydir). Çocuğun sağ kulağına şu sözleri de söylemek sünnettir; "Allah'ın rahmetinden kovulmuş olan şeytandan, onu ve zürriyetini sana sığındırırım ya Rabbi."

Ve bir hurmanın çiğnenerek ağzının içine sürülmesi ve karnına ondan birşeyler ininceye kadar tahnik edilmesi (çiğnenip ağzının alt ve üst tarafına dokundurulması) sünnettir. Şayet hurma yoksa, tatlı herhangi bir şey ile tahnik eder.

"Çocuğun doğumunun yedinci gününde de akikasının kesilişinden sonra saçlarının kesilmesi ve bu günde ona isim verilmesi müstehaptır. Kesilen saçların ağırlığınca altın veya gümüş tasadduk edilir." (1)

Evet bu gibi şeyler hadis-i şeriflerde sabittir. Nitekim şöyle rivayet edilir;

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.630

عَنْ أَبِى مُوسَى رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ وُلِدَ لِى غُلَامٌ فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمَّاهُ إِبْرَاهِيمَ فَحَنَّكَهُ بِتَمْرَةٍ وَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ وَدَفَعَهُ إِلَىَّ قَالَ وَكَانَ أَكْبَرَ أَوْلَادِى

Ebu Musa (r.a.)'dan şöyle dediği rivayet edilmektedir; "Benim bir oğlum oldu, onu alıp Hz. Peygamber (s.a.v.)'e göttürdüm. Ona İbrahim adını verdi ve bir hurma ile onu tahnik etti (çiğneyerek ağzının alt ve üst taraflarına dokundurdu). Ona bereketli olması için dua etti ve bana verdi. Bu benim çocuklarımın en büyüğü idi, dedi." (1)

Bundan anlaşılıyor ki salih bir insanın yeni doğan çocuğun "tahnikini" yani hurma, bal gibi bir şeyi çiğneyip ağzına dokundurması sünnettir. Aynı zamanda bu hadis-i şeriften anlaşılıyor ki, çocuğun doğumunun yedinci gününü beklemeden ona isim konulur. Ancak daha evvel arzettiğimiz gibi, akikası kesilecekse, doğumunun yedinci günü hem akikası kesilir, hem de ismi konulur.

Yine bir hadis-i şerifinde şöyle buyurulur;

عَنْ أَبِى رَافِعٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ رَأَيْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذَّنَ بِالصَّلَاةِ فِى أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِىٍّ حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا

Ebu Rafi (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir; "Ben Peygamber (s.a.v.)'in Hz. Ali'nin (r.a.)'ın oğlu Hz. Hasan'ın kulağına ezan okuduğunu gördüm." (2)

Eserin dipnotunda şöyle denilir;

(1) Tac, c.3, s.108
(2) Aynı eser c. ve s.

فيندب الاذان فى اذن المولود اليمنى والاقامة فى اليسرى ليكون الذكر اول ما يطرق فى سمعه فتشمله بركته

"Doğan çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet okumak sünnettir. Ta ki dünyaya gelen çocuğa ilk önce tevhid inancı, kulağına (ruhuna) duyurulup feyiz ve bereketi bütün benliğine yayılsın (ve onun duygulu bir şekilde yetişsin, kötü ruhların şerrinden korunsun.)" (1)

Demek ki çocuk doğup gözlerini dünyaya açınca yıkanıp temiz bir beze sarıldıktan sonra ilk yapılacak iş, sağ kulağına ezan okumak, sol kulağına da kamet etmektir. Şayet akika kurbanı kesilmezse hemen ismi de verilir.

İbn Sünni de şöyle rivayet eder;

من ولد له مولود فأذن فى اذنه اليمنى واقام فى اليسرى لم تضره ام الصبيان

"Kimin bir çocuğu dünyaya gelir de onun sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet okursa, "Ümmüs-sıbyan" diye bilinen çocuğun takipçisi olan cinninin ona zarar vermez."(2)

Böylece çocuğun ilk duyduğu şey, tevhid inancı olduğu gibi, zaten dünyadan ayrılacağı anda da ona ilk telkin edilen şey tevhid kelimesi olur.

Bir de çocuğu olan kimseyi tebrik etmek de menduptur. Nitekim şöyle denilir;

(1) Tac, c.3, s.108
(2) Tac, c.3, s.108

ويندب ان يهنأ الوالد بان يقال له بارك الله لك في الموهوب لك وشكرت الواهب وبلغ اشده ورزقت بره

"Çocuğun babasının şöyle denilerek tebrik edilmesi sünnettir. Sana bağışlanan bu çocuğunu Allah (c.c.) mübarek kılsın. Sen de bağışlayan Allah Teala'ya şükür eden bir kimse olasın. Bu çocuk gücüne kuvvetine erişir ve sana da onun iyiliğini görmek nasip olur. (Olmasını dileriz inşaallah)"(1)

Baba da tebrik edene şu şekilde karşılık verir;

بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ اَوْ اَجَرَكَ اللّٰهُ ثَوَابَكَ

"Allah (c.c.) sana da mübarek etsin, üzerine bereketini ihsan etsin" veya şöyle der;-"Allah (c.c.) senin sevabını (kat kat) artırsın."

ÇOCUĞA İSİM KOYMAK

Babanın çocuğa karşı olan görevlerinden birisi de ona güzel bir isim koymaktır. Nitekim şöyle denilir;

ويسن ان يحسن الوالد اسم المولود لخبر «اِنَّكُمْ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِاَسْمَائِكُمْ وَاَسْمَاءِ اٰبَائِكُمْ فَحَسِّنُوا اَسْمَائَكُمْ»

"Babanın doğan çocuğuna güzel bir isim seçmesi de sünnettir. Zira hadis-i şerifle sabittir ki, "Sizler kıyamet gününde isimlerinizle ve babalarınızın isimleri ile çağrılacaksınız. O bakımdan isimlerinizi güzelleştiriniz." (2)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.630
(2) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.630

İsimlerin içinde iyileri de kötüleri de vardır. Bunlardan bazı örneklerini verelim;

احب الاسماء الى الله تعالى عبد الله وعبد الرحمن ومحمد واحمد وابراهيم

"Allah'ın indinde en sevimli isimler Abdullah, Abdurrahman, Muhammed, Ahmed, İbrahim'dir." (1)

Ancak bu isimler hakkında saygılı davranmamız gerekir. Şöyle ki, bazı yörelerde Abdurrahman adlı kimseye "Rahmo" diye çağırırlar, bu ise Allah'ın ismini tesğir etmek (küçültmek-küçümsemek) demektir ki, bunun küfür olduğuna dair fıkıh kitaplarımız şöyle derler;

وهذا مع قصده كفر فعلى من سمع منه ذالك يحق عليه ان يعلمه وبعضهم يقول حمو وحسو لمن اسمه محمد وحسن

"Bu (yani Abdurrahman, Abdurrahim, Abdulkerim, Abdul-kadir gibi isimleri küçülterek Ruhayim, Rahimo, Küreyim, Kuveydir şekilde) kasıtlı olarak (değiştirip) söylemek küfürdür. O şekilde söyleyeni duyan, bilen kimsenin tarafından ikaz edilmesi gerekir. Bazı yörelerde yaşayan kimseler de ismi Muhammed, Hasan olan kimselere (de) Hamo, Haso olarak değiştirip söylerler." (2)

Evet bu gibi mübarek isimleri değiştirmek çok tehlikeli olup,sakınılması gerekir.

Allah indinde en sevilen isimler;

(1) Elhediyyetülalaiyye, s.264
(2) Elhediyyetülalaiyye, s.264

احب الاسماء الى الله عبد الله وعبد الرحمن واصدقها حارث وهمام واقبحها حرب مرة ومثل ذالك كل ما اضيف الى اسماء الله الحسنى ومثله اسماء الانبياء والملائكة لحديث «سَمُّوا بِاسْمِي وَلَاتَكَنُّوا بِكُنْيَتِي» قال سمعت اهل المدينة يقولون «ما مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ فِيهِمْ اسْمُ مُحَمَّدٍ الاَّ رُزِقُوا رِزْقَ خَيْرٍ» فالتكنى بابى القاسم حرام وتكره الاسماء القبيحة كشيطان وظالم وشهاب وحمار وكليب وما يتشائم بنفيه عادة كنجيح وبركة لخبر «لاتسمين غلامك افلح ولا نجيحًا ولايسارًا ورباحًا فانك اذا قلت اثم هو قال «لا»

"Yüce Allah (c.c.)'ın en sevdiği isimler Abdullah ile Abdurrahman'dır. (musemmaya-ismin kendisine konulan zata uygunluğu bakımından) en doğru olan Haris (çift süren) Hümam (yiğit, yani şayet bu isimle isimlendirilmiş zatlar hakikaten çiftçi ve yiğit ise uygun ve doğru isimler almış olur.) En çirkin olanları ise Harb ile Murre'dir." Allah'ın güzel isimlerine (esma-i hüsna) izafe edilen bütün isimler (örneğin Abdulhakim, Abdulazim gibi) isimleri de Abdullah ve Abdurrahman gibidir. Aynı şekilde Peygamberlerin veya Meleklerin isimleri de böyledir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Benim ismimle isimlenin, fakat künye olarak benim künyemi kullanmayınız." İmam Maliki de şöyle demektedir: "Ben Medine ehlinin şöyle dediklerini dinledim. Aralarında Muhammed adı bulunan her aile halkına mutlaka hayırlı bir rızık verilir." Buna göre Ebu'l-Kasım künyesini isim olarak kullanmak haramdır.

Şeytan, Zalim, Şahap (kayan yıldız, alev) Himar (eşek) Küleyp (köpekçik) gibi çirkin isimlerle adeten nefy edilmeleri (yok edilmeleri) hoşa gitmeyen Nacih (başarılı) ve Bere-

ket isimler de mekruhtur. Çünkü şöyle bir rivayet vardır:

"Çocuğuna Eflah (kurtulmuş), Nüceyh, Yesar (darlığın zıttı olan bolluk demek olan "yüsür" kökendendir). Ve Rebah (kâr manasına gelen (ribihdendir) diye (çocuğunuza) isim olarak verme. Çünkü sen o buradamıdır? diye sorarsan, sana hayır diye cevap verilir. (verilirse hoşuna gitmez)" (1) Yani "Yesar "bolluk var mı? diye sorduğun zaman, hayır yok, "Rebah", kâr var mı? sorduğun zaman, hayır yok diye cevap verildiği takdirde bu gibi menfi manaları ifade ettiği için iyi sayılmayıp, hoş karşılanmıyor. Seyyid Alizade de şöyle der,

لان الناس يقصدون بهذه الاسماء التفائل لحسن الفاظها ومعانيها فليس من المرضى ان يقول لك انسان اعندك بركة فتقول لا

"Çünkü insanlar bu gibi isimlerin elfaz ve manaların güzelliği için tefaülü (sevinecek şey ister) yani kendi çocuğuna Bereket adını, bereketli olmasını, Eflah adını (kurtulmasını) kast ederek koyarlar. Binaenaleyh, birisi sana Bereket yanında mı? diye sorduğunda senin de hayır demen hoş sayılmaz." (2) Aksi takdirde bir mahsuru yoktur.

İyi sayılmayan isimleri değiştirmek de sünnettir. Resulullah (s.a.v.) bizzat kötü isimleri değiştirmiştir. Nitekim şöyle denilir;

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.630; Tuhfetülmuhtac, c.9, s.373
(2) Şiratül-İslâm, s.452

وكان النبى صلى الله عليه وسلم يغير الاسم القبيح الى الحسن جائه رجل يسمى اصرم فسماه زرعة

"Peygamber (s.a.v.) çirkin ismi güzel isimle değiştirirdi. Onun yanına ismi Esram (yerden koparılan) anlamını ifade eden isimli bir adam gelir, ona züra (yere yapışık münbit) manası olan ismi verdi." (1)

Yani Resulullah (s.a.v.) isminin manası güzel olmadığı için ona "sen yerden koparılan şey değilsin, sen yerde biten bir parça ekinsin, demek" buyurmuşlardır.

İşte buna tefaül deniliyor. Yani yerde bitmiş bereketli bir ekin misalisin. Fakat esramın manası tam tersinedir. Yine Resulullah (s.a.v.) Hz. Ömer (r.a.)'ın Asiye (günahkâr) isimli kızının adını "sen Cemilesin" (güzelsin) diyerek değiştirmiştir. Bunlara benzer bazı iyi olmayanın isimlerinin Resulullah (s.a.v.) tarafından değiştirildiği sabittir.

Maalesef bu asırda yaşayannice müslüman kardeşlerimiz tarafından çocuklara konulan kitab ve sünnete uymayan bir çok isimlere rastlıyoruz. Mesela Aysel, Tanju, Gökhan, Rüstem, Melissa, Mesenta, Aldo, Yıldo, Tolga, Tarkan gibi, müslümanlara yakışmayan daha nice isimlere rağbet ediyoruz. Bu gibi şeyleri önemsiz görmeyelim. Bir milletin örf, adeti, kültürü ahlâkî değerleri önemlidir. Merhum Mehmet Akif şöyle der; "Ahlâk-ı millî, ruh-i millîdir. Onun iflâsı ölümdür, mevt-ı küllidir."

(1) Şiratül-İslâm, s.452

Birden fazla isim koymak caizdir. Nitekim şöyle denilir;

ويجوز التسمية باكثر من اسم واحد والاقتصار على اسم واحد اولى لفعله صلى الله عليه وسلم

"Birden fazla isim koymak caizdir. Fakat tek isim ile yetinmek evlâdır. Zira Resulullah (s.a.v.) çocuklarına tek isim koymakla yetinmiştir." Mekruh olan isimler hakkında şöyle denilir;

ويكره كراهة شديدة التسمية بست الناس والعلماء او القضاة او العرب لانه كذب ولاتعرف الست الا في العدد ومراد العوام بذالك سيدة ولاتجوز التسمية بملك الاملاك وشاهنشاه ومعناه ملك الاملاك وليس ذالك الا الله

"Sittünnas (insanların altısı), Sittül-ulema (ulemanın altısı), Sittülkudat (kadıların altısı) veya Sittülarab (arabların altısı) şeklinde isim koymak ve altı ancak adedlerin içinde biliniyor.

Dolayısıyla yalan olduğundan dolayı, ileri derecede mekruhtur. Avam tabakası bu gibi isimlerden efendi, reis demek istiyorlar ve melikül emlâk (krallar kralı), Şahinşah (şahlar şahı) gibi isimler koymak da caiz değildir. Çünkü bu isimler ancak Allah için sözkonusudur." (1)

Zühaylî de şöyle der;

ولا تجوز التسمية بعبد الكعبة وعبد النبي وعبد العزى ويحرم تلقيب الشخص بما يكره وان كان فيه كالاعور والاعمش ويجوز ذكره بنية التعريف لمن لم يعرفه الا به وتجوز الالقاب الحسنة كألقاب الصحابة مثل عمر الفاروق وحمزة اسد الله وخالد

(1) Muğnilmuhtac, c.4, s.294

سيف الله ويحرم التسمية بما لا يليق الا بالله كقدوس والبر والرحمن لان معنى ذالك لايليق بغير الله تعالى

"(Şirk şaibesi endişesinden dolayı) Abdulkâbe, Abdünnebi, Abdül-uzza gibi isimler vermek caiz değildir. Bir kişiye sevmediği aver (bir gözü kör), ameş (gözleri bulanık, zayıf gören) gibi (şaşı) lakapları takmak haramdır, her ne kadar bu sıfatlar onda bulunsun. Ama ancak o sıfatla onu tanıyan kimseye takdim ederken bu lakapları söylemek caizdir. Sahabe lakapları gibi güzel lakaplar caizdir. Ömer el-Faruk, Hamza esedüllah, Halid Seyfüllah... gibi.

Kuddus (kötü şeylerden temiz kudsiyet sahibi olan), El-Berr, Er-Rahman gibi, ancak şanı Yüce Allah'a yakışır, başkasına yakışmayan isimleri koymak caiz değildir." (1)

Allah (c.c.)'ın kendi kitabında bahsetmediği ve Peygamber (s.a.v.)'in hadis-i şeriflerinde zikr etmediği isimleri veya o isimlere uygun olmayan ve müslüman toplumun kullanmadığı isimleri koymamalıyız. Nitekim şöyle denilir;

والاولى ان لايسمى ولده باسم لم يذكره الله تعالى فى عباده ولاذكره رسوله صلى الله عليه وسلم ولا يستعمله المسلمون

"Kişinin Allah Teala'nın kulları hakkında ve Resulullah (s.a.v.)'ın zikretmedikleri ve müslüman milletinin kullanmadığı isimleri çocuğuna koymaması daha uygundur." (2)

İşte bu gibi mezkur hadis-i şeriflere, eserlere dikkat

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.643
(2) Elhediyyetülalaiyye, s.265

ettiğimizde, bazı müslüman kardeşlerimizin bir çok konularda olduğu gibi, bu isim seçme konusunda da ne kadar İslâmî kurallara karşı bigane olup, gafil davrandıklarını esefle müşahede etmiş oluruz.

KADININ KOCASINI, EVLADIN BABASINI İSMİ İLE ÇAĞIRMASI MEKRUHTUR

Bu hususta şöyle denilir;

ويكره ان يدعو الرجل اباه وان تدعو الامرئة زوجها باسمه بل لابد من لفظ يفيد التعظم كياسيدى ونحوه لمزيد حقهما على الولد والزوجة

"Kişinin babasını ve kadının kocasını isimleri ile çağırmaları mekruhtur. Bilakis saygı gösteren "ya seyyidi" (ey efendim) ve buna benzer ifadelerle çağırmaları gerekir. Zira babanın çocuk üzerinde, kocanın da kadın üzerinde hakları çoktur." (1)

Şu noktayı da belirtelim; Bir kimse peygamberlerin, meleklerin isimleriyle isimlendirildikten sonra onlara saygı göstermek gerekir. Nitekim şöyle denilir;

وان سمى الولد باسماء الانبياء والملائكة لم يجز ان يلعنه او يشتمه او يصغره الا ان يواجهه فيقول له انت كذا وكذا بدون ذكر اسمه

"Çocuk, Peygamberler ile Meleklerin isimleri ile isimlendirildiğinde ona lânet etmek, ona sövmek veya hakaret manasını ifade eden, onu tesğir etmek (küçümsemek) caiz

(1) Elhediyyetülalaiyye, s.265

değildir. (Mesela Muhammed'e Memo, Ahmed'e Ahmo, Abdurrahman'a Rahmo gibi..) Ancak onun ismini zikr etmeden (ismini anmadan) bizzat yüzüne karşı ona "sen şöylesin, böylesin diye haraket etmesi müstesna."(1)

Yani Peygamberlerle Meleklerin isimleri ile yavrularımızı isimlendirmek iyidir. Ancak öyle isimleri taşıyan kimsenin hürmete layık olduğunu unutmayalım. Nitekim aynı eser şöyle der;

اذا سميتم الولد محمداً فاكرموه

"Çocuğa Muhammed ismini koyduğunuzda ona ikram ediniz."

Bazı kimseler ona küfür edenler olur diyerek Hz. Muhammed'in ismini çocuğuna koymaktan imtina ediyor. Bu doğru değildir. Öyle mübarek isimleri koyalım ve din kardeşlerimizi her konuda olduğu gibi, bu konuda da bilinçlendirelim, aydınlatalım. Yukarıda "sizler kıyamet gününde isimlerinizle ve babalarınızın isimleri ile çağrılacaksınız, o bakımdan kendinize güzel isim koyunuz" hadis-i şerifini unutmayalım.

(1) Şiratül-İslâm, s.453

ÇOCUĞUN SÜNNETİ

Atanın çocuğuna karşı yapacağı ikinci görevi de çocuğunu sünnet etmesidir. Bu gün gayri müslimler dahi bu sünnetin tıbbi açıdan da gerekli olduğuna inanıyorlar. Nitekim yapılan tıbbi araştırmada, sünnet olmayanın fazlalık etinin altında mikroplar gizlenmektedir. Hatta cinsi yakınlık esnasında kadının rahmine mikrobun girmesi de sözkonusu olduğu tesbit edildiği gibi, daha nice zararlı yönleri tıbbi araştırmalar neticesinde meydana çıkarılmıştır. Dolayısıyla yapılan araştırmalara göre Hristiyan kadınların rahimlerinde sık sık mikroplara rastlanmaktadır. Aynı zamanda Hristiyan kadınlarının kocalarının sünnet olmayışlarından dolayı cinsi münasebet esnasında tatmin olamadıklarını ifade ediyorlarmış. İşte ata olarak çocuğa olan dini görevlerimizden birisi de onu sünnet etmektir. Nitekim fıkıh kitaplarımız şöyle derler;

الختان سنة مؤكدة عند المالكية والحنفية للذكور والخفاض فى النساء مكرمة ويندب الاتنهك اي تجور في قطع الجلدة لاجل تمام اللذة فى الجماع وقال الشافعية الختان فرض على الذكور والاناث وقال احمد الختان واجب على الرجال مكرمة فى حق النساء ويجرى هذا عادة فى البلاد الحارة ويستحب ان يؤخر عند المالكية حتى يؤمر الصبى بالصلاة وذالك من السبع الى العشرة ويكره الختان يوم الولادة ويوم السابع لانه فعل اليهود

ÇOCUĞUN SÜNNETİ

Atanın çocuğuna karşı yapacağı ikinci görevi de çocuğunu sünnet etmesidir. Bu gün gayri müslimler dahi bu sünnetin tıbbi açıdan da gerekli olduğuna inanıyorlar. Nitekim yapılan tıbbi araştırmada, sünnet olmayanın fazlalık etinin altında mikroplar gizlenmektedir. Hatta cinsi yakınlık esnasında kadının rahimine mikrobun girmesi de sözkonusu olduğu tesbit edildiği gibi, daha nice zararlı yönleri tıbbi araştırmalar neticesinde meydana çıkarılmıştır. Dolayısıyla yapılan araştırmalara göre Hristiyan kadınların rahimlerinde sık sık mikroplara rastlanmaktadır. Aynı zamanda Hristiyan kadınlarının kocalarının sünnet olmayışlarından dolayı cinsi münasebet esnasında tatmin olamadıklarını ifade ediyorlarmış. İşte ata olarak çocuğa olan dini görevlerimizden birisi de onu sünnet etmektir. Nitekim fıkıh kitaplarımız şöyle derler;

الختان سنة مؤكدة عند المالكية والحنفية للذكور والخفاض فى النساء مكرمة ويندب الاتنهك اي تجور في قطع الجلدة لاجل تمام اللذة فى الجماع وقال الشافعية الختان فرض على الذكور والاناث وقال احمد الختان واجب على الرجال مكرمة فى حق النساء ويجرى هذا عادة فى البلاد الحارة ويستحب ان يؤخر عند المالكية حتى يؤمر الصبى بالصلاة وذالك من السبع الى العشرة ويكره الختان يوم الولادة ويوم السابع لانه فعل اليهود

(Çocuğu) sünnet etmek Malikî ve Hanefilere göre, erkek çocuklar için müekked sünnetlerdendir. Dişilerde ise sünnet yerinin az bir miktarın kesilmesi onlar için bir ikramdır. ancak derinin kesilmesinde fazlaya gidilmemesi cima esnasında lezzetin tamam olması için menduptur. Şafiiler şöyle demektedirler: Sünnet erkekler için de kadın için de farzdır. İmam Hanbel'e göre ise erkeklere vacip, kadınlar hakkında ise bir ikramdır (iyilik cinsindendir).

Kadınlar için bu adet olarak sıcak iklimlerde uygulanmaktadır. Malikilere göre sünnetin çocuğun namaz kılmasının emredileceği çağa kadar tehir edilmesi müstehaptır (yedi veya on yaşına ertelenmesi daha iyidir). "Doğduğu gün ve yedinci gün çocuğun sünnet edilmesi mekruhtur. Çünkü bu Yahudilerin uygulamasıdır." (1)

Şurada şöyle bir soru ile karşı karşıya geliyoruz; Şöyle ki, bir erkek sünnet olmadan büluğ çağına girdikten sonra ne yapmalı? Bunu şöyle cevaplandırabiliriz. Küçük yaşta iken sünnet edilmesi, sünnet ise de büyüyünce yani akil baliğ olunca vacib olmuş oluyor. Dolayısıyla sünnet için zarurete binaen avret yerinin açılması, sünnetin vacib olduğuna delildir. Nitekim şöyle denilir;

وقال ابن شريح ستر العورة واجب اتفاقًا فلولا وجوب الختان لم يجز كشفها له فجواز الكشف دليل على وجوبه

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.441-42

"İbn Şüreyh, avretin setri (gizlenmesi) ittifaken vacibtir. Eğer (küçük yaşta iken sünnet olmamış) erkeğin sünnet etmek vacib olmasaydı, sünnet için avretinin açılması caiz olmazdı. Binaenaleyh sünnet için avret yerinin açılması onun vücubuna delildir." (1) Evet, küçük iken sünnet olmamış bir büyüğün sünneti konusunda Fıkıh kitaplarımız şöyle derler;

قيل فى ختان الكبير اذا امكن ان يختن نفسه فعل والا لم يفعل الا ان يمكنه ان يتزوج امرئة او يشترى ختانة فتختنه

"(Küçük yaşta iken sünnet yapılmamış) akil-baliğ olmuş bir büyüğün sünneti hakkında şöyle denilir; Eğer kendi kendini sünnet etme imkânı varsa kendi kendini sünnet eder. Şayet yoksa sünnet yapamaz (sünnetsiz kalır). Ancak bir kadınla evlenmesi mümkün ise (o takdirde) evlenir (ailesine kendini sünnet ettirir) ya da sünnet edilmesi için sünnetçi bir cariyeyi satın alır." (2)

Aslında bu sünnet işlemi, doktorluk sahasına giriyor. Dolayısıyla nasıl ki doktor zaruret miktarınca doktorun hasta kişinin gerektiğinde avret yerine de bakabiliyorsa, çocuk iken sünnet olmamış kimsenin de sünnet etmesi için tenasül uzvuna zaruret miktarınca bakabilir, tedavisini yapabilir. Aynı eser başka bir alimin görüşünü şöyle açıklar;

---

(1) Şiratül-İslham, s.300
(2) Fetava-yı hindiye, c.5, s.357; İbn Abidin, c.5, s.230

وذكر الكرخي في الجامع الصغير ويختنه الحمامي

"Camius-Sağir adlı eserde Kerhi, hamam işleten kimse onu (yani çocuk iken sünnet edilmemiş ergenlik çağına girmiş olan kimseyi) sünnet edeceğini söylemiştir."

Evet, o devirde tıbbî faaliyetler olmadığından hamam işleten tellak (keseci) zatlar, hamama giren kimselerle haşir-neşir olması sözkonusu olduğu için, mezkur eser onu öylece kayd etmiştir. Fakat günümüzde o işi yapan cerrahi doktorlarımız vardır. Bazı yörelerde de örneğin Siirt'in Tillo kazasında yaşayan bazı zatlar vardır ki, babadan, dededen miras olarak bu işin erbabı olarak çocukları sünnet ederler. İşte doktorlar, ehil olanlar, yani bu işin uzmanları sünnetsiz adamı sünnet edebilirler. Zaruret miktarınca onun avret yerine bakmaları da ruhsata tabidir. İnşaallah.

ZİYAFETLER

Bu konuda Şeyh Afizade şöyle der;

قيل الضيافة ثمانية الوليمة للعرس والخرس للولادة والإعذار للختان والوكيرة للبناء والنقيعة للقدوم والعقيقة لسابع الولادة والوضيمة للطعام عند المصيبة والمأدبة للطعام المتخذ ضيافة بلاسبب ومنها الطعام الذى يصنع للصبى عند ختم القرآن

"Denilmiş ki (halk arasında adet haline gelen) sekiz çeşit ziyafet vardır:

1- Düğün ziyafeti

2- Doğum ziyafeti

3- Sünnet ziyafeti

4- Bina ziyafeti (yapılan ev için verilen ziyafet)

5- Seferden dönüş ziyafeti (yani uzun yolculuktan dönüşte verilen ziyafet (Nitekim, halkımız arasında şöyle bir adet vardır. Hacdan döndüklerinde ziyafet verirler.)

6- Çocuğun yedinci günündeki kesilen akika kurbanın ziyafeti

7- Musibet anında (matemler için) verilen ziyafet

8- Herhangi bir sebebe dayanmayan ziyafettir. O ziyafetlerden birisi de çocuğun Kur'an-ı kerimi hatim ettiği zaman verilen ziyafettir." (1)

(1) Şiratül-İslham, s.442-Dürer-Gürer c. 1, s. 266.

Bunların içinde yalnız "velime" düğün ziyafeti sünnetir. Diğer ziyafet çeşitlerine gelince müsibet anında verilen ziyafet dışındakiler meşru olup, niyete göre değerlendirilir. Konu-komşular davet edildiğinde muhabbete yol açar, özellikle fakir fukaraya verilirse sadaka olur. ilâhi rızaya vesile olur. Nitekim şöyle dinilir.

وكلها ليست بسنة الاطعام العرس

"Bunların hiç birisi de sünnet değildir. Yalnız evlenme için yapılan düğün ziyafeti sünnetdir." Dürer-Gurer (Şirniblali) C. 1, s. 266.

Tabii ki her amelin ruhu, bel kemiği ihlastır. Bu gibi ziyafetlerde de ihlas gerekir. Ancak musibetzedelerin, cenazesi olanların ziyafet vermeleri meşru değildir. Bilakis bir gün, bir gece uzak akrabalarla komşuları tarafından onlara yemek taşınıp yedirilmesi gerekir. Binaenaleyh cenaze çıkmış evin halkı tarafından üzüntülü günlerinde ziyafet vermeleri doğru değildir, caiz görülmemiştir. Nitekim şöyle denilir;

ويكره اتخاذ الضيافة من اهل الميت لانه شرع فى السرور لافى الشرور وهى بدعة مستقبحة اذ الوارد ان يصنع الناس الطعام لاهل الميت فاجتماع الناس فى بيتهم حتى يشكلفوا لاجلهم الطعام قلب لذالك لان الضيافة حقا ان تكون للسرور لا الحزن

"Cenaze sahipleri tarafından ziyafet verilmesi mekruhtur. Zira bu tür ziyafet sevinçli günlerde meşrudur. Hüzünlü günlerde meşru değildir. Cenaze sahipleri tarafından verilen

ziyafet çirkin bir bid'attır. Zira insanların (konu-komşu ve uzaktan akrabalarını) cenaze sahiplerine yemek pişirip yedirmeleri varid olmuştur. Resulullah (s.a.v.) tarafından emir verilmiştir. Binaenaleyh onların evinde toplanıp da cenaze sahiplerinin kendilerine yemek hazırlama tekellüfatına girmelerine sebebiyet vermek ise, bu meşruiyetin tersidir. Çünkü ziyafet gerçekten sevinç için meşru olup, hüzün (üzüntülü) haller için meşru değildir." (1)

Nitekim aynı eserde şu hadis-i şerif kayd edilmektedir;

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «اِصْنَعُوا لآلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا فَإِنَّهُ قَدْ أَتَاهُمْ أَمْرٌ يَشْغَلُهُمْ (شَغَلَهُمْ)»

Abdullah b. Cafer (r.a.)'den rivayete göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Tebük gazasında şehit düşen Cafer'in ehline yemek yapın. Zira gerçekten onları yemek pişirmekten alıkoyan büyük bir musibet sarmıştır." (2)

Şafiilerin bu konudaki görüşleri şöyledir;

ويسن عمل الطعام عند القدوم من السفر اذا كان السفر طويلاً اما الوضيمة وهى الطعام الذى يعمل عند الموت فانه يسن ان يكون من جيران الميت

"Uzun bir yolculuktan dönüş esnasında yemek yapmak (konu-komşulara, eş-dostlara özellikle yoksullara) yedirmek sünnettir. Ama cenazenin zuhur ettiğinde verilen

(1) Avnulmabud, c.8, s.406
(2) Avnulmabud, c.8, s.406

yemeğe gelince, (cenaze sahibi tarafından değil de) konu-komşusu tarafından yemek (pişirilip, cenaze sahiplerine, cenaze için toplanan kimselere yedirilmesi) sünnettir." (1)

Evet, daha önce kayd ettiğimiz Hanefi fakihlerinden olan Sirniblali'nin ve diğer Hanefi fıkıh kitabların beyanatına göre yalnız evlenme yemeğinin, ziyafetinin sünnet olduğunu kayd ettik. Ancak bu ziyafetler hakkında alimlerin görüşleri arasında ihtilaf söz konusu olabilir. Nitekim yukarıdaki Şafii fıkhında kayd edilen ibareye göre seferden dönüşte de ziyafet vermek sünnettir. Bir de halk arasında bir bina temelini atarken hayvan kesme adeti vardır. Bu da sünnet olmamakla beraber meşrudur. Nitekim şöyle denilir;

فالذبح عند وضع الجدار او عروض مرض او شفاء منه لاشك فى حله لان القصد منه التصدق

"Temel atma zamanı ile bir hastalığın meydana geldiği veya hastalıktan şifa bulduğu zamanda bir hayvan kesmek, meşru olup, onun helâl oluşunda şüphe yoktur. Ondan maksat fakirlere tasadduk etmektir." (2)

Hanefiler şöyle derler;

اما الطعام الذى يصنع لمآتم فانه يجوز ان يصنع لاهل الميت غيرهم ويحمله اليهم ويأكل معهم فى اليوم الاول لانهم مشغولون اما فى اليوم الثانى وما بعده فانه مكروه ولاتباح الضيافة ثلاثة ايام فى ايام المصيبة وان عمل طعام للفقراء كان حسنًا

(1) Elfıkhualelmezahibilerbaa, c.2, s.33
(2) İbn Abidin, c.5, s.196

"Matemler için yapılan yemeğe gelince, ölenin ailesi için başkasının yapması ve onlara taşıyıp, onlarla birlikte yemesi caizdir. (Makbul bir iştir) Zira onlar başlarına gelen (musibetle) meşguldürler. (Yemek yapacak halleri yoktur) Ama ikinci günde ve daha sonraki günlerde bunu yapmak mekruh olur.

Musibet günlerinde cenazenin çıktığı günden itibaren üç güne kadar ziyafet verme adeti mübah değildir. (Ancak imkanları bol olup, ziyafet vermekten aciz değillerse, yetimi de yoksa-yani akil-baliğ olmayan ufak çocukları yoksa- sırf fakir-fukarayı doyurmak maksadıyla mevtanın büyük çocukları, kardeşleri) eğer yemek yapıp fakirlere yedirirlerse iyi olur." (1)

Ne yazık ki halkımız şeri şerife pek uymazlar. Uygulama tam tersinedir. Kimisi mevlit okutup cemaata şeker dağıtır. Haydi diyelim ki çocukları sevindirmek için şeker verilebilir. Ancak şekere verilen para ile temel gıda maddeleri alınıp fakirlerin mutfağına katkıda bulunmak daha iyi olmaz mı? Kimisi pide yaptırıp camilerin önüne götürüp bütün fakir-zengin ayırdetmeden cemaate dağıtır. Halbuki mahallesindeki fakirlere ilim peşinde olan talebelere gösterişten uzak bir şekilde nakdi veya aynî yardımda bulunulursa daha makbul olur. Allah'ın rızası kazanılır ve mevtanın rhu daha ziyadesiyle şad olur. İhlası zedeleyen her türlü hal ve hareketlerden desinlerden uzaklaşmalıyız.

(1) İbn Abidin, c.5, s.196

Yoksa yapılan harcamalar boşa gider. Hatta içinde riya ve gösteriş olan amellerden dolayı değilki sevap, günah kazanılır. Kıyamet gününde Allah (cc) "Ey kulum sen benim için o ameli işlemedin, kimin için işledisen git mükafatını ondan al" diye buyuracaktır.

Yukarıda zikrettiğimiz musibet zamanındaki ziyafetlerden hariç diğer ziyafetlere icabet etmenin hükmüne gelince, şöyle denilir;

الحنفية ان الاجابة سنة مؤكدة سواء كانت الدعوة الى وليمة او غيرها متى استكملت الشروط

"Hanefilere göre icabet şartlarına haiz olmak kaydı ile (yani dini mahzurlardan uzak olduğu takdirde) ister düğün yemeğine olan davet türü olsun, ister başka ziyafetlere olsun yapılan davete icabet etmek sünnet-i müekkededir."(1)

İcabeti gerekli olabilmesi için şu şartların mevcut olması lâzımdır. Nitekim şöyle denilir;

اولاً ان لايكون الداعى فاسقًا مجاهراً بالفسق فلاتسن اجابة الفاسق والظالم بل تكون خلاف الاولى ثانيًا ان لايكون غالب ماله حرامًا فان كان غالب ماله حلالاً فانه لابأس بالاجابة والاكل ثالثًا ان لاتكون الوليمة مشتملة على معصية كخمر ونحوه رابعًا ان لايكون المدعو معذوراً بعذر شرعى كمرض ونحوه خامسًا ان يعينه الداعى شخصة صريحًا او ضمنًا سادسًا ان تكون الدعوة فى وقت الوليمة المشروعة.

"(Hanefiler demişlerdir ki, davete icabet etmenin lüzumu ancak bir takım şartlarla olur. O şartlar da şunlardır)

(1) Elfıkhualelmezahibilerbaa, c.2, s.34

"Birincisi; Davet eden kimsenin fıskı aşikar olan bir fasık olmamasıdır. (yani açıktan açığa içki, kumar, fazi, zina gibi büyük günah sayılan işlerle meşgul olmamalıdır.) öyle bir fasık ve zalim olan bir kimsenin davetine icabet sünnet olmaz. (Bilakis icabet edilirse takvaya aykırı olur.)

İkincisi: Malının çoğu haram olmamasıdır. Eğer malının çoğu helâl ise, icabetde ve yemede bir beis yoktur.

Üçüncüsü: Düğün yemeği, içki ve benzeri bir günaha şamil olmamasıdır. (yani içki, saz-caz, dans gibi günahlarla karışık bir düğün yemeğine icabet etmek caiz değildir.)

Dördüncüsü: Davet edilen kimsenin hastalık ve benzeri olan şer'i bir özrü olmamasıdır. (Yani öyle bir özrü olan kimsenin davete icabeti gerekmez.)

Beşincisi: Davet eden kimsenin davet olunan kimseyi açıkça veya zımnan (alttan alta) dolayısıyla ziyafete davet için belirlemesidir. (Yani velev zımnan olsa da onu bizzat davet etmesidir)

Altıncısı: Davetin, velimenin (düğün yemeğinin) meşru vaktinde olmasıdır. (Yani eğer düğün yemeği evlenme esnasında veya evlenmenin peşine veya ondan sonraki günde verilirse, icabet etmek gerekir. (Ondan sonra artık düğün yemeği vakti geçmiş olur) kesilir." (1)

---

(1) Elfıkhualelmezahibilerbaa, c.2, s.38

Bir de davet eden kimse, özellikle yalnız zenginleri değil de fakirleri de davet etmeli ve davet eden övüngen, böbürlenen de olmamalıdır. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur;

بِئْسَ الطَّعَامُ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يُدْعَى إِلَيْهِ الأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ وَمَنْ تَرَكَ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ

"Zenginlerin davet edilip fakirlerin terk edildikleri (çağrılmadıkları) düğün ziyafet yemekleri ne fena yemeklerdir (yani böyle bir ziyafet yemeği riya ve gösteriş için olduğundan Allah indinde makbul değildir.) Kim (mezkur şartları tahakkuk eden) düğün davetine icabet etmezse, Allah ve Resulüne asi olmuş olur." (1)

Yani yukarıda anlattığımız şartlar dahilinde düğün ziyafetine yapılan davete icabet etmemek, Allah ve Resulüne karşı bir isyandır. Sair davetlere de şer'i bir sakınca olmadığı takdirde icabet etmek sünnettir.

(2) Elfıkhualelmezahibilerbaa, c.2, s.38

II. BÖLÜM
ETİ YENEN-YENMEYEN HAYVANLAR ve KESİMİ

ETİ YENEN-YENMEYEN HAYVANLAR VE KESİMİ

Önce hayvan kesimi ile ilgili konuya girmek istiyoruz. Zuhaylî şöyle der;

تعريف الذبح

الذبح او الذكاة او التذكية لغة القطع او الشق وازهاق الحيوان واصطلاحًا يختلف بحسب الواجب قطعه فى كل مذهب فعند الحنفية والمالكية هو فرى العروق والعروق التى تقطع فى الذكاة اربعة الحلقوم والمرئ والودجان ومحله ما بين اللبة واللحيين (عظمى الحنك) لقول النبى صلى الله عليه وسلم «الذكاة ما بين اللبة واللبحية» اى محل الذكاة مابين اللبة واللحيين واللبة اسفل العنق واللحية شعر الذقن والنحر فرى الاوداج ومحله آخر الحلقوم والاضطرارية جرح فى اى موضع كان من البدن وعند الشافعية والحنبلية الذكاة ذبح حيوان مقدور عليه مباح اكله بقطع الحلقوم والمرئ ومحله اعلى العنق او اللبة اسفل العنق فيسمى نحرًا او عقرًا مزهق للروح عند التعذر فى اى موضع كان والخلاصة باتفاق المذاهب ان الذكاة هى ذبح او نحر اوعقر حيوان مباح

KESİMİN TARİFİ

"Zebh; (buna) "zekât" veya tezkiye de denilir. Sözlükte kesmek (koparmak) yarmak ve can çıkarmak demektir. Istılah olarak her mezhepte kesilmesi vacib olan yerlere göre farklı tarifleri vardır.

Hanefilerle Malikilere göre: Damarları koparmaktır.

Kesim esnasında kesilmesi gereken damar ve organlar dört tanedir. "Hulkum", (boğaz) "meri", (içinden yenilen, içilen şeylerin geçtiği yemek borusudur. Kesim yeri, boğazın üst tarafıdır.) "El-vedecan", (boynun sağ ve solunda bulunan iki kalın damar) bulunduğu yer ise "lebbe" diye bilinen boyunun alt kısmı ile "Lihye" çene arasıdır. Çünkü Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: "Kesmek; lebbe ile lihye arasında olur." Bu hadisin açıklanması şöyledir; Kesim yeri lebbe ile iki çene arasındaki yerdir. Lebbe boyunun alt tarafı, lihye ise çenenin üzerinde biten sakal demektir. Nahr, develere ait kesim şeklidir. Evdac (boynundaki kalın damarlar)'ın kesilmesidir. Nahr'ın yapıldığı yer ise boğazın alt tarafıdır. (Yani boğazın dibinde bulunur.) Zaruri kesim ise, canı çıkacak şekilde bedenin herhangi bir yerinden yara açmak demektir.

Şafiilerle Hanbelilere göre, yenilmesi mübah olan ve kendisine güç getirilen, yakalanabilen hayvanın boğazının ve yemek borusunun koparılması, kesilmesi boğazlanmasıdır. Boğazlanmanın yapılacağı yer, boynun üst kısmı olan boğaz, yahut da "lebbe" diye bilinen boynun alt kısmında olur ki, işte buna da nahr adı verilir. Ya da bu şekilde kesme imkânı olmadığı takdirde, vücudun herhangi bir yerini canın çıkmasını sağlayacak şekilde kesme demektir. Kısacası, mezheplerin ittifakıyla zekat, (kesim) yenilmesi mübah olan bir hayvanın boğazlanması, boynunun kesilmesi veya (nahr) veya yaralanması (akr) demektir." Aynı eser şöyle devam eder:

وحكمه انه شرط حل الاكل فى الحيوان البرى المأكول فلا يحل شئ من الحيوان المأكول بغير ذكاة شرعية لقوله تعالى «حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ» فقد علق الحلق بالتذكية ولقوله صلى الله عليه وسلم «مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلُوا مَا لَمْ يَكُنْ سِنًّا أَوْ ظُفْرًا وَسَأُحَدِّثُكُمْ عَنْ ذَالِكَ أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ وَأَمَّا الظُّفُرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ» والحكمة فى الذبح مراعاة صحة الانسان العامة ودفع الضرر عن الجسم بفصل الدم عن اللحم لان تناول الدم المسفوح حرام بسبب اضراره بالانسان لانه مبائة الجراثيم والمكروبات ولكل دم زمرة او فصيلة تناسبه فيمنع الاختلاط بين الدماء ويعد الدم نجساً تنفيراً منه قال بعض العلماء والحكمة فى اشتراط الذبح وانهار الدم تمييز حلال اللحم والشحم من حرامها وتنبيه على تحريم الميتة لبقاء دمها.

HÜKMÜ

"Zebh, (yani hayvanın boğazlanarak kesim işi yapmak) eti yenen kara hayvanın yenilmesinin helâl olması için şarttır. Şer'i bir şekilde boğazlanmayan eti yenir hayvanın hiçbir şeyi helâl olmaz. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır. "Ölü, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, süsülmüş, yırtıcı bir hayvan tarafından yenilmiş hayvanlar, kestikleriniz hariç üzerinize haram kılındı." (Maide, 3)

Burada hayvanın helâl olması hükmü, kesilmiş olmasına bağlı kabul edilmiştir. Diğer taraftan Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: "Kanı akıtılan ve üzerinde Allah'ın adı anılandan diş veya tırnak ile kesilmiş olmadığı sürece yeyiniz. Bunun sebebini açıklayalım: Diş bir kemiktir, tırnak

Habeşilerin bıçağıdır. "(Peygamber (s.a.v.) bizi onlara benzemekten men etmiştir. Yani diş ile, tırnakla kesilen hayvanın eti yenmez.)

Hayvanın kesilmesindeki hikmet, insanın umumi olarak sıhhatine dikkat etmek, vücuda gelebilecek zararı önlemektir. bu da kanın etten ayrılmasıyla gerçekleşir. Çünkü akıtılmış olan kanın kullanılması=içilmesi insana zararlı olması sebebiyle haramdır. Zira bu kan bir çok mikrop ve bakterinin barınağıdır. Her bir kanın kendisine uygun bir kan grubu vardır. Böylelikle kanlar arasında karışma önlenmiş olur. Ayrıca insanları ondan uzak tutmak maksadı ile de kan necis sayılmıştır. Bazı ilim adamları şöyle demektedir: Hayvanın kesilmesinin ve kanın akıtılmasının şart koşulmasındaki hikmet, haram olan kanın helâl olan et ve yağdan ayrılmasını sağlamak ve kanı içerisinde kalmış olacağı için meyte (leş)'in haram oluşuna dikkat çekmektir." (1)

Fethül-kadir şöyle der;

والعروق التى تقطع فى الذكاة اربعة الحلقوم والمرئ والودجان لقوله عليه الصلاة والسلام افر الاوداج بما شئت وهى اسم جمع واقله الثلاث فيتناول المرئ والودجين وهو حجة على الشافعى فى الاكتفاء بالحلقوم والمرئ الا انه لايمكن قطع هذه الثلاثة الا بقطع الحلقوم فيثبت قطع الحلقوم باقتضائه وان قطع اكثرها فكذالك عند ابى حنيفة وقالا لابد من قطع الحلقوم والمرئ واحد الودجين

"Hayvan kesimi esnasında kesilmesi gereken şeyler dörttür: Nefes borusu, yemek borusu ve iki yandan şah damarlarıdır. Çünkü Peygamber (s.a.v.) efendimiz; "İstediğin

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.649

kesici aletle can damarları kes." buyurmuştur. "Evdac" kelimesi, ismi cemi'dir, en az üç şeyi kapsar. Dolayısıyla yemek borusu ve her iki şah damarlarına şamildir ve aynı zamanda hadisten anlaşılan İmam-ı Şafii'nin "Yemek ve nefes borusunun kesilmesiyle yetinebileceğine dair sözüne karşı bir delil sayılmaktadır. (Yani görüşünün) aleyhinde bir hüccetdir. Yalnız şu var ki, şu üç şeyin yemek borusu ile iki şah damarlarının kesilmesi, ancak nefes borusundan sonra mümkündür. Bu zorunlu durumda nefes borusunun kesilmesi de gerçekleşir.

(Biz Hanefilere göre adıgeçen şeyler kesildiğinde yenmesi helâl olur). Şayet kesilecek dört şeyden çoğunu keserse İmam Ebu Hanife'ye göre yine helâldir. İki İmam da, yemek ve nefes borusu ile şah damarlarından birisinin kesilmesi gereklidir, demişlerdir." (1)

Daha önce de bahs ettiğimiz gibi yumurcak kemiğinin alt tarafından kesilmesi Şafii mezhebine göre gerekli olup, Hanefiye göre ise gerekli değildir. Yani Şafiiye göre gırtlakta bulunan çıkıntının en az bir parçasının kelle tarafında olması gerekir. En uygunu ise anılan çıkıntının tamamını kellede bırakacak şekilde boğazlamaktır.

Zahiriyye ve Fetava Semerkand gibi kitaplar da Şafii gibi görüş belirtmişlerdir. Ancak İmam-ı Rüsteğfeni ve İmam-ı Sarahsi gibi zatlar gerekli görmemişlerdir. Fethülkadir şöyle der;

(1) Fethülkadir, c.8, s.412

سئل الامام الرُسْتُغْفنى رحمه الله عن ذبح شاة فبقيت عقدة الحلقوم وكان يجب ان يبقى مما يلى الرأس ايؤكل ام لا قال هذا قول العوام من الناس وليس هذا بمعتبر ويجوز اكلها سواء بقيت العقدة مما يلى الرأس او مما يلى الصدر

"İmam (Ali b. Sâd) er-Rüstüğfeni'ye şöyle bir soru sorulmuş; bir koyun kesilir de baş tarafda kalması gereken (gırtlaktaki) düğüm (yumurcak kemiği) göğüs tarafında kalırsa helâl mi, yoksa haram mı? O da bu insanlardan cahil kimselerin sözüdür, muteber değildir. (Yani usulü ile) kesilen hayvân helâldir, ister mezkur şey (yani gırtlaktaki çıkıntı-yumurcak kemiği üst tarafta kalsın, ister alt tarafta kalsın fark etmez. Eti helâl olup, yenilir). (1)

Zuhayli şöyle der;

اتفق العلماد على ان الذبح الذى يقطع فيه الودجان والمرئ والحلقوم مبيح للاكل واختلفوا فى الحد الادنى الذى يجب قطعه

١- فقال ابو حنيفة يجب قطع الاكثر من اربعة اى ثلاث منها وهى الحلقوم والمرئ والودجان فلو ترك الذابح واحداً منها يحل لحديث «افر الاوداج بما شئت» والاوداج اسم جمع اقله ثلاث وقال ابو يوسف لابد من قطع الحلقوم والمرئ واحد الودجين لان كل واحد من العروق يقصد بقطعه غير ما يقصد به الأخر لان الحلقوم مجرى النفس والمرئ مجرى الطعام والودجين مجرى الدم. وقال محمد لايحل حتى يقطع من كل واحد من الاربعة اكثره لانه اذا قطع الاكثر من كل واحد من الاربعة فقد حصل المقصود بالذبح وهو خروج الدم وقال الشافعية والحنابلة لابد من قطع الحلقوم (مجرى النفس) والمرئ (مجرى الطعام) لان الحياة تفقد بفقدهما ويستحب قطع الودجين (وهما عرقان فى صفحتى العنق) لانه من الاحسان فى الذبح وخروجًا من الخلاف واجزاء قطع الحلقوم والمرئ مشروط بوجوب الحياة المستقرة عند اول قطعها (بان اسرع فى الذبح فقطعهما دفعة والااشترطت عند آخر قطع) فان لم يسرع

(1) Fethülkadir, c.8, s. 412

قطعهما ولم تكن فيه حياة مستقرة بل انتهى لحركة مذبوح لم يحل لانه صار ميتة فلا يفيدم الذبح بعدئذ.

"Boğazın her iki tarafında bulunan vedec denilen iki kalın damarları, "meri" (yemek borusu) ve hülkum (nefes borusu) kesilerek yapılan kesim ile hayvanın etinin yenmesinin mübah olacağı üzerinde ilim adamları ittifak etmekle birlikte, kesilmesi gereken en az miktarın ne olduğu konusunda farklı görüşlere sahipler.

Hanefilere göre: Kesilecek bu dört organdan ekserisinin yani üçünün kesilmesi gerekir ki, bunlar nefes ve yemek borusu ve (boğazın her iki tarafında bulunan) iki kalın damardır. Eğer kesen kişi bunlardan birisini bırakacak olursa, kesim yine helâldir. Çünkü "evdacı (boynun her iki yanındaki kalın damarları) istediğin herhangi bir şeyle kopar" hadisi buna delildir. Evdac ism-i cemii (çoğul bir isimdir) ki, bunun asgarisi üçtür.

Ebu Yusuf ise şöyle demektedir: Nefes borusu ile yemek borusunun sağ ve solundaki iki damardan birisinin kesilmesinden maksat, ötekinin kesilmesinde gözetilen maksattan farklıdır. Nitekim hülkum, nefesin geçtiği yerdir. Meri, yemek borusu olup, yemeğin geçtiği yer, boğazın iki tarafındaki vedecan denilen damarlar ise kanın aktığı yerdir.

İmam Muhammed de şöyle demektedir: Bu dört organdan her birisinin çoğunluğu kesilmedikçe yenmesi helâl değildir. Çünkü bu dört organdan her birisinden çoğunluğunu kesecek olursa, kesmekte gözetilen maksat hasıl olur ki bu da kanın dışarıya akmasıdır.

Şafiiler ve Hanbelilere göre: Boğazın (nefes borusu) ile yemek borusunun tamamen kesilmesi lâzımdır. Çünkü bunların kesilmesiyle hayat son bulur, diğer taraftan boyunun iki tarafındaki kalın damarların (el-vedecan) kesilmesi ise müstehaptır. Çünkü bu hem hayvan kesme işini güzel yapmaktır, hem de böylelikle hilaftan (ulemanın ihtilafından) kurtulmuş olunur. Boğazın ve yemek borusunun kesilmesinin yeterli olması ise bunların ilk kesildiği esnada müstakir hayatın bulunması şarttır (zaten bu gibi hallerde üç tür hayat sözkonusudur).

1- Müstemir hayat: Tabii hayattır. (Eceli gelinceye kadar devam eden hayattır.

2- Müstakir hayat: Ağlebi zan ile ve emarelere dayanılarak varlığına hüküm edilen hayattır. (Daha da açıklamak gerekirse şöyle deriz: Hayvan bu halde yani hayat-ı müstakirrede iken görebilir, kendi iradesiyle hareket edebilir. O anda boğazlanmazsa derhal ölmez, bir az daha yaşayabilir.)

3- Kesilmiş hayvanın hayatı: İhtiyari (keyfi) hareketin, görmenin, duymanın sözkonusu olmadığı kesimden hemen sonraki hayattır.) Yani keserken elini çabuk tutarak nefes borusu ile yemek borusunun her ikisini de bir defada kesmiş olmalıdır. (Aksi halde canlılığın son kesme esnasında bulunması şartı aranır.) Şayet bu iki uzvunu keşmekte elini çabuk tutmaz ve bunda müstakir bir hayat bulunmayacak olursa, aksine kesilmişin hareketi son noktasına varacak olursa helâl olmaz. Çünkü bu durumda

kesilen "meyte" murdar olmuş olur, bundan sonra kesmenin ona faydası olmaz." (1)

Yani eğer bir kimse hayvanı keserken boğazın üzerinden bıçağı süratle ileri geri götürüp getirmezse ve böylece bir tarafını keser de diğer tarafını da sonra keserse hayvan murdar olur. Hûlasası elini çabuk tutarak nefes borusu ile yemek borusunu birden kesmeye gayret etmelidir. Aksi halde hayvan murdar olup, eti yenilmez.

BOĞAZLAMAK İKİ TÜRLÜDÜR

Fıkıh kitaplarımız şöyle derler;

الذكاة نوعان اختيارية واضطرارية اما الاختيارية فركنها الذبح فيما يذبح من الشاة والبقر وهو فرى الاوداج ومحله مابين اللبة واللحيين والنحر فيما ينحر وهو الابل ومحله آخر الحلق واما الاضطرارية فركنها العقر وهو الجرح فى اى موضع كان وذالك فى الصيد وكذا ماند من البقر والغنم بحيث لايقتدر عليها صاحبها.

"Boğazlamak iki türlüdür: İhtiyari, ıztırari kesme şeklindedir. İhtiyari kesme demek şu demektir; (Bu hayvana güç yetirilmesi halinde olan) kesilmesi gereken koyun, keçi ve sığırlarda uygulanan kesim işlemidir. Bu kesim şeklinin rüknü damarlarının koparılmasından ibaret olan kesmektir. Kesim yeri ise lebbe diye bilinen boynun alt kısmı ile çene arasıdır. Nahr ise, nahrın yapılması gereken deve gibi. Nahr'ın yeri ise boğazın son tarafıdır. (Yani boğazın alt tarafından kalın damarların kesilmesidir.) Iztırarî

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.654

kesime gelince, onun rüknü ise bedenin herhangi bir yerinden yara açmak demektir ki bu, av hayvanı ile sahibinin zaptedemediği şekilde sahibinden kaçan (deve) sığır, koyun hayvanlarında uygulanan mecburi kesimdir." (1)

Evet Zuhaylî de şöyle der;

قال الجمهور الذكاة نوعان اختيارية واضطرارية فى معنى الصيد اما الاختيارية فهى الجرح فى الحلقوم (الحلقوم) مابين اللبة واللحيين عند القدرة على الحيوان ولابد من ذبح المستانس لان ذكاة الاضطرارية انما يصار اليها عند العجز عن ذكاة الاختيارية والاضطرارية الجرح فى اى موضع كان من البدن عند العجز عن الحيوان اى كانها صيد فتستعمل للضرورة فى المعجوز عنه من الصيد والانعام اى انها تستعمل عند الجمهور غير المالكية في الحيوان المتوحش او الحيوان المستأنس اذا شرد ولم يكن الحصول عليه لان التكليف بحسب الوسع وتسمى هذه الحالة العقر اى اذهاق الروح فى اى موضع كان ويكون العقر او ذكاة الضرورة بآلة جارحة لابمثقل او حجر اى بالجرح او الطعن او انهار الدم فى اى موضع كان من البدن بحيث يسيل دمه ويشترط عند الشافعية ان يكون الجرح مفضيًا الى الزهوق اى يؤدى الى الموت

"Cumhura göre hayvan kesme şekli iki türlüdür. Birisi ihtiyari, öbürü de av hükmünde olan zarurete bağlı kesimdir.

İhtiyari kesim: Bu hayvana güç yetirilmesi halinde "lebbe" ile her iki çene arasında bulunan boğaz kısmını yaralayıp, kesmektir. (Yani boynun alt tarafı ile çene arasında, boğaz kısmında yara açmak suretiyle olur.) Evcil hayvanın normal kesimle kesilmesi gerekir. Çünkü zaruret yoluyla kesmeye ancak ihtiyari kesmeden aciz olunması halinde gidilir.

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.285

Iztırari (zoraki) kesim: Hayvanı normal olarak kesmekten aciz kalınması halinde bedeninin herhangi bir yerinden yaralamaktır. Yani onu bir av gibi yaralamaktır. Bu yola, av veya davar gibi yakalanması güç olan hayvanda zaruret sebebiyle başvurulur. Yani Malikilerin dışında kalan cumhura göre evcil olmayan hayvnada, yahut da kaçtığı takdirde eğer ele geçirilmesi imkânsız ise, evcil hayvanda da bu yola gidilir. (Fakat Malikiler her ne kadar kaçsa dahi evcil hayvanda bu yola başvurulmaz derler.) Çünkü teklif, güç nisbetindedir (herkes gücü nisbetinde mükelleftir). Bu hale ise el-akr adı verilmektedir ki, bu bedenin her neresinde olursa olsun, canın çıkmasını sağlamaktır. Akr yahut da zaruret hali kesimi, yaralayıcı bir alet ile olmalıdır. Ağır bir şey veya taş ile olmamalıdır. Yani bedenin herhangi bir yerinde hayvanın kesici aletle yaralamak, mızrak gibi bir şey ile dürtmek suretiyle kanını akıtmakla olur. Şafiilere göre bu yaralanmanın ölüm ile sonuçlanacak bir nitelikte olması da şarttır." (Şayet yaralandıktan sonra mustakirr bir hayata sahib iken ona yetişirse hemen keser. Yoksa kesmek gerekmez. Mustakirr hayatın ne olduğunu yukarıda anlattık.) (1)

Yine aynı eser şöyle devam eder;

فلو توحش حيوان اهلى بعد ان كان انسيًا او مستأنسًا او ند بعير (شرد) او تردى فى بئر ونحوه ولم تمكن الذكاة الاختيارية اى عجز عنها بذبحه فى الحلق فذكاته عند غير المالكية حيث يصاب باى جرح من بدنه ويحل حينئذ اكله كصيد الطائر او الحيوان المتوحش لحديث رافع بن خديج قال «كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰه صَلَّى اللّٰهُ عليْهِ وَسَلَّمَ

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.666

فى سَفَرٍ فَنَدَّ بَعِيرٌ مِنْ ابِلِ القَوْمِ وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُمْ خَيْلٌ فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم انَّ لِهَذِهِ البَهَائِمِ اَوابِدَ كَأَوابِدِ الوَحْشِ فَمَا فَعَلَ مِنْهَا هَذَا فَافْعَلُو بِهِ هكذا » وهذا هو الرئ الارجح. وان نحر مايذبح او ذبح ماينحر اكل مع الكراهة عند الحنفية وبلا كراهة عند الشافعية والحنابلة لعدم ورود نهى فيه.

"Bir hayvan daha önce evcil olduğu veya evcilleştirilmiş olduğu halde, yabanileşirse yahut da bir deve kaçarsa yahut kuyu ve buna benzer bir yere düşerse de ihtiyari kesim mümkün olmazsa, yani boğazını kesmekten acze düşülecek olursa, Malikilerin dışındakilere göre, bu hayvanın kesilmesi vücudunda ona isabet ettirilecek herhangi bir yarâ ile mümkün olur ve o vakit bu hayvanın yenilmesi, uçan kuşun yahutta yabani hayvanın avlanmasında olduğu gibi helâl olur. Çünkü Rafii b. Hadic'in rivayet ettiği hadiste şöyle denilmektedir: "Resulullah (s.a.v.) ile birlikte bir seferde bulunuyorduk. Kafilede bulunanlardan birisinin devesi kaçtı. Beraberlerinde onu yakalamak için at bulunmuyordu. Adamın birisi ona bir ok attı ve böylece hayvan kaçamaz oldu. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bu gibi hayvanların yabani hayvanlar gibi vahşilikleri, ürküp kaçmaları da vardır. Hayvanlardan böyle yapan olursa ona şu yapılanı yapınız." Bu görüş tercih edilen bir görüştür.

Şayet zebhedileni, yani nefes borusu ile yemek borusu ve boynunun sağ ve solundaki iki kalın damarın kesilmesi gereken hayvanı nahr edecek, yani boynundaki kalın damarların kesilmesi ile yetinecek. Yahut nahr edileni zebh edecek olursa, Hanefilere göre kerahetle birlikte yenilir. Şafiilere, Hanbelilere göre ise kerahatsiz olarak yenilir.

Çünkü bu konuda herhangi bir nehy (yasaklama) varit olmuş değildir." (1)

ŞERİ KESİMDE GEREKEN ŞEYLER

Seyyid Sabık şöyle der;

يجب في الذكاة الشرعية مايأتى ١- ان يكون الذابح عاقلاً ذكراً كان ام انثى مسلمًا او كتابيًا فإذا فقد الاهلية بان كان سكرانًا او مجنونًا او صبيًا غير مميز فان ذبيحته لاتحل وكذالك لاتحل ذبيحة المشرك من عبدة الاوثان والزنديق والمرتد عن الاسلام ٢- ان تكون الآلة التى يذبح بها محددة يمكن ان تنهر الدم وتقطع الحلقوم مثل السكين والحجر والخشب والسيف والزجاج والقصب الذى له حد يقطع كما تقطع السكين والعظم الا السن والظفر ٣- قطع الحلقوم والمرئ ولا يشترط ابانتها ولا قطع الودجين عند الشافعية والحنابلة ويشترط عند الحنفية والمالكية ٤- التسمية قال المالك كل ما ذبح ولا يذكر عليه اسم الله فهو حرام سواء ترك ذالك الذكر عمداً او نسيانًا وقال ابو حنيفة ان ترك الذكر عمداً حرم وان ترك نسيانًا حل وقال الشافعية يحل متروك التسمية سواء كان عمداً او خطًا اذا كانت الذابح اهلاً للذبح.

"Şeri kesim (yani kesilen bir hayvanın etinin helâl olabilmesi için) şunlar gereklidir:

1- Kesen kimsenin akıllı olması gerekir, ister erkek olsun, ister kadın olsun, ister müslüman olsun, ister de ehli kitap (Hristiyan veya Yahudi) olsun fark etmez. Yani bunların hepsinin kestikleri helaldir. Eğer kesen kimsenin ehliyeti yok olmuş, sarhoş, deli, hayvan kesmeye, besmeleye akil erdirmeyen çocuk olursa bunların hiçbirisinin kestiği helâl olmaz. Keza putperest olan müşriklerin, (dünyanın

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.666

baki olduğuna inanarak Allah'ın varlığına inanmayan) zındıkların ve daha önce müslüman olup ta dinden çıkan mürtedlerin kestikleri haramdır.

2- Kendisi ile kesilen aletin hayvanın kanını akıtacak ve boğazını kesebilecek, bıçak, keskin taş parçası, keskin tahta parçası, kılınç, cam, bıçak, kemik ve keskin kamışa benzer keskinliği olan şeyler olmalıdır. Diş ile tırnak müstesna (yani diş ve tırnak ile hayvan kesilmez.)

3- Boğaz, meri (yiyecek ve içecek borusu)'nin kesilmesi, fakat onları koparmak gerekmez. Şafii ve Hanbeliye göre "vedecan" (boynun sağ ve solundaki iki kalın damar)ın kesilmesi şart değilken, Hanefi ve Malikiye göre ise her iki damarın boğaz ile yemek borusunun kesilmesi ile beraber kesilmeleri gerekir.

4- Besmele ile kesilmelidir. İmam Malik'e göre üzerinde besmele çekilmeyenin eti haramdır. İster kasden terk edilsin, ister de unutularak olsun fark etmez. (Yani malikiye göre unutularak da olsa üzerinde besmele çekilmeden kesilen hayvanın eti haramdır.) Ebu Hanife'ye göre ise kasden Allah Teala'nın ismini terk ederse haram, eğer unutarak terk ederse helâldir. Şafiiye göre ise ister kasden, ister hata ile olsun besmele çekilmeden kesilen hayvanın eti helâldir." (1)

(1) Fıkhussünnet, c.3, s.251-52

HAYVANI KESENLERİN DURUMU

Hayvanları kesen kimseler üç kısma ayrılır: Kimisinin kestiği haram, kimisinin ulemanın ittifakıyla helâl, kimisinin ki de ihtilaflıdır. Bu hususu Zuhayli şöyle izah eder;

الذابح احد اصناف ثلاثة صنف تحرم ذكاته بالاتفاق وصنف تجوز تذكيته بالاتفاق وصنف مختلف فيه فالذابح الذى لاتؤكل ذبيحته وتحرم بالاتفاق هو الكافر من غير اهل الكتاب كالمشرك او الوثنى والملحد الذى لايدين بدين والمرتد وان تدين بدين اهل الكتاب والزنديق وبناء عليه تحرم اللحوم المستوردة من البلاد الوثنية كاليابان او الشيوعية كروسيا والصين او التى لاتدين بدين سماوى كالهند كما تحرم ذبيحة الباطنية والذابح المتفق على حل ذكاته هو المسلم البالغ الذكر الذى لايضيع الصلاة والمختلف فى تذكيته بين الفقهاء اهل الكتاب والمجوس والصابئون والمرئة والصبى والمجنون والسكران والسارق والغاصب.

"Hayvanı kesen kimse ya ittifakla kesmesi haram olan ya da ulemanın ittifakıyla caiz olan yahut da kesmesinde ihtilaf bulunan şu üç gruplardan birisine girer.

a) Kestiği hayvanın eti yenilmeyip haram olacağı ittifakla kabul edilen kimseler, bunlar; müşrik veya putlara tapanlar, dinsizler ve kitap ehl-i (Hristiyan, Yahudi)nin dinine girmiş bile olsa mürted ve zındıklar gibi kitab ehl-i dışında kalan kâfir kimselerdir. Buna binaen Japonya gibi putperest, Rusya ve Çin gibi komünist yahut da Hindiştan gibi semavi bir dine bağlı olmayan ülkelerden ithal edilen etlerin yenilmesi haramdır. Aynı şekilde Batınî fırkaların kestiği de yenilmez.

b) Kestiği ittifakla helâl kabul edilen kişiler şunlardır: Namazına dikkat gösteren akıllı erkek ve müslüman kişilerdir.

c) Fakihler (fıkıh bilginler)in arasında kestiğinin yenmesi ihtilaflı olan kimseler ise şunlardır: Kitap ehli, mecusi, (İbni Hazm Ebu sevr gibi zatlar onları ehl-i kitabtan saymışlardır) sabii, kadın, ergenlik çağına ermemiş çocuk, deli, sarhoş, hırsız ve gasıplar."

Aynı eser bu konuyu daha fazla açarak şöyle devam eder;

١- ذبيحة الكتابى فاما اهل الكتاب فتجوز من حيث المبدء ذبائحهم بالاجماع لقوله تعالى «وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ» اى ذبائحهم «حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ» ولو لم يعلم انهم سموا الله تعالى او كانت الذبيحة لكنائسهم واعيادهم ولو اعتقدوا تحريمهم كالابل قال ابن عباس «وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ ذَبَائِحُ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى مِنْ أَجْلِ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِالتَّوْرَاةِ وَالانْجِيلِ» وتكره عند المالكية والشافعية وفي رواية عن احمد المذبوحة لكنائسهم واعيادهم لما فيها من تعظيم شركهم وهذا هو الاصوب واما اذا علم ان الذابح سمى على الذبيحة غير اسم الله بان ذبح النصرانى باسم المسيح واليهودى باسم العزير قال الجمهور بعدم الحل لقوله تعالى «وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ» وقوله تعالى «وَلاَ تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ» وهذا هو الاولى بالصحة لان المراد بحل ذبائحهم ماذبحوه بشرطه كالمسلم. ٢- ذبيحة المجوس: ولا تؤكل ذبيحة المجوس وصيدهم لانهم مشركون ليسوا من اهل الكتاب اذ يعتقد المجوس بخالقين اثنين للخير والشر ولقوله صلى الله عليه وسلم «سَنُّوا بِهِمْ سُنَّةَ أَهْلِ الكِتَابِ غَيْرَ نَاكِحِى نِسَائِهِمْ وَلاَ آكِلِى ذَبَائِحِهِمْ» وقد روى احمد باسناده عن قيس بن سكن الاسدى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «إِنَّكُمْ نَزَلْتُمْ بِفَارِسٍ مِنَ النَّبْطِ فَإِذَا اشْتَرَيْتُمْ لَحْمًا فَإِنْ كَانَ مِنْ يَهُودِىٍّ أَوْ نَصْرَانِىٍّ فَكُلُوا وَإِنْ كَانَ ذَبِيحَةَ مَجُوسٍ فَلاَ تَأْكُلُوا» ٣- ذبيحة الصابئة: الصابئون ان وافقوا اهل الكتاب فى اصول العقائد تؤكل ذبائحهم وان لم يوافقوهم وكان دينهم بين المجوسية والنصرانية او يعتقدون بتأثير النجوم فلا تؤكل ذبائحهم وهذاالتفصل وهو رأى الشافعية هو الاولى خلافًا لمن قال بالحل كابى حنيفة او بالحرمة مطلقًا وهم المالكية. ٤- ذبيحة المرئة والصبى تحل ذبيحة المرئة ولو حائضًا والصبى المميز لان للمرئة اهلية كاملة لكن يستحب كون الذابح رجلاً لانه اقوى على الذبح من المرئة ٥- المجنون والسكران لاتحل ذبيحتهما عند الجمهور لانه لاقصد لهم

كالصبى غير المميز واجاز الشافعية فى الاظهر مع الكراهية ذبيحتهما لان لهما قصداً وارادة فى الجملة والسارق والغاصب اجاز جمهور الفقهاء غير الظاهرية ذبيحتهما وذبيحة المستكره لان لهما قصداً صحيحاً ولانه ليس بوجود الملك شرطا من شروط التذكية لدليل ماثبت فى السنة من اباحة ذبيحتهما مع الكراهة فى حديث الشاة المصلية (المشوية او المطبوخة) التى ذبحت بغير اذن صاحبها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم «اطعمُوهَا الاسارىَ»

1- Kitap ehli'nin kestiklerinin helal olması ilke olarak icma ile caizdir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kitap ehli'nin yiyeceği (yani kestikleri) size helal olduğu gibi, sizin yiyeceğiniz de onlara helaldir." (Maide, 5) İsterse onların Yüce Allah'ın adını andıkları bilinmesin, yahut da kestikleri bu hayvan kiliseleri ya da bayramları dolayısıyla kesilmiş olsun, değişen bir şey olmaz. İbn Abbas (r.a.) şöyle demektedir: "Yahudi ve Hristiyanların kestiklerinin helal kılınması sadece onların Tevrat ve İncil'e inanmış olmaları sebebiyledir. Maliki ve Şafiilere göre, onların kestiklerini yemek mekruhtur. İmam Ahmet'ten yapılan bir rivayete göre de, kiliseleri için veya bayramları dolayısıyla kestiklerini yemek mekruhtur. Bu (yani onların bu şekilde kestiklerinin mekruh oluşu) daha isabetli bir görüştür. "Fakat hayvanı kesen kimsenin kestiği hayvan üzerine, mesela, Hristiyanın Hz. Mesih (a.s.), Yahudinin de Hz. Üzeyir (a.s.) adına kesmesi halinde olduğu gibi, Allah'tan başkası adına kestiği bilinecek olursa, cumhuru ulema bunun helal olmadığını söylemişlerdir. Çünkü bu konuda Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın ismi anılmayanlardan yemeyin." (En'am, 121) Bu görüş sahih olmaya daha uygundur. Zira onların kestiklerinin helal

kılınmasından maksat müslümanın kestiği gibi şartına riayet ederek kestikleridir.

2- Mecusinin kestiği ve avı yenilmez. Çünkü onlar kitap ehlinden olmayan müşriklerdir. Zira mecusiler bir hayrın, öteki şerrin olmak üzere iki yaratıcının varlığına inanırlar. Diğer taraftan Peygamber (s.a.v.) de şöyle buyurmuştur:

"Onlara kitab ehline yaptığınız uygulamayı yapınız. Şu kadar var ki kadınları ile evlenmeyiniz, kestiklerini de yemeyiniz." İmam Ahmed de Kays b. Seken el-Esedi'den senedini kayd ederek şöyle rivayet etmektedir: "Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki; "Sizler Nebtilerden olan Fars topraklarına ineceksiniz. Oradan et satın aldığınız takdirde, eğer Yahudi veya Hristiyan'dan alırsanız yeyiniz, şayet mecusinin kestiğinden olursa yemeyiniz."

3- Sabilerin kestikleri, akidelerinin (inançlarının) esaslarında kitap ehline uygun inançları olursa, onların kestikleri yenilir. Şayet uygun düşmüyor ve dinleri mecusilik ile Hristiyanlık arasında olur, yahut da yıldızların etkisine inanıyorlarsa, kestikleri yenilmez. Bu tefsilat Şafiilerin görüşüdür, bu görüş daha uygundur. Ebu Hanife'ye göre bunların kestiği helal, Malikilere göre mutlak olarak haramdır.

4- Kadın ve çocuğun kestikleri: Ay hali dahi olsa kadının kestiği ile mümeyyiz (kesim şartına, besmeleye akıl erdiren) küçüğün kestiği helaldir. Çünkü kadının kamil bir ehliyeti vardır. Şu kadar var ki hayvanı kesenin erkek olması müstehaptır. Çünkü bu iş için erkeğin gücü, kadınınkinden daha fazladır.

5- Deli ve sarhoşun kestikleri: Zahirilerin dışında kalan fıkıh bilginlerin cumhuruna göre kestikleri helal değildir. Çünkü onlar için tıpkı temyiz çağına ermemiş küçük çocuk gibi sağlıklı bir maksadı sözkonusu değildir. Fakat Şafii'nin en açık görüşüne göre kerahetle beraber onların kestikleri caizdir. Zira onlar için de az da olsa sağlıklı bir kasd sözkonusudur. Zahirilerin dışında diğer cumhuru ulema, Hırsız ile gaspedenin ve kesmeye zorlanmış kimsenin kestiğinin yenmesini caiz görmüşlerdir. Çünkü bu gibi kimselerin sağlıklı bir maksadı vardır ve kesilen hayvanın kesenin mülkü olması, kesmenin şartlarından değildir. Bunun delili ise onların kestiklerinin kerahetiyle beraber mübah olduğunu ortaya koyan rivayetlerdir. Sözkonusu rivayet; sahibinin izni olmadan kızartılan ya da pişirilen koyundan söz eden hadis-i şeriftir. Orada Resulullah (s.a.v.) "bunu esirlere yediriniz" diye buyurmuştur." (1)

KESENDE ARANAN ŞARTLARIN ÖZETİ

Aynı eser şöyle özetliyor:

ومما سبق تعرف شروط الذابح وهى ان يكون مميزاً عاقلاً مسلمًا او كتابيًا ذميًا او حربيًا قاصداً ولوكان مكرها على الذبح ذكراً او انثى طاهراً او حائضًا او جنبا بصيراً او اعمى عدلاً او فاسقًا فلا يصح ذبح غير المميز والمجنون والسكران عند الجمهور خلافًا للشافعى ولاتؤكل ذبيحة المشرك والمجوس والوثنى والمرتد وتكره عند الشافعية ذكاة الاعمى وغير المميز والمجنون والسكران وتكره عند الكل ذبيحة النصرانى او اليهود والفاسق وتارك الصلاة

(1) Fıkhussünnet, c.3, s.650-51-52

Şimdiye kadar yapılan açıklamalardan, kesen kişide aranan şartlardan da anlaşılmış oluyor ki, bu şartlar (kesen) mümeyyiz (hayvanı kesme şartlarına, besmeleye akıl erdiren) çocuk, akıllı, müslüman veya kitap ehli olmasıdır. Bu kitap ehlinin zimmi (İslâm devletinin emnu-emanının altında yaşayan gayri müslim, Hristiyan, Yahudi) veya harbi, bizimle savaşan ehl-i kitap olanlardan olması arasında fark yoktur. Kesen kişinin kesmek maksadıyla bu işi yapması gerekir, velev ki kesmek için zorlanmış (mükreh) olsun, erkek ve kadın da olabilir. Temiz, ayhali kadın veya cünüp erkek veya kadın olabileceği gibi, gözü gören veya görmeyen, adaletli veya fasık da olabilir. Buna göre mümeyyiz olmayanın, delinin, sarhoşun kesimi, Şafiilerin hilafına tersine cumhura göre sahih değildir. (yani Şafii'ye göre mezkur kimselerin kestikleri de caizdir.) Müşrik, mecusi, mürted ve putperestin kestiği yenilmez. Şafiilere göre âmânın, mümeyyiz olmayan çocuğun, delinin ve sarhoşun kestiğini yemek mekruhtur. Hristiyan veya Yahudinin, fasık veya namazı terk edenin kestiğinin yenilmesi bütün fakihlere (fıkıh bilginlerine) göre mekruhtur." (1) Çocuğun kestiği hayvanın eti helaldir, dedik. Ancak şöyle denilir;

اما اذا لايضبط ولا يعقل التسمية والذبيحة لايحل

"Ama eğer çocuk hayvanı zabt etmeye güç yetiremez, besmeleye, kesmenin şartlarına akıl erdiremezse, kestiğinin eti helal olmaz." (2)

(1) Fıkhussünnet, c.3, s.650-51-52
(2) Fethülkadir, c.8, s.408

BOĞAZLAMANIN ŞARTLARI

واما شرائط الذكاة فانواع بعضها يعم الذكاة الاختيارية والاضطرارية وبعضها يخص احدهما دون الاخر اما الذى يعمها فمنها ان يكون عاقلاً فلا تؤكل ذبيحة المجنون والصبى الذى لايعقل فان كان الصبى يعقل الذبح ويقدر عليه تؤكل ذبيحته وكذا السكران ومنها ان يكون مسلمًا او كتابيًا فلا تؤكل ذبيحة اهل الشرك والمرتد وتؤكل ذبيحة اهل الكتاب ويستوى فيه اهل الحرب منهم وغيرهم فان انتقل الكتابى الى دين غير اهل الكتاب من الكفرة لاتؤكل ذبيحته ولو انتقل غير الكتابى من الكفرة الى دين اهل الكتاب تؤكل ذبيحته وهذا اصل اصحابنا ان من انتقل من ملة من الكفر الى ملة يقربها يجعل كان من اهل تلك الملة من الاصل والمولود بين اهل كتابى وغير كتابى تؤكل ذبيحته ايهما كان الكتابى الاب او الام ثم انما تؤكل ذبيحة الكتابى اذا لم يشهد ذبحه ولم يسمع منه شئ او شهد وسمع منه تسمية الله تعالى وحده فاما اذا سمع منه انه سمى المسيح عليه السلام وحده او سمى الله سبحانه وسمى المسيح لاتؤكل ذبيحته ومنها التسمية حالة الذكاة عندنا اى اسم كان وسواء قرن بالاسم الصفة بان قال الله اكبر اعظم الله اجل الله الرحمن الرحيم وسواء كانت التسمية بالعربية او بالفارسية او اى لسان وسواء كان لايحسن العربية او يحسنها ومنها ان يريد بها التسمية على الذبيحة ومنها تجريد اسم الله تعالى من غيره وان كان اسم النبى صلى الله عليه وسلم ومنها قيام اصل الحياة فى المستأنس وقت الذبح قلت او كثرت وعند ابى يوسف ومحمد رحمهما الله تعالى لايكتفى بقيام اصلها بل تعتبر حياة مستقرة.

"Boğazlamanın şartlarına gelince, boğazlamanın bir kaç şartları vardır, bazıları hem ihtiyari hem de ıztırari (zoraki) kesime ait, bazıların da ıztırari veya ihtiyari kesime aittir.

Hem ıztırari (kesimine güç yetirilmeyen hayvana ait kesim şekli) hem de ihtiyari (kesilmesine güç yetirilen hayvana ait kesim şekli) içine alan şartları şunlardır:

1- Boğazlayan kimsenin akil olması. O halde delinin, henüz aklı ermeyen çocuğun kestiği hayvan yenilmez. Ama

çocuk hayvan kesimine akıl erdirecek yaşa gelmiş ve kesmeye kudreti yetiyorsa, o takdirde boğazladığını yemekte bir sakınca yoktur. Sarhoşun da durumu böyledir.

2- Boğazlayan kimsenin ya Müslüman ya da ehl-i kitap, Yahudi ve Hristiyan olması. O halde dinden çıkanın, ateşe ve puta tapanın, Allah'ı inkâr eden dinsizin ve aya, yıldızlara tapanların kestikleri hayvanlar yenilmez, haramdır.

Kitap ehline gelince: Bunlar ister ehl-i harp (bizimle savaşan) olsun, ister olmasın fark etmez, hepsinin de kestiği yenilir. Ama Yahudi veya Hristiyan dinini terk edip kitap ehli olmayan bir dine girerse, o takdirde boğazladığı haram olur yenilmez.

Ama dinsizin biri ya Yahudi ya da Hristiyan dinine girerse, onun da boğazladığı helal olur ve yenilir. Bu konuda bizim arkadaşlarımızın, Hanefi fıkıh bilginlerinin yanında genel kaide şudur: Hayvanı boğazlayan kişinin boğazlama anındaki durumuna itibar edilir. Binaenaleyh herhangi bir dinden başka bir dine geçen kimse, yeni girdiği din nazara alınır. O halde o esnada müslüman ya da kitap ehlinden ise, boğazladığı yenilir. Dinden çıkmış veya başka bir batıl dine sahipse yenilmez.

Ana-babasından biri kitap ehli, biri de dinsiz veya kitap ehli olmayan bir dine bağlı ise, o takdirde boğazladığı hayvan yenilir. İster babası ehl-i kitap olup, anası ehl-i kitap olmasın, isterse anası ehl-i kitap olup, babası ehl-i kitap olmasın fark etmez.

Kitap ehlinin boğazladığının yenilebilmesi için şu şart gerekir: Onlar hayvan boğazlarken müslüman yanlarında bulunmaz ve ne de dediklerinden haberi olmazsa veya yanlarında bulunur da onlar besmele veya Allah'ın ismini anarak kestiklerine şahit olursa, o takdirde kestiği yenilir. Yanında hazır bulunmaz ve ne dediğini duymazsa, o takdirde Allah'ın ismini anarak kestiğine hüküm verilir, boğazladığı yenilir.

3- Besmeleyi boğazlarken söylemesi: Besmeleden maksat, Allah'ın herhangi bir isim veya sıfatını anmaktır. İster isimle beraber sıfatı da zikredilsin; Mesela, Allah-u Ekber, Allah-u Azam, Allah-u Eçellu, Allah'urrahman, Allah'urrahim demek, bu cümledendir. Ayrıca tehlil=Lâ ilâhe illallah,Tahmid=Elhamdulillah, Tesbih, Subhanallah da demek caizdir ve yeterlidir. Aynı zamanda, Besmele veya Allah'ın ismini ister Arapça söylesin, ister Farsça veya bir başka dilce söylesin, fark etmez. Her millet kendi dilinde Allah'ın isimlerinden birini anarak boğazlayabilir. İster Arapçayı becersin, ister becermesin fark etmez.

4- Allah'ın ismini boğazlayacağı hayvanın üzerine söylemesi; Yani o hayvanı kasd ederek söylemesi şarttır. Başka bir iş için söylerse kâfi değildir. Bunun gibi hayvan boğazlamayı kasdetmeksizin sadece Tehlil veya Tahmid getirir ya da tesbihte bulunursa, kâfi değildir. Çünkü Allah'ın ismini boğazlayacağı hayvanı kastederek söylemesi gerekir. Hayvanı boğazlarken aksırır da bu sebeple el-Hamdulillah derse bu da kâfi değildir.

5- Boğazlarken Allah'ın ismini başka isimlerden ayrı tutması; (Yani Allah'ın ismi ile beraber başka bir isim söylememesi şarttır.) Velev ki Peygamberin ismi de olsun. Aksi halde hayvan murdar olup eti yenilmez. Mesela; Birisi "Bismillahi ve Muhammed" deyip keserse kesilen hayvan murdardır, yenilmez.

6- Allah'ın ismini sırf tazim için zikredip, içine dua karışmaması gerekir. Mesela; Allahumağfirli (Allah'ım beni mağfiret eyle) demesi bu kabildendir. Yani bununla caiz olmaz. Zira bu bir duadır.

(Allah'ın isminin anmasının vakti ise, tam bıçağı hayvanın boğazına götürürken veya dayadığı zamandır.)

7- Boğazlanacak hayvanın boğazlama vaktinde diri bulunması da şarttır. İmam Ebu Hanife'ye göre, az da olsa hayat belirtisi varsa boğazlanıp yenilir. İmam Muhammed ile İmam Ebu Yusuf'a göre müstakir bir hayatın bulunması şart olup, sadece hayatın aslı ile iktifa edilmez." (1)

GEBE OLAN HAYVANI BOĞAZLAMAK

Aslında gebe bir hayvanı boğazlamak doğru değildir. Zira bu durumda yavrunun zayetme tehlikesi vardır. Nitekim şöyle denilir;

شاة او بقرة اشرفت على الولادة قالوا يكره ذبحها لان فيه تضييع الولد وهذا قول ابى حنيفة لان عنده الجنين لايذكى بذكاة الام

(1) Aynı eser, c. ve s.

"Doğum günleri yaklaşmış bir koyunu veya bir sığırı kesmek mekruhtur, demişler. Zira bu durumda yavruyu zayetme durumu vardır. Bu İmam-ı Azam'ın görüşüdür. Zira ona göre gebe hayvanın kesilmesi ile yavru kesilmiş sayılmaz. (Yani ananın kesilmesi ile yavrunun kesilmesi gerçekleşmiş sayılmaz.)" (1)

Ancak İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed ve Şafii'ye göre, gebe hayvanın kesilmesi ile karnındaki yavrunun da onun bir parçası hükmünde olduğundan, onun da kesilmesi gerçekleşmiş olur. Şayet gebe hayvanın karnından yavru ölü çıkarsa, anası ile birlikte boğazlanmış kabul edilir. Onlara göre eti helaldir. Diri çıkarsa boğazlandıktan sonra eti yenir. Ancak öyle yavruyu besleyip büyütmek daha iyidir. Aslında gebe hayvanı kesmemek daha uygundur. Daha önce bu konuya değinildi.

HAYVANIN ÖLÜ VEYA DİRİ OLDUĞU KESİNLİKLE BİLİNMEZSE

Keserken sağ olduğu kesin bilindikten sonra eti helaldir. Şayet kesinlikle bilinmezse bazı belirtileri sözkonusu ise, yine de fetvası vardır. Nitekim fetva kitaplarımız şöyle derler:

وان ذبح شاة او بقرة فخرج منها دم ولم تتحرك وخروجه مثل ما يخرج من الحى اكلت عند ابى حنيفة رحمه الله تعالي وبه نأخذ رجل ذبح شاة مريضة فلم يتحرك منها الا فوها ان فتحت فاها لاتؤكل وان ضمته اكلت وان فتحت عينها لاتؤكل وان

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.286

غمضت اكلت وان مدت رجلها لاتؤكل وان قبضتها اكلت وان لم يقم شعرها لاتؤكل وان قام اكلت هذا اذا لم يعلم انها حية وقت الذبح لتكون هذه علامة الحى فيها اما اذا علمت حياتها يقينًا وقت الذبح اكلت بكل حال.

"Eğer bir kimse bir koyunu veya bir sığırı kesip te ondan hiçbir hareket görülmezse bile, diri bir hayvandan çıkması gibi ondan (normal biçimde) kan aktığı takdirde İmam-ı Azam'a göre eti yenilir, biz bunu (muteber) tutuyoruz. Yine bir adam hasta bir koyunu kesip te ondan hiçbir hareket görülmezde, sadece ağzını kımıldatırsa bakılır; Eğer ağzını açarsa yenilmez, eğer ağzını yumarsa yenilir, ağzını değil de gözlerini açarsa, yenilmez, kaparsa yenilir. Bunun gibi sadece ayaklarını salıverirse yenilmez, toparlarsa yenilir. Yine bunların dışında, boğazlandığında tüyleri olduğu gibi kalır, başka bir hareket göstermezse yenilmez, tüyleri kalkarsa hayatta iken boğazlandığına hüküm edilerek yenilir.

Tabii bunlar, boğazlanırken (ölü veya) diri olduğu (kesinlikle) bilinmeyen hayvanlar hakkındadır. Ta ki bunlar diri olduğuna delalet eden belirtiler olsun. Şayet boğazlanırken diri olduğu kesinlikle bilinirse, artık boğazlandıktan sonra bu gibi belirtiler dikkate alınmaz, her halükârda yenilir." (1)

Nitekim Fetavay-ı Kadıhanda da şöyle denilir;

وان علم حياته عند الذبح ولم تتحرك ولم يخرج منها الدم اصلاً اكلت

"Eğer boğazlarken diri olduğunu kesin bildiği takdirde

(1) Fetava-yı hindiye, c.5, s.286

ondan bir hareket görülmez ve ondan hiç bir kan çıkmazsa dahi yenilir." (1)

HAYVAN BOĞAZLANDIĞINDA KAN AKMAZSA

Bu hususta Fetevay-ı Hindiye şöyle der;

واما خروج الدم بعد الذبح فيما لايحل الا بالذبح فهل من شرائط الحل فلا رواية فيه عن اصحابنا وذكر فى بعض الفتاوى انه لابد من احد شيئين اما التحرك وأما خروج الدم فان لم يوجد لاتحل وقال بعضهم ان علم حياته وقت الذبح بغير التحرك يحل وان لم يتحرك ولا خرج منه الدم والله اعلم

"Etinin ancak kesilmekle helal olabilen hayvanı kestikten sonra, kanının akması onun etinin helal olabilmesinin şartlarından mı yoksa değil? Bu konuda ilim sahibi olan arkadaşlarımızdan herhangi bir rivayet tesbit edilmemiştir.

Ancak bazı fetva kitaplarında şöyle zikredilmektedir; "Sözü edilen hayvanlardan birisi boğazlanırken şu iki şeyin bulunması gerekir: 1- Ya (az da olsa) hareket etmesi ya da 2- Kan akması gerekir. Bu iki belirtiden biri görülmezse, eti yenilmez. Bazı ilim adamları da şöyle der;

Boğazlamadan önce diri olduğunu kesin bilirse, her ne kadar kımıldamaz ve ondan kan akmazsa dahi eti yenilir. Allah Teala her şeyi daha iyi bilendir." (2)

---

(1) Fetava-yı kadıhan (Fetava-yı hindiye ile birlikte) c.3, s.366
(2) Bedaius-senaii, c.5, s.52; Fetava-yı hindiye, c.5, s.286

ÖLMEK ÜZERE VEYA HASTA OLAN HAYVANIN KESİLMESİ

Bu konuyu da aynı eser şöyle izah eder;

اذا اشرف حيوان على الموت بسبب اعتداء او مرض ثم ذبح فهل يحل اكله؟

١- ان مات قبل الذكاة لم يؤكل اجماعًا لقوله تعالى «حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إلاَّ مَاذَكَّيْتُمْ» فهذه الحيوانات الخمسة المذكورة فى الاية «ما بعد المهل به لغير الله» لم يحل اكلها اذا ماتت قبل ادراكها حية ولم تذبح.

٢- ان نفذت مقاتل البيهمة وهى المنفوذة المقاتل (اى المقطوع بموتها) لم تؤكل عند المالكية واجاز على وابن عباس اكلها وتعمل فيها الذكاة عند الحنفية ان علمت حياتها او لم تدر حياتها فتحركت او خرج الدم وهذا يتأتى فيما اعتدى عليها الذئب فبقر بطنها وفى المنخنقة والمتردية والنطيحة لعموم قوله تعالى «إلاَّ مَاذَكَّيْتُمْ»

٣- المَيؤس من حياته ولم تنفذ مقاتله او المشكوك فى امره تؤثر الذكاة فى حل اكله عند الحنفية وهو مشهور قول المالكية مادامت حياته محققة وقال بعض المالكية لاتؤثر الذكاة فيه ولايؤكل واجاز الشافعية والحنابلة ذبح المأيوس الذى تكون فيه حياة مستقرة ولم يجزوا المشكوك فى امره وعلى هذا فاذا غلب على الظن أن المعتدى عليها تهلك باصابة مقتل او غيره قال الحنفية والشافعية تعمل الذكاة فيها وقال قوم لاتعمل الذكاة فيها وعن مالك الوجهان وقال ابن القاسم تذكى وتؤكل والمراد بالحياة المطلوب تحققها فى هذه الحالة عند الحنفية والمالكية هو وجود امارة الحياة من حركة رجل او طرفة عين او جريان نفس سواء عاشت من مثله اولا تعيش بقيت لمدة قصيرة او طويلة اى ان المطلوب بقدر حياة المذبوح بعد الذبح وهو الحد الادنى للحياة وعند الشافعية والحنابلة ان تبقى فيه حياة مستقرة يمكن زيادتها على حركة المذبوح بعد الذبح سواء انتهت الى حال يعلم انها لاتعيش معه او تعيش

"Herhangi bir saldırı veya hastalık sebebiyle ölümü yaklaşmış bir hayvan kesilecek olursa, yenilmesi helal olur mu?

(Saldırı sebebiyle ölümü yaklaşmış hayvanın kesilmesi, eti yenen bir hayvanı boğmak, vurmak, yahut da kurt gibi vahşi bir hayvanın yaralaması türünden bir saldırı olursa, sonra da sahibi buna yetişir ve keserse, yahut da yetişmeden ölürse, böyle bir hayvanın dört durumu sözkonusudur):

1- Kesilmeden ölecek olursa icmaen (Ulemanın ittifakı ile) eti yenilmez. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Ölü, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, yüksek bir yerden yuvarlanmış, süsülmüş, yırtıcı bir hayvan tarafından parçalanmış hayvanlar, kestikleriniz hariç olmak üzere üzerinize haram kılındı." Ayet-i kerimede "Allah'tan başkası adına kesilenler"den sonra sözü geçen beş çeşit hayvanın etinin, hayatta iken yetişip kesilmesi halinde helâl olur, aksi halde ölecek olurlarsa yenilmesi helâl olmaz.

2- Hayvan öldürücü yerlerine isabet alırsa ki böyle bir hayvan öldürücü yerlerine isabet almış, ölümü kati (kesin) olan hayvanlar bu hayvan Malikilere göre yenilmez. Hz. Ali ve İbn Abbas (r.a.) yenilmesini caiz görmüşlerdir. Şafiilerle Hanbelilere göre, eğer canı çıkmamışsa kesilir, Hanefilere göre hayatta olduğu bilinir, yahut bilinmez de hareket eder veya ondan kan çıkarsa, kesilmekle helâl olur. Böyle bir durum kurdun saldırısına uğrayıp karnı deşilmiş, boğulmuş, yüksek yerden yuvarlanmış ve süsülmüş olan hayvanlar hakkında da sözkonusudur. Çünkü Yüce Allah'ın; "Kestikleriniz müstesna" ayeti umumidir.

3- Öldürücü yerleri isabet almadığı halde hayatından umut kesilmiş veya hakkında şüphe edilen hayvan. Hanefilere göre etinin yenilmesinin helal oluşunda kesmenin etkisi vardır. Hayvanın yaşadığı kesin olarak bilindiği sürece Malikilerin meşhur görüşü de budur. Bazı Malikiler ise şöyle demektedirler: "Böyle bir hayvanda kesmenin etkisi olmaz ve eti yenilmez." Şafiilerle Hanbelilere göre, canı çıkmamış müstakir hayatı bulunan, fakat hayatta kalacağından umut kesilmiş hayvanı kesmeyi caiz görürlerken, durumunda şüphe edileni caiz görmemişlerdir. Buna göre saldırıya uğramış olan hayvanın öldürücü yere veya başka bir yere isabet alması sebebiyle öleceği tahmin edilirse Hanefiler ve Şafiiler bu hayvanda kesmenin etkisi vardır derken, bir grup da kesmenin (etini helâl kılmak suretiyle) etkisinin olmadığını söylemişlerdir. İmam Malik'ten her iki görüş de rivayet edilmiştir. İbnülkasım ise kesilir ve yenilir, demektedir. (Ona göre kesmenin etkisi var demektir.)

Hanefilerle Malikilere göre, böyle bir halde tahakkuku istenen hayattan maksat, ayağın kıpırdaması veya gözünü oynatması, nefes alıp vermesi gibi canlılık belirtilerinin varlığıdır. Bu gibi bir halde yaşamasının mümkün olup olmaması fark etmez. Bu halde uzun bir süre veya kısa bir süre kalması da durumu değiştirmez. Yani burada aranan şey, kesilen hayvanın kesildikten sonraki hayatı kadar bir canlılıktır ki, bu da hayatta oluşun asgari sınırıdır.

Şafiilerle Hanbelilere göre hayvanda, "hareketülmezbuh" denilen, yani kesilen hayvanın hareketinden daha fazla

bir hareketin olması mümkün olabilecek bir müstakir hayatın kalmış olması gerekir. Bu durumdaki hayvanın yaşayabilir veya yaşayamaz bir noktaya gelmiş olması durumu değiştirmez."

HAYAT ÇEŞİTLERİ

والحياة عند الشافعية والحنابلة ثلاثة انواع

١- الحياة المستمرة وهى الطبيعية الباقية التى خروجها بذبح او نحوه والذكاة تؤثر فيها بالحل

٢- الحياة المستقرة هى مايوجد معها الحركة الاختيارية بقرائن وامارات تغلب على الظن بقاء الحياة ومن اماراتها انفجار الدم بعد قطع الحلقوم والمرئ والاصح الاكتفاء بالحركة الشديدة ولا يشترط العلم بوجود الحياة المستقرة عند الذبح بل يكفى الظن بوجودها بقرينه كشدة الحركة او انفجار الدم وهذه تحل الذبيحة فان شك فى وجودها حرم تغليبا للتحريم

٣- حياة المذبوح او حركة عيش المذبوح وهى التى لايبقى معها سمع ولا ابصار ولا حركة اختيار وهذا النوع ان وجد له سبب يحال عليه الهلاك كما لو مرض الحيوان بأكل نبات مضر حتى فى آخر رمق لم يحل على المعتمد وان لم يوجد سبب يحال عليه الهلاك كأن مرض الحيوان اوجاع حتى صار فى آخر رمق فذبحه حل اكله

Şafiilerle Hanbelilere göre hayat üç türlüdür:

a) Sürekli hayat: Kesilerek veya buna benzer bir yolla (ruhu) çıkana kadar (eceli gelinceye kadar) kalan tabii hayattır ki, kesim bu durumdaki hayvanı helal kılmak suretiyle etkileyicidir.

b) Müstakir hayat: Canlılığın varlığı ihtimalini daha çok uyandıran bir takım karine ve emareler ile birlikte, ihtiyari hareketin de beraberinde bulunduğu hayattır. Nefes ve

yemek borusunun kesilmesinden sonra kanın fışkırması, bunun emareleri arasındadır. Daha sahih olan görüşe göre şiddetli hareket ile yetinilir. Kesim esnasında müstakir hayatın varlığnın bilinmesi şart değildir. Şiddetli hareket veya kanın fışkırması gibi bir emare ile onun canlı olduğunu düşünmek yeterlidir. Bu durum hayvanın kesilmek ile helal olması hükmünü verir. Bu hayatın varlığından şüpheye düşecek olursa, haram olduğu hükmü verilir. Zira haram yönü daha galib gelir.

c) Kesilmiş hayvanın hayatı veya kesilmiş havyan hareketini: Görmenin ve ihtiyari hareketin beraberinde bulunmadığı canlılıktır. Böyle bir canlılığın herhangi bir sebebi var ise, helak (yok olmak) ona bağlı kabul edilir. Mesela, hayvan zararlı bir bitki yiyerek hastalanırsa ve can çekişecek noktaya kadar gelse, muhtemel olan görüşe göre helal olmaz. Ancak helak olma noktasına gelişinin bağlanacağı bir sebep bulunmazsa mesela, hayvan ölüm haline yaklaşacak kadar hastalanır veya aç kalır, sonra da bunu kesecek olursa yenilmesi helal olur." (1)

Aynı eser şöyle devam eder:

اثر الذكاة فى الحيوان المريض

اتفق الفقهاء على تأثير الذكاة وحل الاكل فى الحيوان المريض الذى لم يشرف على الموت واختلفوا فى تأثير الذكاة فى الحيوان الذى اشرف على الموت من شدة المرض فقال الجمهور وهو المشهور عن مالك ان الذكاة تعمل فيه وقال بعضهم ان الذكاة لاتعمل فيه.

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.620

وسبب الخلاف تعارض القياس مع الأثر فالجمهور اخذوا بحديث كعب بن مالك المتقدم ان جارية له كانت ترعى غنما بسلع فابصرت شاة مشرفة على الموت فادركتها وذبحتها بحجر فسئل رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: كلوها.

والبعض اخذ بالقياس وهو ان الذكاة انما تؤثر فى الحى وهذا فى حكم الميت والحنفية من الجمهور على المفتى به فصلوا فى المريضة وفى الحالة الاخيرة من احوال المنخنقة والمتردية والنطيحة فقالوا

أ- ان علمت حياة الشاة وان كانت حياتها خفيفة على المفتى به وقت الذبح اكلت مطلقًا وان لم تتحرك ولم يخرج الدم والحياة القليلة او الخفيفة هى ان يبقى فى الشاة من الحياة بقدر ما يبقى فى المذبوح بعد الذبح.

ب- اذا لم تعلم الحياة فتحركت او خرج الدم حلت وان لم تتحرك او لم يخرج الدم لم تحل وعلامات الحياة والموت تعرف بما يأتى فتح الفم او العين ومد الرجل ونوم الشعر علامة الموت لانها استرخاء والحيوان يسترخى بالموت وعكس ذالك يدل على الحياة فضم الفم والعين وقبض الرجل ووقوف الشعر علامة الحياة.

ÖLMEK ÜZERE OLMAYAN HASTA HAYVANDA KESMENİN TESİRİ

"Ölmek üzere olmayan hasta hayvanı kesmenin etkili olduğu ve yenilmesinin helal olduğu üzerinde fakihlerin (Fıkıh bilginlerinin) arasında ittifak vardır. Hastalığın şiddeti dolayısıyla ölüm sınırına gelmiş hayvana, kesmenin etkisi konusunda da görüş ayrılıkları vardır.

İmam Malik'in de içinde bulunduğu cumhura göre böyle bir hayvanda kesmenin etkisi olur. Bir kısmı ise kesmenin böyle bir hayvana etkisi olmaz, demişlerdir.

Bu konudaki görüş ayrılığının sebebi, kıyas ile rivayetin

çelişmesidir. Cumhur, az önce geçen Kab b. Malik'in hadisini esas almışlardır. "Onun bir cariyesi Sel tepesinde koyun otlatırmış. Bir koyunun ölmek üzere olduğunu görmüş, ona yetişip bir (keskin) taş ile kesmişti. Resulullah (s.a.v.)'a durumu sorunca, o da "onu yeyiniz" diye buyurmuştur."

Fakihlerin bir kısmı ise bu konuda kıyas'ı delil kabul etmişlerdir. Ona göre de kesim ancak hayatta olan hayvanda etkilidir.

Cumhur arasında yeralan Hanefi alimlerin, fetvaya esas olan görüşüne göre, hasta olan hayvan ve boğulmuş, yüksek yerden düşmüş ve süsülmüş hayvanın son hali hakkında konuyu etraflı bir şekilde ele alarak şöyle demişlerdir;

a) Eğer kesim esnasında koyunun hayatta olduğu biliniyorsa fetvaya esas olan görüşe göre, hayatı çok hafif dahi olsa, mutlak olarak yenilir; isterse hareket etmesin ve kan çıkarmasın. Az veya hafif hayat, kesilen hayvanda kesimden sonra görüldüğü kadarıyla hayattan eser bulunmasıdır.

b) Şayet hayatta olduğu bilinmez fakat hareket eder, yahut da kan çıkarsa helal olur. Hareket etmez veya kan çıkmazsa helal olmaz. Hayatın ve ölümün belirtileri ise, aşağıdaki şekillerde bilinir: Ağzını veya gözünü açması, ayağını uzatması. Tüylerinin yatışması ise ölümün alametidir. Çünkü bu bir çeşit gevşemedir. Hayvan öldükten sonra gevşer. Bunların aksi ise hayata delildir, ağzın ve gözün kapalı olması, ayağın çekilmesi, tüylerinin dik durması hayatın belirtisidir."

ANNENİN KARNINDAKİ YAVRUNUN DURUMU

Bu konuda mezkur eser kâfi derecede beyanat vermiştir. Beyanatı aynen şöyledir:

لذكاة الجنين اربعة احوال

الاول ان تلقيه الام قبل الذبح فلا يؤكل اجماعا

الثاني ان تلقيه حيا قبل الذبح فلا يؤكل الا ان يتذكى (يذبح) وهو مستقر الحياة.

الثالث ان تلقيه حيًا بعد تذكيتها فان ذبح وهو حي اكل وان لم تدرك ذكاته في حال الحياة فهو ميتة

الرابع ان تلقيه الام ميتا بعد تذكيتها وهذا موطن الخلاف بين الفقهاء.

أ- فقال ابو حنيفة وزفر والحسن بن زياد لايؤكل بتذكية الام لان الله تعالى حرم الميتة وحرم المنخنقة والجنين ميتة لانه لاحياة فيه والميتة كل حيوان مات من غير ذكاة او ان الجنين مات خنقا فيحرم بنص القرآن

ولا يجعل الجنين تبعا لامه لانه يتصور بقائه حيا بعد ذبح الام فوجب افراده بالذبح ليخرج الدم عنه فيحل به ولا يحل بذكاة امه اذا المقصود بالذكاة اخراج دمه ليتميز من اللحم فيطيب فلا تكون تبعا للام

والمراد بحديث «ذكاة الجنين ذكاة امه» هو التشبيه اى كذكاتها فلا يدل على انه يكتفى بذكاة الام والخلاصة ان الجنين الميت لايؤكل عند الحنفية اشعر او لم يشعر اى تم خلقه او لم يتم لانه لاشعر الا بعد تمام الخلق.

ب- وقال جمهور الفقهاء ومنهم صاحبا ابى حنيفة يحل اكل الجنين اذا خرج ميتا بذكاة امه لو وجد ميتا في بطنها او كانت حركته بعد خروجه كحركة المذبوح

ويشترط فيه عند المالكية ان يكون قد كمل خلقه ونبت شعره لما روى عن ابن عمر وجماعة من الصحابة وقال كعب بن مالك «كان اصحاب رسول الله صلى الله

عليه وسلم يقولون: اذا أشعر الجنين فذكاته ذكاة أمه»

واجاز الشافعية والحنابلة اكل الجنين الميت اشعر اولم يشعر لما روى ابن مالك عن ابن ليلى قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «ذكاة الجنين ذكاة امه اشعر اولم يشعر»

ودليل الجمهور على الجواز حديث حسن «ذكاة الجنين ذكاة امه» بل القياس يقتضى ان تكون ذكاة الجنين ذكاة امه: لانه جزء منها فلا معنى لاشتراط الحياة فيه.

Ceninin (ana rahmindeki yavrunun) kesilmesi hakkında dört hal üzere açıklama yapılmıştır:

1- Annenin kesilmesinden önce onu ölü olarak düşürmesi: Bu ceninin icma ile yenilmez (yani bütün ulemanın ittifakı ile yenilmez.)

2- Kesilmeden önce annenin onu diri olarak doğurması: Bu yavru olduğu sürece kesilmedikçe yenilmez.

3- Hayvanın kesiminden sonra yavrunun canlı olarak doğması. Şayet canlı iken kesilirse, yenilir. Eğer hayatta iken yetişilip kesilmezse meyte (murdar) olur.

4- Kesimden sonra ölü olarak doğması: İşte fakih (fıkıh bilginleri) arasında görüş ayrılığının olduğu yer burasıdır:

a) Ebu Hanife, Züfer ve el-Hasan b. ziyad annenin kesilmesi ile bu şekildeki ceninin (yavrunun) eti yenilmez demişlerdir. Çünkü şanı Yüce Allah, meyteyi ve boğularak ölmüş olanı yemeyi haram kılmıştır. Cenin (ana karnındaki) yavru ise bu durumda bir murdardır. Çünkü onda hayat yoktur. Meyte ise kesilmeden ölen her türlü hayvandır.

Yahut cenin bu durumda boğulmuş olarak ölmüş olabilir, yine Kur'an nassı ile öyle bir hayvanın yenilmesi haramdır.

Böyle bir durumda ana karnındaki yavru annesine tabi olmaz. Çünkü annenin kesilmesinden sonra onun hayatta kalması tasavvur edilebileceğinden, kanının çıkması ve böylece yenilmesinin helal olabilmesi için ayrıca onun da kesilmesi gerekir. Sırf annesinin kesilmesi ile bu yavru helal olmaz. Çünkü kesimden maksat, kanı etten ayırmak ve böylece etin helal olmasını sağlamaktır. Dolayısıyla bu durumda cenin, anneye tabi olmaz.

"Ceninin kesilmesi, annenin kesilmesidir" hadisinden maksat ise benzetmedir, yani onun kesilmesi gibi kesilir, demektir. Bu hadis, annesinin kesilmesi ile yetinilmesinin gereğine delil değildir. Kısaca ölü cenin, Hanefilere göre tüyü bitmiş olsun veya olmasın yani hilkatı (bütün azaları) tamamlanmış olsun veya olmasın, yenilmez. Çünkü onun tüyünün bitmesi hilkatinin tamamlanmasından sonra olur.

b) Aralarında Ebu Hanife'nin iki talebesi Ebu Yusuf ile Muhammed'in de bulunduğu fakihlerin cumhuru ise şöyle demektedir: Cenin, annesinin kesilmesi ile ölü olarak çıkarsa yahut da karnında ölü bulunursa ya da karnından çıktıktan sonraki hareketleri, kesilmiş hayvanın hareketleri gibi olursa yenilmesi helal olur.

Malikilere göre onda hilkatinin tamamlanmış ve tüyünün bitmiş olması şart aranır. Çünkü İbn Ömer ile bir grup ashabtan yapılan böyle bir rivayet gelmiş ve ayrıca Kab b. Malik şöyle demiştir: "Resulullah (s.a.v.)'ın ashabı, ceninin

tüyü bittiği takdirde annesinin kesilmesi onun da kesilmesidir, derlerdi."

Şafiiler, Hanbeliler, tüyü bitmiş olsun veya olmasın ölü ceninin, yenmesi caiz görmüşlerdir. Çünkü İbn Mubarak, İbn Ebi Leyla'dan şöyle dediğini rivayet etmektedir; "Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki; Annesinin kesilmesi ceninin de kesilmesi demektir." Tüyü ister bitmiş olsun, ister bitmemiş olsun. Bunun caiz olduğuna dair cumhurun delili şu hasen hadistir: "Annesinin kesilmesi ceninin de kesilmesidir." (Sünnete uygun olan bu görüş kanaatimce daha sahihtir.) Hatta Kıyas da annesinin kesilmesinin ceninin kesilmesini gerektirmektedir. Çünkü cenin annesinden bir parçadır, o bakımdan onda hayatın bulunmasını şart koşmanın manası yoktur."(1)

Demek ki kesilen hayvanın karnından ölü olarak veya kesecek kadar sağ kalmadan hemen ölen yavrunun bütün azaları tastamam olmayıp, yaratılışı tamamlanmadığı takdirde hem Şafii'ye göre hem de İmam-ı Azam'a göre yenmez. Yani haramdır. Ancak sağ olarak çıkıp ta kesilirse o takdirde helaldir. Nitekim şöyle denilir;

وقال ابو يوسف ومحمد رحمهما الله اذا تم خلقه اكل وهو قول الشافعية

"Ebu Yusuf ile Muhammed'e göre eğer onun (yani ana karnından çıkan) yavrunun (azaları tam olup) yaratılışı tamamlandı ise yenilir. Bu aynı zamanda İmam Şafii'nin de görüşüdür." (2)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.668
(2) Fethülkadir, c.8, s.417

مكروهات التذكية

- يكره فى الذبح او التذكية ترك السنن السابقة فتكون مكروهات التذكية مايأتى:

١- ترك التسمية عند من لايوجبها او لايشترطها وهم الشافعية وبعض المالكية او قرن اسم الله بأسم محمد او غيره ويكره عند الحنفية ان يقول الذابح عند الذبح اللهم تقبل من فلان وان قال ذالك قبل التسمية والاضطجاع او بعد الذبح جاز

٢- التوجه بالذبيحه لغير القبلة لمخالفة السنة

٣- نحر الشاة وذبح الابل عند الحنفية لمخالفة مائبت بالسنة ولا يكره ذالك عند الشافعية والحنابلة لعدم ورود نهى فيه

٤- التعذيب او زيادة الالم بلا فائدة مثل قطع الرأس وكسر الرقبة وبلوغ النخاع والذبح من القفا وجر الحيوان برجله الى المذبح وحد الشفرة امامه بعد الاضجاع والذبح امام بهيمة اخرى لمخالفة الثابت فى السنة والسلخ او النخع (قطع النخاع) قبل ان يبرد الحيوان

٥- الذبح بالسن والظفر والعظم المنزوعين عند الحنفية الذين يجيزون التذكية بها مع الكراهة لما فيه من الضرر بالحيوان كذبحه بشفرة كليلة اما الذبح بالقائم غير المنزوع من الظفر ونحوه فلا يحل

KESMENİN MEKRUHLARI

Hayvan kesiminde az önce kayd edilen sünnetlerin terkedilmesi mekruhtur. Buna göre kesmenin mekruhları şu şekilde sıralanmaktadır:

1- Besmelenin onu vacib veya şart görmeyenlere göre ki bunlar Şafiilerle bir kısım Malikilerdir, terk edilmesi yahut da Allah'ın adı ile birlikte Muhammed (s.a.v.)'in adının veya başkasının adının zikredilmesi. Hanefilere göre kesen

kimsenin kestiği sırada "Allahım, filandan kabul buyur" demesi de mekruhtur. Şayet bunu besmele çekmeden ve yatırmadan önce yahut da kestikten sonra söylerse, caizdir.

2- Hayvanı kıbleden başka bir tarafa yöneltmek. Böyle yapmak sünnete aykırıdır.

3 Hanefilere göre koyunların nahr edilmesi; (ayakta ve göğüse yakın yerden kesilmesi) Buna karşılık develerin zebh edilmesi (çeneye yakın yerden yatırılarak kesilmesi) Çünkü bu şekil, sünnette sabit olana aykırıdır. Ancak Şafii ve Hanbelilere göre mekruh değildir, çünkü buna men eden herhangi bir şey varit olmamıştır.

4- Faydası olmayan fazladan bir acı, yahut da eziyet vermek. Başı kesmek, boynu kırmak, boynundaki beyaz iliğe kadar ulaşmak, boynun arka tarafından kesmek, hayvanı ayaklarından kesim yerine kadar sürüklemek, yatırdıktan sonra gözünün önünde bıçağı bilemek, bir başka hayvanın gözü önünde kesmek. Çünkü bunlar sünnette sabit olanlara aykırı uygulamalardır. Hayvan, soğumadan önce derisini yüzmeye başlamak yahut da boynundaki beyaz iliği koparmak.

5- Bunlarla hayvan kesmeyi kerahetle birlikte caiz gören Hanefilere göre, çıkartılmış bulunan diş, tırnak ve kemik ile kesmek. Çünkü bu şekilde kesmeye çalışmak, tıpkı körelmiş bir bıçak ile kesmek gibi hayvana zarar (eziyet) verir. Çıkartılmayıp yerinde duran tırnak ve benzeri şeylerle kesmek ise helal değildir (haramdır)." (1)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.

سنن التذكية

يستحب فى التذكية مايأتى وهى سنن الذبح

١- التسمية عند من لايوجبها وهم الشافعية والتكبير فيقول بسم الله والله اكبر ولا يقل باسم الله واسم محمد واضاف الشافعية ويصلى على النبى صلى الله عليه وسلم عند الذبح لانه محل طاعة

٢- كون الذبح بالنهار ويكره تنزيها عند الحنفية بالليل قياسا على الاضحية خشية الخطأ من الذبح وقد روى عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه نهى عن الاضحية ليلاً وعن الحصاد ليلاً

٣- توجه الذابح والذبيحة نحو القبلة لان القبلة جهة معظمة والتذكية عبادة وكان الصحابة اذا ذبحوا استقبلوا القبلة ولان النبى صلى الله عليه وسلم لما ضحى وجه اضحيته الى القبلة وقال وجهت وجهى... الايتين فان لم يستقبل ساهيا او لعذر اكلت

٤- اضجاع الذبيحة على شقها الايسر برفق ورأسها مرفوع ويأخذ الذابح جلد حلقها من اللحى الاسفل فيمده حتى تتبين البشرة ثم يمر السكين على الحلق تحت الجوزة حتى يقف من عظم الرقبة فان كان اعسر جاز ان يجعلها على شقها الايمن ويكره ذبح الاعسر ويستحب ان يستنيب غيره.

٥- نحر الابل قائمة معقولة الركبة اليسرى وذبح البقر والغنم مضجعة لجنبها الايسر وتترك رجلها اليمنى وتشد باقى القوائم لقوله تعالى فى الابل «فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ» قال ابن عباس «اى قياما على ثلاث» اما الشاة ففى الصحيحين: «انه صلى الله عليه وسلم اضجعها» وقيس عليها البقر وغيره لانه اسهل على الذابح فى اخذه السكين باليمين وامساك الرأس باليسار

٦- قطع الاوداج كلها والتذفيف اى الاسراع بالذبح ويكره قطع البعض دون البعض لما فيه من ايطاء فواة الحياة ولايبلغ بالذبح النخاع (وهو العرق الابيض الذى يكون فى عظم الرقبة) ولا ابانة الرئس ولو فعل ذالك يكره لما فيه من زيادة ايلام من غير حاجة اليه

٧- احداد الشفرة (السكين العظيمة) قبل الاضجاع لا بمرئ البهيمة لانها تعرف المهالك فتحرز عنها فاذا احد الشفرة وقد اضجعها يزداد المها

٨- الترفق بالبهيمة فلا يضرب بها الارض ولاتجر برجلها الى المذبح لانه الحاق زيادة الم بها من غير حاجة اليها فى التذكية .

KESMENİN SÜNNETLERİ

Kesim esnasında aşağıdaki fiilleri yapmak müstehaptır. (şer'an sevilen şeydir)

1- Şafiilere göre besmele çekmek ve tekbir getirmek. Buna göre; "Bismillahi vellahu ekber "Allah'ın ve Muhammed'in adıyla" diye söylemezsin. Şafiiler şunu da eklemişlerdir. Hayvan kestiği esnada Peygamber (s.a.v.)'e salat-u selâm getirir. Çünkü bu bir ibadet halidir.

2- Kesmenin gündüz yapılması: Hanefilere göre geceleyin yapılması tenzihen mekruhtur. Bu konuda kurbana kıyas edilmiştir. Aynı zamanda gece kesmede hata yapma korkusu da vardır. Resulullah (s.a.v.)'den gelen rivayete göre; "O, geceleyin kurban kesilmesini ve hasad yapılmasını men etmiştir." (Bunun hikmeti de şudur: Gündüz hasad edilirse fakirler yere dökülenlerden istifade ederler.)

3- Kesenin ve kesilen hayvanın kıble tarafına yönelmesi. Çünkü kıble tazim edilen bir yöndür. Hayvan kesmek de bir ibadettir. Sahabe-i kiram, hayvan keserlerken kıbleye yönelirlerdi. Peygamber (s.a.v.)'de kurbanı keserken kestiği kurbanı kıbleye yöneltip: "Veccehtu, vechiye"

diye başlayan (En'am, 76-80) ayetlerini okudu. Şayet unutarak veya özür sebebiyle kıbleye yönelmeyecek olursa, hayvanın eti yenilir.

4- Kesilecek hayvanın yumuşaklıkla başı üstte tutularak sol yanı üzerine yatırılması: Hayvanı kesen kişi alt çenesinden itibaren boğazı üzerindeki deriyi alıp teni görününceye kadar açar. Ondan sonra boğazın çıkıntısının altından boynundaki kemikte duruncaya kadar bıçağı götürüp getirir. Şayet solak ise hayvanı sağ yanın üzerine yatırması caizdir. Bununla beraber solağın kesmesi mekruhtur, onun başkasına vekalet vermesi müstehaptır.

5- Deve, sol dizi bağlı olarak ayakta boğazlanır, sığır ve koyun sol tarafı üzerinde yatırılmış olarak kesilir. Sağ ayağı serbest bırakılır, diğer ayakları ise bağlanır. Çünkü Yüce Allah, develer hakkında şöyle buyurmuştur: "Onları ayakları üzere iken Allah'ın adını zikr ederek kesin." (Hacc, 36) İbn Abbas der ki: "Yani üç ayağı üzerinde ayakta olarak kesin demektir." Koyun hakkında ise Buhari ve Müslim'de: "Resulullah (s.a.v.)'ın koyunu yatırarak kestiğini" rivayet edilmiştir. İnekler ve diğerleri de koyuna kıyas edilmiştir. Çünkü bıçağın sağ ele alınması, sol elle de başının tutulması kesene daha bir kolaylık olur.

6- Kesilmesi gereken bütün damarları kesmek ve kesim işini çabuk yapmak. Bir kısmının kesilip bir kısmının bırakılması mekruhtur. Çünkü bu durumda canın çıkması gecikir. Diğer tarafta kesim işini boyun omurunda bulunan beyaz damara kadar ulaştırmamalı, kafayı gövdeden

ayırmamalıdır. Bunu yapmak mekruhtur. (Zira bu gibi hareketler hayvana gereksiz yere eziyet vermektir. (Günahtır.)

7- Hayvanı yatırmadan önce ve hayvanın görmeyeceği bir yerde bıçağın bilenmesi, hayvan tehlikeli şeyleri iyice bildiği için, kesici aletleri de tanımakta ve bunun sonucu onlardan çekinmektedir. Hayvanı yatırdıktan sonra bileyecek olursa, acısı daha da artacaktır.

8- Hayvana yumuşak muamele etmek. Onu yere hızla vurmamak, kesileceği yere ayaklarından çekilerek götürülmemelidir. Çünkü bu hareket kesme işinde lüzumlu olmayan fazladan eziyet vermektir." (1)

ما يحرم اكله من المذبوح

قال الحنفية لاتؤكل سبع اشياء من اجزاء الحيوان المأكول وهي الدم المسفوح والذكر والانثيان والقبل والغدة والمثانة والمرارة لقوله عز شانه «وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ» وهذه الاشياء السبعة مما تستخبثه الطباع السليمة وروى عن مجاهد انه قال وكره رسول الله صلى الله عليه وسلم من الشاة الذكر والأنثيين والقبل والغدة والمرارة والمثانة والدم» والمراد منه كراهة التحريم بدليل انه جمع بين الاشياء الستة وبين الدم في الكراهة والدم المسفوح محرم والمروى عن ابى حينفة «الدم حرام واكره الستة»

KESİLEN HAYVANIN YENİLMESİ HARAM OLAN KISIMLARI

"Hanefiler Yenilen hayvanın yenilmesi haram olan yedi kısımı vardır derler. Bunlar: Akmış olan kan, erkeklik

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.672

organı, taşaklar, dişilik organı gudde, (herhangi bir rahatsızlık sebebiyle deri ile et arasında meydana gelen sertleşmiş bir et parçasıdır.) mesane ve öd. Çünkü şanı Yüce olan Allah şöyle buyurmuştur: "Ve o (Peygamber) onlara hoş ve temiz olan şeyleri helal kılar, murdar şeyleri de onlara haram kılar." (Araf, 157) Bu yedi şey ise, normal ve sağlam tabiatın (karakterin) iğrendiği şeyler arasındadır. Mücahid'den şöyle dediği rivayet edilmiştir. Resulullah (s.a.v.) koyun türünden şunları yemeyi kerih görmüştür. "Erkeklik organı, dişilik organı, taşak, gudde, öd, mesane ve kan" kerahetten maksat ise tahrimidir. (Yani harama yakındır). Bunun delili ise altı şey ile birlikte kanın da kerahet hükmünde bir arada zikr edilmiş olmasıdır. Halbuki akıtılmış olan kan, haram kılınmıştır. Ebu Hanife'den rivayet edilen şu: "Kan, haramdır ve geri kalan altısını ise kerih görüyorum." (1) Yani kanın haram oluşu kesin nass iledir. Diğer kalan altı şeyin haram oluşu içtihad ve yoruma açık olan kitab ile sünnetin hadis-i şerifin) açık ifadesine göredir. Dolayısıyla mekruhtur, denilmiştir. Ancak tahrimi kerahet kasd edilmiştir.

KESME ALETİ:

اتفق الفقهاء على ان كل ما انهر الدم وفرى الاوداج من حديد او صخر او عود او قضيب او زجاج محل التذكية به

"Demir, keskin taş, tahta parçası, kesilmiş dalın keskin

(1) Bedaii, c.5, s.61

tarafı ile, cam parçası, vb. kanı akıtabilen ve kesilmesi gerekli olan damarları yaralayıp, kesebilecek her türlü aletle hayvan kesmenin helal olduğu üzerinde fakihler (fıkıh bilginleri) ittifak etmişlerdir." (1)

Kör bıçakla hayvanı kesmek mekruhtur.

وقال الشافعية يحل الذبح بكل محدد (له حد) يجرح (يقطع) او يخرق بحده لابثقله كحديد ونحاس وذهب وخشب وقصب وحجر وزجاج الا ظفراً او سنًا وعند الشافعية وسائر العظام متصلا كان او منفصلا من آدمى او غيره

"Şafiilerle Hanbelilere göre: Keskinleştirilmiş, yaralayan (kesen) yahut da ağırlığı ile değil de keskinliği ile delen demir, bakır, altın, tahta, kamış, taş ve cam gibi şeylerle tırnak ve diş hariç olmak üzere kesim helaldir. Şafiilere göre insandan veya başkasından olsun, bitişik veya ayrı olsun, sair kemikler de böyledir. (Diş ve tırnak gibidir. Yani onlarla kesim olmaz.)" (2)

YENİLMEYEN HAYVANLARIN KESİLMESİYLE DERİLERDEN YARARLANMAK

Bu hususta şöyle denilir;

واصح مايفتى به عند الحنفية ان اللحم والشحم من الحيوانات غير مأكولة اللحم لايطهر بالذكاة والجلد يطهر بها وقال الشافعية لاتؤثر الذكاة فى شئ من الحيوان غير المأكول

(1) İnaye (Fethülkadir) c.8, s.415; Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.675
(2) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.674; Muğnilmuhtac, c.4, s.273

"Hanefilerde, fetvaya esas olan esah görüş şudur: Yenilmesi caiz olmayan hayvanların et ve yağı, kesmek ile temiz olmaz, deri ise temiz olur. (Yemek dışında deriden yararlanmak caizdir.) Şafiiler eti yenmeyen hiç bir hayvanın hiç bir kısmında kesmenin etkisi olmaz. (Yani eti haram olup, ondan yararlanmak caiz olmadığı gibi, derisinden de istifade edilmez.)" (1)

Ancak tabaklanmakla temizlenir. Fakat Hanefilere göre kesmenin onda etkinliği vardır. Tıpkı derilerin temizlenmesinde tabaklanmanın etkisinin olduğu gibi. Ama Hanefilerde de yenmeye kıyasen kullanmanın da caiz olmayacağı şeklinde bir başka görüş vardır.

Şüphe ve hilaflardan kurtulmak için en iyisi öyle bir durumdaki hayvanın derisini tabaklamak suretiyle temizleyip ondan öylece istifade edelim.

السكين الكالة: لو ذبح بسكين كالة حل عند الشافعية بشرطين ان لا يحتاج الى قوة الذابح وان يقطع الحلقوم والمرئ قبل انتهاء الحيوان الى حركة مذبوح ويقرب منه قول الحنابلة ان كانت الآلة كالة وابطأ قطع الحيوان وطال تعذيبه لم يبح اكله لانه مشكوك في وجود مايحله

KÖR BİR BIÇAK (İLE KESMEK)

"Kör bir bıçakla kesilen hayvan Şafiilere göre iki şartla helal olur: Kesmenin, kesenin gücü ile değil de aletin kesmesiyle olması, (nefes) borusu ile (yemek borusunun hay-

(1) Aynı eser, c. ve s.

vanın kesilmiş bir şekildeki hareketi gibi hareket edecek noktaya gelmeden önce kesilmiş olması. Hanbelilerin görüşü de buna yakındır: Eğer kesme aleti kör olur da, hayvanın kesimi gecikirse, ona uzunsüre eziyet verilirse, etini yemek mübah olmaz. Çünkü böyle bir hayvanın kesimle yenilmesini helal kılacak şeyin varlığında şüphe ve tereddüt vardır." (1)

Evet hayvanları boğazlamak hususunda daha önce de açıkladığımız gibi yemek borusu ile nefes borusu ve her iki kalın damarlarını kesip, kanlarını akıtacak herhangi bir aletle kesmek caizdir. Ancak bu alet hayvana eziyet yermeyecek kadar keskin olmalıdır. Nitekim Seyyid Sabık da şöyle der;

ويكره ان يكون الذبح بآلة كآلة «قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إنَّ اللّٰهَ كَتَبَ الاِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَاِذَا قَتَلْتُمْ فَاَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَاِذَا ذَبَحْتُمْ فَاَحْسِنُوا الذِّبْحَةَ وَلْيُحِدَّ اَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ»

"Kör bir bıçakla (hayvanı) kesmek mekruhtur. Nitekim Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur; "Gerçekten Cenab-ı Hak (c.c.) her şeyin üzerine bir iyilik farz kılmıştır. Binaenaleyh öldürdüğünüzde ölmeyi güzelleştirin ve kestiğinizde kesmenizi iyileştiriniz ve (hayvanı kesmek isteyen) herhangi biriniz olursa bıçağını keskinleştirsin ve hayvanı rahatlatsın (yani kesim işini çabuklaştırsın.)" (2)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.677
(2) Fıkhüssünnet, c.3, s.252

ŞER'İ USULE GÖRE KESİLEN HAYVANIN TÜRLERİ

والحيوان بالنسبة للذبح او الذكاة الشرعية انواع ثلاثة مائي وبرى وبرمائى (برى - مائى) لان منه مايؤكل بدون ذكاة ومنه مايؤكل بالذكاة ومنه ما لايؤكل وان ذكي

النوع الاول الحيوان المائى هو الذي لايعيش الا فى الماء فقط وللعلماء فى اكله رأيان

١- مذهب الحنفية جميع ما فى الماء من الحيوان محرم الاكل الا السمك خاصة فانه يحل اكله بدون ذكاة الا الطافى منه فان مات وطفا على الماء لم يؤكل

٢- مذهب الجمهور غير الحنفية ورئيهم هو الاصح حيوان الماء كالسمك وشبهه مما لايعيش الا فى الماء كالسرطان وحية الماء وكلبه وخنزيره ونحو ذالك حلال يباح بغير ذكاة كيف مات حتف انفه او بسبب ظاهر كصدمة حجر او ضربة صياد او انحسار الماء راسيًا كان او طافيًا واخذه ذكاته لكن ان انتفخ الطافى بحيث يخشى منه السقم يحرم للضرر

"Şer'i usule göre yapılan hayvan kesimi üç türlüdür: suda yaşayan, karada yaşayan ve hem suda hem karada yaşayan hayvan. Çünkü bu hayvanlardan kimisi kesim gerekmeksizin yenir, kimisi kesilerek yenilir; kimisi de kesilecek dahi olsa yenilmez.

Birinci tür olan hayvan suda yaşayan hayvan: Su hayvanı yalnız suda yaşayan sudan başka yerde yaşamayan hayvandır. Onun yenilmesi konusunda ilim adamlarının iki görüşü vardır:

1- Hanefilere göre sadece balık türleri hariç suda yaşayan bütün hayvanların yenilmesi haramdır. Balığın kesilmeden yenilmesi helaldır. Ölüp de suyun üzerine çıkanlar (tafi) (su yüzüne çıkmış kendiliğinden ölmüş ve karnı ters dönüp üste çıkmış hayvandır.) Şayet sırtı üstte ise bu hayvan (tafi) değildir. bundan müstesnadır. Buna göre balık ölür ve suyun üstüne çıkarsa, yenilmez. (yani herhangi bir sebep ile ölmeyip, kendiliğinden sebepsiz ölmüşse yenilmez.)

2- Hanefilerden hariç cumhura göre; suda yaşayan balık ve buna benzeyen, ancak suda yaşayıp, başka yerde yaşamayan yengeç, su yılanı, su köpeği, domuz vb. hayvanlar kesim gerekmeksizin helaldir. İster bir taşın çarpması, bir avcının darbesi, suyun çekilmesi sebebiyle ölsün, ister suda yüzerken ölsün, isterse de ölüp suyun üstüne çıksın. Yakalanması kesmek yerine geçer. Bu görüş de en kuvvetli görüştür. Ancak ölüp de suyun üzerine çıkması ve hastalık vereceğinden korkacak kadar şişmiş ise mikroplu olup, sağlığa zararı sebebiyle haram olur." (1)

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.680

ETİ YENEN YENMEYEN HAYVANLAR

Aynı eser şöyle devam eder:

الحيوان البرى هو الذى لايعيش الا فى البر وهو اصناف ثلاثة

الاول ماليس له دم اصلا كالجراد والذباب والنمل والنحل والدود والزنبور والعنكبوت والخنفساء والصرصار والعقرب وذوات السموم ونحوها لايحل اكلها الا الجراد خاصة لانها من الخبائث غير المستطابة لاستبعاد الطباع السليمة اياها وقد قال الله تعالى «وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ» لكن الجراد وشبهه الجندب (نوع من الجراد تسميه العامة القبوط) خص من هذه الجملة بالحديث السابق «احلت لنا ميتان» والميتتان السمك والجراد.

الثانى ماليس له دم سائل كالحية والوزغ بانواعها وسام ابرص وجميع الحشرات وهوام الارض من الفأر والقراد (دويبة تتعلق بالعير ونحوه كالقمل للانسان) والقنافذ والضب واليربوع وابن عرس والدود ونحوها يحرم اكلها لاستخباثها ولانها ذوات سموم ولانه صلى الله عليه وسلم امر بقتلها قال صلى الله عليه وسلم «خَمْسُ فَوَاسِقَ يُقْتَلْنَ فِي الحِلِ وَالحَرَمِ، الحَيَّةُ وَالغُرَابُ الأَبْقَعُ وَالفَأْرَةُ وَالكَلْبُ العَقُورُ وَالْحُدَيَّا» وفى رواية «العقرب» بدل «الغراب» وحرم الحنفية وفي قول عند المالكية الضب لانه صلى الله عليه وسلم نهى عائشة حين سألته عن اكله. واباح الجمهور غير الحنفية اكل الضب.

KARA HAYVANI

"Karadan başka yerde yaşamayan hayvana kara hayvanı denilir. bunun da üç türü vardır:

1, Kesinlikle kanı olmayan çekirge, sinek, karınca, arı, kurt (böcek) eşek arısı, örümcek, osurgan böceği, hamam böceği, akrep, zehirli hayvanlar ve benzerleri. Çekirge dışında bunların yenilmesi helal değildir. Normalde sağlam

tabiat sahibi insan bunlardan iğrendiğinden bu tür hayvanlar hoşa gitmeyen pis şeylerden kabul edilir. Yüce Allah Hz. Peygamber hakkında "Ve onlara pis ve murdar olan şeyleri haram kılar" (Araf, 157) diye buyurmaktadır.

Fakat çekirge ve çekirgeye benzeyen ve halk tarafından kabbut diye bilinen hayvan, az önce gördüğümüz: "Bize iki meyte (ölü) helal kılındı." hadis-i şerifiyle bütün bunlar arasında özel olarak helal kılınmıştır. Hadiste geçen iki ölüden maksat ise balık ve çekirgedir.

2, Akan kanı bulunmayan yılan, bütün çeşitleriyle kertenkeleler ve onların büyükleri olan keler, bütün haşereler, yerde yaşayan bütün yer fareler gibi canlılar, kenelerkirpiler, keler, jerboa, gelincik, kurt (böcek) ve benzerlerinin yenilmesi tiksinti verdiklerinden haramdır. Ayrıca bunların bazıları zehirlidirler ve Peygamber (s.a.v.) bunların öldürülmelerini emretmiştir. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Beş tane bozguncu (zararlı) hayvan vardır ki, haremde iken ihramlı iken de haremin dışında olup, ihramsız iken de öldürülürler; yılan, necaset yiyen ala karga, fare, kuduz köpek ve çaylak." Bir başka rivayette karga yerine akrep yazılmıştır.

Hanefilerin dışında kalan cumhur (zehirli olmayan) kelerin yenilmesini mübah kabul etmişlerdir." (1)

واجاز الشافعية اكل القُنْفذ وابن عرس والثعلب واليربوع والفنك والسمور لان العرب تستطيب ذالك وما كانت العرب (اى اهل الجاهلية) تسميه طيبا فهو حلال

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.680

وما كانت تسميه خبيثا فهو محرم لقول الله تعالى «وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الخَبَائِثَ».

ويحرم اكل البغال والحمير ويحل اكل لحم الخيل لكن مع الكراهة تنزيها عند ابى حنيفة لحديث جابر «نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الحُمُرِ الأَهْلِيَّةِ وَأَذِنَ فِى لُحُومِ الخَيْلِ» والبغال متولدة من الحمير والمتولد من الشئ له حكمه فى التحريم وهكذا يحرم عند الشافعية خلافا للحنفية والحنابلة كل ماتولد من بين الانسى والوحشى تغليبا للتحريم والاخرون قالوا تغلب الاباحة لانها الاصل وعموم النص يقتضيها

ويحرم المستأنس من السباع وهو الكلب والسنور (الهر) واما المتوحش فيحرم عند الجمهور غير مالك اكل كل ذى ناب منه من السباع وكل ذى مخلب من الطير لانها تأكل الجيف اى الميتات وذو الناب من سباع الوحش مثل الاسد والذئب والضبع والنمر والفهد والثعلب والسنور البرى والسنجاب والفنك والسمور والدب والقرد والفيل والدلق وابن آوى (فوق الثعلب ودون الكلب طويل المخلب) وذو المخلب من الطير كالبازى والباشق والصقر والشاهين والحدئة والبومة والنعاب (فرخ الغراب لكثرة نعبه) وغراب البين (وهو اكبر الغربان والابقع) والرخم (طير يشبه النسر فى الخلقة) والنسر والعقاب والخُطاف (هو عرفا طائر اسود الظهر ابيض البطن يأوى الى البيوت فى الربيع وهو السنون) والخُفَّاش (اى الوطواط وهو طائر صغير لا ريش له يشبه الفأرة يطير بين المغرب والعشاء) وما اشبه ذالك

وحرم الشافعية اكل الببغاء والطاووس لخبث لحمهما كما حرموا اكل الهدهدوالصرد (وهو طائر فوق العصفور يصيد العصافير) وعند الحنابلة فى الهدهد والصرد روايتان عن احمد احديهما انهما حلال لانهما ليسا من ذوات المخلب ولا يستخبثان والثانية تحريمهما لنهى النبى صلى الله عليه وسلم عن قتل الهدهد والصرد والنملة والنحلة والدليل على تحريم ذى الناب والمخلب انه صلى الله عليه وسلم يوم خيبر «نَهَى عَنْ أَكْلِ ذِى نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ وَكُلِّ ذِى مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ».

وروى عن مالك القول بان السباع وذوات الاربع مكروهة وهو الراجح لديه وقيل جميعها محرمة وذهب اصحابه الى التحريم واما الطير فهو حلال عند المالكية سواء

ذو المخلب وغيره عملا بظاهر الاية «قُلْ لاَأَجِدُ فِيمَا أُوحِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ» فما عدا المذكور فى هذه الاية حلال ويحمل النهى المذكور فى الحديث على الكراهة.

وقيد الشافعية تحريم ذي الناب بكونه ضاريا (عاديا) ذاناب قوى وذى المخلب بكونه قويا يجرح فاباحوا كل مانابه ضعيف كالضبع والثعلب والفنك والسمور واليربوع والاصح عندهم حل غراب زرع (وهو اسود صغير يقال له الزاغ) لانه يأكل الزرع. ورخص الحنابلة ايضًا فى اكل الضبع لما روى جابر قال «اَمَرَنَا رَسُولُ اللّه صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاَكْلِ الضَّبُعِ قُلْتُ صَيْدٌ هِيَ قَالَ نَعَمْ» ورخص احمد ايضًا فى اكل اليربوع وما عدا كل ذى ناب او مخلب من الوحش يحل اكله كالظباء وبقر الوحش وحمار الوحش على اختلاف انواعها كالوعل والمها وغيرها لانها كالمعز الاهلية ومن الطيبات ويباح اكل الارنب لانه حيوان مستطاب ليس بذى ناب كالظبى وقد اباح النبى صلى الله عليه وسلم اكله ويباح ايضًا اكل كل مالا مخلب له من الطير المتوحش كالحمام بانواعه والحبارى (طائر اكبر من الدجاج واطول عنقا) والعصافير والكركى (وهو طائر كبير معروف كنيته ابو نعيم يمشى برجل واحدة على الارض ويعلق الاخرى) والغراب الذى يأكل الزرع والحب (وهو المعروف بالزاغ) وكل ما على شكل العصفور وان اختلف لونه ونوعه كعندليب (وهو الهزار) وصعوة (صغار العصافير المحمرة الرأس) وزرزور (عصفور صغير احمر الانف) وبلبل وَحُمَّرة واحل الحنفية فى الاصح اكل العقعق وهو طائر ذو لونين ابيض واسود طويل الذنب قصير الجناح عيناه يشبهان الزئبق كانت العرب تتشائم بصوته لانه يخلط بين اكل الحب والجيف وحرم الشافعية اكله واكل الغداف الكبير لخبثها واختلف الشافعية فى الغداف الصغير وهو اسود رمادى اللون فقيل يحرم وقيل يحله وهو الظاهر لانه يأكل الزرع وحرم الحنابلة ايضًا اكل العقعق لانه يأكل الجيف. قال احمد ان لم يأكل الجيف فلا بأس.

"Şafiiler kirpi, gelincik, jerboa (Arap tavşanı), tilki, kursak (yumuşaklığı dolayısıyla derisi kürk olarak kullanılan bir hayvandır), samur (kediye benzeyen bir hayvandır) gibi hayvanlarının yenilmesini caiz görmüşlendir. Çünkü çöl Ar-

apları, bu gibi hayvanları tiksinmeksizin yerler. Arapların, yani Hicaz halkının tiksinmediği, "hoş ve güzel" diye adlandırdığı şey helal, "pis" dediği şey ise haram kılınmıştır. çünkü hakkında Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onlara hoş ve temiz olan şeyleri helal, pis ve murdar olan şeyleri de haram kılar." (Araf, 157)

Katır ve eşeklerin yenilmesi haram olmakla birlikte, at eti helaldır. Ancak Ebu Hanife'ye göre bu tenzihen mekruhtur. Çünkü Hz. Cabir'in rivayet ettiği hadiste şöyle denilmektedir: "Resulullah (s.a.v.) Hayber günü eşeklerin etini yemeyi men etti, at etlerinin yenmesine izin verdi. Katırlar ise eşeklerden doğar. Bir hayvandan doğan hayvanın haramlığı konusundaki hükmü anasının hükmüne bağlıdır. Bu şekilde Şafiiler, Hanefilerle Hanbelilere aykırı olarak biri evcil biri yabani hayvanlardan doğan bütün hayvanları haram kabul etmişlerdir. Diğerlerine (Hanefi ve Hanbeliye) göre ise mübahlık geçerlidir. Çünkü asıl olan odur (yani mübahlıktır) ve delillerin umumi ifadesi bunu gerektirmektedir, derler.

(Köpek ve evcil kedi gibi yırtıcı evcil hayvanların yenmesi daha önce de belirttiğimiz gibi haramdır.)

Yabani hayvanlar: İmam malik'in dışında kalan cumhura göre azı dişleri bulunan bütün yırtıcı hayvanların yenilmesi haramdır. Aynı şekilde pençesi olan yırtıcı kuşlar da böyledir. Çünkü bu gibi hayvanlar leş yer. Diğer taraftan azı dişi bulunan yabani yırtıcılar, aslan, kurt, sırtlan, kaplan, pars, tilki, kara (yaban) kedisi, sincap, kursak, samur, ayı,

maymun, fil, sansar ve (tilkiden büyük köpekten ufak pençe tırnakları uzun olan) çakal gibi yırtıcı ve evcil olmayan hayvanlar da aynı şekilde haramdır.

Kuşların arasından pençesi olan doğan, atmaca, çakır, şahin, çaylak, baykuş, karga yavrusu, değişik çeşitleriyle karga, akbaba, kerkenez kuşu, kartal, kırlangıç, yarasa ve buna benzer kuşlardır.

Şafiiler etlerinin iyi olmaması sebebiyle papağan ve tavus kuşunu haram kabul ederler. Aynı şekilde hüdhüd ve (serçeden büyük serçeleri avlayan) göçeğen kuşunu da haram kabul ederler. Hanbeli mezhebinde hüdhüd ile göçeğen kuşuna dair İmam Ahmed'den iki hadisi şerif rivayet edilmektedir. Bunlardan birincisine göre bu iki kuş da helaldir. çünkü bunlar ne pençesi olan kuşlardır, ne de yenilmelerinden dolayı tiksinti duyulur. İkincisi ise Peygamber (s.a.v.)'in göçeğen kuşu karınca ve arıyı öldürmeyi men eden hedisi sebebiyle haram olmalarıdır. Azı dişileri ve pençeleri olan hayvanların haram kılmışına delil ise Peygamber (s.a.v.)'in Hayber günü yırtıcı hayvanlardan azı dişi olan her hayvanı, kuşlardan da pençesi olan her kuşu yemeyi men ettiğine dair olan rivayettir. İmam Malik'ten dört ayaklı yırtıcı hayvanların mekruh olduklarına dair rivayet gelmiştir. Ona göre tercih edilen görüş budur. Bir görüşe göre de hepsinin de (yenmesi) haramdır. İmam Malik'in arkadaşları ise bunların hepsinin haram olduğu kanaatindedirler. Malikilere göre ister pençeli olsun, ister olmasın kuşlar helaldir. Bu konuda şu ayet-i kerimenin zahiri (açık ifadesi) ile amel ederler. "De ki; Bana vahy olu-

nanlar arasında yiyen bir kimsenin yiyeceği içinde ölü eti, kandan veya domuz etinden başka haram kılınmış bir şey bilmiyorum." (En'am, 145) Bu ayet-i kerimede zikredilenlerin dışında kalanlar haramdır. Hadis-i şerifte sözü geçen nehy (yasaklanma) ise kerahete yorumlanır. (Yani yukarıdaki hadis-i şerifte "kuşlardan pençesi olan haramdır" sözü keraheten haramdır anlamında almışlardır.)

Şafiiler azı dişi olan hayvanların haram kılınması için azı dişlerinin güçlü ve hayvanın saldırgan olması kaydını ön görmüşlerdir. Aynı şekilde pençeli olan kuşlar için de pençesinin güçlü ve onunla yaralayıcı olması şartını koşmuşlardır. Bu bakımdan sırtlan, tilki, kursak, samur ve jerboa (Arap tavşanı) gibi azı dişleri zayıf olan hayvanların yenmesini mübah saymışlardır. Onlar sahih olan rivayete göre ekin kargası helaldır, diye görüş beyan ederler. Buna kara karga da denilir. Çünkü bu karga türü ekin yer. Aynı şekilde Hanbeliler de sırtlanın yenilmesine ruhsat vermişlerdir. Çünkü Hz. Cabir'in şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Resulullah (s.a.v.) bize sırtlanı yiyebileceğimizi söyledi. Ben, o bir av hayvanı mıdır? dedim, o "evet" diye buyurdu."

İmam Ahmed de aynı şekilde jerboa (Arap tavşanı)nın yenilmesine müsade etmiştir. Çünkü asıl olan, haram olduğuna dair bir delil olmadığı sürece mübahlıktır.

Evcil olmayan hayvanlardan azı dişi ve pençesi bulunan hayvanların dışındakilerin hepsinin yenilmesi helaldir. Ceylan, geyik, yabani sığır ve değişik türleriyle yaban eşeği,

dağ keçisi. Çünkü bunlar da evcil keçi durumundadırlar ve hoş ve temiz hayvanlardır. (Diğer taraftan Buhari ve Müslim'deki rivayete göre Peygamber (s.a.v.) yaban eşeği hakkında: "Onun etinden yeyiniz" demiş ve ondan kendisi de yemiştir.)

Tavşanın da yenmesi mübahtır. Çünkü hoşa giden bir hayvan olup, bu hayvan da ceylan gibi azı dişi olmayan bir hayvandır. Peygamber (s.a.v.) onu yemeyi mübah kılmıştır.

Pençesi bulunmayan ve evcil olmayan bütün çeşitleriyle güvercin (tavuktan daha büyükçe ve boynu da daha uzun olan) toy, serçe türleri, tek bir ayakla yerde yürüyüp, büyük herkesçe bilinen künyesi: (Ebu Nüayım olan) turna kuşu, aynı şekilde ekin ve dane yiyen karga, serçe şekline benzeyen renkleri değişik de olsa bülbül, keklik, sığırcık kuşu, kaya kuşu gibi kuşlar da mübahtır.

Hanefiler esah görüşe göre saksağan kuşunun yenmesini helal kabul etmişlerdir. (Beyaz ve siyah renkli, uzun kuyruklu, kısa kanatlı, gözleri civaya benzeyen bir hayvandır. Araplar onun sesini uğursuzluk sayarlardı.) Çünkü saksağan hem ekin danesini, hem de leş yer. Şafiiler onu ve büyük kuzgun kargasının etini yemeyi haram kabul etmişlerdir. Çünkü bu hayvanlar tiksinti vericidir. Şafiiler küçük kuzgun kargası hakkında ise (siyaha yakın kül renklidir) farklı görüşlere sahiptirler, haram olduğu da, helal olduğu da söylenmiştir. Ancak zahir (açık) olan görüşe göre helal olduğudur. Çünkü ekin yiyen bir hayvandır.

Hanbeliler de saksağan kuşu yemeyi haram kabul etmişlerdir. Çünkü bu kuş leş de yer. İmam Ahmed, eğer leş yemiyorsa onu yemekte mahzur yoktur der." (1)

الحيوان البرمائي

وهو الذي يعيش في البر والماء معًا كالضفدع والسلحفاة والسرطان والحية والتمساح وكلب الماء ونحوها وفيه آراء ثلاثة

١- قال الحنفية والشافعية لايحل اكلها لانها من الخبائث وللسمية فى الحية ولان النبى صلى الله عليه وسلم نهى عن قتل الضفدع ولو حل اكله لم ينه عن قتله وقال المالكية يباح اكل الضفادع والحشرات والسرطانات والسلحفاة اذ لم يرد نص فى تحريمها وتحريم الخبائث هو مانص عليه الشرع فلا يحرم ما تستخبثه النفوس مما لم يرد به نص

٢- وفصل الحنابلة فقالوا كل مايعيش فى البر من دواب البحر لايحل بغير ذكاة كطير الماء والسلحفاة وكلب الماء الا مالا دم فيه كالسرطان فانه يباح فى رأى احمد بغير ذكاة لانه حيوان بحرى يعيش فى البر وليس له دم سائل فلا حاجة الى ذبحه خلافًا لما له دم لايباح بغير ذبح والاصح كما فى شرح المقنع لابن مفلح الحنبلى (٩/٢١٤) ان السرطان لايحل الا بالذكاة ولايباح اكل الضفدع لان النبى صلى الله عليه وسلم فيما رواه النسائى نهى عن قتله فيدل ذالك على تحريمه كما لايباح اكل التمساح.

HEM SUDA HEM KARADA YAŞAYAN HAYVAN

"Kurbağa, kaplumbağa, yengeç, yılan, timsah, su köpeği ve benzeri hem karada hem de suda yaşayan hayvanlardır. Bu konuda üç görüş vardır:

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.682-83-85

Hanefilerle Şafiilere göre bunları yemek helal değildir. Çünkü bunlar tiksinti veren habis (murdar şey)lerdendir. Diğer taraftan yılan da zehirlidir. Peygamber (s.a.v.)'de kurbağanın öldürülmesini yasaklamıştır. Şayet onu yemek helal olsaydı, öldürülmesini yasaklamazdı.

Malikilere göre kurbağa, haşerat, yengeçler ve kaplumbağaların yenilmesi helaldir. Çünkü bunların haram olduklarına dair bir "nass" kesin bir delil yoktur. Pis ve murdar şeylerden haram kılınanlar şer-i şerif tarafından haklarında nass (ayet, hadis) bulunanlardır. Dolayısıyla tiksinti veren hayvnalar hakkında delil bulunmadıkça haram kabul edilmez.

Hanbeliler bunlar hakkında şöyle bir açıklama yapmışlardır: Deniz hayvanları arasında karada da yaşayan her türlü hayvan. Mesela, su kuşları, kaplumbağa, su köpeği gibi hayvanlar kesilmeksizin helal olmazlar. Ancak yengeç gibi akan kanı bulunmayanlar müstesnadır. İmam Ahmed'in görüşüne göre yengeç kesilmeksizin de mübahtır. Çünkü bu karada da yaşayan bir deniz hayvanıdır ve akan kanı yoktur. Akan kanı bulunup da kesilmeksizin mübah olmayan hayvanların hilafına (tersine) kesilmesi gerekmez. İbni Müflih el-Hanbelinin el-Muknii adlı şerhinde (9/214) belirtildiğine göre esah olan görüş, yengecin de kesilmeksizin helal olmayacağıdır.

Kurbağanın yenilmesi mübah değildir. Çünkü Peygamber (s.a.v.) Nesai'nin rivayetine göre, öldürülmesini yasaklamıştır. Bu ise onun haram olduğunun delilidir. Nitekim

aynı şekilde timsahın yenilmesi de mübah değildir.(1)

ملحق حول طرق الذبح الحديثة فى المسلخ الحديث

لامانع من استخدام وسائل تضعف من مقاومة الحيوان دون تعذيب له وبناء عليه يحل فى الاسلام استعمال طرق التخدير المستحدثة غير المميتة قبل الذبح مثل استعمال ثانى او كسيد الفحم اذا ذبح الحيوان وكان الغالب على الظن وجود الحياة الطبيعية فيه عند ذبحه لانه لايترتب عليه ايلام الحيوان ويحرم الضرع بمسدس او مثقل كخشب وقدوم وعصا او تيار كهربائى ونحوها من كل مخدر غير ضار لما فيها من تعذيب الحيوان المنهى عنه شرعًا ولكن استعمال ما ذكر لايمنع من اكل الحيوان بعد ذبحه اذا ظل حيا حياة مستقرة وان كان يموت بعد مدة لو ترك بغير ذبح ولو بعد استعمال هذه الوسائل التى يراد منها تسهيل عملية الذبح وامّا اتلاف الجملة العصبية فى المخ بالضرب فيمنع من اباحة الاكل عند المالكية لان الحيوان يصبح منفوذ المقاتل ومن المقاتل انتشار او نشر الدماغ لكن اذا كانت حياته محققة يؤكل عندهم ويؤكل المذكور عند الشافعية والحنابلة اذا ذبح الحيوان وكان فيه حياة مستقرة اى حركة اختيارية يدل عليها انفجار الدم او الحركة الشديدة كذالك يؤكل عند الحنفية اذا اسرع الذابح بقطع العروق ويتم الذبح الآن فى المسالخ عادة بالآلات الحادة السريعة القطع وقد نقل لنا عملية الذبح تعقب عملية التخدير او الضرع بثوان معدودات ولامانع من الذبح من القفا عند غير المالكية ولكن مع الكراهة لما فيه من تعذيب الحيوان ولايجوز اكل الحيوان اذا نزف دمه بآلة ثم ذبح قبل معرفة الحياة الطبيعية عنده

وقد بينا سابقًا انه لامانع من اكل الذبائح المستوردة من البلاد النصرانية حتى وان لم يسم عليها بشرط كونها مذبوحة لا مخنوقة ولا منزوعة الرقبة ولاتحل اللحوم المستوردة من البلاد الوثنية او اللادينية كاليابان والهند والدول الشيوعية ويكبر على ذبيحة النصرانى اخذا بمذهب المالكية فى حل الاكل مع الكراهة من ذبائح اهل الكتاب ان سموا غير اسم الله لكن الشافعية والشيعة يتشددون فى مثل هذه اللحوم فلا يبيحونها فى الواقع العملى.

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.687

EK: MODERN MEZBAHALARLA İLGİLİ MESELELER

Herhangi bir eziyet vermeden hayvanın direncini azaltan bir takım alet ve metodları kullanmakta bir mahzur yoktur. Buna göre İslâm'da kesimden önce öldürücü olmayan bir takım uyuşturma metodlarının kullanılması helaldır. Hayvanın boğazlanacağı zaman karbondioksit kullanmak gibi, şayet bunlar kullanıldığı vakit kesim esnasında tabii hayatın varlığı zaman-ı galip ile kabul ediliyorsa, hüküm böyledir. Çünkü böyle bir durumda hayvana eziyet sözkonusu değildir. Ancak tabanca ile bayıltıp yere düşürmek yahut da odun, keser, sopa gibi bir ağırlıkla yahut da elektrik akımı ve buna benzer her türlü uyuştrucu araç ve yolu kullanmak haramdır. Çünkü bu gibi hareketler hayvana eziyet verdiği için şer'an yasaklanmıştır.

Ancak bu gibi şeyler kullanılacak olursa, eğer onda bulunan müstakir hayat ile yaşamaya devam etmekte ise kesiminden sonra hayvanın yenilmesini engellemez. Her ne kadar kesimi kolaylaştırmak için kullanılan bu araç ve yöntemlerden sonra hayvanın kesmeden önce ölecekse dahi (yenmesini engellemez). Ama darbe ile beyindeki sinirleri toptan telef etmek Malikilere göre yenmesine engel olur. Çünkü o takdirde hayvan öldürücü yerlerinden birisine darbe almış olur. Öldürücü yerlerden, şekillerden birisi de beyin dağılması veya dağıtılmasıdır. Ancak onun hayatta olduğu kesin olarak bilinirse (ve ondan sonra kesilirse) onlara göre de yenilir. Şafiilerle Hanbelilere göre, sözü geçen

durumdaki hayvanın kesildiği takdirde ve onda müstakir bir hayatın varlığına delil olan açık bir hareket kanın fışkırması yahut da şiddetli derecedeki hareketlilik gibi bulunduğu takdirde, eti yenilir. Aynı şekilde Hanefilere göre, eğer hayvanı kesen kimse çabukça damarlarını keserse yenilir. Şu anda (asırda) genellikle, mezbahalarda süratli ve keskin alet-lerle yapılan kesim adeti tam kesim sayılır. (zira) bu kesim işlemimin uyuşturma veya bayıltma işleminden birkaç saniye sonra gerçekleştiği bize bildirilmiştir.

Malikilerin dışındaki mezheblere göre, boynu arka kısmından kesmekte (şerii) bir engel yoktur, ancak bunda kerahat vardır. Çünkü bu şekildeki kesmek hayvana eziyet vericidir. (Dolayısıyla bundan sakınılmalıdır. Hatta kesilmesi gereken organlar kesilmeden ölürse, zaten haram olur.)

Herhangi bir alet ile kanı kurutulup sonra da tabii hayatı bulunduğu bilinmeden önce kesildiği takdirde, yenilmesi helal olmaz. Bundan önce Hristiyan ülkelerden ithal edilen kesilmiş hayvanların yemenin, üzerine besmele çekilmemiş olsa dahi yenilmesinde bir manii olmadığını açıklamış bulunduk. Şu şartla ki, bunların kesilmiş olması, boğulmuş olmaması ve boynun kesilmeden koparılmamış olması gerekir. Japonya, Hindistan ve Komünist ülkeler gibi, putperest veya dinsiz ülkelerden ithal edilen etlerin yenilmesi ise helal değildir. Hristiyanın kestiği hayvanın üzerine tekbir getirir. Bunu Maliki mezhebinde bulunan "şayet Allah'tan başkasının adını anmışlar ise kitap ehlinin kestiklerinden yemek kerahetle birlikte helaldir" şeklindeki görüşlerinden

hareket ederek kestiklerinin üzerine tekbir getirerek (yer). Ancak özellikle Şafiilerle, Şiiler bu gibi etlerin yenilmesinde işi sıkı tutarlar ve hali hazır pratikte mevcut yöntemlerle gayri müslim ülkelerde kesilen hayvanların yenilmesini mübah kabul etmezler." (1) Şu halde Şafii olan zatlar da diğer mezheplerin görüşlerine dayanarak yiyebilirler.

موضع القطع

لاخلاف فى انه اذا قطعت جوزة الحلقوم (اى العقدة التى فى اعلى الحلق) فى نصفها وخرج بعضها الى جهة الرأس حلت الذبيحة فان لم تقطع الجوزة فى نصفها وخرجت الى جهة البدن فقال جمهور الفقهاء غير الحنفية لاتؤكل لان قطع الحلقوم شرط فى الذكاة فلا بد ان تقطع الجوزة لانه اذا قطع فوق الجوزة فقد خرج الحلقوم سليما وعلى هذا فلابد من ان يبقى من الجوزة تدويرتان كاملتان احدهما من اعلى والثانية من اسفل والا لم يحل المذبوح لانه حينئذ يسمى مزعا لا ذبحا

وقال الحنفية وبعض المالكية تؤكل لانه لايشترط قطع الحلقوم ذاته فان قطع فوق الجوزة جاز لانه يشترط فقط قطع اكثر الاوداج وقد وجد وقال الحنفية المختار ان كل شئ ذبح وهو حىّ اكل وعليه الفتوى لقوله تعالى «الاّ ماذكّيتُمْ» من غير تفصيل

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.688

KESİM YERİ

"Boğaz çıkıntısının ortadan kesilip bir kısmı vücut tarafında bir kısmı da baş tarafında kaldığı takdirde, kesilen hayvanın helal olduğunda ihtilaf yoktur.

Şayet bu boğaz çıkıntısı ortadan kesilmez ve (baş tarafında değil de) vücut tarafında kalırsa, Hanefilerin dışında kalan cumhura göre yenilmez. Çünkü hulkumun (boğazın) kesilmesi hayvan kesiminde şarttır. Dolayısıyla bu boğaz çıkıntısının kesilmesi zorunludur. Diğer taraftan eğer boğaz çıkıntısının (yumurcak kemiğinin) üst tarafı kesilecek olursa, o takdirde boğaz sağ salim kalıp (nefes borusu kesilmemiş olur.) Buna göre bu boğaz çıkıntısından birisi üst, diğeri de alt tarafta olmak üzere eksiksiz iki dairevi şeklin geriye kalması gerekir. Değilse kesilen hayvan helal olmaz. Çünkü o vakit bunun adı zebh (kesmek) değil, mez' (parçalamak) olur.

Hanefilerle bazı Malikiler bu şekilde kesilen hayvanın yenileceğini söylemişlerdir. Çünkü bizzat çıkıntının kendisinin kesilmesi şart değildir. Şayet çıkıntının üstünü kesecek olursa o da caizdir. Çünkü şart sadece bu organların (sayısal) çoğunluğunun kesilmesidir ve bu şekilde gerçekleşmiş olur.

Hanefiler şöyle demektedir: Hayatta iken kesilen eti yenen her hayvanın yenilir olması tercih edilen görüştür. Fetva da buna göredir. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurur: "Ancak sizin kestikleriniz müstesna." (1) Fakat ihtilaflı bir

(1) Aynı eser

konu olduğundan mümkün mertebe Hanefi olan zatlar da yumurcak kemiğinin yani boğaz çıkıntısının baş kısmında kalacak şekilde kesim işlemini yapmalıdırlar.

قطع النخاع

ان تمادى الذابح بالذبح حتى قطع النخاع (النخاع هو عرق ابيض يمتد من الدماغ ويستبطن فقرات الرقبة الى عجب الذنب (اى اصل الذنب) او قطع الرقبة (ابانة الرأس) كره الذبح عند جمهور الفقهاء غير الحنابلة لما روى عن عمر رضى الله عنه انه نهى عن النخع (بلوغ السكين النخاع) ولان فيه زيادة تعذيب فان فعل ذالك لم يحرم لان قطع النخاع يوجد بعد حصول الذكاة

OMURLAR İÇİNDEKİ İLİĞİN KESİLMESİ

"Hayvanı kesen kişi iliği kesinceye kadar kesmeye devam etse, yahut da başı gövdeden ayırıncaya kadar bu işi sürdürürse, Hanbelilerin dışında kalan cumhura göre kesim mekruhtur. Çünkü Hz. Ömer (r.a.)'in omurdaki ilikler koparılıncaya kadar kesmenin sürdürülmesini yasakladığı rivayet edilmiştir. Diğer taraftan bu şekildeki kesim ile hayvana daha eziyet edilir. Fakat bunu yapacak olursa, haram olmaz. Çünkü iliğin kesilmesi hayvanın kesilmesinden sonra sözkonusu olur." (1) Ancak hayvana füzuli bir eziyet söz konusu olduğundan günahtır.

فورية الذبح

يشترط الاسراع او الفورية فى اكمال الذبح عند جمهور الفقهاء فان رفع يده قبل تمام الذبح ثم اعادها فوراً تؤكل الذبيحة فان تباعد ذالك لم تؤكل لان الذكاة طرئت

(1) Aynı eser

على منفوذة المقاتل اى التى نفذ فيها اثر القتل قبل الذبح فصارت مأيوسة مقطوعا بموتها وقال الحنفية يستحب التذفيف (الاسراع) فى قطع الاوداج ويكره الابطاء فيه للحديث «وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ» والاسراع نوع من راحة له

شروط الذبح او التذكية الشرعية

يشترط لجواز التذكية او الذبح شروط اخرى عدا ما ذكر من قطع العروق والفورية وكون الذابح مسلما او كتابيًا وهى مايأتى

أولاً - باتفاق الفقهاء قصد عين المذبوح بالفعل وان اخطأ فى الظن اوقصد الجنس وان اخطأ فى الاصابة فلو تم قطع العروق بغير نية الذبح اذ لم يقصد احد تحقيقه لم تحل الذبيحة كما لو ضرب حيوانا بألة فاصابت منحره او اصابت صيداً او قصد مجرد ازهاق روحه من غير قصد تذكية لم يؤكل.

ثانيا - التسمية عند التذكية حالة التذكر بان يقول «بسم الله» عند حركة يده بالذبح او النحر او العقر ويسن التكبير مع التسمية بان يقول بسم الله والله اكبر قال جمهور الفقهاء غير الشافعية تشترط التسمية عند التذكية وعند الارسال فى العقر فلا تحل الذبيحة سواء اكانت اضحية ام غيرها فى حال ترك التسمية عمداً وكانت ميتة فلو تركها سهواً او كان الذابح المسلم اخرس او مستكرها تؤكل لقوله تعالى «وَلاَ تَأْكُلُوا مما لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ» واضاف الحنابلة من ترك التسمية على الصيد عامداً او ساهيًا لم يؤكل وعلى هذا فتحقيق المذهب عندهم ان التسمية على الذبيحة تسقط بالسهو وعلى الصيد لاتسقط

وقال الشافعية تسن التسمية ولا تجب وتركها مكروه لقوله تعالى «فكلوا مما ذكر اسم الله عليه» فلو ترك التسمية عمداً او سهواً حل الاكل ولان الله تعالى فى قوله «الا ماذكيتم» اباح المذكى ولم يذكر التسمية واباح الله تعالى ذبائح اهل الكتاب وهم لايسمون غالبا فدل على انها غير واجبة اما الذبيحة التى يحرم اكلها فهى التى ذكر اسم غير الله عليها وهى التى كانت تذبح للاصنام وهذا هو المقصود بآية «وَلاَتَأْكُلُوا مما لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ» ويدل لمذهب الشافعية من السنة احاديث منها حديث عائشة رضى الله عنها «إِنَّ قَوْمًا قَالُوا يَارَسُولَ اللَّهِ إِنَّ قَوْمًا يَأْتُونَنَا بِاللَّحْمِ لاَنَدْرِى أَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَمْ لاَ فَقَالَ سَمُّوا عَلَيْهِ أَنْتُمْ وَكُلُوا» وفى رواية لمالك

«وكانوا حديثى عهد بالكفر» ولو كانت التسمية واجبة لما اجاز الاكل مع الشك.

وحديث عدى بن حاتم قال «سألت النبى صلى الله عليه وسلم عن الصيد فقال اذا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَاذْكُرِ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ»

وحديث الصلت السدوسي «ذبيحة المسلم حلال ذكر الله او لم يذكر» ويذكره الفقهاء بلفظ غريب «اَلْمُسْلِمُ يَذْبَحُ عَلَى اسْمِ اللّٰهِ تَعَالَى سَمَّى اَوْ لَمْ يُسَمِّ» وسأل رجل النبيى صلى الله عليه وسلم اَلرَّجُلُ مِنَّا يَذْبَحُ وَيَنْسَى اَنْ يُسَمِّيَ اللّٰهَ قَالَ اِسْمُ اللّٰهِ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ»

وفى لفظ «على فم كل مسلم» او «اسم الله فى قلب كل مسلم»

والاحاديث الاخرى المطالبة بالتسمية مثل خبر ابى ثعلبة «فما صدت بقوسك فاذكر اسم الله ثم كل» محمولة على الندب وهذا الرأى ايسر من غيره لكن ادلة الجمهور واحاديثهم اصح واقوى ثبوتا واعم مراداً

KESİMİN TAMAMLANMASINDA ACELE ETMEK

"Fakihlerin cumhuruna göre, kesmenin tamamlanmasında acele etmek veya bunu fevri yapmak şarttır. Şayet kesim tamamlanmadan önce elini kaldıracak olur,sonra da hemen tekrar elini oraya acele olarak götürürse kesilen hayvan yenilir. Eğer aradan uzun zaman geçecek olursa, yenilmez. Çünkü kesim işi tamamlanmadan önce, o hayvan öldürücü etkisi olan yerlerde isabet almış olur. Bu hayvan kesimden önce kesin olarak öldüğü kanaatına varılan hayatından umut kesilen bir hayvan olur. Hanefiler ise şöyle demektedir: Hayvanın kesilmesi gereken organlarının kesilmesinde elin çabuk tutulması müstehap, ağır hareket

edilmesi mekruhtur. Çünkü "kestiği hayvanı rahatlatsın" hadisi bunu gerektirmektedir. Elin çabuk tutulması ise hayvan için bir tür rahatlaması demektir.

ŞER'İ KESİMİN ŞARTLARI

Tezkiye veya kesmenin caiz olmasının sözü geçen yerlerin kesilmesi ve bunun aralıksız ve hemen yapılması kesenin müslüman veya kitap ehli olmasından başka diğer bir takım şartları daha vardır ki bunlar aşağıdaki gibidir:

1- Niyet veya kasıt:

Yani kesme fiilinin mücerret olarak hayvanın öldürülüp, canının çıkarılması değil de yenilmesi maksadıyla kesimin yapılması gerekir. Fakihlerin ittifakı ile kesmede fiilen kesilen hayvanın bizzat kendisinin kasdedilmesi şarttır. Şayet zanında hata edecek (veya özel bir hayvan değil de) bir cins hayvanı kasd edecek olur veya isabette hata ederse bakılır: Eğer kesme niyeti olmaksızın damarların kesilmesi gerçekleşmiş ise, hiç bir kimse kesmeyi gerçekleştirmeyi niyet etmemiş olacağından, kesilen hayvan helal olmaz. Mesela, bir hayvana bir alet ile vursa ve bu alet onun kesildiği yere (kesilmesi gereken organlarına) isabet etse yahut da attığı bu alet ile vursa ve bu alet onun kesilmesi gerektiği yere isabet etse, yahut da attığı bu alet bir ava isabet etse veya onu şer'i usule göre kesmek maksadı olmaksızın öldürmek maksadıyla vuracak olursa, o hayvanın eti yenilmez.

2- Hatırladığı takdirde kesim zamanında ve esnasında besmele çekmek;

Kesmek, (deve ile ilgili kesim şekillerinden olan) olan "nahr" veya güç yetirilmeyen hayvanlarla ilgili kesim şekli olan "akr" akr maksadıyla eli hareket ettiği esnada "bismillah" demesi kesme ile birlikte tekbir getirmesi, yani; "Bismillahi vallahu ekber" demesi sünnettir.

Cumhura göre keserken ve akr halinde avcı hayvanın ava salınması sırasında besmelenin çekilmesi şarttır. Bu hayvan ister kurbanlık olsun, ister başka maksatla kesilsin, kasten besmele terk edilecek olursa helal olmaz, meyte olur. Zira Allah (cc) şöyle buyurur: "Üzeinde Allahın ismi anılmayanlardan yemeyin, çünkü o bir fısktır." (Enam 121). Fakat yanılarak terk ederse veyahut hayvanı kesen müslüman dilsiz ya da zorlanmış biri olursa, kestiği bu hayvanın eti yenir: Hanbeliler şunu eklerler: Avın üzerine kasten veya yanılarak veya unutarak besmele çekmeyi terk eden kişinin o avı yenilmez. Buna göre Hanbelilerde mezhebin tahkiki şöyledir; Kesilen hayvan üzerine besmele yanılma halinde sakıt olur, av üzerinde sakıt olmaz.

Şafiilere göre; Besmele çekmek sünnettir, vacip değildir. Terkedilmesi mekruhtur. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*Üzerinde Allah'ın adı anılanlardan yeyin*." (Enam, 118) Şayet kasten veya unutarak besmeleyi terk edecek olursa onu yemek helal olur. Çünkü Yüce Allah; "*kestikleriniz müstesna*" (Maide, 3) mübarek sözünde emrinde kesilen hayvanı mübah kılmış ve burada ayrıca bes-

mele çekmekten söz etmemiştir. Diğer taraftan Yüce Allah, kitap ehlinin kestiklerini mübah kılmıştır. Onlar çoğunlukla besmele çekmezler. İşte, bu besmele çekmenin vacip olmadığının delilidir.

Üzerinde Allah'tan başkasının adı anılmış olan hayvandır. Bu ise vaktiyle putlara kesilen hayvandır. "*Üzerine Allah'ın adı anılmayanlardan yemeyiniz*" (En'am, 121) ayetinde kastedilen de budur.

Sünnetten bir takım hadis-i şerifler Şafii mezhebinin lehine delil teşkil etmektedir. Bunların bir kısmı şöyledir;

Hz. Aişe (r.a.)'nin hadisi: Bir grup kimse: "Ey Allah'ın Resulü; Bizim kavmimiz bize et getirmektedirler, onların üzerine Allah'ın adını anıp anmadıklarını bilemiyoruz" dedi. Resulullah şöyle buyurdu: "Siz onun üzerine Allah'ın adını anınız ve yeyiniz."

İmam Malik'in rivayetinde ise; "O kavim henüz küfürden yeni kurtulmuşlardır" ilavesi vardır. Şayet besmele çekmek vacip olsaydı, şüphe ile birlikte yenmesini mübah kılmazdı ve Adıy b. Hatim'in hadisi: "Dedi ki Peygamber (s.a.v.)'e av hakkında sordum, şöyle buyurdu: "Okunu attığın zaman üzerine Allah'ın adını zikret."

Es-Sait Es-Sedüsî'nin hadisi: "Müslümanın kestiği Allah'ın adını ansın veya anmasın helaldir." FAkihler bu hadisi şu garip lafızla zikretmektedirler: "Müslüman, besmele çeksin veya çekmesin o zaten Yüce Allah'ın adına keser." Adamın birisi Peygamber (s.a.v.)'e şöyle sordu:

Bizden bir adam hayvan keser ve Allah'ı anmayı unutur. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Allah'ın adı her müslümanın ağzındadır." Hadisin bir başka lafzı da "Allah'ın adı her müslümanın kalbindedir" şeklinde gelmiştir.

Ebu Sa'lebe'nin: Okun ile avladığının üzerine Allah'ın adını zikret, sonra ye.." gibi besmele çekmeyi istiyen, gerektiren diğer hadis-i şerifler besmelenin mendup olduğuna hamlederler (yorumlarlar). Bu görüş diğer görüşlerden daha kolay olmakla birlikte, cumhurun delil ve hadisleri daha sıhhatli ve kuvvetli, maksat itibariyle de daha umumidir." (1)

Yani besmele çekmeyi gerektiren hadis-i şerifler daha kuvvetlidir.

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.658-59-60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSLÂM'DA AV AVLAMAK, KÖPEK BESLEMEK

İSLÂM'DA AV AVLAMAK, KÖPEK BESLEMEK

TARİFİ

الصيد هو اقتناص الحيوان المتوحش طبعا الممتنع عن الادمى مأكولا كان او غير مأكول لايمكن اخذه الا بحيلة

"Arapça olan (sayd) kelimesinin manası eti yenilsin veya yenilmesin, evcil olmayan ve insandan kaçan ve ancak (normal bir şekilde değil de) herhangi hileli bir yol ile yakalanması mümkün olabilen her türlü hayvandır." (1)

Demek ki av tab'an (yaratılış itibari ile) vahşi olup, insandan kaçanın ve eti yenilsin-yenilmesin herhangi bir hayvana denilir. Öyle bir hayvan kaçamaz bir hale getirip elde etmeğe de Arapça olarak "istiyad" denilir. (Yani "sayd" masdar olup, isim masdar olan "istiyad"ın anlamına geliyor. Ayrıca Arapça "said" avlayana avcı, avlanan hayvana da "mesid" denilir.

Avlama ile meşgul olmak hakkında Fethülbari şöyle der;

فان لازمه واكثر منه كره لانه قد يشغله عن بعض الواجبات وكثير من المندوبات

"Eğer (bir kimse) kendini tamamen ava verip, (vaktinin) çoğunu ava ayırırsa mekruh olur. Zira öyle bir durumda avlamakla uğraşmak, onu kendisine gerekli bazı vecibeler ile birçok sünnetlerden alıkoyabilir." (2)

---

(1) Fıkhus-sünnet, c.3, s.257; Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.691
(2) Fethülbari, c.9, s.517

Bazı fıkıh bilginleri av avlamaya dair hükümleri şöyle anlatmışlardır;

مباح للمعاش ومندوب للتوسعة على العيال وواجب لاحياء النفس عند الضرورة ومكروه للهو وحرام اذا كان عبثا لغير نية للنهى عن تعذيب الحيوان لغير فائدة

"(Av) geçim için mübah, çoluk-çocuğun yiyeceğini temin edip, geçimini bol bol sağlamak için mendup, (sünnet), zaruret halinde hayatta kalabilmek için vacip, eylenmek, oyalanmak için mekruh, herhangi bir niyet olmaksızın vakit geçirmek için olursa haramdır. Çünkü faydasız yere hayvana eziyet vermek yasaklanmıştır." (1)

Av geçim için son başvurulacak bir çaredir. Aynı zamanda ava mübtela olmak, yani av avlamayı alışkanlık haline getirmek adeta tiryakisi olmak da doğru değildir.

İbn Abidin şöyle der;

قال ابو يوسف اذا طلب الصيد لهواً او لعبًا فلا خير فيه واكرهه وان طلب منه مايحتاج اليه من بيع او ادام او حاجة اخرىً فلا بأس به

"Ebu Yusuf (avcılık yapan kimse) eğlenmek, oyalanmak için avlıyorsa onda hayır yoktur ve onu kerih görüyorum. Eğer muhtaç olduğu alış-veriş veya yiyecek veya herhangi bir başka ihtiyaç için avlıyorsa, bunun bir mahzuru yoktur."(2)

Ancak "labese" sakıncası yok kelimesinin, hakkında kullanıldığı şeyleri yapmamak daha iyidir. Burada da o ke-

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.693
(2) İbn Abidin, c.5, s.298

lime ile ifade edilmiştir. Kaldı ki ekser avcılar namazlarını kaçırırlar, ilâhî zikirden gafil olup, bir çok önemli dünyevi işlerini de bırakıp aziz ömürlerini heder edip, dağda, bayırda geçiriyorlar. Nitekim bir hadis-i şerifinde şöyle buyurulmaktadır;

عن ابن عباس عن النبى صلى الله عليه وسلم قال مَنْ سَكَنَ البادِيَةَ جفا وَمَنْ اتَّبَعَ الصَّيْدَ غَفَلَ وَمَنْ أتى السُّلطانَ افتتَنَ

İbn Abbas (r.a.)'dan rivayete göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "Kim ki, çölde ikame ederse katı huylu olur. (Zira onu terbiyelendirecek pek kimse olmaz) ve kim ki avın peşine düşerse gaflete girer, herhangi bir kimse Sultanın yanına gidip gelirse fitneye maruz kalır. (Zira Sultanın her isteğine uyarsa dini tehlikeye girer, eğer Sultana muhalefet ederse canı tehlikeye girer.)". (1)

FIKHİ HÜKMÜ

Av bir nevi kesb (kazanç) olup avlanma için yaratılmış hayvanlardan faydalanmamız meşrudur. Zira Allah (c.c.) her şeyi insanoğlunun yararı için yaratmıştır. Binaenaleyh insanoğlu ilhahî emirleri yerine getirmekle "mükellef olduğu gibi" kendi hayatının amacını anlamak, sorumluluğunun idraki içinde hayatiyetini helal kazançla idame ettirmekle de mükelleftir.

Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

(1) Avnülmabud, c.8, s.61

وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا

"İhramdan çıktığınızda (isterseniz) av avlayabilirsiniz.".

Demek ki, avlamak Harem dışında (Mekke-i Mükerremenin, Medine-i Münevverenin hududu dışında) ihramda olmayan kişi için mübahtır. Zuhayli de şöyle der;

الاصيد الحرم فى مكة والمدينة

"Harem (Mekke ve Medine) hududunun dışında av avlamak (ihramlı olmayan) için mübahtır." (1) Nitekim diğer fıkıh kitaplarımız da şöyle der;

ومن الحلال الطيب الذى اباح الله لنا اكله الصيد وهو مايصطاد من حيوان مأكول اللحم بالشرائط الآتى يأتها وهو مباح اذا لم يترتب عليه ضرر الناس باتلاف مزارعهم او ازعاجهم فى منازلهم او كان الغرض منه اللهو واللعب والا فيحرم

وقد ثبت اكله بالكتاب والسنة والاجماع فاما الكتاب فقوله تعالى «يَسْأَلُونَكَ ماذا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الجَوارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ»

واما السنة فكثيرة منها مارواه البخارى ومسلم ان ابا ثعلبة قال قُلْتُ يا رَسُولَ اللَّهِ انَّا بِأَرْضِ صَيْدٍ اصيدُ بِقَوسِى اَوْ بِكَلْبِى الذى لَيْسَ بِمُعَلَّمٍ اَوْ بِكَلْبِى الْمُعَلَّمِ فَمَا يَصْلُحُ لِى فقالَ رسولُ اللّه صلى الله عليه وسلم مَا صِدْتَ بِقَوْسِكَ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ وَإِنْ صِدْتَ بِكَلْبِكَ الْمُعَلَّمِ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ وَمَا صِدْتَ بِكَلْبِكَ غَيْرِ الْمُعَلَّمِ فَأَدْرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.714

"Allah'ın, yenilmesini bizlere mübah kıldığı temiz helal olanlardan biri de avdır. Bu, ileride açıklanması gelen şartlarla eti yenilenden avlanılan hayvandır. Av avlamak, avlamadan dolayı insanların tarlalarını, ziraatını telef etmeye veya onları evlerinde rahatsız etmeye sebep olmadığı ve eğlenmek, vakit geçirmek, oynamak maksadıyla olmadığı takdirde mübahtır. Aksi halde insanlara zarar sözkonusu olursa, (etinden istifade etmek gayesi olmayıp sırf) oynayıp, eğlenmek için avlanmak ise haramdır.

Avın yenilmesi kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurur:

"Senden kendilerine nelerin helal kılındığını soruyorlar; de ki; Size temiz, yararlı şeyler helal kılınmıştır. Eğittiğiniz ve Allah'ın size öğrettiğini, öğrettiğiniz avcı hayvanların sizden yana yakaladıklarını yeyiniz ve üzerine Allah'ın ismini anınız. (Besmele çekiniz.) Allah'tan korkup (murdar ve zararlı şeylerden) sakınınız. Şüphesiz ki Allah (c.c.) hesabı çabuk görendir." (Maide, 4)

Buhari ve Müslimin rivayet ettiği hadis-i şerifinde Salebe "Ya Resulallah, biz bir av yerindeyiz (av avlanılan yerdeyiz) yayımla veya öğretilmemiş köpeğimle veya talim görmüş köpeğimle avlarım, bana yaraşan nedir? diye sordum."

Resulullah (s.a.v.) de şöyle buyurdu:

"Yayınla avladığını ve üzerine besmele çektiğini ye. Talimli olan köpeğinle avladığını ve üzerine Allah'ın ismini

andığını ye. Talimli olmayan köpeğinle avlayıp da sağ iken yetiştiğin avı yakalayıp kestiğini de ye." (1)

Mezkur ayet-i kerimenin iniş sebebi şöyle açıklanıyor:

نزلت بسبب عدى بن حاتم وزيد بن مهلهل قالا يا رسول الله انا قوم نصيد بالكلاب والبزاة وان الكلاب تأخذ البقر والحمر والظباء فمنه ماندرك ذكاته ومنه ما تقتله فلا ندرك ذكاته وقد حرم الله الميتة فماذا يحل لنا فنزلت الاية

"(Ashaptan) Adiyy bin Hatem ile Zeyd bin Muhelhil (r.a.) Resulullah (s.a.v.) efendimize gelerek:

"Ya Resulallah! Biz köpek, şahinlerle avcılık yapan bir kavimiz, avcı köpekler yabani sığır, eşek ve geyikleri yakalarlar, kimine yetişip (boğazlıyoruz), kimine de yetişilmeyip, avcı hayvan tarafından öldürülüyor. Allah (c.c.) ise ölü hayvanın (etini) haram kılmıştır. Bunlardan bize neler helaldir?" diye sorduklarında yukarıdaki ayet indi." (2)

Bu ayet-i kerimeye göre av için köpek beslenebilir. Ancak hadis kitaplarında yalnız av için değil de, davar ve ziraat için de beslenebilir. Nitekim şöyle buyurulmaktadır:

عن ابى هريرة رضى الله عنه مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا اِلاَّ كَلْبَ مَاشِيَةٍ اَوْ صَيْدٍ اَوْ زَرْعٍ انْتَقَصَ مِنْ اَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ

"Kim av için veya davarları ve araziyi korumak için değil de (keyfi olarak köpek edinirse, her gün onun sevabından bir kırat eksilir." (3)

(1) Elfıkhualelmezahibilerbaa, c.2, s.18
(2) Kurtubi, c.6, s.65
(3) Kurtubi, c.6, s.75

Diğer bir hadis-i şerifinde ise şöyle buyurulmaktadır:

عن عبد الله بن مغفل قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لَوْلاَ أَنَّ الكِلاَبَ أُمَّةٌ مِنَ الأُمَمِ لأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا فَاقْتُلُوا مِنْهَا الأَسْوَدَ البَهِيمَ وَمَا مِنْ قَوْمٍ اتَّخَذُوا كَلْبًا الاَّ كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ الا نَقَصَ مِنْ أَجُورِهِمْ كُلَّ يَومٍ قِيراطانِ»

"Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu, demiştir: Köpekler, topluluklardan bir topluluk olmasaydı, ben onları öldürmeyi emredecektim. Artık siz onlardan tamamen simsiyah olanı öldürünüz. Davar köpeği veya av köpeği, ya da ziraat köpeği dışında köpek edinen hiç bir topluluk yoktur ki, her gün onların sevâblarından iki kırat eksilmesin." (1)

Bu hadis-i şerifte köpekler bir ümmet olarak vasıflandırılmıştır. Yani onlar da diğer varlıklar gibi yaratıcının varlığına, kudretinin azametine delalet eden bir topluluk demektir. Nitekim şöyle denilir;

(امة من الامم)

قال الطيبي اشارة الى قوله تعالى «وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ الا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ» اى امثالكم فى كونها دالّة على الصانع ومسبحة له قال الخطابى معنى هذا الكلام انه صلى الله عليه وسلم كره افناء امة من الامم واعدام جيل من الخلق لانه مامن خلق لله تعالى الا وفيه نوع من الحكمة وضرب من المصلحة يقول اذا كان الامر على هذا ولاسبيل الى قتلهن فأقتلوا اشرارهن وهى السود البهم وابقوا ماسواها لتنتفعوا فى الحراسة

"Hadiste (köpekler) topluluklardan bir topluluktur, cümlesinin yorumu hakkında Tibi denilen zat şöyle der; (Bu

(1) İbn Mace, c.2, s.1069

yani Resulüllah'ın bu sözü En'am suresinin 38. ayetine bir işarettir.) Ayetin meali şöyledir; "Yerde yürüyen hayvanlar ve kanatlarıyla uçan kuşlar da ancak sizin gibi birer ümmetler (topluluklar)dır." Yani Allah'ın varlığına ve onun ortağı olmadığına dair tesbih ve takdisi, (onun emrine müsahher oluşları ve zikri hakkında sizin gibidir.)

Hattabi bu hadisin manası hakkında şöyle yorumlar; "Resulullah (s.a.v.) bir yaratığın türünü yok etmeyi kerih görmüştür (arzulamamıştır). Zira Allah Teala'nın yarattığı her yaratığın yaratılışının bir hikmeti ve maksadı vardır. Durum bu merkezde olup da onları (köpekleri) öldürülmenin yolu olmayınca, (hiç olmazsa) köpeklerin (köpek türlerinin) en fenası olan siyah renklisini öldürün ve (ekin, davar ve insan) bekçiliği gibi hizmetlerinden istifade etmek için diğerlerini sağ bırakınız." (1)

Demek ki gereksiz yere köpek beslemek doğru değildir, mekruhtur, haramdır. Bunun sebebine gelince, bu hususta şöyle denilir;

قال النووي واختلفوا فى سبب نقصان الاجر باقتناء الكلب فقيل لامتناع الملائكة من دخول بيته وقيل لما يلحق المارين من الاذى من ترويع الكلب لهم وقصده اياهم والتوفيق بين الحديثين يحتمل ان يكون فى نوعين من الكلاب احدهما اشد اذى من الاخر او يختلفان اختلاف المواضع او يكون ذالك فى زمانين فذكر القيراط اولا ثم زاد للتغليظ فذكر القيراطين

"Nevevi (r.a.) köpek besleyenin sevabından her gün bir kırat veya iki kırat eksilmesinin sebebi hakkında ulema ihti-

(1) Avnulmabud, c.8, s.48

laf etmişlerdir. Bir görüşe göre, köpeğin bulunduğu eve meleklerin girmekten sakındığından, bir görüşe göre de gelip geçenlere eziyet ettiğinden, onlara hücum edip korkuttuğundan doayı köpeği besleyenin her gün sevabından eksilme sözkonusu oluyor."

(Sevabından eksilen miktarın bir kırat olduğuna dair hadis-i şerif ile iki kırata dair hadis-i şerifin arasındaki tevfiki (aralarını bulma) hakkında Nevevi şöyle der; Bu durum, edinilen köpeklerin türlerinin ve zararlılık derecesine göre (değerlendirilerek) birinin diğerinden daha ziyade zararlı olabilir veya yerden yere farklı olabilir. (Mesela şehirde beslenen köpek, sahibinin iki kıratın, köyde beslenen köpeğin de sahibinin sevabından bir kıratın eksilmesine sebep olabilir. Ya da şöyle de olabilir: Resulullah (s.a.v.) önce bir kırata dair hükmü beyan buyurmuştur. Daha sonra halkın köpek edinmekten iyice sakınmasını sağlamak için tutumunu sertleştirerek sevabından iki kırat eksilmesine sebep olduğu hükmü-nü beyan buyurmuştur." (1)

Kıratın ne kadar olduğuna dair, aynı eser şöyle der;

القيراط هنا مقدار معلوم عند الله تعالى والمراد نقص جزء من اجزاء عمله وهو في الاصل نصف دانق وهو سدس الدرهم

"Bu kırattan kastedilen mana, Allah katında malum bir miktardır. Maksat onun (köpek edinenin) sevabından bir parçasının eksilmesidir.Aslında kırat dirhemin altıda biri olan dankın yarısıdır." (2)

(1) Avnulmabud, c.8, s.48 (1968-1388- Mektebettis-selefiye)
(2) Avnulmabud, c.8, s.48 (1968-1388- Mektebettis-selefiye)

Fakat cenaze namazına katılmak ve cenazeyi uğurlamanın sevabı ile ilgili hadislerde bir kıratın Uhud dağı kadar olduğu belirtilmiştir. Ancak oradaki kırat ile buradaki kırat arasında fark vardır. Zira buradaki kırat ceza ile, oradaki kırat ise mükafaatla ilgili olup, Allah'ın mükafaatı ve ikramı daha büyüktür.

Evet, köpeklerin gelen gidenleri, misafirleri rahatsız ettiği gibi, meleklerin eve girmelerine mani olduğu ve bir çok mikropların bulaşmasına sebebiyet verdiğinden, keyfi olarak köpek beslemek caiz değildir.

Şunu da belirtmek isterim İmam-ı Şafii'ye göre köpek necis olduğu gibi İmam-ı Azam Ebu Hanife'ye göre de necistir. Nitekim Serahsi şöyle der;

والصحيح من المذهب عندنا ان عين الكلب نجس

"Bizim yanımızda (Hanefi) mezhebinin sahih görüşüne göre gerçekten köpeğin ayni (zatı) necistir." (1)

Evet, haddizatında köpeklerden bir çok hastalıkların meydana geldiği tıp bilginleri tarafından da belirtilmiştir. Ne yazık ki halkımız köpeklerle haşır-neşir olup, onlardan hiç de sakınmazlar. Sanki köpekler onların indinde birer kuzu, birer koyun mesabesindedir. Hatta bazı kimseler onlarla aynı odada yatmaktadırlar. Bu gibi durumlar cehaletten ileri geldiği kesindir. Bu durum karşısında neslimizi eğitmek mecburiyetindeyiz. Bazı kimseler mecburiyet karşısında onlara değiyoruz diye mazeret beyan ederler. Evet köpeği

(1) Mebsut, c.1, s.48 (Darulmarife-Beyrut-Lübnan)

bağlarken, getirip götürürken değmek sözkonusu olabilir. Ancak köpeğin yaş olan kısmına, ağzına veya her hangi bir yaş şeyin köpeğin kuru bir tarafına değinildiğinde mutlaka değinilen kısmın en az üç defa yıkanması gerekir. Aksi takdirde hem dinî, hem de sağlık açısından çok sakıncalı ve zararlıdır. Kötü, bulaşıcı hastalıkların pençesine düşmekten kendimizi kurtaramayız. Aynı zamanda onlardan sakınmadığımız takdirde yaptığımız ibadetimizden de bir feyiz alamayız. Av, ekin, davar ve evlerin hırsızlardan, düşmandan korumak için beslenen köpeklerden sakındığımız takdirde ruhsat kapsamına girer. Yani bu gibi şeyler için besleyebiliriz."

Evet, Allah (c.c.) bize av avlamayı mübah kılmıştır. Nitekim şöyle buyurmaktadır:

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَادُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

"Size deniz avı ve onun yenilmesi bir faide olmak için ve gelen misafir (kafilelere) de helal kılındı. Ve sizin üzerinize ihramlı bulunduğunuz sürece kara avı haram kılınmıştır. Huzuruna haşrolunacak olduğunuz Allah teâladan korkun." (1)

Aynı zamanda meşruiyeti hadis-i şerif ile sabittir. Nitekim şöyle buyurulur;

صَيْدُ الْبَرِّ لَكُمْ حَلَالٌ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ مَالَمْ تَصِيدُوهُ أَوْ يُصَدْ لَكُمْ

(1) Maide, 96

"Sizler için ihramlı olduğunuz takdirde kendiniz avlamadığınız veya sizin namınıza avlanmadığı sürece kara avı helaldır."(1)

Avcı köpeği beslemenin caiz olduğuna dair şu hadis-i şerifi de görüyoruz;

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَدِيِّ بْنِ حَاتِمِ الطَّائِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اِذَا اَرْسَلْتَ كَلْبَكَ الْمُعَلَّمَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللهِ عَلَيْهِ فَكُلْ وَاِنْ اَكَلَ مِنْهُ فَلاَ تَأْكُلْ لاَنَّهُ اِنَّمَا اَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ وَاِنْ شَارَكَ كَلْبَكَ كَلْبٌ آخَرُ فَلاَ تَأْكُلْ فَاِنَّكَ اِنَّمَا سَمَّيْتَ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى كَلْبِ غَيْرِكَ

Peygamber (s.a.v.) Adiyy b. Hatım el-Tai'ye şöyle buyurdu: "Eğitilmiş köpeğini (avın üzerine) salıverdiğinde üzerinde besmele çekmiş isen ye, eğer köpek avdan yemiş ise yeme. Çünkü kendine avlamıştır. Eğer avı yakalamada köpeğinle başka bir köpek katılmış ise yeme. Zira sen kendi köpeğin üzerinde besmele çekmişsin, başkasının köpeği üzerinde besmele çekmemişsin." (2)

Evet, her ne kadar av avlamak için davarların ziraatın ve insanların yararı için muhafazası için köpeğin beslenmesi caiz ise de köpeğin mikroplu bir hayvan olduğundan ondan sakınılmalıdır. Köpeğin insan sağlığı üzerindeki etkilerini bir rapor halinde yazılmasını değerli doktor muhterem Mehmet Yalçın kardeşimizden istedim. O da lütfedip şu raporu yazarak kitabımıza ithaf etti. Allah (c.c.) ondan razı olsun. Raporu aynen şöyledir;

(1) Avnulmabud, c.8, s.55
(2) Fethülkadir, c.9, s.13

"Köpekler birçok hastalığın taşıyıcısı olarak insan sıhhatini tehlikeye düşürebilmektedir. Köpeklerde görülüp de insanlara sirayet eden bazı mühim hastalıklar hülasa olarak şunlardır:

Kellik (Favus): Köpek, kedi ve insanda meydana gelebilen ve bulaşıcı nitelik taşıyan bir mantar hastalığıdır.

Saç kıran: Yine insanlarda ve hayvanlarda görülen bulaşıcı bir mantar hastalığıdır. Vücut kıllarının dökülmesine ve kılsız lekeler ortaya çıkmasına sebep olur.

Uyuz (Scabies): Uyuz böcekleri tarafından meydana getirilen şiddetli kaşıntı ve ekzema benzeri belirtilerle seyreden yine bulaşıcı bir deri hastalığıdır.

Ekinakok: ekinokoküs Hidatidozus denilen bir parazitle meydana gelen bulaşıcı bir hastalıktır. Bu parazit köpek, kurt, tilki, çakal gibi et yiyen hayvanların barsaklarında yaşar ve yumurtaları vasıtasıyla insanlara bulaşır. İnsanların karaciğer, akciğer ve diğer iç organlarında kist hidatik denilen ve şeklen içi su dolu keseciklerle karakterite hastalığı yaparlar. Çok tehlikeli ve ancak ameliyatla tedavi edilebilen bir hastalıktır.

Tenya: Halk arasında şerit ismi ile bahsedilen yine mühim bir parazit hastalığıdır.

Kuduz: Köpek ve tüm sıcak kanlı hayvanlar ile insanlarda görülen bir virüs hastalığıdır. Umumiyetle hasta köpeklerin ısırmasıyla insanlara bulaşır. Çok tehlikeli ve mutlak öldürücü bir hastalıktır. Tedavisi yoktur. Köpeklerin

mutlaka aşılanması icabeder. Isırılan şahıslar da ancak aşılama ile hastalıktan korunabilirler.

Bütün bu sayılanlar gibi daha bir çok parazitler, bitler ve mikroplar köpekler tarafından insanlara bulaştırılabilmektedir."

İşte bu doktor raporuna dikkat edersek zaruretsiz olarak köpek beslemek sünnete aykırı olduğu gibi sağlığımız açısından da zararlı olup, beslenmesi asla doğru değildir. Ancak daha önce de bahsettiğimiz gibi hırsızların kol gezdiği semtlerde veya hayvanlar ya da bağ-bahçeler, korumaya ihtiyaç duyulduğu yerlerde köpek beslemek onlardan kendimizi ve çoluk-çocuğumuzu uzaklaştırmak şartı ile caizdir. Keza köpek gibi arslan, kaplan, pars ve benzeri yırtıcı hayvanları da besle-mek mekruhtur. Çünkü insanlara zarar verebilirler. Evet İslam dini merhamet dinidir. Allah (cc) Rahman sıfatı gereği olarak her canlıya merhamet etmemiz gerekir. Ancak insanlar eşrefi mahluk olduğu için Allah (cc) her şeyi insanoğlu için yaratmıştır. Yaratmış olduğu her şeyde bir hikmet vardır. Örneğin hayvanların içinde en korkunçlu olanlardan kobra yılanıdır. Bununla beraber Taylant'ın bir köyünde tüm köy halkı onları yakalıyor ve besliyorlar. Onların zehirlerinden elde ettikleri bir ilacı elli milyona satıyorlar. Ancak insanın sağlığı hayatı herşeyden daha önemlidir. Dolayısıyla Allahu Zülcelel ve kemal Hz.lerinin yaratmış olduğu canlı ve cansız varlıkları yararlı yönlerinden istifade edip, insan sağlığını, hayatını tehdit eden yönlerinden de muhafaza etmemiz gerekiyor. (Yani

hayvanlara merhamet edelim derken insanların hayatını tehlikeye atacak olursak bu kez eşrefi mahluk olan insana merhametsizlik ve saygısızlık yapmış oluruz.) Kaldı ki ülkemizde nice insanımız fakru zaruret içinde kıvranırken bizim aydın geçinen insanımız (bizi bağışlasınlar) kendi köpeklerini sigortalı yapar, onlara özel berber tutar, mamalarını diş devletten getirir... Acaba onlara yapılan bunca harcamaları kendi çocuklarını okutamayacak insanca yedirip, giydiremeyecek fakruzaruret içerisindeki halkımızın yavrularını ilim yuvalarında okutup, topluma yararlı birer insan olarak yetiştirmeleri için yapsalar mı iyi, yoksa büyük bir itina ile bunca harcamaları köpek yavrularına, avamca tabiri ile gölbezlerine mi yapsalar daha iyi? Akli selime, sağduyuya davet edilir.!

Köpeğin yakaladığı av hakkında iki ayrı hadis-i şerife rastlıyoruz. Şöyle ki, yukarıda kaydettiğimiz hadis-i şerifle Peygamber (s.a.v.) eğitilmiş köpek şayet yakaladığı avdan yerse ondan yeme, diyerek öyle bir avın haram olduğuna hüküm vermiştir. Fakat diğer bir hadis-i şerifinde de şöyle buyurur:

حديث ابى ثعلبة الخشنى قال حدثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فى صيد الكلب «اذا ارْسَلْتَ كَلْبَكَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللهِ عَلَيْهِ فَكُلْ وَاِنْ اكَلَ مِنْهُ وَكُلْ مَارَدَّتْ عَلَيْكَ يَدُكَ»

"Ebu Salebe'nin rivayet ettiği hadis-i şerifinde Resulullah (s.a.v.) av köpeği hakkında şöyle buyurdu: "Sen köpeğini Allah'ın ismini zikr ederek gönderdiğin zaman (yakaladığı) avdan her ne kadar yerse dahi ondan ye ve

(herhangi bir şey ile değil de) elinle yakaladığın avdan da ye."

Birinci hadis-i şerif daha kuvvetlidir. Kurtubi görünürde birbirlerine zıt olan hadis-i şerifleri hakkında şöyle bir açıklama yapmaktadır;

ولما تعارضت الروايتان رام بعض اصحابنا وغيرهم الجمع بينهما فحملوا حديث النهى على التنزيه والورع وحديث الاباحة على الجواز وقالوا ان عديا كان موسعا عليه فافتاه النبى صلى الله عليه وسلم بالكف ورعاه وابا ثعلبة كان محتاجًا فافتاه بالجواز

"Bazı (ilim ehli) arkadaşlarımız ile diğer alimler iki rivayetlerin (görünürde) birbirleriyle çeliştiğini görünce her iki hadisin aralarını bulup, tezadı ortadan kaldırmak için şöyle yorumlamaya başvurmuşlardır. (Adiyy'in rivayet ettiği) "ondan yeme" diye yasaklayışı (haram olduğu için değil de) sırf takvaya yöneliktir. Zira Adiyy (r.a.)'in mali durumu müsait idi. Dolayısıyla ona "yeme" diye yasak emri vermişti. Eba Salebe'nin rivayet ettiği hadisle de yemesini yasaklamayıp öyel bir avın etinin mübah olup, caiz olduğuna yorumlamışlardır. Zira Eba Salebe (r.a.) fakir bir zat idi. dolayısıyla ona öyle bir avın etinin caiz olduğu fetvasını vermiştir." (1)

AVLANMANIN SAHİH OLMASININ ŞARTLARI

Fıkıh kitaplarımız şöyle derler;

(1) Kurtubi, c.6, s.7

وانما يحل الصيد بخمسة عشر شرطا فى الصياد وهو ان يكون من اهل الذكاة وان يوجد منه الارسال وان لايشاركه فى الارسال من لايحل صيده وان لايترك التسمية عامداً وان لايشتغل بين الارسال والاخذ بعمل (والسبب فى اشتراط هذا الشرط ان الصائد مطالب بملاحقة المصيد ليذبحه ان ادركه حياً فيه روح فان قصر فى ذالك ومات ولم يذكه لم يؤكل لانه قدر على الذكاة الاختيارية فلا تجزئ الذكاة الاضطرارية لعدم الضرورة)

"(Hanefilere göre) avlanmanın mübah olabilmesi için ancak beş şart bulunmalıdır:

1- Avcının kesim yapabilecek ehliyette, (yani hayvanı şer'an yenilecek halde boğazlamaya ehil olmalıdır. Bu da hayvanı boğazlamaya aklı yeter olmakla beraber müslüman veya kitap ehli olmalıdır. Binaenaleyh, aklı olan bir müslümanın veya Hristiyan ile Yahudinin avladığı hayvan yenilir. Fakat aklı olmayanın, mümeyyiz (kesim işine akıl erdiremeyen) çocuğun, delinin, mecusinin, mürtedin-dinden çıkanın, putperestin avladığı hayvanın eti yenilmez. Ancak bunların ele geçirdikleri av sağ olup ta hayvanı kesmeye ehil olan bir kimse tarafından kesilirse eti helaldir.)

2- Av hayvanını (örneğin av köpeğini bizzat) avcı ava salıvermiş olmalıdır. (Binaenaleyh av hayvanı kendi kendine avcının elinden boşanıp veya avcı avlanmaya niyet etmeden, yani avcı fiilen avlayıcı hayvanı avın üzerine salmadan kendiliğinden avı yakalayarak öldürürse eti yenilmez.)

3- Av hayvanını salıveren kimseye avı helal olmayan kimsenin ortak olmaması gerekir. (Binaenaleyh bir müslüman ile birlikte bir mürtedin veya putperestin salıverdikleri av hayvanları, avı birlikte tutup yaralar veya öldürürlerse,

bu avın eti yenilmez. Aynı şekilde eğitilmiş ve eğitilmemiş köpeğin yahut da Şafii hariç besmeleyi şart kabul eden diğer cumhur-u ulemaya göre Allah'ın adını zikredilenlerle birlikte Allah'ın adının anılmayarak diğer bir hayvanın gönderilmesi halinde de hüküm aynıdır, yani öyle bir avın eti yenilmez.)

4- Avcı, av hayvanını salıverirken besmele-i şerifeyi kasten terk etmemiş olmalıdır. (Buna göre avcı silahının tetiğini çekerken yahut da avlayıcı hayvanı salıverirken besmeleyi kasten terk ederse, yakalanan av hayvanın eti yenilmez. Fakat Şafii'ye göre yenilir. Zira, ona göre besmele çekmek sünnettir. Şayet sehven, unutarak besmeleyi terk ederse Hanefiye göre de avlanılan hayvanın eti yenilir.)

5- Avcı (av hayvanını) ava gönderdiği zaman ile (o hayvanın avı) yakaladığı zaman arasında başka bir iş ile meşgul olmamalıdır. (Bunun şart koşulmasının sebebi şudur: Avcının avını gerektiğince takip etmesi istenir ki, hayatta iken ona yetişsin ve kesebilsin. Şayet bu konuda kusur gösterirse ve kesmeden hayvan ölecek olursa yenilmez. Çünkü o ihtiyari olarak (rahatça) kesme imkanına sahib iken, (yani rahatça kesebildiği halde) bu hususta kusur gösterip eldeki imkanı kaçırmış oluyor. Dolayısıyla zaruret sözkonusu olmadığı halde ıztırari=gayri ihtiyari kesime gidilmiş oluyor o da ona kafi değildir. (Caiz değildir)" (1)

(1) Fethülkadir, c.9, s.12

AVLANILAN HAYVANA SAĞ OLARAK YETİŞMEK

Bu konuda Zuhaylî şöyle der;

وللفقهاء آراء في ادراك المصيد قال الحنفية ان ادرك المصيد وكان فيه فوق حياة المذبوح بان يعيش مدة كاليوم او نصفه فوق ما يعيش المذبوح وترك التذكية حتى مات لم يؤكل لانه مقدور على ذبحه ولم يذبح فصار كالميتة والله تعالى يقول «الا ماذكيتم» ولقوله عليه الصلاة والسلام لعدي «اذا ارسلت كلبك فاذكر اسم الله عليه وان امسك عليك فادركته حيا فاذبحه اما لو ادرك به حياة مثل حياة المذبوح فلا تلزم تذكيته لانه ميت حكما ولهذا لو وقع في الماء في هذه الحالة لايحرم كما لو وقع وهو ميت ولو ادرك الصيد حيا حياة فوق ما يكون المذبوح ولم يتمكن من ذبحه لفقد آلة او ضيق الوقت لم يؤكل في ظاهر الرواية وفي رواية اخرى عن ائمة الحنفية انه يؤكل استحسانا وقيل هذا اصح اما ان لم يتمكن من ذبحه لعدم قدرته عليه اي عدم ثبوت يده عليه فمات اكل لان اليد لم تثبت عليه ولم يوجد منه التمكن من الذبح

"Avlanılan hayvana (hayatta iken) yetişmek konusunda fakihlerin değişik görüşleri vardır. Hanefilere göre avına yetiştiğinde, kesilen hayvandan daha ileri derecede bir hayatı bulunursa mesela, bir gün veya yarım gün bir süre kesilmiş (yani ölüm anında çabalayan) hayvandan daha fazla yaşayabilecekse buna rağmen ölünceye kadar kesmeyi terk ederse, o hayvan yenilmez. Çünkü kesilebilme imkanı vardı ve bunu kullanıp kesmemiştir. O takdirde bu leş hükmünde olur. Şanı Yüce Allah (c.c.) ise "kestikleriniz müstesna" buyurmaktadır. Peygamber (s.a.v.) ise Adiyy b. Hatem'e "köpeğini gönderdiğinde üzerine Allah'ın adını zikret. Şayet onu senin için yakalar ve sen de henüz hayatta iken ona yetişirsen onu kes" buyurmuştur.

Kesilmiş (ölüm anında çabalayan) hayvanın hayatına

benzer bir canlılığı var iken ona yetişecek olursa, kesilmesi lâzım değildir. Çünkü o hükmen ölmüştür. (Zira yeni kesilmiş bir hayvanın son çırpınışı gibi bir çırpınış ile karşı karşıyadır.) Bu bakımdan bu kadarcık bir canlılık belirtisi kalan av suya düşerse yenmesi haram olmaz. Nitekim ölü olarak düşmesi halinde de hüküm böyledir. Şayet avını kesilmiş hayvandan daha ileri derecede bir canlılığı varken yetişir ve herhangi bir aleti bulunmadığından ya da vakit darlığından dolayı onu kesmek imkânını elde edemezse zahir (açık) rivayete göre yenilmez. Hanefi mezhebinin üç imamından gelen başka rivayete göre ise istihsanen yenilir. Bunun daha sahih olduğu da söylenmiştir. Şayet ona kadir olmadığından yani onu ele geçiremediğinden dolayı kesme imkânını bulamaz ve ölürse o hayvan yenilir. Çünkü o ele geçirilebilmiş değildir ve kesme imkânını da bulamamıştır."(1)

Şafii'nin görüşünü de aynı eser şöyle açıklar:

وقال الشافعية والحنابلة ان كانت حياة المصيد كحياة المذبوح ليس فيه حياة مستقرة بان شق جوفه وخرجت الحشوة او اصاب العقر من الكلب مقتلا يباح من غير ذبح باتفاق المذاهب لان الذكاة في مثل هذا لاتفيد شيئًا لكن المستحب عند الشافعية ان يمر السكين على الحلق ليريحه وان لم يفعل حتى مأت حل لان عقر الكلب المرسل عليه قد ذبحه وبقيت فيه حركة المذبوح وان كانت فيه حياة مستقرة ادركها الصائد فينظر في الامر

أ- ان تعذر ذبحه بلا تقصير من الصائد حل اكله كان سل السكين على الصيد او ضاق الزمان فلم يتسع الوقت لذكاته حتى مات او مشى له على هينته ولم يأته

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.697-98

عدواً او اشتغل بتوجيهه للقبلة او بطلب المذبح (مكان الذبح) او بتناول السكين او منع منه سبع فمات قبل امكانه الذبح او امتنع منه بقوته ومات قبل القدرة عليه فيحل فى الجميع كما لو مات ولم يدرك حياته

ب- وان مات لتقصيره بان لايكون معه سكين او لم تكن محددة او ذبح بظهرها خطأ او اخذها منه غاصب او نشبت فى الغمد (اى عسر اخراجها بان تعلقت فى الغلاف) حرم الصيد للتقصير لحديث ابن ثعلبة الخشنى المتقدم ان النبى صلى الله عليه وسلم قال «مَا رَدَّ عَلَيْكَ كَلْبُكَ الْمُكَلَّبُ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللهِ عَلَيْهِ وَادْرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَذَكِّهِ وَكُلْ وَانْ لَمْ تُدْرِكْ ذَكَاتَهُ فَلاَ تَأْكُلْ»

"Şafiilerle Hanbelilere göre şayet avlanılan hayvanın canlılığı, kesilen hayvanın canlılığı gibi olur ve onda müstakir bir hayat bulunmazsa, mesela karnı yarılmış ve içindekiler dışarı çıkmışsa yahut da köpek onu öldürücü bir yerden yaralamış ise mezheplerin ittifakı ile kesmeden yenilsi mübah olur. Çünkü böyle bir durumda, onun için kesmenin hiç bir faydası olmaz. Ancak Şafiî mezhebinde müstehap olan hayvanı rahatlatmak için bıçakla kesilmesidir. Şayet ölünceye kadar bunu yapmayacak olursa yine helal olur. Çünkü o av üzerine gönderilmiş olduğu köpeğin yaralaması, bu hayvanı kesme yerine geçer. Geriye kesilmiş (ölüm için çabalayan) hayvanın hareketi onda kalmış olur. Şayet avcı ona yetiştiğinde avlanılan hayvanda müstakir bir hayat bulunmuyorsa duruma bakılır.

a) Avcıdan yana herhangi bir kusur olmaz da kesimine imkân bulunmazsa mesela, kesmek için bıçağı hazırlar da zaman darlığı için hayvan ölünceye kadar onu kesecek vakit bulamazsa, ya da koşmaksızın normal yürüyüşüyle giderse yahut da kıbleye yöneltmek ile uğraşır ya da kesecek bir yer

arar veya bıçağı almakla meşgul olur. Yahut yırtıcı bir hayvân onun yanına yaklaşmasına fırsat vermez ve bu bakımdan kesme imkânını bulamadan ölürse yahut da hayvanın huysuzluğu yüzünden kesemez de sonra kesme imkânı bulamadan ölürse, bütün bu hallerde avlanma sonucu ölmüş ve hayatta iken ona yetişilmemiş gibi helal olur (yani yenilmesi helaldir).

b) Beraberinde bıçak olmaması yahut bıçağın keskin olmaması, ya da yanlışlıkla bıçağın sırtı ile kesmeye kalkışması veya gasb edici bir kimsenin o bıçağı ondan alması yahut da kınından çıkartmakta zorluk çekmesi gibi kendinden kaynaklanan bir kusur sebebiyle yetişemeyip hayvan ölürse, bu kusuru dolayısıyla av haram olur. Çünkü az önce geçen Eba Salebe el-Huşeninin rivayet ettiği hadise göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Alıştırılmış köpeğinin sana getirdiği, senin de üzerine Allah'ın adını anarak kesme imkânını bulabildiğini kes ve ondan ye. Şayet onu kesmeyecek olursan ondan yeme."(1)

AVCI HAYVANDA ARANAN ŞARTLAR

Aynı eser şöyle devam eder;

وخمسة فى الكلب منها ان يكون معلما وان يذهب على سنن الارسال وان لايشاركه فى الاخذ مالا يحل صيده وان يقتله جرحا وان لايأكل منه

(1) Elfikhül-İslâmî, c.3, s.697-98

"(Kendisi ile av yapılacak) köpekde=hayvanda beş şart aranır:

1- Eğitilmiş olmalıdır. (Hanefilere göre köpeğin eğitilmesi üç defa avdan yemeyi terk etmesi ile gerçekleşir. Doğan ve buna benzer kuşlarm eğitilmesi ise, çağrıldığı zaman sahibine uyup geri dönmesidir, avdan yemeyi terk etmesi şart değildir. Ebu Hanife'ye göre köpeğin üçüncü defada avladığı yenilir, ancak Ebu Yusuf ile imam Muhammed'e göre yenilmez. Çünkü onun eğitilmiş olması üç defanın tamamlanmış olmasından sonra sözkonusudur. Av hayvanının eğitilmiş olduğu ortaya çıksa, ondan sonra avlanan hayvanın etinden bir defa yerse, Malikilerin dışında kalan bütün mezheblere göre av helal olmaz. Ancak Hanefilere göre doğanın eğitilmiş olması için avdan yemeyi terk etmesi şart değildir. Şafiilere göre eğitimde üç şartın bulunması zaruridir. Sahibi tarafından salıverildiği zaman gidecek, ava gitmekten men edildiği zaman gitmeyecek, çağırıldığı zaman sahibine itaat edip, hemen geri dönmeli, avı yakaladığı zaman da avdan yememiş olacak olmalıdır.)

2- Avcı hayvanın (sahibi tarafından) gönderildiği tarzda gitmelidir. (Yani avcı hayvanın sahibi nereye ve ne zaman gönderirse hemen aynı şekilde gitmelidir. Binaenaleyh avcı hayvanı ava gönderildiği zaman gidivermelidir. Şayet sahibi tarafından ava salıverildiğine rağmen bir müddet durup veya başka bir şey ile meşgul olduktan sonra ava giderek onu yaralayıp öldürürse, eti yenilmez.) Şurada Hanefi ile Şafii arasında bulunan bir ihtilafa değinmek ihtiyacı doğdu.

Şafii'ye göre avcının avı görüp belirledikten sonra kendi eliyle av köpeğini veya doğanını avın üzerine göndermesi şarttır. Hanefilere göre belirlemek şart değildir. Ancak avcı hayvan kendiliğinden gidecek olursa ittifakla avladığı yenilmez, mutlaka sahibi tarafından salıverilmelidir. Yine avcı kendi av hayvanını belli bir avın üzerine gönderdiği halde hayvan başkasını avlarsa, Hanefilere göre eti yenilir. Fakat Şafii'ye göre yenilmez. Nitekim şöyle denilir;

وان ارسله على صيد بعينه فصاد غيره لم يؤكل عند غير الحنفية

"Eğer (avcı) avcı hayvanını belirli bir avın üzerine gönderib de avcı hayvan başkasını avlarsa, Hanefilerin dışındakilere göre eti yenilmez." (1)

3, Av hayvanına avda kullanılması helal olmayan başka bir hayvanın iştirak etmemiş olmalıdır.

(Binaenaleyh av hayvanına eğitilmemiş başka bir hayvan veya kestiği yenmeyen mecusi veya dinden çıkmış mürted, Allah'a şirk koşan müşrikin av yakalamada iştirak edip birlikte avlarlarsa, hayvanın eti helal olmaz.)

4- Avcı hayvan, avı yaralayarak öldürmüş olmalıdır. (şayet onu boğarak ya da bir darbe ile öldürmüş ise, av yenilmez. Aynı şekilde atılan ok, avı yaralayıp yalnız ezmek suretiyle öldürürse, eti helal olmaz.)

5- Avcı hayvan yakaladığı avdan hiçbir şey yememiş

(1) Elfikhül-İslâmî, c.3, s.708; Bedaii, c.5, s.50

olmalıdır. (Binaenaleyh yiyecek olursa eğitilmiş olmadığı anlaşılmış olacağından o avın eti yenilmez.)"[1]

AVLANACAK HAYVANDA ARANAN ŞARTLAR

Aynı eser şöyle devam eder;

وخمسة في الصيد منها ان لايكون متقويًا بانيابه او مخلبه وان لايكون من الحشرات وان لايكون من نبات الماء الا السمك وان يمنع نفسه بجناحيه او قوائمه وان يموت بهذا قبل ان يواصل الى ذبحه

"Av hayvanında beş şart gerekir;

a) Nabi (azı dişi) ile veya mihlebi (yırtıcı pençesi, tırnağı) ile kuvvet kazananlardan olmamalıdır.

(Binaenaleyh köpek, arslan gibi azı dişi olup da yırtıcı ve kapıp kaçırıcı hayvanların etleri helal olmadığı gibi, doğan ile kerkenez kuşu gibi yırtıcı pençesi olan tırnağı olan hayvanların etleri helal olmaz.)

b) Av, haşerattan olmamalıdır. (Binaenaleyh akrep, köstebek, fare, yılan, çıyan, sülük gibi hayvanların etleri yenilmez.)

c) (Balık türlerinden hariç) suda yaşayan hayvanlardan olmamalıdır. (Binaenaleyh su köpeği, su domuzu gibilerin etleri Hanefi mezhebine göre yenilmez.)

d) Av kanatları ve ayakları ile kendisini yakalanmaktan

(1) Elfıkhûl-İslâmî, c.3, s.699

korumalıdır. (Yani evcil olmayan hayvanlar ile kuşlar gibi yabani olup insanın onu asli yaratılışı halinde yakalamaktan aciz kalmalıdır. Binaenaleyh kaçıp kurtulamayacak bir halde bulunan bir av hayvanı, av hayvanı olmaktan çıkmış olur. Artık üzerine saldırılan hayvan tarafından yaralanıp öldürülürse, eti helal olmaz.)

e) Av, kendisini avcının yetişip daha boğazlamaya imkanı olmadan ölmüş olmalıdır. (Binaenaleyh avcı, ava daha hayatta iken yetişip, onu besmele ile kesmeyi terk edip de hayvan ölürse, eti helal olmaz.) Nitekim şöyle ifade edilir;

فان ادركه الرامى او المرسل حيًا ذكاه وجوبًا فلو تركها حرم

"Eğer silahını atan veya eğitilmiş hayvanını salıveren avcı, av hayvanına sağ olarak yetişirse onu kesmesi gerekir. Şayet (sağ olarak yetişip te) kesmeyip ölürse, eti haram olur." (1)

ŞAFİİ'YE GÖRE AV

İmam Nevevi şöyle der:

ويحل الاصطياد بجوارح السباع والطير ككلب وفهد وباز وشاهين بشرط كونها معلمة بان تنزجر جارحة السباع بزجر صاحبها وترسل بارساله ويمسك الصيد ولا يأكل منه ويشترط ترك الاكل فى جارحة الطير فى الاظهر ويشترط تكرر هذه الامور بحيث يظن تأدب الجارحة ولو ظهر كونه معلما ثم اكل من لحم صيد لم يحل ذالك الصيد فى الاظهر فيشترط تعليم جديد ولو تعاملت الجارحة على صيد فقتله حل

(1) Aynı eser, c.5

فى الاظهر ولو كان بيده سكين فسقط وانجرح به صيد او احتكت به شاة وهو فى يده فانقطع حلقومها ومريئها او استرسل كلب بنفسه فقتل لم يحل وكذا لو استرسل كلب فاغراها صاحبه فزاد عدوه لم يحل فى الاصح ولو اصابه سهم باعانة ريح حل ولو ارسل سهما لاختبار قوته او الى غرض فاعترضه صيد فقتله حرم فى الاصح ولو رمى صيداً فشجه حجراً او سرب ظباء فاصاب واحدة حلت وان قصد واحدة فاصاب غيرها حلت فى الاصح ولو غاب عنه الكلب والصيد ثم وجده ميتاً حرم وان جرحه وغاب ثم وجده ميتاً حرم فى الاظهر.

1- "Av avlamak köpek gibi yırtıcı hayvanlarla, pers, doğan ve şahin gibi hayvanlarla eğitilmiş olmak şartı ile helâldir. (Bir yırtıcı hayvanın) eğitilmiş olamsı, sahibi salıverince gitmekle ve azarlayıp menedince gitmeyip durmakla ve tuttuğu avdan yememekle belli olur. En açık görüşe göre, bir yırtıcı kuşun da eğitilmiş sayılması için yemeyi terk etmesi şarttır. Bu hal tekerrür etmesi gerekir ki, sahibinin eğitilmiş olduğuna kanaatı hasıl olsun. (bu konuda tecrübe sahiplerine müracaat edilir. Yani onlar bu avcı hayvan eğitilmiştir diye görüş beyan ederlerse, o hayvanın yakaladığı av helâldir. Bir görüşe göre üç defa yemeyi terketmesi, bir görüşe göre de iki defa terketmesi ile muallem-eğitilmiş sayılır.)

2- Bir av hayvanı eğitilmiş olduğu anlaşıldıktan sonra tuttuğu avın etinden yiyecek olsa, o avın eti yenilmez, helal değildir, o hayvanın yeniden eğitilmesi şart olur.

3- Bir avcı hayvan üzerine saldırdığı ava yüklenerek ağırlığı ile avı öldürürse, en açık görüşe göre o av helaldır, eti yenebilir. Eğer birisinin elinde bıçağı olup elinden düşüp de onunla bir hayva yaralanır veya bir koyun onunla kaşınıp

onun nefes ve yemek borusu kesilirse veya bir av köpeği kendiliğinden ava gider de av hayvanını öldürürse, eti helal olmaz. Veya av köpeği kendiliğinden ava gidip te sahibi tarafından kışkırtılıp da daha fazla hızlanırsa (ve avı yakalayıp öldürürse eti yenilmez.) Keza rüzgârın yardımıyla bir ava oku isabet ederse, eti helal olur. Fakat kendi kuvvetini denemek için okunu fırlatırsa veya bir hedefe atıp ta bir av hayvanına isabet eder, öldürürse, esah görüşe göre haram olur. Eğer taş zannettiği bir ava atarsa veya bir ceylan sürüsüne silahını atıp, bir tanesine isabet ederse esah görüşe göre, eti helaldır.

4- Avcı, av hayvanlarından birini kasd edip silahını attığı halde başkasına isabet etse, helal olur.

5- (Eğitilmiş) köpek ile av, avcının gözünden kayp olduktan sonra avı ölü olarak bulursa, haram olur.

Aynı zamanda av hayvanı, avı yaraladıktan sonra av kayıp olup da sonra ölü olarak onu bulursa, en açık görüşe göre haram olur." (Ancak, eğer avdaki yaranın attığı silahın eseri olduğuna kanaat getirirse, o avın eti helaldır. Bu konuda sahih hadisler vardır.) (1)

AVA MALİK OLMAK

يملك الصيد بضبطه بيده ويجرح مذفف وازمان وكسر جناح وبوقوعه فى شبكة نصبها و بالجائه الى مضيق لايفلت منه ولو وقع صيد فى ملكه وصار مقدوراً عليه

(1) Muğnilmuhtac ile beraber Minhac, c.4, s.279

بتوحل وغيره لم يملكه فى الاصح ومتى ملكه لم يزل ملكه بافلاته وكذا بارسال المالك له فى الاصح ولو تحول حمامه الى برج غيره لزمه رده فان اختلط وعسر التمييز لم يصح بيع احدهم وهبته شيئًا لثالث ويجوز لصاحبه فى الاصح فان باعاهما والعدد معلوم سوا، صح والافلا

1- Bir kimse, bir ava onu eli ile zabt etmesiyle veya onu ölecek bir halde yaralaması ile veya kötürüm hale getirmekle, kanadını kırması ile veya av için kurduğu tuzağa düşmesi ile sahip olur. (yani onun mülkü olur) veya onu kurtulamaycak bir şekilde (ev gibi) bir yere sıkıştırmakla malik olur. Fakat bir avın kendi mülkünde bir bataklığa girmesile onun mülkü olmaz. Malik olunca da onun boşanıp kaçmasıyla, veya en sıhhatli görüşe göre, onu kendisinin salıvermesiyle oradaki mülkiyet hakkı kalkmış olmaz. (Yani öyle birisinin elde ettiği av hayvanının kaçıp da birisi onu bulursa, kendisine getirip teslim etmesi gerekir.)

2- Bir kimsenin güvercini başkasının burcuna çıkıp gitse, geri çevirmesi gerekir. Güvercinler birbirine karışıp da ayırtedilmesi zor olsa, bunların bu halde (birbirlerine satmaları esah görüşe göre caiz), üçüncü bir şahsa satmaları bağışlamaları sahih olmaz. fakat birbirlerine satmaları caizdir, Şayet her ikisi de güvercinlerini başkasına satarlarsa eğer adedleri malum kıymetleri eşit olursa satışı sahih olur. (paralarını eşit bir şekilde birbirlerine taksim ederler." (1)

Bir kimse hanesine giren bir avı tutmak için hanesinin kapısını kapatsa, o ava malik (sahip) olur. Ama hane sahibi avı muhafaza altına almak için kapısını kapamazsa o ava

(1) Minhacüttalibin (Muğnilmuhtac) c.4, s.278-80

malik sayılmaz. Binaenaleyh o avı başka bir şahıs tutarsa o ava malik olur.

Keza bir kimse bir yere ağ ve tuzak gibi avlamaya mahsus bir şey koysa, tutulacak av kendisinin malı olur.

Yine bir kimse su kenarında balık tutmak için bir yer hazırlarsa, oraya balıklar gelip de suyu az olduğundan bu balıklar avlanmaya muhtaç olmaksızın oraya toplanabilir olsa, o kimse bu balıklara malik (sahip) olur.

Keza bir kimse bahçesini, yabani hayvanlar gelip yumurtlamak ve yavrulamak için hazırlarsa, gelip yumurtlayan ve yavrulayan hayvanların yumurtaları, yavruları kendisinin olur, başkası bunları alamaz.

SAÇMA, MERMİ, BIÇAK, TAŞ ve EĞİTİLMİŞ KÖPEK İLE AVLAMAK

Av, gerek kılıç, bıçak, mızrak, ok gibi aletlerle ve gerek ağ tuzak gibi şeylerle yapılabileceği gibi, eğitilmiş köpek gibi yırtıcı kuşlar ile de yapılabilir. Nitekim şöyle denilir;

تنقسم آلة الصيد الى قسمين جماد وحيوان فالاول كالسهم الذى يرمى به الصائد صيده والثانى الجوارح وهى كلاب الصيد ونحوها من الحيوانات المفترسة كالنمر والفهد والاسد اذا تعلمت الصيد ومثلها سباع الطير كالشواهين فاما القسم الاول فانه يشترط له شروط منها ان يصيب الحيوان بحده او بنصله فاذا رماه بسكين او سيف او حربة او سهم فاصابه بحدها او نصلها فقتله فانه يحل اما اذا اصابه بعرضها فقتله بثقلها ولم يدركه حيًا ويذبحه فانه لايحل ومثل ذالك ما اذا رماه بعصا او خشبة او حجر لاحد له فاماته فانه لايحل وكذالك اذا نصب له شبكة او شركا فاختنق بها ومات

قبل ان يذبحه فانه لايحل وكذا اذا رماه برصاص البنادق او رشها فاماته فانه لايحل فاذا احتمل الحيوان الرمية كأن كان كبيراً وادركه وفيه حياة مستقرة وذبحه فانه يحل فالاصطياد بالبنادق جائز اذا كان الرامى حاذقاً وكان الحيوان يحتمل الضربة فيقع بها حيا.

"Av aleti iki kısma ayrılır: Biri cansız, diğeri canlıdır. Birincisi avcının avına attığı ok gibidir.ikincisi yaralayıcı hayvanlardır.

Bunlar avlamayı öğrenen av köpekleri, kaplan, pers ve arslan ve benzeri yırtıcı hayvanlardır. Şahinler gibi yırtıcı kuşlar da bunlar gibidir.

Birinci kısım (cansız cisimlerle avlanan avın helal olması için bazı şartlar aranır. Şartlardan birisi, ava atılan cisim keskin tarafı veya ucundaki demiri ile avı vurup yaralamaktır. Şu halde avcı bıçak, kılıç, mızrak, hançer ve ok gibi bir aleti ava attığı zaman, onun keskin tarafı veya sivri ucu isabet edip yaralamak suretiyle öldürürse, av helal sayılır.Şayet attığı aletin başka bir tarafı ava isabet edip te ağırlığı ile öldürürse ve avcı onu ölü olarak ele geçirirse, o av haramdır. (Ancak av henüz ölmemiş iken avcı yetişip boğazlarsa o zaman helal sayılır. Bunun gibi avcı, taş, sopa ve tahta parçası gibi keskinliği olmayan bir cismi atıp, avı öldürürse o av (murdar olup) helal olmaz.

Keza av için bir ağ veya bir tuzak kursa da onunla boğazlamadan boğulursa helal olmaz. Yine böylece ava tüfek kurşunlarını veya saçmalarını attığı ve onu öldürdüğü zaman helal olmaz.

Av hayvanı büyük olup, atılan kurşunla hemen ölmeyip müstakir bir hayatla diri iken avcı yetişip boğazlarsa, o zaman helal olur.Şu halde tüfeklerle, saçmalarla, mermilerle avlamak, atıcı kimse maharetli (becerikli) olduğu ve av hayvanı da darbeye tahammül edip, onunla sağ kalabildiği takdirde caizdir." (1)

Demek ki, her hayvanı tahammül edebileceği kurşun, saçma, ok gibi bir şey ile avlamak gerekir.

Nitekim aynı eser Hanefilerce saçma ve mermi ile avlama hükmünü şöyle açıklar;

الحنفية قالوا ان الاصل فى ذالك ان يكون شك فى ان موت الصيد كان بسبب الجرح لابسبب الثقل فاذا تحققت انه مات بالثقل او شك فى ذالك فانه لايحل اكله مالم يدركه وفيه حياة مستقرة ويذبحه

فالصيد الذى يرمى برصاص البنادق فانه وان كان الرصاص يريق الدم ويخرق الجسم ولكنه يشك فى ان الحيوان هل مات بثقل اندفاع الرصاص او بالجرح الناشئ من الاصابة فاذا وجد هذا الشك فانه لايحل اما اذا تحقق انه مات بالجرح لا بالثقل فانه يحل

ومثل الرصاص الرش فانه اذا رمى به حيوان كبير لايتصور ان يموت بثقل اندفاع الرش فانه يحل لان موته بسبب الجرح من غير شك اما اذا رمى به حيوان صغير ضعيف كالعصافير الضعيفة التى يتصور ان تموت بثقل اندفاع الرش فانها لاتحل الا بتحقق انها ماتت بسبب الجرح لابسبب الثقل

"Hanefiler demişlerdir ki, bunda asıl olan avın ölümü ağırlık sebebiyle olmayıp yaralama sebebiyle olduğunda şüphe olmasıdır. Şayet onun ağırlık sebebiyle öldüğü tahak-

(1) Elfıkhualelmezahibilerbaa, c.2, s.28

kuk ettiği veya bunda şüpheye düşüldüğü zaman onda müstakir bir hayat olup, (yani hemen ölmeyip bir günün bir kısmında yaşayabilecek kadar diri) iken yetişip onu boğazlamadıkça onun yenilmesi helal olmaz. (Şayet kurşunun açtığı yaradan dolayı öldüğü kesinlikle bilinirse, o zaman ölü olarak ele geçirilen av helal sayılır.)

Tüfeklerin kurşunu ile vurulan av her ne kadar kurşun kanı akıtmış ve cismi yırtmış olsa da, fakat hayvanın kurşunun atılmasının ağırlığı ile mi yoksa kurşunun değmesinden dolayı aldığı yaradan mı öldüğünde şüphe sözkonusu olur. İşte bu şüphe bulunduğu zaman bu av hayvanı helal olmaz. Ama onun ağırlığıyla değil de yara almakla öldüğü yakinen bilinirse, o takdirde o av hayvanı helal olur.

Saçma da kurşun gibidir. O halde saçma ile avladığı zaman, saçmanın atılmasının ağırlığı ile büyük gövdeli ve güçlü olduğundan ölmesi tasavvur olunmayan bir hayvana vurulduğu zaman ölürse, helal olur. Zira onun ölümü şüphesiz olarak yaralama sebebiyledir. Ama ağırlığı ile ölmesi tasavvur olunan serçeler gibi küçük ve zayıf bir hayvan vurulduğu zaman o helal olmaz, ancak ağırlık sebebiyle değil de yaralamak sebebiyle öldüğünün tahakkuk etmesi ile helal olur." (1)

Cumhur-u ulemanın görüşü bu konuda şöyle açıklanır;

واستدل بها الجمهور على ان صيد البندقة (البندقة هي التى تتخذ من طين

(1) Elfıkhualelmezahibilerbaa, c.2, s.27-28

وتيبس فيرمى بها) لايحل لانه رض ووقذ وقال مكحول والاوزاعى وغيرهما من فقهاء الشام يحل

"Cumhur-u ulema Adiyy b. Hatim'in Peygamber (s.a.v.)'in rivayet ettiği; Ya Resulullah, ben, miraz (arka tarafı sopa ucu sivriltilmiş ağır bir tahta parçasıdır. Ucu bazen sivriltilmeyebilir de veya avcının attığı bir tarafında demir bulunan sırık) denilen şeyi ava atar ve isabet ettiririm, diye sordum. Şöyle buyurdu: Sen bu şekildeki sopanı atıp da avı delersen ondan ye. Şayet yanı ile, keskin olmayan tarafı ile ona isabet ederse, ondan yeme. Zira o, darbenin ağırlığı ile öldürülen (mevkuze) demektir, hadis-i şerifine dayanarak, çamurdan yuvarlatılıp kuruyup da atılan (toprak gibi ağır) şeylerle avlamak caiz değildir, derler. Zira bu (avlamak değil), hayvanı parçalamak ve ölünceye kadar dövmektir. Fakat Mekhul, Evzai ve diğer Şam fıkıh bilginleri bu şekilde avlanan hayvan helaldır, derler." (1)

Bu konuda aynı eserde açıklanan avcılar için daha kolay olan Maliki mezhebinin görüşünü de kayd etmeyi uygun gördüm;

المالكية قالوا انه لم يوجد نص من المتقدمين فى الصيد برصاص البنادق ولكن كثيراً من المتأخرين يوثق بهم قالوا يحل اكل ما يصطاد به وميته لانه يريق الدم ويسرع فى القتل اكثر من غيره والغرض من الذكاة الشرعية انما هو الاجهاز السريع على الحيوان كى يستريح من التعذيب فكلما كان اسرع فى الاجهازعليه كان استعماله احسن ولا يشترط ان يكون الجرح بالشق بل يصح ان يكون بالخرق ايضاً

"Malikiler ise: Saçmalarla avlanan hayvanlar hakkında

(1) Avnulmabud, c.8, s.50

mütekaddimin (ilk asırlarda) yaşayan alimler tarafından açıklanan kesin bir hüküm yoktur. Lakin, müteahhirin (son asırlarda yaşayan alimlerden) güvenilir zatların çoğu demişler ki, saçmalarla vurulup öldürülen av hayvanın eti yenir. Çünkü saçmalar avın kanını akıtır ve ok gibi aletlerden daha hızlı öldürücüdür. Avın helal sayılması için vücudunun yarılması şart değildir, bilakis vücudunun delinmesi de kafidir, derler." (1)

İbn Abidin de şöyle der;

ولايخفي ان الجرح بالرصاص انما هو بالاحراق والثقل بواسطة اندفاعه العنيف اذ ليس له حد فلايحل وبه افتى ابن نجيم

"Kurşun ile yaralama ancak (vücudu) yakmak ve şiddetli atışı sebebiyle meydana gelen ağırlıkla olduğu açık bir gerçektir. Zira kurşunun sivriliği sözkonusu değildir. Dolayısıyla kurşunla (saçma ile) aylanan hayvanın eti helal değildir. İbn Nüceym bununla fetva vermiştir. (Yani kurşunla avlamak caiz değildir, diye görüş beyan etmiştir.)" (2)

Halbuki, bir aletle avlanan hayvanın helal olabilmesi için ileri sürülen şartlardan birisi de vurulan avın yaralanıp, kanının akıtılmasıdır. Nitekim aynı eser şöyle der;

ولو لم يجرحه لايؤكل مطلقا وشرط في الجرح الادماء وان كان غير مدم اختلفوا فيه قيل لايحل وقيل يحل وقيل لو الجراحة كبيرة حل بدونه ولو صغيرة فلا

"Eğer atılan kurşun avı yaralamasa mutlak suretle (yani ister hafif olsun, ister ağır olsun) eti yenmez. Yaralamada

(1) Elfıkhualelmezahibilerbaa, c.2, s.28
(2) İbn Abidin, c.5, s.304

kan akıtmak şarttır. Şayet yaralama kan akıtıcı değilse, bu hususta ihtilaf vardır. Bir görüşe göre helal olmaz, bir görüşe göre helal olur, diğer bir görüşe göre de eğer yara büyük ise kanı akıtmaksızın eti helal olur. Şayet yara küçük ise etinin helal olması için, kanın akması gerekir." (1)

Bu konuda kolaylık gösteren İmam Malik'in görüşü ile amel edilebilir. (Yani saçmalarla vurulan av hayvanının eti yenilir. Bu hususta müteahhirin alimlerin fetvası da vardır.)

Hatta Seyyid Sabık şöyle der;

فى حديث عدى بن حاتم قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إِنَّا قَوْمٌ نَرْمِى فَمَا يَحِلُّ لنا قالَ « يَحِلُّ لَكُمْ كُلُّ ماذَكَّيْتُمْ وَمَا ذَكَرْتُمْ اسْمَ اللهِ عَلَيْهِ فَخَزَقْتُمْ فَكُلُوا » قال الشوكانى فيحل ما صاده من يرمى بهذه البنادق الجديدة التى يرمى بها البارود والرصاص واما النهى من الاكل مما اصابته البندقية ولم يذك واعتباره موقوذة كما جاء فى الحديث فان البندقية هنا ما يصنع من الطين ثم ييبس ويرمى به فليست مثل البندقية التى يرمى بها البارود والرصاص

"Adiyy b. Hatim'in rivayet ettiği hadis-i şerifinde "Ben ya Resulallah! biz av avlamak için silah atan bir topluluğuz, bize ne gibi şeyler helaldir? diye sordum. resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Bütün kestiğiniz ve üzerinde Allah'ın ismini anıp yaralayıp öldürdüğünüz hayvanların etini yeyin (yani bu şekilde avladığınız hayvanların eti size helaldır).

Şevkani, kendi görüşü şöyle ifade eder; "Öyle ise barut ve kurşun atan yeni icad edilen tüfeklerle avlayan kimselerin avladıkları hayvanların eti helaldir. Hadis-i şerifte olduğu

(1) İbn Abidin, c.5, s.304

gibi tüfekle avlanıp da (diri olarak yetişilip) kesilmeyen av (taş ve sopa ile) öldürülmüş sayılmasına ve etinin yenilmesinin yasaklanmasına gelince; O zamandaki (av) tüfeği ile çamurdan yapılıp, kuruyan saçmalar, mermiler atılıyordu. Günümüzdeki kurşun, barut atan tüfekler gibi değildi. Dolayısıyla eski av tüfeğinin attığı çamurdan yapılmış kuruyan mermilerin ağırlığı ile hayvanın öldürülmesi sözkonusu olduğundan, onlarla avlanan hayvanların eti haram olup, günümüzdeki tüfeklerle barut, kurşun atıldığı için onlarla avlanan hayvanların eti mübahtır." (1)

Sübülüs-Selam da şöyle der;

قلت واما البنادق المعروفة الأن فانها ترمى بالرصاص فيخرج وقد صيرته نار البارود كالميل فيقتل بحده لابصدمه فالظاهر حل ماقتلته

"Ben derim ki, hali-hazır bilinen tüfeklerle atılan mermiler (tüfekten) barutun ateşi ile mil gibi sivrilmiş şekilde çıkar. Binaenaleyh (av hayvanını) çarpmasıyla değil de sivriliği ile öldürür. Dolayısıyla açık görüşe göre (günümüzdeki) mermilerin, saçmaların öldürdüğü (yani öldürülmesine sebep) olduğu av hayvanların eti helaldır." (2)

Hûlasa, mütekadimin alimlerin ekserisi, tüfeklerle avlanan hayvanların sağ iken yetişilip boğazlanmadan ölürse, haram olduğuna hüküm vermişlerdir. Ancak, eskiden (evvel zamanlarda) çamurdan mamul olan mermiler varmış, onların ağırlığıyla av hayvanı öldürülüyormuş. Dolayısıyla öyle bir avın murdar hükmünde olduğundan eti haramdır

(1) Fıkhüs-sünnet, c.3, s.258
(2) Fıkhüs-sünnet, c.3, s.258

diye fetva vermişler. Ancak günümüzdeki tüfekler kurşunları atarken, barut münasebetiyle mermi sivriltilerek tüfeğin namlusundan çıkıyor. Dolayısıyla av hayvanı onun ağırlığın şiddetiyle değil, sivriliği ile öldürülüyor. Binaenaleyh, müteahhirin alimlerimiz, günümüzdeki tüfeklerle avlanan hayvanların eti helaldir diye fetva vermişlerdir.

MİRAZ (ucu sivri değnek) VEYA BİR ÇEŞİT OK İLE AVLAMAK

Bu konuda Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

عن عدى بن حاتم قال سئلت رسول الله صلى الله عليهوسلم عن الصيد بالمعراض قال «ما أُصيبَ بِحَدِّهِ فَكُلْ وَمَا أُصيبَ بِعُرْضِهِ فَهُوَ وَقِيذٌ.»

".. Adiyy bin Hatim (r.a.)'den şöyle demiştir: Ben miraz ile avlama hükmünü Resulullah (s.a.v.)'a sordum. O buyurdu ki: "Mirazın keskin tarafıyla vurduğun avı ye ve enli tarafıyla vurduğun av ise, mevküz (yani taş ve sopa gibi bir cisimle öldürülmüş hayvan hükmünde)dir, yenilmez." (1) Buhari'nin şerhi; Miraz hakkında şöyle der;

قال الخليل ومن تبعه المعراض سهم لاريش له ولاتصل وقال الخطابى المعراض من نصل عريض له ثقل وقيل رقيق الطرفين غليظ الوسط وقيل خشبة ثقيلة آخرها عصا محدد رأسها وقد لايحدد وقوى هذا الاخير النووى

"Halil ve ona tabi olanlar, miraz için şöyle derler; "Yeleği, tüyü ve demir kısmı olmayan oktur." Hattabi de şöyle der; "Ağırlığı olan enli bir ok demirdir." Diğer bir gö-

(1) İbn Mace, c.2, s.1072

rüşe göre de; "İki tarafı ince sivri olup, orta kısmı kalın bir değnektir." Başka bir görüşe göre de, ağır bir tahta parçası olup, son kısmının ucu sivriltilmiş bir asadır, bazen de sivriltilmiyor. Bu görüşü Nevevi kuvvetli görmüştür." (1)

Avnülmabud da mirazı şöyle tarif eder;

هي خشبة ثقيلة او عصا فى طرفها حديدة وقد تكون بغير حديدة وهذا هو الصحيح في تفسيرها وقال ابن التين هى عصا فى طرفها حديدة يرمى الصائد بها الصيد فما اصاب بحده يؤكل وما اصاب بغير حده فهو وقيذ

"Miraz, ucunda demir blunan, bazan da demir bulunmayan bir tahta parçası veya bir sopadır. İşte bu açıklama şekli, mirazın açıklanmasında en sahih yorumdur. İbnüttin de miraz; ucunda demir bulunan bir sopadır ki, avcı onunla avlar, sivri tarafıyla avladığı zaman av yenir, şayet sivri olmayan tarafıyla olursa, yenmez." (2)

Bu kelimenin anlamı hakkında değişik açıklamalar yapılmıştır. Ancak hangi şekilde tarif edilirse edilsin, hüküm şudur: Böyle bir alet ava atıldığı zaman sivri ucu ile avın vücudunu yaralarsa avın eti helaldir. Şayet sivri olmayan tarafı ile öldürülürse, av murdardır. Nitekim İbn abidin şöyle der;

ولو لرئسه حدة فاصاب بحده حل

"Eğer başı sivri olup da sivri tarafı ile yaralanıp avlanırsa, av helaldır." (3)

(1) Fethülbari, c.3, s.515
(2) Avnulmabud, c.8, s.50
(3) Aynı eser,

VURULUP DA KAYIP OLUNAN AV

Önce buna dair şu hadis-i şerifini kayd edelim;

عن عدى بن حاتم قال قُلْتُ يا رَسُولَ اللّٰه اَرْمِى الصَّيْدَ فَيَغِيبُ عَنِّى لَيْلَةً قالَ «اِذَا وَجَدْتَ فيه سَهْمَكَ وَلَمْ تَجِدْ فيه غَيْرَهُ فَكُلْهُ»

"..Adiyy b. Hatim (r.a.)'den şöyle demiştir; Ben bir kere; Ya Resulallah, ben ava (ok) atarım da avı bir gece bulamam (yani bir-iki gün sonra bulurum, ne buyurulur? dedim. Resulullah buyurdu ki; Sen avda kendi okunun (izini) bulduğun ve onun vücudunda (ölümüne sebep olabilecek) başka bir şeyin (izini) bulamazsan onu ye."(1)

Buhari'de kayd edilen bu hadis-i şerifin son kısmı şöyledir;

وَاِنْ رَمَيْتَ الصَّيْدَ فَوَجَدْتَهُ بَعْدَ يَوْمٍ اَوْ يَوْمَيْنِ لَيْسَ بِهِ اِلاَّ اَثَرُ سَهْمِكَ فَكُلْ وَاِنْ وَقَعَ فِى الماءِ فَلاَ تَأْكُلْ

"Eğer ava (okunu) atıp da onu bir-iki gün sonra, onda ancak senin okun izi olduğu halde bulursan onu ye. Şayet suya düşüp (ölürse) onu yeme." (2)

Diğer bir hadis-i şerifinde şöyle buyurulur;

عن ابى ثعلبة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال: اِذَا رَمَيْتَ سَهْمَكَ فَغَابَ عَنْكَ فَادْرَكْتَهُ فَكُلْ مَالَمْ يَنْتَنْ

"Eba Selebe (r.a.)'den edilen rivayete göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Kendi okunu ava atıp da sonradan

(1) İbn Mace, c.2, s.1078
(2) Fethülbari, c.9, s.525

kayp olursa, eti kokuşmadığı müddetçe onu bulduğunda ye." (1) Bu hadis-i şerif yiyene zarar verdiği için öyle bir etin haram olduğuna delalet eder. Diğer kokmuş yiyecekler de buna kıyas edilir. (Yani zararlı olduğu takdirde yenmesi haramdır.)

Hanefi mezhebine göre bu konu şöyle açıklanır:

ان رمى الصائد الصيد فغاب عن عينه فوجده ميتا وليس به الا اثر سهمه يباح اكله عند الحنفية والحنابلة ان تابع طلبه والبحث عنه او لم يتشاغل عنه شئ آخر فان تشاغل عنه ثم وجده او وجد به اثر سهم آخر او شك فى سهمه لم يبح اكله لاحتمال موته بسبب آخر ولقول ابن عباس «كُلْ ما أَصْمَيْتَ وَدَعْ مَا أَنْمَيْتَ» والاصماء مارأيته والإنماء ماتورای عنك مما يدل على ان الصيد يحرم بالتوارى ولقوله صلى الله عليه وسلم فى حديث عدى بن حاتم «اذا رَمَيْتَ الصَّيْدَ فَوَجَدْتَهُ بَعْدَ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ لَيْسَ بِهِ الاَّ سَهْمُكَ فَكُلْ وَاِنْ وَقَعَ فِى الماء فَلا تَأْكُلْ»

"Avcı, av hayvanına ateş yapar ve gözünden kayb olursa, hayvanı ölü olarak ve kendi okundan başka da onda herhangi bir izin olmadığı bir şekilde bulursa, Hanefilere ve Hanbelilere göre yenilmesi mübahtır. Ancak bu onu aramaya devam etmiş ve araştırmaya koyulmuş, yahut da avından başka bir şey ile uğraşmamışsa böyledir. Eğer avından başka bir şey ile uğraşır ve ondan sonra bulursa, yahut da o hayvanda bir başka okun da izini bulur veya okun kendisinin olup olmadığından şüphe ederse yenilmesi mübah değildir. Çünkü bir başka sebepten dolayı ölmesi ihtimali de vardır. Zira İbn Abbas'da "Gördüğünü ye, görmeyip senden gizleneni yeme" demiştir. Bu ise avın gözden kaybolması halinde haram olduğunun delilidir.

(1) Tac, c.3, s.103

Diğer taraftan Peygamber (s.a.v.) Adiyy b. Hatim'in rivayet ettiği hadiste şöyle buyurmuştur: "Avına okunu atar, bir veya iki gün sonra onu bulur ve onda sadece senin okunun izi var ise, ondan ye. Eğer düşmüş ise ondan yeme." (1)

Şafiiler de şöyle der;

وقال الشافعية فى الاظهر ان جرحه جرحا يمكن احالة الموت عليه وغاب ثم وجده ميتا ولم يظن ان سهمه قتله حرم لحديث عدى بن حاتم قال قلت يارسول الله انا اهل صيد وان احدنا يرمى الصيد فيغيب عنه الليلتين والثلاث فيجده ميتا فقال اذا وجدت اثر سهمك ولم يكن اثر السبع وعلمت ان سهمك قتله فكل

والخلاصة ان الصيد الذى غاب بعد رميه ولم يعلم او يظن انه مات بضربه لايؤكل فى المذاهب

"Şafiiler en açık olan görüşlerinde şöyle demişlerdir:

Eğer ölümüne sebep olduğu açıkca kabul edilmesi mümkün bir şekilde avı yaralayacak olur da hayvan gözden kaybolursa, daha sonra ölmüş olarak onu bulur, fakat oku ile ölmediğini anlarsa haramdır. Çünkü Adiyy b. Hatim şöyle demiştir: "Ey Resulellah, biz avcı kimseleriz. Bizden herhangi bir kişi ava ateş yapar, iki veya üç gece onu görmez, ondan sonra onu ölü olarak görür, ne buyurulur? Resulullah şöyle buyurdu: Eğer onda okunun izini bulur ve ondan başka yırtıcı bir hayvanın izi bulunmazsa ve senin okunun onu öldürdüğünü bilirsen, ondan yiyebilirsiniz."

Netice olarak, ava ateş yapıldıktan sonra av gözden kaybolur ve kendi darbesi ile öldüğü kesin olarak bilmezse

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.699

veya zannetmezse, bütün mezheplere göre böyle bir av yenilmez. (1)

Yine aynı eser şöyle der;

حالة الوقوع فى الماء او التردى من مكان عال على الارض: اذا رمى الصائد صيداً فوقع فى ماء اوتردى من مكان عال كجبل او سطح على الارض او وطئه شئ فمات لم يؤكل باتفاق المذاهب لكن ان وقع على الارض مباشرة اكل لانه لايمكن الاحتراز عنه بخلاف الحالة المتقدمة فانه يمكن الاحتراز عنه وقد اجتمع فيه سبب الحل والحرمة معاً فترجح جهة الحرمة احتياطا ولحديث عدى بن حاتم السابق «وان وقع فى الماء فلا تأكل» هذا مالم يكن سهم قد انفذ مقاتله قبل الوقوع فان حدث ذالك لم يضره الغرق او التردى

AVIN SUYA DÜŞMESİ YAHUT DA YÜKSEKÇE BİR YERDEN YUVARLANMASI

"Avcı, bir ateş yapar da av suya yahut da dağ veya damın üstü (çatı) gibi yüksekçe bir yerden düşerse, yahut herhangi bir şey onu çiğner de ölürse, mezheplerin ittifakı ile bu av yenilmez. Fakat (ateş yapıldıktan sonra) doğrudan yere düşerse yenilir. Çünkü bundan sakınmaya imkân yoktur ve bu önceki halin tersinedir. Zira önceki halden sakınmak mümkündür ve önceki halde hem helal, hem haram olmak sebepleri bir aradadır. İhtiyaten haramlık yönü tercih edilir. Ayrıca az önce gördüğümüz Adiyy b. Hatim hadisinde şöyle denilmektedir: "Eğer suya düşerse ondan yeme!" Ancak bu durum, atılan ok, hayvanın düşmesinden önce

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.701

öldürücü yerine isabet etmemiş ise böyledir. Şayet bu ok, öldürcü yerine isabet etmiş ise, suya düşmenin veya yüksekçe bir yerden yuvarlanmanın ona zararı olmaz." (Yani öyle bir durumda olan avın eti helaldir.)

AV ALETİ

Bu konuda Zühayli'nin bütün mezheplerin görüşünü açıkladığı için onun beyanatını tam olarak kayd etmeyi uygun gördüm;

الآلة نوعان سلاح وحيوان

أ- اما السلاح فيشترط ان يكون محدداً كالرمح والسهم والسيف والبارود ونحو ذالك واذا رمى الصيد بسيف او غيره فقطعه قطعتين او قطع رأسه اكل جميعه واكل الرأس عند الجمهور ولايؤكل الجزء المبان منه اذا بقيت فيه حياة مستقرة ومات بالجرح

وكذالك قال الحنفية اذا رمى الى صيد فقطع عضواً منه اكل المصيد كوجود الجرح ولايؤكل العضو المقطوع بحال لقوله صلى الله عليه وسلم «ما ابين من الحى فهو ميت» والمبان منه حى حقيقة لوجود الحياة وأن قطعه الرامى اثلاثًا او اكثره مع عجزه او قطع نصف رأسه او اكثره او قده نصفين أكل كله لان هذه الصور لايمكن فيها وجود حياة فوق حياة المذبوح فلم يتناولها الحديث المذكور اما لو كان الاكثر مع الرأس اكل الاكثر ولايؤكل الاقل لامكان الحياة فوق حياة المذبوح واما الاقل فهو مبان من الحى ولايجوز الاصطياد بما لايجوز التذكية به وهي السن والظفر والعظم على الخلاف السابق فى التذكية به ولايجوز الصيد بمثقل كالحجر والبندقة (طينة مدورة يرمى بها) والمعراض بعرضه (سهم لاريش له ولاتصل او عصا محددة الرأس) الا ان يكون له حد ويوقن انه اصاب به لا بالرض لأن ماقتله بحده بمنزلة ماطعنه رمحه ورماه بسهم وما قتل بعرضه (جانبه) انما يقتل بثقله فهو موقوذ او وقيذ (ميت بالضرب)

ولما روى ان عدى بن حاتم قال للنبى صلى الله عليه وسلم انى ارمى الصيد بالمعراض فاصيب فقال «اذا رميت بالمعراض فخرق (نفذ) فكله وان اصاب بعرضه (بغير طرفه المحدد) فلا تأكله» وفى حديثه عبد الله بن مغفل قال «نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الخذف وقال انه لايقتل الصيد ولاينكأ العدو وانه يفقأ العين ويكسر السن» وعليه اذا قتل الصائد او الذابح الحيوان بمثقل (شئ ثقيل) او ثقل محدد كبندقة وسوط وسهم بلا نصل ولا حد او سهم وبندقة معا او جرحه نصل واثر فيه عرض السهم (جانبه) فى مروره ومات بهما (اى الجرح والتأثير) او انخنق باحبولة او شبكة فهو محرم بلا خلاف لانه قتله بما ليس له حد وهكذا حكم سائر آلات الصيد حكم المعراض فانها اذا قتلت بعرضها ولم تجرح لم يبح الصيد كالسهم يصيب الطائر بعرضه فيقتله او كالسيف بصفحه

والخلاصة انه يؤكل المصيد بالرمى محددة كالرماح والسيوف والسهام ونحوها للنص عليها فى القرآن والسنة كما يؤكل المصيد بالمثقل اذا قتله بحده وخرق جسد الصيد ولايؤكل اذا قتله بالمثقل ولم يخرق لقول النبى صلى الله عليه وسلم «ماخرق فكل» وهذا التفصيل بالمثقل هو رأى الجماهير

ب- واما الحيوان الجارح فيحل الاصطياد بجوارح السباع والطير اذا كانت معلمة ولم تأكل من الصيد عند غير المالكية فالسبع مثل الكلب والفهد والنمر والاسد والهر والطير مثل الباز او اليازى (نوع من الصقور) والشاهين. من جنس الصقر (والصقر والنسر والعقاب ونحوها من كل ما يقبل التعليم لقوله تعالى «أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ»

قال ابن عباس هى الكلاب المعلمة وكل طير تعلم الصيد والفهود والصقور واشباهها اى يحل لكم صيد ماعلمتم من الجوارح ولحديث عدى بن حاتم قال سألت رسولَ الله صلى الله عليه وسلم عن صيد البازى فقال «اذا امسك عليك فكل» ولانه جارح يصاد به عادة ويقبل التعليم فاشبه الكلب ومثله كل سبع حتى الاسد. واستثنى ابو يوسف من ذالك الاسد والدب لانهما لايعملان لغيرهما الاسد لعلوهمته والدب لخساسته

شروط الحيوان الصائد: يشترط فى الحيوان المصيد به ستة شروط الاول ان

يكون معلمًا بان ينتقل عن طبعه الاصلى حتى يصير تحت تصرف الصائد كالآلة لا صائدًا لنفسه وشرط التعليم متفق عليه بنص القران وتعليم الكلب عند الحنفية ان يترك الاكل ثلاث مرات وتعليم البازى ونحوه ان يرجع ويجيب اذا دعوته ولا يشترط فيه ترك الاكل من الصيد وهو مأثور عن ابن عباس ولان آية التعليم ترك ماهو مألوف عادة فيترك الكلب ونحوه من السباع الاكل والأستلاب مما يصيده ويتعود الطائر الاجابة او الرجوع اذا دعوته وفى رواية اخرى عن ابى حنيفة لايقدر التعليم بالثلاث بل بحسب رأى المدرب

ويؤكل ما اصطاده فى المرة الثالثة عند ابى حنيفة ولايؤكل عند الصاحبين لانه انما يصير معلمًا بعد تمام الثلاث ولابد من الارسال لكن لايشترط الزجر فى حل الصيد ولابد فى التعليم عند الشافعية والحنابلة من اوصاف او شروط ثلاثة اذا ارسله صاحبه استرسل واذا زجره انزجر واذا امسك الصيد لم يأكل منه ويكفى عند المالكية توفر الشرطين الاولين ويشترط تكرار هذه الامور حتى يصير معلما فى حكم العرف بان يظن تأدب الجارحة ولايضبط ذالك بعدد عند المالكية والشافعية بل يرجع فى امر التكرار الى اهل الخبرة بالجوارح واقل المطلوب عند الحنابلة ثلاث مرات لان ما اعتبر فيه التكرار اعتبر ثلاثًا كالمسح فى الاستجمار وغسلات الوضوء

فان ظهر كون الجارح معلما ثم اكل مرة من لحم الصيد لم يحل الصيد فى الارجح عند الجمهور غير المالكية واجاز الحنفية اكل ما اكل منه البازى لان ترك الاكل ليس شرطًا عندهم فى تعليمه

AV ALETİNDE ARANAN ŞARTLAR

Av aleti iki çeşittir; silah ve hayvan.

a) Silah: Silahın mızrak, ok, kılıç gibi sivriltilmiş, yahut barut vb. olması şarttır. Eğer ava kılıç veya başka bir şey atar, onu iki parça yapar veya kafasını koparırsa, kafası da dahil hepsi yenir. Bu cumhura göre böyledir. Ancak hayvanda müstakir bir hayat kalmışsa, ondan ayrılan parça ye-

nilmez. Çünkü "Canlı hayvandan kesilen parça, onun meytesi (leşi) gibidir." Şayet onda müstakir bir hayat bulunmaz ve bu yara sebebiyle ölürse, kopan uzuv da yenilir.

Hanefiler de şöyle demektedirler: Ava ateş yapar da ondan bir organını koparacak olursa, yaranın varlığı halinde olduğu gibi, avı yiyebilir. Ancak herhangi bir şekilde kesilen organ yenilmez. Çünkü Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: "Canlıdan kopartılan şey, meytedir." Ondan ayrılan parça ise hayatın varlığı sebebiyle hakikaten canlıdır. Şayet atıcı acizliği dolayısıyla bunu üç veya daha fazla parçalara ayırır veya başının yarısını yahut ekserisini kopartır ya da onu boydan boya ikiye bölerse, hepsi yenilir. Çünkü bu gibi hallerde kesilmiş hayvanın hayatından daha ileri derecede bir hayatın varlığına imkân yoktur. Dolayısıyla az önce zikredilen hadis bunları kapsamaz. Şayet çoğunluk baş ile bir tarafta olursa, çoğunluk tarafını yer, az kalan kısmını yemez. Çünkü kesilmiş hayvanın hayatından ileri derecede bir hayatın bulunması mümkündür, az olan kısmı ise canlıdan ayrılmış gibidir. Kendisi ile kesmenin caiz olmadığı şeylerle, avlamak da caiz değildir. Bunlar; diş, tırnak ve kemiktir. Bunlarla kesim yapmak konusundaki ulemanın görüş ayrılıkları burada da sözkonusudur.

Taş ve (çamurdan yuvarlatılarak atılan) toprak gibi ağır şeylerle avlamak caiz değildir. Şayet tüysüz ve uçsuz bir ok veya ucu sivriltilmiş bir sopa, enine ava isabet ederse yine onunla avlanan yenmez. Ancak keskinliğinin bulunması ve bu keskin kısmın ona isabet ettiğinin, ezilerek ölmediğinin

bilinmesi hali bundan müstesnadır. Çünkü keskin ve sivriltilmiş tarafı ile öldürülen, mızrak yahut ok ile vurulan hayvan hükmündedir. Ancak yan tarafı ile öldürülen hayvan, bunun ağırlığı ile aynı darbe ile öldürülmektedir. Öyleyse mevkuze demektir. Diğer taraftan İbn Ebu Hatim, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Ben mi'rad (meşhur olan görüşe göre el-mir'ad, arka tarafı sopa ve ucu sivriltilmiş ağır bir tahta parçasıdır. Ucu bazen sivriltilmeyebilir de veya avcının attığı bir tarafında demir bulunan sırık) denilen şeyi ava atar ve isabet ettiririm. Bunun üzerine şöyle buyurdu; "Sen bu şekilde sopanı (el-mir'adı) atıp da avı delersen ondan ye. Şayet yanı ile (keskin olmayan tarafı ile) ona isabet edersen ondan yeme." Abdullah b. Muğaffal'in rivayet ettiği hadiste şöyle denilmektedir; "Resulullah (s.a.v.) fiske taşı atmayı yasakladı ve şöyle buyurdu: Bu ne avı öldürür, ne de düşmanı yaralar. Olsa olsa gözü çıkartır ve dişi kırar."

Buna göre avcı veya boğazlayan kimse hayvanı ağır bir şeyle öldürürse yahut da yuvarlatılmış çamurdan yapılmış mermi ve kamçı gibi bir ağırlıkla ya da sivri ucu ve keskin bir tarafı bulunmayan bir okla yahut da hem ok, hem de çamurdan mamul olan mermi ile birlikte öldürürse veya ucu bulunmayan bir okun sap kısmı onu yaralar ve okun yan tarafı geçerken ona etki yapıp bunlar vasıtası ile ölürse (yani yaralamak ve etki sonucu ölürse) yahut da bir takım ip ve ağa takılarak boğulursa, böyle bir av ittifakla haramdır. Çünkü o bu avı keskinliği bulunmayan bir vasıta ile öldürülmüştür. Diğer av aletinin hükmü de ucu bulunmayan

ok hükmündedir. Yani bu aletler, eğer yan tarafları ile öldürür ve yaralamazlarsa av mübah değildir. Yan tarafı ile uçan kuşa isabet edip onu öldüren ok yahut da keskin olmayan bir yüzü ile ava isabet eden kılıç gibi.

Netice olarak mızrak, ok ve buna benzer keskin ve sivriltilmiş bir alet ile vurularak avlanılan hayvanın eti yenilir. Çünkü Kur'an ve sünnette bunlar hakkında delil vardır. Aynı şekilde ağır bir şeyin sivri tarafıyla avın vücudunu delip öldürürse, o hayvan da yenilir. Ancak sadece ağırlık ile öldürür ve vücudunda delik bulunmazsa yenilmez. Çünkü Peygamber (s.a.v.) "Hayvanın vücudu delinmişse ye" buyurmuştur. Ağırlık aletlerine dair bu açıklama cumhurun görüşüdür.

b) Yaralayıcı av hayvanı: Yaralayıcı, yırtıcı hayvan ve kuşlarla avlamak helaldir. Ancak, Malikilerin dışındakilere göre eğitilmiş olup, yakaladığı avdan yememesi şartıyla. Yırtıcı hayvanlardan köpek, dişipers, kaplan, aslan, kedi, kuşlardan da doğan, şahin, kartal, akbaba, karakuş ve buna benzer eğitilebilen her türlü hayvandır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur; "Bütün pak ve temiz şeyler size helal kılındı. Onları alıştırarak ve Allah'ın size öğrettiklerinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların size tutuverdiklerinden yeyin" (Maide, 4). İbni Abbas der ki; "Bunlar eğitilmiş köpekler ile avlamayı öğrenen her kuş ile pers, kartal ve buna benzer hayvanlardır. Yani kendilerini eğittiğiniz bütün yaralayıcı (avlayıcı) hayvanların avladıkları sizin için helaldir demek istemiştir." Diğer taraftan Adıyy b.

Hatim'in rivayet ettiği hadis de bunun delilidir. "Dedi ki: Resulullah (s.a.v.)'a doğan kuşunun avı hakkında soru sordum, O: Senin için av yakaladığı zaman ondan ye" diye buyurdu. Çünkü bu hayvan adeten avcılıkta kullanılan ve eğitilebilen yaralayıcı bir kuştur. Bu bakımdan köpeğe benzemektedir. Aslan dahil her türlü yırtıcı hayvan da onun gibidir.

Ancak Ebu Yusuf, arslanla ayıyı bunlardan istisna etmiştir. Çünkü bunlar başkaları için çalışmazlar. Arslan, kendine has bir büyüklük duygusundan, ayı da bayağılığından başkasına çalışmazlar." (1)

AVCI HAYVANDA ARANAN ŞARTLAR

Kendisi ile av yapılacak hayvanda altı şart aranır:

1- Kendisi için avlamayıp, avcının tasarrufu altında bir alet durumuna gelinceye kadar asli tabiatından uzaklaşacak şekilde eğitilmiş olması şartı üzerinde ayetin ifadesi gereğince ittifak edilmiştir.

Hanefilere göre, köpeğin eğitilmesi üç defa avdan yemeyi terk etmesi ile gerçekleşir. Şahin ve buna benzer kuşların eğitilmesi ise, çağrıldığı zaman sahibine uyup geri dönmesidir, avdan yemeyi terk etmesi şartı onda aranmaz. Bu konuda İbni Abbas'tan rivayet gelmiştir. Çünkü, eğitildiğinin belirtisi, genelde alışkın olduğu şeyi terk etmesi demektir. Köpek ve benzeri yırtıcı hayvanlar, avladıkları

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.700

şeylerden yemeyi ve onlardan bir şeyler almayı terk eder, uçan kuşun da çağırdığın zaman çağrına uymayı ve geri dönmeyi kabul eder ve buna alışır. Ebu Hanife'den gelen bir başka rivayete göre, üç defa yemeyi terk etmek, eğitilmişlik için ölçü olarak kabul edilemez. Bu konuda onu eğitenin görüşüne itibar edilir.

Ebu Hanife'ye göre köpeğin üçüncü defada avladığı yenilir, ancak Ebu Yusuf ile Muhammed'e göre yenilmez. Çünkü onun eğitilmiş olması, üç defasının tamamlanmış olmasından sonra söz konusu olur. Avcı hayvanın salıverilmesi lazımdır. Ancak avın helal olması için köpeğin ava gitmekten sahibi tarafından men edilmesi halinde men olunması şartı yoktur.

Şafiilerle Hanbeliler de eğitimde üç şartın veya niteliğin bulunması zaruridir. Sahibi tarafından salıverildiği zaman gidecek, men ettiği (yani gitme dediği) zaman gitmeyecek. Avı yakaladığı zaman da ondan yememiş olacak. Malikilere göre ilk iki şartın bulunması yeterlidir. Örfün hükmüne göre yaralayıcı hayvanın eğitilmiş olduğu kanaatı hasıl oluncaya kadar bu işlerin tekrarı şarttır. Malikilerle Şafiiler, bu tekerrür için belirli bir sayı yoktur, tekrar konusunda avda kullanılan hayvanlara dair tecrübe sahibi olanların bilgisine başvurulur, derler. Bununla birlikte Hanbelilere göre, bunun asgari miktarı üç defadır. Çünkü tekrarın muteber kabul edildiği hususlarda "üç" sayısı esas kabul edilmiştir. Taşla istinca halinde ve abdest azalarının tekrar yıkanmasında üç defanın muteber kabul edilmesi gibi.

Av hayvanının eğitilmiş olduğu ortaya çıksa, ondan sonra avlanan hayvanın etinden bir defa yese, Malikilerin dışında kalan cumhurun ercah (en kuvvetli) olan görüşüne göre av helal olmaz. Bunun sebebi az önce gördüğümüz Adıyy b. Hatim'in hadisidir. Diğer taraftan avlanan hayvandan yememek hem eğitimin başlangıcında hem de devamında bir şarttır. Yiyecek olursa yeniden eğitmek şart olur. Hanefiler ise şahin kuşunun yediğinden yemeyi caiz kabul etmişlerdir. Çünkü şahinin eğitilmiş olması için yemeyi terketmesi, onlara göre şart değildir." (1)

وهل يجب معض الكلب اى اثر فم الكلب. قال الشافعية وفى وجه الحنابلة معض الكلب نجس ولايعفى عنه لانه ثبتت نجاسته فيجب غسل ما اصابه كبوله ويغسل سبعا احداهن بالتراب وقال المالكية وهو الوجه الثانى عند الحنابلة لايجب غسله لان الله تعالى ورسوله امرا باكله ولم يأمرا بغسله

KÖPEĞİN ISIRDIĞI YANİ AĞIZININ İZİNİN BULUNDUĞU YERİN YIKANMASI VACİP Mİ?

Şafiiler ve Hanbelilerin de bir görüşüne göre, köpeğin dişlediği yer necistir ve bu bağışlanamaz. Çünkü pis olduğu kesindir. O bakımdan ağzının isabet ettiği yerin yıkanması, sidiğinin yıkanması gibi vaciptir. Birisi toprak ile olmak üzere yedi defa yıkanır. Malikilerle Hanbelilerin diğer ikinci görüşüne göre ise, yıkanması vacip değildir. Çünkü Yüce

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.704

Allah ve Resulü, avının yenilmesini emretmişler, yıkanmasını emretmemişlerdir." (1)

Evet, köpeğin ne kadar mikrop saçtığı düşünülecek olursa, köpeğin dişlediği yerin yıkanmasının gerekli olduğu anlaşılır. Hatta ağzının değdiği yerin kesilip, atılması sağlık açısından daha uygundur. Daha önce yazdığımız köpekle ilgili doktor raporuna müracaat edilsin.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

قد تمت هذه الرسالة بعون الله الكريم فى يوم عاشوراء فى سنة الف واربعمأة وثمانية عشر من هجرة النبى صلى الله عليه وسلم وعلى آله واصحابه واتباعه الى يوم لقائه

وان تجدعيبا فسدد خللا وجل من لافيه عيب وعلا

فستر الله على من ستر امرأ السلامة منه عزيزة

لان السهو والنسيان من لوازم الانسان

واول الناس اول الناس

KAYNAKLAR

(1) Elfıkhül-İslâmî, c.3, s.707

1– Bedaiüssenai 1382 Beyrut / Lübnan
2– İbni Abidin Beyrut / Lübnan
3– Fetavayı Hindiye 1980 Beyrut / Lübnan
4– Mecelenhür (1309)
5– Fethülkadir Daru ihyaitturasilarabi - Beyrut / Lübnan
6– Dürer-Gurer Dersaadet (1308)
7– İbn Abidin Elmetbaatulkübra Mısır (1323
8– Elfıkhu el-Mezahibilerbaa Darulfikre Beyrut 3. baskı
9– Mebsut Darulmarife Beyrut / Lübnan
10– Şiratul islam (1326)
11– Tuhfetülmuhtac Darusadır (1315)
12– Muğnilmuhtac Mustafa elbabilhalebi (1388)
13– Envar (1306) Mısır
14– İane (1320)
15– İbni Kudame mektebetülkahire (1390)
16– Elfıkhülislami (1399)
17– Bidayettülmüctehid (M. 1985) İstanbul
18– Kurtubi (1966) Beyrut / Lübnan
19– Ruhulmeani Beyrut / Lübnan
20– İbn Kesir (1391) Beyrut /Lübnan
21– Fehrürrazi (1989) Beyrut -Lübnan
22– Avnulmabud Elmektebütüsselefiye (1388)
23– İbni Maceh (1395) Daruihyaittürasilarabi
24– Buhari ilel babilhalebi
25– Müslim (Nevei şerhi 1392)
26– Elhadimi (1257)
27– Tac (1381) Beyrut / Lübnan
28– Feyzülkadir Daruhmarife Beyrut / Lübnan
29– Sübülüsselam Daruihyaittürasilarabi (1329)

İÇİNDEKİLER

Mukaddime 3

I. BÖLÜM

Kurban-Akika Çocuk Sünneti ve İsmi 7
Kurbanın Vacip Olmasının Şartları 13
Kurban Kesmekle Mükellef Olanda Aranan Şartlar 14
Alacağını Tahsil Edemiyen Kimsenin Kurban Kesmesi Gerekir mi? 19
Bağı Bahçesi, Tarlası Bulunan Kimseye Kurban Gerekir mi? 20
Köyünü Terk Edip Başka Bir Yere Yerleşen Kimsenin Durumu 23
Hükmü 24
Kurbanın Meşruiyeti ve Tarihi 27
Kurban Kesmek İsteyen Kimsenin Zilhiccenin İlk Gününden İtibaren Kurban Kesinceye Kadar Saçını, Tırnaklarını Kesmemesi 37
Sünnet-Vacib Bakımından Kurban Çeşitleri 44
Kurban Vakti 46
Yanlışlıkla Arefe Günü Kurban Kesilirse 47
Bayram Namazı Terk Edilirse 47
Şafii'ye Göre Vakti 53
Hangi Kurbanlık Hayvanı Kesmek Efdaldır 55
Gebe Olan Hayvanı Kurban Kesmek 61
Kurbanın Rengi 69
Kurban Edilecek Hayvanın Yaşı 69
Kurban Kesilecek Hayvanın Nitelikleri 71
Kurban Olabilen ve Olamayan Hayvanlar 73
Kurban Olmasını Engelleyen Nitelikler 76
Kurbanlık Hayvanda Mekruh Olan Sıfatlar 78

Yukarıda Bahsi Geçen Kusurların Şafii ve Hanefi'ye Göre Değerlendirilmesi 80
Boynuzu Kırık Olan Hayvan 82
Dişi Dökülmüş Olan 83
Topal ve Doğuştan Kulağı Olmayan, Memesi Kesik Bulunan 84
Kurban Kesilirken Ayıplanırsa 88
Kurban Keserken Yapılacak İşler 90
Herkes Kendi Kurbanını Kendi Eli İle Keser 92
Başkasına Ait Kurbanlık Hayvanı Kesmek 94
Kurbanlıkların Birbirine Karıştığında ne Yapılır 96
Başkası İçin Kurban Kesmek 97
Satın Aldı Kurbanı Satabilir mi 99
Kurban Boğazlanırken Niyetin Durumu 103
Kurban Etine Dair Hükümler 104
Kurban Derisi 110
Kurbanın Nakli 114
Şafii Olan Zat, Kendi Adadığı Kurbanından Yiyebilir mi 115
Etinin Tamamının Tasadduk Edilmesi Gerekli Olan Kurbanlar 120
Kendisine Kurban Gerekli olmayan Fakirin Kurbanlık Hayvanı Satın Alması İle Etinden Yiyebilir mi 123
Satın Alınan Kurbanlık Kayıp Olursa 125
Kurbanlık Hayvanı İkinci Seneye Bırakmak 128
Kurbanlık Hayvan Doğurursa 128
Ölünün Yerine Kurban Kesmek 128
Kurbanlık Hayvanın Yününü Kesmek Sütünü Sağmak 130
Deve, Sığır Kurban Olarak Kaç Kişi İçin Kifayet Eder 132
Kurbanda ortaklık 134
Ortaklardan Biri Ölürse 139
Ortakların Aralarında Etin Taksim Etme Durumu 139
Akika Kurbanı 145
Akikanın Cinsi, yaşı ve Niteliği 151
Adedi (Sayısı) 153

Akikanın Vakti 155
Akikanın Eti ve Derisi 161
Doğan Çocuğa Ait Hükümler 163
Çocuğa İsim Koymak 166
Kadın Kocasını, Evlatın Babasını İsmi ile Çağırması Mekruhtur 173
Çocuğun Sünneti 175
Ziyafetler 179

II. BÖLÜM

Eti Yenen-Yenmeyen Hayvanlar ve Kesimi 189
Kesimin Tarifi 189
Hükmü 191
Boğazlamak İki Türlüdür 197
Şeri Kesimde Gereken Şeyler 201
Hayvanı Kesenlerin Durumu 203
Kesende Aranan Şartların Özeti 207
Boğazlamanın Şartları 209
Gebe Olan Hayvanı Boğazlamak 212
Hayvanın Ölü veya Diri Olduğu Kesinlikle Bilinmezse 213
Hayvan Boğazlandığında Kan Akmazsa 215
Ölmek Üzere veya Hasta Olan Hayvanın Kesilmesi 216
Hayat Çeşitleri 219
Ölmek Üzere Olmayan Hasta Hayvanıda Kesmenin Tesiri 221
Annenin Karnındaki Yavrunun Durumu 223
Kesmenin Mekruhları 227
Kesmenin Sünnetleri 230
Kesilen Hayvanın Yenilmesi Haram Olan Kısımları 232
Kesme Aleti 233
Yenilmeyen Hayvanların Kesilmesiyle Derilerden Yararlanmak 234
Kör Bir Bıçak İle Kesmek 235

Şer'i Usule Göre Kesilen Hayvanın Türleri 237
Eti Yenen Yenmeyen Hayvanlar 239
Kara Hayvanı 239
Hem Suda Hem Karada Yaşayan Hayvan 247
Ek: Modern Mezbahalarla İlgili Meseleler 250
Kesim Yeri 253
Omurlar İçindeki İliğin Kesilmesi 254
Kesimin Tamamlanmasında Acele Etmek 256
Şer'i Kesimin Şartları 257

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İslâm'da Av Avlamak, Köpek Beslemek 263
Fıkhi Hükmü 265
Avlanmanın Sahih Olmasının Şartları 278
Avlanılan Hayvana Sağ Olarak Yetişmek 281
Avcı Hayvanda Aranan Şartlar 284
Avlanacak Hayvanda Aranan Şartlar 287
Şafii'ye Göre Av 288
Ava Malik Olmak 290
Saçma, Mermi, Bıçak, Taş ve Eğitilmiş Köpek İle Avlamak 292
Miraz (Ucu Sivri Değnek) Veya Bir Çeşit Ok İle Avlamak 300
Vurulup da Kayıp Olunan Av 302
Avın Suya Düşmesi Yahut da Yüksekçe Bir Yerden
Yuvarlanması 305
Av Aleti 306
Av Aletinde Aranan Şartlar 308
Avcı Hayvanda Aranan Şartlar 312
Köpeğin Isırdığı Yani Ağızının İzinin Bulunduğu Yerin
Yıkanması Vacip mi 314
Kaynaklar 316